DESCRIPTIVE CATALOGUE OF MANUSCRIPTS

IN THE

GOVERNMENT MANUSCRIPTS LIBRARY

PREPARED UNDER THE SUPERVISION OF
THE PUBLICATION DEPARTMENT OF
THE BHANDARKAR ORIENTAL
RESEARCH INSTITUTE,
POONA

Bhandarkar Oriental Research Institute

POONA

1939

Copies can be had direct from the
Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona 4 (India)
Price : Rs. 4 per copy, exclusive of postage.

Printed and published by Dr. R. N. Dandekar, M.A., Ph.D.
at the Bhandarkar Institute Press, Bhandarkar Oriental
Research Institute, Poona No. 4 (India)

Descriptive Catalogue of the Government Collections of Manuscripts

deposited at the

Bhandarkar Oriental Research Institute

COMPILED BY

Dr. HAR DUTT SHARMA, **M.A., Ph.D.**

Professor of Sanskrit

Hindu College, Delhi

Vol. XVI, part I

VAIDYAKA

Bhandarkar Oriental Research Institute

POONA

1939

CONTENTS

VAIDYAKA

2

PREFACE

I take the liberty of presenting to the world of orientalists this Volume of the Descriptive Catalogue of the Vaidyaka Mss. in the Govt. Mss. Library at the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona. This Volume is based on the lines on which the first Volume in this series was brought out by the Government of Bombay in 1916.

Out of the 321 Mss. described in this Volume, the following 41 are found *in this libra'y only* :—

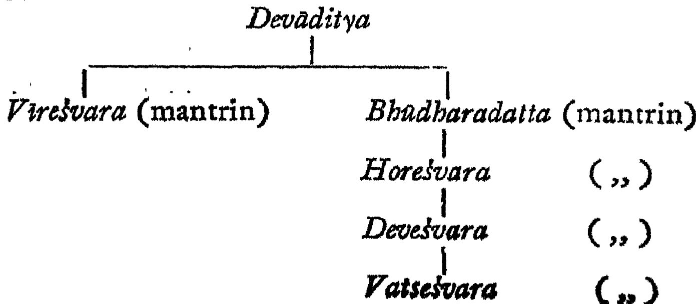
No.			Name of work
11	...	...	Amṛtasāgara
18	...	...	Āyurveda
35	...	...	Auṣadhisaṅgraha (I)
36	...	...	,, (II)
37	..	...	,, (III)
38	...	...	Kalpacintāmaṇi
39	...	...	Kalpadrumasārasaṅgraha
40	...	...	Kalpasaṅgraha
74	...	...	Cikitsāsāgara
75	...	...	Cikitsāsārasaṅgraha
76	...	...	Cikitsāsāstrasaṅgraha
113	...	...	Nāmaguṇasārasaṅgraha
115	...	...	Nighaṇṭunāmāvalī
131	...	...	Pākaśāstra
132	...	...	Pākārṇava
136	...	...	Pratāpakalpadruma
142	...	...	Māgarājapaddhati
143	...	...	Mādhavacikitsita
168	...	...	Yoganidhāna
169	...	...	Yoganibandha
187	...	...	Yogaśāstra
191	...	...	Ratnasāgara
194	...	...	Rasanānigraha
219	...	...	Rasasaṅgraha
223	...	...	Rasasāra
224	...	...	Rasasiddhiprakāśa

229	...	...	Rasendracūḍāmaṇī
230	...	...	,,
233	...	...	Rogārogavāda
238	...	...	Vibodhasāra
240	...	...	Vṛndasaṅgrahaśeṣa
244	...	...	Vaidyakapaddhati
245	...	...	,,
254	...	...	Vaidyakasārasamuccaya
272	...	...	Vaidyanāmamālā
275	...	...	Vaidyapradīpa
293	...	...	Vyākhyākusumāvalī
303	...	...	Śakunaparīkṣādi
304	...	...	Satkarmasaṅgraha
305	...	...	Sadyogacintāmaṇi
314	...	...	Siddhayogamālā

It would be interesting to note that this library contains several works dealing with the *Kalpa* or *Kāyākalpa* treatment. They are :—

29—31 Auṣadhikalpa.
38 Kalpacintāmaṇi.
40 Kalpasaṅgraha.
43 Kādambakakalpa.
85 Jyotiṣmatīkalpa.
91 Takrakalpa.

I would like to draw the attention of the scholarly world to Cikitsāsāgara (No. 74) which, though a compilation from several works (specially Garuḍapurāṇa), is written by *Vatseśvara*, a minister who descended from a line of ministers. Following is his genealogy—

We know (See I. O. Cat. No. 1387) that *Caṇḍeśvara*, son of *Vīreśvara* (son of *Devāditya*), and minister of king *Harasiṁhadeva* of Mithilā (or Nepāla), had Kṛtyaratnākara compiled under his direction. *Caṇḍeśvara* was living in A. D. 1314. He was a cousin of *Horeśvara*. Our Ms. informs us that *Bhūdharadatta* was a younger brother of *Vīreśvara*. If we add about 50 years to the age of *Horeśvara*, who, being a cousin of *Caṇḍeśvara* might be considered to be his contemporary, we get 1364 A. D. as the time of *Vatseśvara*, the author of Cikitsāsāgara.

For fear of making this preface too lengthy, I would only make a passing reference to the following Mss. which give some historical data.

11 Amṛtasāgara.
74 Cikitsāsāgara.
126 Pathyāpathyavibodha.
136 Pratāpakalpadruma.
142 Māgarājapaddhati.
166 Yogataraṅgiṇī.
169 Yoganibandha.
199 Rasaratnadīpa.
229 Rasendracūḍāmaṇi.
233 Rogārogavāda.
234 Lakṣmaṇotsava.
237 Vicārasudhākara.
239 Vīrasiṁhāvaloka.
253 Vaidyakasārasamuccaya.

The problems connected with the dates, etc. of some of these Mss. and their authors have been already worked out by the indefatigable Mr. Gode in his articles. I also have written about Lakṣmaṇotsava in the Karnāṭaka Historical Review, Vol. III., Nos. 1 and 2. I would invite the attention of historians to these Mss. specially to Māgarājapaddhati which is written by one *Māgarāja* of Sahigila family ruling at Sādhāraṇapura. My efforts to solve the identity of this ruler or his family or even Sādhāraṇapura, have been of no avail as yet.

This volume contains the following Hindi Mss.—

11 Amṛtasāgara.
35—37 Auṣadhisaṅgraha.
41—42 Kaṅkālīgrantha.
130 Pākaśāstra.
168 Yoganidhānā.
248 Vaidyakasāra.
253 Vaidyakasārasamuccaya.
276-278 Vaidyamanotsava.
303 Śakunaparīkṣādi.

In the end, it is my most pleasant duty to thank the authorities of the Bhandarkar Oriental Research Institute to assign this work to me. I take this opportunity of sincerely thanking my friend Mr. P. K. Gode, M.A., the Curator of the Institute who was always kind to me and who never grudged any help that I required in preparing this Catalogue. Last but not the least, I have to thank also Mr. G. N. Shrigondekar, B.A., of the Publication Department of the Institute, and Mr. M. M. Patkar, B.A., who helped me in various ways in the present volume.

Har Dutt Sharma

REGULATIONS OF

THE MANUSCRIPTS DEPARTMENT

1. "The Government Manuscripts Library" formed and maintained by the Government of Bombay, and formerly deposited at the Deccan College, Poona, is now, subject to the general control of the Department of Education, Bombay, placed under the direct charge of the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona.

2. The Department is administered by a Superintendent appointed by the Executive Board of the B. O. R. Institute subject to the approval of Government.

3. The Manuscripts are available at the Institute, during working hours, for purposes of *bona fide* study.

4. The Manuscripts in the Library, if, in good condition, and subject to the requirements of Department, are lent out to *bona fide* scholars on their applying for them in writing to the Superintendent of the Department or to the Secretary of the Institute. Such scholars shall, however, execute a bond for the value of the manuscripts required, this value being fixed by the officers in charge of the Library.

5. In the case of scholars from outside India, all requisitions for loans of manuscripts shall be made to the Secretary of State for India in council, through whom also the transactions in manuscripts shall take place. Such sholars shall execute the necessary bond with the Secretary of State for India in Council, at his discretion.

6. In the case of scholars in India the execution of the bond shall be necessary before the manuscripts are lent out. When the applicant is not sufficiently known to the Superintendent of the Department, this latter officer shall have the power to call upon the applicant to produce a certificate as to his interest in the study of Sanskrit Literature, and of his being a fit person to be entrusted with Government manuscripts. Such a certificate shall have to be signed

by Orientalists of recognised position, or by Government officers of the Provincial or other highest service, not below the rank of a Deputy Collector or Extra Assistant Commissioner. The certificate should contain a reference to works or essays published by the applicant.

N. B.—In the case of scholars residing within the jurisdiction of a Native State, the certificate may be signed either by the Chief Sahib or the Divan or the administrator of the State.

7. All applications for manuscripts shall state the reasons for which the manuscripts are required and the period for which the loan is sought.

8. If any manuscripts belonging to this Library have been used in the publication of an edition, or in any other learned disquisition, the authors should present to the Manuscripts Library a copy of the work or works so published.

9. The number of manuscripts to be lent out at a time to a scholar, and the period of loan, is determined by the officer in charge of the Library. Usually, however, in the case of Indian scholars, not more than five manuscripts are allowed to remain with them at a time, and the period of loan shall not normally exceed six months.

10. Immediately on receipt of manuscripts, the scholars are requested to examine them carefully before signing and returning the receipt-form accompanying the manuscripts, as no complaints will be entertained thereafter.

11. When the manuscripts are returned to the Library they are duly examined, and if found in their original condition, the receipt formerly signed for them is returned and the bond cancelled. The liability of the borrowers ceases only after the return of this receipt.

12. If scholars find that, owing to the work on the manuscripts not being completed within the stipulated period, they cannot return the manuscripts when due, they shall, sufficiently in advance, apply in writiug to that effect to the Superintendent of the Department, or to the Secratary of State for India in Council, as the case may be. The period of loan will be extended at discretion. In no case, however, shall any manuscripts be allowed to remain with a scholar longer than two years in India, and five years outside India.

13. The Manuscripts Department reserves to itself the right of refusing to lend out any manuscript to any scholar at any time, and in the case of manuscripts lent out, of demanding their return before the expiry of the stipulated period, if the manuscripts be required for library or other purposes.

14. All postal charges shall be borne by the applicant.

15. The Departmënt undertakes to procure on loan, for the members of the Institute, manuscripts frŏm other lending Libraries.

A LIST OF
PRINTED CATALOGUES AND REPORTS
ABOUT MANUSCRIPTS

The following is the list of works (Catalogues, Reports, etc.) already published embodying the results of the search and preservation of Sanskrit manuscripts in the Bombay Circle from 1868 to 1915. All lists published up to 1884 have been incorporated in our consolidated Catalogue prepared by Mr. S. R. Bhandarkar, M.A., in 1888. The lists for the subsequent years are to be found embodied in the various Reports published thereafter. These Reports are of considerable value, in as much as they give in many cases the history of individual manuscripts, personal details of authors, their chronology, and such other items. All these works are therefore here put together in one place for ready reference.

Papers relating to the Collection and Preservation of the Reports of ancient Sanskrit Literature, edited by order of Government of India, Calcutta, 1878, by Mr. E. A. Gough. This is a useful work for the general history of the Search during the earlier period upto 1878 and contains, among other, things lists of manuscripts brought for Government during the years 1868-69, 1869-70, 1870-71, 1871-72, 1872-73 and 1874-75. All these lists, originally published at different times, were also included in our consolidated catalogue (to be mentioned below) published in 1888.

Report on the results of the Search for Sanskrit Manuscripts in Gujarat during 1871-72, by G. Bühler, Surat, 1872, 11 pages in folio.

Report on Sanskrit Manuscripts 1872-73, by G. Bühler, seven and seventeen pages. Bombay, 1874.

Report on Sanskrit Manuscripts 1874-75, by G. Bühler, 21 pages. Girgaum, 1875.

Detailed Report of a Search of Sanskrit Manuscripts made (in 1875-76), in Kashmir, Rajputana and Central India, by G. Bühler. Extra No. XXXIVA, Vol. XII of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1877, Bombay.

Lists of the Sanskrit Manuscripts purchased for Government during the years 1877-78, and 1869-78, and a list of the Manuscripts purchased from May to November 1881, by F. Kielhorn, Poona, 1881.

A Report on 122 Manuscripts, by R. G. Bhandarkar, Bombay, 1880, 37 pages in folio.

Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency duiing 1883–81, by F. Kielhorn, Bombay, 1881.

A Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Library of the Deccan College (being lists of the two Viśrāmabāg collections). Part I prepared under the superintendence of F. Kielhorn ; Part II and Index prepared under the superintendence of R. G. Bhandarkar, 1884 ; 61 pages in folio.

A Report on the Search of Sanskrit Manuscripts during 1881-82, by R. G. Bhandarkar, Bombay, 1882.

A Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1882–83, by R. G. Bhandarkar, Bombay, 1884.

A Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1883-84, by R. G. Bhandarkar, Bombay, 1887.

A Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1884-87, by R. G. Bhandarkar, Bombay, 1894.

A Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1887-91, by R. G. Bhandarkar, Bombay, 1897.

A Consolidated Catalogue of the Collections of Manuscripts deposited in the Deccan College (from 1868–1884) with an Index, by S. R. Bhandarkar.

A Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1891–1895, by A. V. Kathawate, Bombay, 1901.

Detailed Report of Operations in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, August 1882 to March 1883, by P. Peterson. Extra No. XLI, Vol. XVI of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1883, Bombay.

A Second Report of Operations in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, April 1883 to March 1884, by P. Peterson. Extra No. XLIV, Vol. XVII of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1884, Bombay.

A Third Report of Operation in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, April 1884 to March 1886, by P. Peterson. Extra No. XLV of Vol. XVII of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1887, Bombay.

A Fourth Report of Operations in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, April 1886 to March 1892, by P. Peterson. Extra No. XLIXA of Vol. XVIII of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1894, Bombay.

A Fifth Report of Operations in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, April 1892 to March 1895, by P. Peterson, Bombay, 1896.

A Sixth Report of Operations in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, April 1895 to March 1898, by P. Peterson. Bombay, 1899. This contains also a list of manuscripts purchased by Professor Peterson from 1898-99.

Lists of Manuscripts Collected for the Government Manuscripts Library by the Professors of Sanskrit at the Deccan and Elphinstone Colleges containing the following Collections :—

(i) 1895—1982, (ii) 1899—1915, (iii) 1902—1907, (iv) 1907—1915, (v) 1916—1918, (vi) 1919—1924 and (vii) 1866—68.

Bhandarkar Oriental Research Institute

POONA 4 (INDIA)

Descriptive Catalogue of Manuscripts

IN THE

Government Manuscripts Library

VOLUMES PUBLISHED

Vol. I, Part I—*Vedic Literature, Saṁhitās and Brāhmaṇas* pp. xlviii + 420; Size :— 9½ inches × 6 inches. 1916, Compiled by the Professors of Sanskrit, Deccan College, Poona.—Price Rs. 4.

Vol. XII— *Alaṁkāra, Saṁgīta and Nāṭya Mss.* pp. xx + 486 Size :— 9½ tn. × 6 in. 1936. Compiled by P. K. Gode, M.A., Curator, B. O. R. Institute, Poona.—Price Rs. 5.

Vol. XVII. Part I— *Jaina Literature and Philosophy (Āgamika Literature)* pp. xxiv + 390; Size :— 9½ in. × 6 in. 1935. Compiled by Prof. H. R. Kapadia, M.A., Price Rs. 4.

" " **Part II**— (*Āgamika Literature* contd.) pp. xxvi + 363 + 24; Size:— 9½ in. × 6 in. 1936. Compiled by Prof. H. R. Kapadia, M.A., Price Rs. 4.

Vol. XIV— *Nāṭaka Mss.* pp. (xviii + 302); Size:— 9½ in. × 6 in. 1937. Compiled by P. K. Gode, M.A., Curator, B. O. R. Institute, Poona.—Price Rs. 4.

Vol. II, Part I— *Grammar Mss (Vedic and Pāṇinīya)* pp. xvi. + 348; Size.— 9½ in. × 6 in. 1938. Compiled by S. K. Belvalkar, M.A. Ph.D. Price Rs. 4.

Vol. XVI, Part I— *Vaidyaka Mss.*— pp. xxi + 418. Size.—9½ in. × 6 in. 1939. Compiled by H. D. Sharma, M.A., Ph.D. Price Rs. 4.

Other volumes in preparation.

For copies apply to :— The Secretary, B. O. R. Institute,
POONA 4, (INDIA).

SYSTEM OF TRANSLITERATION

अ a आ ā इ i ई ī उ u ऊ ū

ऋ ṛ ॠ ṝ ऌ ḷ ए e ऐ ai ओ o औ au

क् k ख् kh ग् g घ् gh ङ् ṅ

च् c छ् ch ज् j झ् jh ञ् ñ

ट् ṭ ठ् ṭh ड् ḍ ढ् ḍh ण् ṇ

त् t थ् th द् d ध् dh न् n

प् p फ् ph ब् b भ् bh म् m

य् y र् r ल् l व् v श् ś

ष् ṣ स् s ह् h

visarga ḥ, *anusvāra* ṁ.

VAIDYAKA MANUSCRIPTS

VAIDYAKA

अजीर्णमञ्जरी Ajīrṇamañjarī

No. 1 — 1033. / 1886–92

Size.— $7\frac{2}{5}$ in. by $4\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 7 leaves ; 9–10 lines to a page ; 20 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad, though legible ; paper is old and worn out ; ends of pages are in a decaying condition ; same as No. 10.

Age.— Bears संवत् १८०११ (Saṁ. 1811) ना वरषे.

Author.— Kāśīnātha.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीकृष्णा नमः ॥

नालीकेरिफलेषु तंदुलमथो क्षीरं रसाले हितं
जंबीरोत्थरंसो घृते समुचितः सर्पिस्तु मोचाफले ॥

etc. same as in No. 10.

Ends— fol. 7[b]

तत्तन्महाजीर्णविषापनेत्री
जाया च्चिरायामृतमंजरयं ॥

etc. same as in No. 10.

The colophon at the end is—

इति श्रीकाशीनाथेनविरचिताऽजीर्णमंजरीसंपूर्णा ॥ श्रीकल्याणमस्तु ।
इति मीति श्रावणवदी १० वार रवेतु शुभं भवतु । लषितं शुभं भवतु ॥

References.— See No. 10.

अजीर्णमञ्जरी Ajīrṇamañjarī

No. 2 1034 A. 1886-92.

Size.— $11\frac{4}{5}$ in. by $5\frac{3}{5}$ in.

Extent.— 5 leaves; 12 lines to a page; 36 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanagarī characters; handwriting good; the work extends upto the 3rd line of folio 5[a]. After this begins another work. The Ms. when compared with other Mss. of **अजीर्णमञ्जरी**, is found to be wanting in many verses. After each verse, a Gujarati translation in Devanāgarī characters is given. This work and the next one, viz., **अनुपानमञ्जरी**, are both written by the same scribe.

Age.— Saṁvat 1919.

Author.— Kāśinātha.

Begins.— fol. 1[a]

ॐ श्रीहरए गुरुवे नमः ॥
यो रावणं रणमुखे भुवनैकभारं ॥
हत्वा चकार जगत परमोपकारं ॥
etc. same as in No. 10.

Ends.— fol. 4[b]

पद्यैर्मुनिनामनवद्यपद्य ॥ श्रीकाशिनाथेन शशिधेः सुम्बाय ॥ स्फुटीकृताजीर्णविषापहंत्री ॥ जाया चिरायामृत मंजरीयं ॥ ३९ ॥ टी० ॥ मुनी ये पोताना सिष्यने अर्थ

fol. 5[a] श्रीकासीनाथने अनेक ग्रंथी उधरीने स्पष्ट कीधी तेते अजीर्णमंजरी अनेक विषने हने छे ॥ ३९ ॥ मृणालखर्जुरकहारहुरा ॥ कसेरुश्रंगाटकशार्करणां ॥ यथा विपाका यत्रभद्रमुस्ता ॥ तथा रसो नेषु पयः प्रशस्तं ॥ ४० ॥ टी० ॥ इति श्रीअजीर्णमंजरी समाप्तः ॥

References.— See No. 10.

अजीर्णमञ्जरी
(अमृतमञ्जरी)

Ajīrṇamañjarī
(Amṛtamañjarī)

No. 3

530.
1892-95.

Size.— $10\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{9}{10}$ in.

Extent— 9 leaves; 6 lines to a page; 29-30 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; explanatory notes given on the top of lines and margins; borders ruled with two rows of double red lines; marks of punctuation and the last colophon in red ink; its name अमृतमञ्जरी based only on the last colophon; name of scribe ईश्वरीदास; very old musty and worn out paper.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Kāśīnātha.

Begins.— fol. 1b

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
श्रीकंठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं सतां ॥
नानाद्रव्यगुणागुणान्कथयते ग्रंथान्विचार्यासिकृत् ।
पथ्यापथ्यविदेगुणागुणयुतं यद्वस्तु तोयादिकं
तत्संक्षेपतया ब्रवीति हि शतश्लोक्या त्रिमल्लः कविः ॥ १ ॥
स्वाद्वम्लौ पटुतिक्तकौ कटुकषायौ चेत्यमी षड्रसाः ॥
द्रव्यस्था महतांशकेन रसनैर्व्यक्तिं प्रयाताः पृथक्
तत्राद्याः पवनं त्रयोभ्यवहृताः श्लेष्माणमंतास्त्रय—
स्ते पित्तं तु कषायतिक्तमधुरा घ्नंतीतरे तन्वते ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 9b

अत्राद्यपद्यद्वयतस्तु सर्वानर्वाचि पद्यान्यथवैद्यविद्यः ॥
श्रीकाशीनाथः स्मृतये शिशूनामार्यैर्वचोभिः रचितैरतानी ॥ ४८ ॥
तत्तन्महानेत्रविषापनेत्री जीयाच्चिरायामृतमंजरीयं ।
सत्पद्मपदानंदमयीमसंतो घुणाद्वैनामवधोरयंतु ॥ ४९ ॥
इति श्रीकाशिनाथकृतौ अजीर्णमंजरी समाप्ता ॥ शुभं भवतु ॥ श्री ॥
लिखतं ईश्वरीदासेन स्वपठनार्थे ॥ श्री ॥

References.— See No. 10.

अञ्जननिदान Añjananidāna

No. 4 537.
1892-95.

Size.— $8\frac{1}{5}$ in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent— 106 leaves ; 6 lines to a page ; 24 letters to a line.

Description.— Modern paper ; Devanāgarī characters : hand-writing good ; double lines in red ink on borders : benedictory phrase, marks of punctuation, the word टीका before the beginning of Hindi comment on each verse and the topic headings written in red ink. The Sanskrit text is ascribed to Agniveśa and the commentary in Hindi is anonymous. Paper is very modern but worm-eaten at several places.

Age.— Saṁvat 1944 ; Śaka 1809.

Author.— Agniveśa.

Begins.—fol. 1b

श्रीगणेशाय नमः ॥

अबोधतिमिरछन्नचक्षुषा भिषजां कृते ।

सूक्ष्मं करोत्यग्निवेशो ग्रंथमंजनमाख्यया ॥ १ ॥

दोषरोषो रुजां हेतुस्तत्प्रकोपे तु कारणं ॥

प्रत्येकं हीनमिथ्यातियोगकालार्थकर्मणां ॥ २ ॥

टीका ॥ अग्निवेश जो हे सो अज्ञान जो अंधेरो ता कारिकें ढकी हे दृष्टि जिनकी असे जे वैद्य तिनके निमित्त अंजननिदान हे नाम जाको असो सूक्ष्म जो ग्रंथ ताहि करे है ॥ १ ॥ etc.

Ends.— (text) fol. 105b

चकार चतुरोचितं तदिदमग्निवेशोजनं

परोपकृतये कृती परिमितं रुजां ज्ञापकं ॥ २४० ॥

ततः सद्गुदितैः सदा सुकृतराशिभिस्तुष्यतां

तुषारगिरिकन्यकापरिदृढः सयोषित्सुतः ॥

Ends.— (com.) fol. 106a

टीका ॥ सुकृती जो अग्निवेश सो ओर जो वैद्य तिनपै जौ उपकार ताके निमीत प्रमानके जो रोग तिनको जतायवेवारो ओ चतुरनकुं उचित असो जो अंजननिदानग्रंथ । ताहि करत भयो तातें उदय भइी जे बहुत सुकृतन की

राशि तिन करिकैं हिमाचल पर्वत की कंन्या के पति जो शिव त पार्व (fol. 106ᵇ) ती गणेश सहित प्रसन्न होहु ॥ इति श्री अग्निवेशविरचितं निदानांजनं पूर्णम् ॥ समाप्तं ॥ लीखीतं गुजराती गणेशलाल ॥ लीषायतं भटजी जगुलालाजी आत्मपठनार्थम् ॥ मीति फाल्गुण शुक्ल १४ रवौ संवत् १९४४ ॥ शके १८०९ ॥ लीखीतं कोटानन्द ग्राममध्ये ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— (1) Mss-A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—i, 6ᵃ ; ii, 2ᵃ, and 186ᵃ ; iii, 2ᵃ.

B-Descriptive Catalogues :— I. O. Catalogue No. 2714. Mitra's Catalogue of Bikaner Mss., p. 650, No. 1419.

(2) Printed Editions :— Edited with Hindi Translation and Notes by Rāmeśvarabhaṭṭa, Kalyan, Bombay, 1889.

अञ्जननिदान Añjananidāna

No. 5 211. / A. 1883-84.

Size.— 11⅕ in. 5 3/10 in.

Extent.— 15 leaves ; 10 lines to a page ; 33 letters to a line.

Description. — Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; borders on each side have double lines in red ink ; marks of punctuation are given in red ink except on fol. 13ᵃ. Last colophon is in red ink. Paper is not old and is in good condition.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Agniveśa.

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥

अबोधातिमिराच्छन्नचक्षुषां भिषिजांकृते ॥ etc.

Same as in No. 4.

Ends.— fol. 15^a

चकार चतुरोदिर्दं तदिदमाग्निवेशोंजनं, etc.

Same as in No. 4.

Last Colophon— इत्यग्निवेशकृतमंजनाख्यनिदानं समाप्तम्

References.— See No. 4.

अञ्जननिदान · Añjananidāna

No. 6 449.
1895–98.

Size.— $8\frac{1}{5}$ in. by 4 in.

Extent.— 17 leaves ; 9 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; handwriting good ; verse numbers, topic endings and the colophon tinged with red pigment. Place of copying is written in red ink. The name of the copyist is Gaṅgādharabhaṭṭa Vaidya and the place of copying is Poona. Foll. 1^a and 17^b have 4 lined borders in ink on all the sides. In the centre of fol. 1^a is अथ अग्निवेशकृदंजननिदानप्रारंभः। In centre of fol. 17^b is इति अग्निवेशकृदंजननिदानस्समाप्तः।

Age.— Śaka 1716=1794 A. D.

Author — Agniveśa.

Begins— fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः। श्रीधन्वंतरये नमः

अबोधतिमिरछन्नचक्षुषां भिषजां कृते।

सूक्ष्मं करोत्याग्निवेशो ग्रंथमंजनमाख्यया ॥ १ ॥ etc.

Same as in No. 4.

Ends.– fol. 16^b

चकार चतुरोचितं तदिदमग्निवेशोंजनं, etc.

Same as in No. 4.

Colophon at the end:— fol. 17[a] इति श्रीमदग्निवेशविरचितमंजननिदानं समाप्तं शके १७१६ आनंदनाम संवत्सरे दक्षणायने शादहतौ कार्तिके मासे कृष्णपक्षे दशम्यां इंदुवासरे इदं पुस्तकं गंगाधरभट्टवैद्येन लिखितं शुभं पुण्यग्रामे लिखितं शुभं भवतु श्रीकाशिविश्वेश्वरार्पणमस्तु

Reference.— See No. 4.

अञ्जननिदान Añjananidāna

No. 7 — 583. / 1899-1915.

Size.— 11 7/10 in. by 5 3/10 in.

Extent. — 24 leaves ; 8 lines to a page ; 24 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and legible ; benedictory phrase, double lines on both the borders, marks of punctuation, topic-headings, topic endings and the last colophon are in red ink. Although the copy is not very old still it is worm-eaten and its leaves are affected by dampness.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Agniveśa.

Begins.--fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

अबोद्धतिमिरच्छन्नचक्षुषां भिषजां कृते ॥ etc.

Same as in No. 4.

Ends.— fol. 24[a]

चकार चतुरोचित्त यदिदमाग्निवेशोंजनं, etc.

Same as in No. 4.

Last Colophon—इत्यग्निवेशविरचित श्रीनिदानस्थानेंजनसमाप्ति श्री

References.— See No. 4.

अनुपानमञ्जरी Anupānamañjarī

No. 8 1034 B. / 1886-92.

Size.— $11\frac{1}{5}$ in. by $5\frac{3}{5}$ in.

Extent.— 11 leaves ; 12 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; the work extends from folio 5[a] (3rd line) to folio 15[a]. It also has got the text accompanied by Gujarāti translation in Devanagarī characters. The work is divided into 5 chapters and was composed in Saṁ. 1822, caitra 5, Thursday.

Age.— Saṁ. 1919.

Author.— Pitāmbara.

Begins.— fol. 1[b], line 3.

अथ अनोपानमंजरीमाह ॥
यस्य ज्ञानमइ मूर्ती ॥ सच्चीदानंदकारणी ॥
तत्पादपंकजं वंदे ॥ ग्रंथसंपूर्णहेतवे ॥ १ ॥
धातुस्तथोपधातुश्च ॥ विषं स्थावरजंगमं ॥
तस्य विकारशांत्यर्थं ॥ वक्ष्योनुपानमंजरी ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 15[a]

कूर्म देशे अर्जुनपुरे ॥ तत्र वासी सदा किल ॥
गुरु जीवाभिधानस्य ॥ गच्छचांगमसंज्ञिकः ॥ ४० ॥ टी० ॥
कछ देशने विषे आनापुरमध्ये तिहां वसनार निरंतर गुरु जीवाजी ने प्रमादे गछ आगम जाणवो ॥ ४० ॥
तस्य पीतांबरो शिष्य तत्पादवंदिक सदा ॥
देवगुरुप्रसादेन ॥ विश्रामग्रंथकारकः ॥ ४१ ॥
इति श्री अनुपानमंजर्या धातु उपधातू मारणंगानुपानप्रकरणं नाम पंचमं समुदेशः ॥ पू ॥ लिखतं वैष्णव हरीचर्णदासेन स्व अर्थे मार्ग० कृष्ण बुधवासरे संवत् १९०१९ ना वर्षे मंगलं लेखकानां च ॥ पाठकानां च मंगलं ॥ मंगलं मंगलानां च ॥ भूमीर्भूपतिमंगलं ॥ १ ॥

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 16[b].

(2) Printed Editions :— One work of this name is published with Telegu translation, based on that of P. Sūryanārāyaṇa Rāu, Madras, 1915.

अनुपानमञ्जरी Anupānamañjarī

No. 9 617. / 1895–1902.

Size.— $10\frac{1}{5}$ in. by $4\frac{3}{5}$ in.

Extent.— 11 leaves ; 6-7 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good and neat ; double lines in red ink on borders. In the space between the lines, a Gujarātī translation of the work ; the text is very corrupt. The text is the same as No. 8. The date of composition here may be interpreted as 1824 or 1827 Saṁ.

Age — Saṁ. 1864.

Author.— Pītāmbara.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीपार्श्वप्रशादल्लीष्यते ॥

यस्य ज्ञांनं मयी स्नुर्त्ति शाचिदानंदकारिणी

तत्पादपंकजं वंदे ग्रंथसंपुर्त्तिहेतवे ॥ १ ॥ etc.

Same as in No. 8.

Ends.— fol. 11[b]

कुर्मदेशे अर्ज्जुनपुरे etc.

Same as in No. 8.

The date ot copying is given— संवत् १८६४ ना माघवद ११ दने वार रवौ दने लपि कृत्वा पुज्यकुश्री ५ नेणसीजी ततसिष्यकु अमरशी लपीकृत्वा (स्व आत्मा disfigured with chalk) अर्थेणन्ना टंकाराग्रामे ॥ श्रीपार्श्वप्रशाद ॥ श्री श्री श्री

References.— See No. 8.

अमृतमञ्जरी Amṛtamañjarī

No. 10 210. / A. 1883–84.

Size.— $9\frac{4}{5}$ in. by $3\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 6 leaves; 5–6 lines to a page; 31–32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good upto fol. 4ᵃ, the rest is legible; paper old, worn out and musty; folios 4ᵇ to 6 written in a different hand; folios have double black lines on the borders; contains 41 verses; 40th verse numbered as 50th by mistake; 41st verse bears no number.

Age.— Bears Saṁ. 1816, Āṣāḍha-śukla 13, Raviḥ (Sunday).

Author.— Kāśinātha.

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥
यो रावणं रणमुखे भुवनैकभारं
हत्वा चकार जगतां परमोपकारं ।
यं ब्रह्मवाभिदधिरे परतोपि पारं
—नौमि मैथिलसुताहृदयैकहारं ॥ १ ॥
नारीकेरफलेषु तंडुलमथ क्षीरं रसाले हितं
जंबीरोत्थरसो घृ (?) ते समुचिः सर्पिस्तु मोचाफले ।
गोधूमेषु च कर्कटी हिततमा मांसात्यये कांजिकं
नारंगे गुकु(?)क्षणं च कथितं पिंडालुके कोद्रवः ॥ २ ॥

Ends.— fol. 6ᵇ

अत्रावपद्यद्वयजस्तु सर्धा—
ण्यर्वाञ्चि पद्यन्यनवद्यपद्या
श्रीकाशिनाथः स्मृतये शिशूना
मायवंचोभिर्विचितैरतानीत् ॥ ५० ॥
तत्तन्महाजीर्णविषापनेत्री
जीयाच्चिरायामृतमंजरीयं
सत्पद्यदानंदमपीव संतो
घुणाद्रवैनामवधारयंतु ॥

Colophon at the end—श्रीकाशिनाथः विरचितायां अमृतमंजरी समाप्तम् ॥ आषाढ शुक्ल त्रयो रविः सं. १८१६.

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 28[b] (our ms) ; ii, 6[a]. See under अजीर्णमञ्जरी iii, 2[a].

B-Descriptive Catalogues :— See Mss. Nos. 1374 and 1375 of the Bikaner Catalogue by Mitra.

अमृतसागर — Amṛtasāgara

No. 11 — 450. / 1895–98.

Size.— $13\frac{1}{5}$ in. by $6\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 118 leaves ; 14 lines to a page ; 48 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; except for a few leaves, the rest have two rows of two lines and one line in red ink on each border ; benedictory phrases, topic-headings, topic-endings and colophons are tinged with red pigment. Foll. 87–100 missing ; fol. 86[b] has only $1\frac{1}{2}$ lines. The work is written in Hindi by Savāi Mahārāja Pratāpasiṁha (perhaps by some one at his behest) of Jaipur, son of Mādhava Siṁha and grandson of Iśvarī Siṁha. The latter is accredited in this book with composing a work on नाडीपरीक्षा. Pratāpasiṁha flourished in the latter half of the 18th century. The work is divided into 25 chapters and deals with almost all the aspects of medicine.

Age.— Appears to be old.

Author.— Mahārāja Pratāpasiṁha of Jaipur.

Begins.— fol. 1[b]

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ नम सिद्धेभ्यः ॥

॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥ श्रीगुरुवे नमः ॥

अथ श्रीमन्महाराजाधीराज माहाराजराज्येंद्र श्रीसवाइ परताप सिंघजी विचार करि मनुष्या का रोगां का दूरि करवा वास्तै परमकरुणा करि कै चरक सुश्रुत वाग्भट भावप्रकाश आचार्यांने आदि लेकरिकैं वैद्यक का सर्व ग्रंथा को विचारि सार काढि अतिसंक्षेपतै सर्वरोगां को निदान पूर्व करि अमृतसागर नाम ग्रंथ कर्यो तीकी वचन का करिकै औषध्यां का अनेकप्रकार का अजमाया जतन विचार पूर्व करिष्यते etc.

Ends.— fol. 132^a

दुषसै अजीरणसै षेदसै यांसै भी गलानि होय अवलथ की उछाह नहि होय तीनै आलस कहिजे तीनै आदि ले रजाण लिज्यो और भी बुधिवान ॥

इति सरीर नाम ई मनुष्य का सरीरमै ज्यो कछु छै सो संक्षेप सै सरव निरुपण कर्यो सो संपूर्ण ॥ इति श्रीमनमहाराजाधीराजराजेंद्र श्रीसवाइ परतापसिंघजी देव विरचिते अमृतसागरनाम ग्रंथे रितु वरणन मास रीतु वरषादीर दिन चजा रात्रचरजा सारी अंगा संयुक्त वरणनं नाम पंचविंशतिमस्तरंग ॥ २५ ॥ समाप्तोयं ग्रंथ ॥

अर्कप्रकाश Arkaprakāśa

No. 12 883.
1887–91.

Size.— (i) $9\frac{7}{10}$ in by $4\frac{4}{5}$ in.

„ (ii) $10\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{9}{10}$ in.

Extent.— 52 leaves; (i) 13, (ii) 8 lines to a page; (i) 32 (ii) 49 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing of (i) is legible, of (ii) good. I have divided the Ms. into 2 parts, (i) extending upto folio 7^a and which seems to have been added afterwards to the main Ms., the first 10 folios of which are lost; (ii) the main part of the Ms. foll. 11–55. On fol. 1^a the list of contents is given. It consists of 10 *śatakas* (or centuries) and has thus 1000 verses. On fol. 5^a, the अर्कयंत्र or charm full of figures and letters is given. The name of the Scribe is चुत्रभुज and the place of writing is कोटा.

Age.— Bears Saṁ. 1857 ; Mṛragasara (= Mārgaśīrṣa) — Kṛṣṇa 9, Candravāsara.

Author.— Rāvaṇa, the Lord of Laṅkā.

Begins— fol. 1^b

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
औषधीपतिनेत्राय पद्मिनीपतिमूर्त्तये ॥
कालकालाय नीलाय पार्वतीपतये नमः ॥ १ ॥
गर्भभारपरिक्लिन्ना कन्या मंदोदरी शुभा ॥
रावणं परिपप्रच्छ पूजांते तुष्टमानसं ॥ २ ॥

मंदोदर्य्युवाच ॥

स्वामिन् दैत्यसुराध्यक्ष चतुर्वेदविशारद ॥
सदा शिवादाप्तकाम भुवनत्रयपालक ॥ ३ ॥
इदं शुक्रं ममोघं ते यथारभ्योदरे स्थितं ॥
तदारभ्य न शक्नोमि कर्तुं चंक्रमणं मनाक् ॥ ४ ॥

Ends— fol 54^b

एवमुक्त्वा तु भैषज्यरहस्यं स दशा(fol. 55^a)ननः ।
सायं संध्याविधिं कर्त्तु उछितो मंदिरं ययौ ॥ १०००.

इति लंकानाथरावणकृतेऽर्कप्रकाशे धातुशुद्धिशतकं दमं समाप्तः । संवत् १८५७ वर्षे मिति मृगसरमासे कृष्णपक्षे तिथौ ९ चंद्रवासरे इदं पुस्तकं लिखितं ब्राह्ममण चुत्रभुज ग्रामकोटामध्ये लिखीत्वा शुभं भतु कल्याणमस्तु । श्री श्री श्री श्री लिखाइतम् पचोलीरामकृष्णजी ज्ञाती दधि च शुभं भवतुः ॥

References.— Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 30^a ; ii, 6^a ; iii, 7^b.

Printed Edition :— with a Telegu commentary "Vidyotha" by Pandit D. Gopalacharlu ; Madras, 1914 (Āyurvedāśrama Series).

अर्कप्रकाश

Arkaprakāśa

No. 13

85.
1907–15.

Size.— 12 in. by 4 in.

Extent.— 30 leaves ; 11 lines to a page ; 45-46 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good and clean ; names of speakers as well as the colophons at the end of each chapter tinged with tint ; paper is old and musty and at places touched by worms. It is complete and almost correct. The name of the owner of Ms. is दिनकरज्योतिष: name of scribe is नारायण धुंडीराज केळकर. It has got a charm-table on fol. 4[b].

Age.— Bears Śaka 1735 (= 1869 A. D.); Vaiśākha-śuddha 2 ; Ravivāra.

Author.— (Rāvaṇa), the Lord of Laṅkā.

Begins.— folio 1[b]

श्रीमन्महागणपतये नमः ॥

औषधीपतिनेत्राय पद्मिनीपतिमूर्त्तये ॥

कालकालाय नीलाय पार्वतीपतये नमः ॥ १ ॥ etc.

Same as in No. 12.

Ends.— fol. 30[a]

एवमुक्त्वा तु भैषज्यरहस्यं स दशाननः ।

सायं संध्याविधिं कर्तुमुत्थितो मंदिरे ययौ ॥ १०० ॥

इति लंकनाथकृतार्कप्रकाशे शुद्धिशतकं दशमं समाप्तं ॥ग्रंथ ॥१०००॥

शके १७३५ श्रीमुखनामसंवत्सरे वैशाखशुद्ध २ रविवासरे समाप्तं पुस्तकं । इति श्रीमल्लकानाथकृतं अर्कप्रकाशं समाप्तं ॥ इदं ज्योतिषोपनामक दिनकरस्येदं पुस्तकं । केळकरोपनामधुंडीराजात्मजनारायणेन लिखितं ॥

References.— See No. 12.

अश्वचिकित्सा Aśvacikitsā

No. 14 1035. / 1886-92.

Size.— $14\frac{4}{5}$ in. by $5\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 50 leaves ; 11 lines to a page ; 49 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; two black lines on each border , benedictory phrase and topic-endings upto fol. 5[a] are tinged with red pigment ; paper is old and musty. The work deals with the treatment of horses. It contains 68 chapters and 1800 verses. In his उद्देशाध्याय which is reproduced below, the author gives a list of contents in the work. This work is different from नकुल's Ms. No. 15.

Age.— Saṁ. 1878.

Author.— Jayadatta.

Begins.-- fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
प्रणम्य शंकरं भक्त्या शंकरं सर्वदेहिनां
शिवाय जगतो जातां शिवां चापि विशेषतः १
सुखावबोधशब्दार्थं ग्रंथं विस्तरवर्जितं ।
लक्षणं वाजिदेहस्थं संक्षेपेन यथाक्रमं २
चिकित्सां च समासेन सिद्धौषधिसमन्वितं ।
मुनिप्रोक्तानि शास्त्राणि सम्यगालोच्य वाजिनां ३
श्रीमद्विजयदत्तस्य पुत्रेण क्रियतेधुना ।
श्रीमता जयदत्तेन वाहानां हितमिच्छता ४
अध्यायानां यथायोगां षष्ट्यष्टाधिकसंख्यया ।
श्लोकानां च सहस्रेण शताष्टकयुतेन च ॥
प्रदेशं लक्षणं चैव जीवितं च वयस्तथा ।
दशाविभागं क्षेत्रं च देशज्ञानं च वाहनं । ६ ।
संध्याक्रमं प्रसूतायाः शिशोश्च परिपालनं ।
द्रव्यमात्राविधिं चैव निघंटं पोषणक्रमं । ७ ।

विधिं क्षाराग्निशस्त्राणां शिरावेधविधिं तथा ।
निरूहे च विधिं सम्यग्विधि चैवानुवासने । ८ ।
नस्ये स्वेदे विधिं चैव स्नेहपाने विधिं क्रमात् ।
तैलपाकविधानं च घृतपाकाविधिं तथा । ९ ।
श्रांतोपचारं वाहानां तथारिष्टत्रयं पुनः ।
मृगरोगचिकित्सां च चिह्नपूर्वं समासतः । १० ।
वातादीनां च दोषाणां कोपाहेतुतयैव च ।
निदानं चैव चिन्हं च रोगाणां च चिकित्सितं । ११ ।
साध्यासाध्यविवेकं च कृच्छ्रसाध्ये च निश्चयं ।
प्रकृतिं चतुरंगानां कथयाम्यनुपूर्वशः । १२ ।
रसोंनादीन् स्तथा कल्पान् मुनिभिः पूर्वनोदितान् । १३ ।
इत्युद्देशाध्यायः

Ends.— fol. 49^{b}

हरीतक्यामयाकल्पः प्रावृट्काले विशेषतः ।
तेनात्र नो विनिर्दिष्टः पुनरुक्तशंकरः । ६ ।

इति श्री न्म सा द् ज द् कृ श्वा वें शा ष्टषष्ठितमोध्यायः ६८ समाप्तश्चायं ग्रंथः
यावद्वर्णविपर्यास तावदारोग्यमिच्छति

अन्यथा रक्तमाछं च पैत्तिकं । कालिकानिलं चैव श्लेष्मपांडु पिछिलं । कपोतकं कर्षविज्ञेयं पित्तं शिरोगतं चैव सर्वं । दोषं विजानीयात् । शोनितं सांनिपातिकं । एवं विरक्त विशुद्धांगं कृत्वा यत्नेन वाजिनाना । दद्याद्गोमूत्र-संयुक्ता स (fol. 50^{a}) तैला च हरीतकी ॥ नित्यं त्रिसप्तकं यावत् । पलपंच-प्रमाणता ॥ शुभमस्तु ॥ संवत् १८७८.

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 34^{b}.

(2) Printed Editions :— Bibliotheca Indica, Vol. 108, Calcutta 1848.

अश्वचिकित्सा Aśvacikitsā

No. 15 $\frac{351.}{1879\text{–}80.}$

Size.— $9\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 27 leaves; 8-9 lines to a page; 32-41 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing irregular but legible, paper is old, musty and worn out, fol. 1 is wanting. This work deals with the diseases and treatment of horses. It is ascribed to Nakula. It has 18 chapters :—

(1) प्रश्नाध्याय ends on fol. 2[b]; (2) जात्यधिकार ends on fol. 4[a]; (3) वर्णनाध्याय ends on fol. 5[a]; (4) आवर्त्ताध्याय ends on fol. 6[b]; (5) दंतोच्छेदाध्याय ends on fol. 7[a]; (6) अश्वलक्षणाध्याय ends on fol. 8[a]; (7) वेगवर्णनाध्याय ends on fol. 9[a]; (8) वाहनाध्याय ends on fol. 13[b]; (9) धातुपरीक्षाध्याय ends on fol. 16[b]; (10) शिरामोक्षाध्याय ends on fol. 17[a]; (11) षड्ऋतुचर्याध्याय ends on fol. 20[a]; (12) नस्याध्याय ends on fol. 21[b]; (13) पिंडाध्याय ends on fol. 23[b]; (14) घृताध्याय ends on fol. 24[b]; (15) क्काथाध्याय ends on fol. 25[a]; (16) विषयोगाध्याय ends on fol. 26[a]; (17) अश्वपालविधि ends on fol. 26[b]; (18) अश्वरोगितनामाध्याय ends. on fol. 28[a].

Age.— Saṁ. 1726.

Author.— Nakula.

Begins.— fol. 2[a]

ऋषिमब्रूवन् ॥

दीना दुःखश्रमोपेता रुधिरेण परिप्लुता ॥ ९ ॥

भगवन् किं निमित्तेन पक्षछेदकस्त्वयाकृतः ॥

अपराधाविहिनानां यदिच्छं संति सज्जनाः ॥ १० ॥

तस्मादिति भयं त्यक्त्वा सर्वेषामिह वाजिनां ॥

यथा स्यात्सर्वथा सौख्यं पुष्टिश्च मुनिसत्तमा ॥ ११ ॥ etc.

Ends.— fol. 28[a]

मुहुर्मुहुर्मूत्रशकृत्करोति यो विग तायड्यमानोप्यनुलोमयायी ॥

अकाय भीतो शुविलोचनश्च शिवं न भर्त्तुस्तुरगो न दर्शयेत् ॥ १४ ॥

इति नकुलकृते अश्वचिकित्सिते अश्वेरोगितनामाध्यायोष्टादशः स्माप्तः ॥ संवत् १७२६ वरषे मार्गशीर्षमासे शुद्धपक्षे एकादश्यां भौमवासरेण लिखितमिदं ग्रंथं ॥ श्री ॥ अद्येह श्रीशुर्यपुर (Surat ?) वास्तव्यभार्गवज्ञातिय भटश्रीहरिसूतसेवक भगवानेन लिखितमीदं पुस्तकं ॥ शुभं भवतु कल्याणमस्तु ॥ जयोस्तु । यादृसं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया ॥ यदि शुधमशुधं वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ भग्नदृष्टिकटीग्रीवा बद्धमुष्टिरधोमुखं । कष्टेन लिखीतं ग्रंथं यत्नेन परिपालयेत् ॥ २ ॥ तैलाद्रक्षेत् जलात् रक्षेत् रक्षेत् श्रथलबंधनात् । मुर्खहस्तगतात रक्षे एवं वदति पुस्तकाः ॥ ३ ॥ श्लोकसंख्या सर्वथैने ४६४ ॥ श्रीराम ॥

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 34[b] ; ii, 7[a] ; iii, 8[a].

B-Descriptive Catalogues :— I. O. Cat. No. 2764, 6260. Burnell's Cat. p. 75[a] (by Śālihotra).

(2) Printed Fditions :— Published in the appendix of the अश्वचिकित्सा of जयदत्त. Bibliotheca Indica, Vol. 108, Calcutta, 1848.

अष्टादशसंस्कार
(रसहृदयं सटीकं)

Aṣṭādaśasaṁskāra
(Rasahṛdaya with comm.)

No. 16

284.
Vis. I.

Size.—13 in. by 4½ in.

Extent.— 53 leaves ; 9 lines to a page ; 47 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing beautiful and neat ; borders are decorated with double lines in red ink on both sides. It is a mistake to call this work अष्टादशसंस्कार. Its real name is रसहृदय. The work is 'a treatise, in *Āryā* verses, on certain *Tantric* practices by means of mineral drugs (especially mercury); composed, for *Madana,* lord of Kirāta, by *Bhikṣu Govinda* ; with commentary (*ṭīkā*) by *Caturbhuja Miśra* son of *Miśra Maheśa,* of the *Kurala-vaṁśa* '. I. O. Cat. Ms. 2617, p. 912. For

fuller information, see I. O. Cat. p. 912. Dr. J. Taylor puts this work under 'Tantra' which is a mistake. The work deals with the 18 *saṁskāras* of mercury and other minerals. It belongs to 'Vaidyaka'. Fol. 53[a] contains a list of contens.

Age.— Appears to be a modern copy.

Author.— (Text) Govindabhikṣu ; (Comm.) Caturbhuja Miśra.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ अष्टादशसंस्काराः ॥

स्वेदन १ मर्दन २ मूर्छो ३ स्थापन ४ पातन ५ निरोध ६ नियमा ७ श्च ॥

दीपन ८ गगनग्रास ९ प्रमाण १० मथ चारणविधानं ११ च ॥ १ ॥

गर्भद्रुति १२ बाह्यद्रुति १३ जारण १४ रसराजसारणं १५ चैव ॥

क्रामण १६ वेधौ १७ भक्षण १८ मष्टादशमिति रसे कर्म ॥ २ ॥ etc.

End.— fol. 52[b]

कर्ता स्वनाममहत्त्वं सूचयन्नाह ॥

तस्मात् किरातनृपतेर्बहुमानमवाप्य रसकर्मरतः ।

रसहृदयाख्यं तंत्रं विरचितवान् भिक्षुगोविंदः ॥ ८१ ॥

इति श्रीमत्कुरलवंशपयोधिसुधाकरमिश्रमहेशात्मजविरचितायां खं-

डेलवालान्वयरसहृदटीकायां रसप्रशंसात्मको एकोनविंशावबोधः ॥ श्री ॥

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 497[a] ; ii, 116[b].

B-Descriptive Catalogues :— I. O. Catalogue, Ms. No. 2617, p. 912. B. B. R. A. S. Catalogue, No. 192.

(2) Printed Editions :— Edited by Trimbak Gurunāth Kāle and Jādavji Tricumji Āchārya ; Bombay, 1911 (Ayurvedīya-grantha-mālā, no. i).

आनन्दमाला सटीका — Ānandamālā with comm.

No. 17 — 922. / 1891-95.

Size.— 12 in. by 4½ in.

Extent.— 75 leaves ; 7-15 lines to a page ; 30-49 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; several handwritings; the handwriting is bold in the beginning with 7 lines on a page, but it grows smaller from fol. 41 onwards till towards the end it has 15 lines on a page with 49 letters in a line. The work chiefly deals with different *rasas* but takes into consideration other medicines also. On fol. 8[a] we find diagrams of 4 different types of utensils used in preparing the *rasas*. Sanskrit text is followed by Hindi Translation. The name of the author is आनन्दभारती in the beginning, but the last colophon on fol. 74[a] gives the name of नृसिंहभारती. The work ends there. On fol. 74[b] we find medicine for व्रन(ण)पूयसंग्रहनी(णी) in Hindi. On fol. 75[a], we find a record of the sale of the Ms. for 14 Rupees. The date of the sale is curiously 3 years earlier than the copying of the book. Paper is old and musty. There are four lines in black ink on both the borders. Fol. 56 is missing.

Age.— Saṁ. 1717.

Author.— Ānandabhāratī or Nṛsiṁhabhāratī.

Begins. fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीआनंदभारतीविरचिते आनंदमाला रसाधिकारालिपिते सत्तिरमहा
यो जक्ष्मानिलकुष्टदोषसमनः श्लेष्मापहो मूर्छितः
पंचत्वं च गतो ददति नियतं राज्यं चिरंजीवितः
वद्धः खे गमनं कराति सततं विधाधरत्वं जथा
सोयं पातु जुगे जुगे युगपतिः श्रीसूतरायो प्रभुः ॥ १ ॥
पारद सर्वरोगानां येता पुष्टिकरः स्मृतः
शुद्धेन साधितः कुर्जात्संसिद्धं देहलोहयो ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 74[a]

सीतलान्यन्नपानानि प्रभातं मैथुनं तिज्येत्
त्रिदिनं रक्तमोक्षार्थी स्नानं त्रोधं श्रमं तथा ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्य श्रीनृसिंहभारती आनंदमालविराचितयां ॥ आनंदमालां रक्तमोक्षाधिकारसमाप्तं ॥ शुभं भवतु ॥ संवत् १०१७ शके १५८२ व्रषे आश्वनि शुक्लपक्ष ७ आदित्यवारे.

,, —fol. 75^a

संवत १७१४ वर्षे फाल्गुणमासे शुक्ले पक्षे तिथौ पूर्णिमायां चंद्रवासरे पूर्वाफाल्गुनी नक्षत्रे गंडयोगे । स्वस्ति श्रीसर्वब्राह्मणकर्मपरायश्रीनृसिंहपाद-पूजातत्परसकलब्राह्मणमणि श्रीलक्ष्मीदास तत्पुत्र निखिलद्विजीयावाररत्न-योल्लसद्ब्राह्मणप्रभादीप्तदशाशामंडलमंडितकीर्तिकृतशिरोरुहानिवारितघर्मातप स्वच्छतया विराजमानः । श्रीमदशेषभूपतिकविकुशलनिकागणचरणपूजितः । सकलांगलक्ष्मीवासवासितभुवनभूतधनत्वकीर्त्तिः । श्रीजसराजः तत्पुत्रः सकल कुमंडलखंडनखंडितविकीर्त्तिकीर्त्तिशुभ्रद्योतितादिग्मंडलः । सर्वीयधर्ममार्त्तंड-वाचस्पतिः श्रीरामदत्तः तत्पुत्रेण गीर्वाणीविनोदानोदानंदितमानसतिर-स्कृतजायता प्राकोसिबुद्धबुद्धयिगुणानिकरेण । — (erased) भूदानात्तधर्म-परिधर्मितभुवनाशेषनैरंतर्योद्भूतज्ञानातिशयांदोलिना । निखिलकिल्बिषविनाश-द्योतितसोभाचंद्रेण । श्रीसोभाचंदेन एषा पुस्तिका ब्राह्मण दीपचंद तस्या-त्मज चोषा तत्पुत्र परमभागवत देवऋषि तस्यात्मजाय शिवदत्ताय पंडित-पंडितीपंडिताय संपंडित्यपांडित्यद्योतनाय पंडित्येव दत्ता चतुर्दशरजतैर्कृत्वा तेनास्य । भूमंडलसंतत्यभिवासोस्तु । चिरं नंदतु नारायणपरायणो नारायणेन नारायणः ॥ श्री ॥

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 48^a ; ii, 9^b and 189^a ; iii, 11^a.

B–Descriptive Catalogus :— Catalogue of Ulwar Mss. mentions one आनन्दमालिका (1629, Extr. 415) by आनन्द-भारती which seems to be different from our work.

आयुर्वेद — Āyurveda

No. 18 — $\frac{618.}{1895\text{–}1902.}$

Size.— $8\frac{3}{5}$ in. by $4\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 216 leaves ; 8 lines to a page ; 20 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and legible ; double lines in black ink on both the borders ; topic headings, topic endings and colophons tinged with red pigment. It is incomplete, has neither

beginning nor end ; begins with fol. 10 and ends with fol. 235. Following folios are missing :— 13, 14 170–75, 205 and 206. Paper is old, worn out, musty and worm-eaten. The work deals with almost all the aspects of the science of medicine. In its colophons it is called an उपवेद and a धर्मशास्त्र written by Veda Vyāsa. For example, we read on fol. 15^b.-- इति वेदव्यासकृतौ धर्मशास्त्रे उपवेदखंडे आयुर्वेदे दोषादिकज्ञानाध्यायः ॥

Age.--Appears to be old.

Author.-- Veda Vyāsa.

Begins.—fol. 10^a

रसासृङ्मांसमेदोस्थिमज्जाशुक्राणि धातवः ॥
वातपित्तकफा दोषा विण्मूत्राद्या मला स्मृता
अल्पमध्योत्कटत्वेन दुष्टा दोषास्तथा जयेत् ॥
अधोमध्योर्ध्वसंस्थाना ह्रन्नाभ्योर्व्यापिनोपि ते ॥
अन्त्यमध्योदिगास्ते च वयोभुक्तदिवानिशं ॥
तैः क्रूरमृदुमध्या स्युः कोष्टमध्यश्च तैः समैः ॥ etc.

Ends.— fol. 235^b

सूरणं सैंधवं व्योषरसैर्द्दं हंति शीत्यता ॥
विष्टंभं मलमूत्रं वा त्रिफलोदकपानतः ॥
रक्तमूत्रप्रमेहादि कुमारीत्रिफलैः सह ॥
कषायपलवैपक्वं बालबिल्वस

आयुर्वेदप्रकाश	Āyurvedaprakāśa
or	or
अर्कप्रकाश	Arkaprakāśa
No 19	531. / 1892–95.

Size.— $13\frac{7}{10}$ in. by $5\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 89 leaves ; 9-10 lines to a page ; 42–48 letters to a line.

Description.-- Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good in parts, sometimes very irreguler and bad ; the

Ms. consists of two parts I सूतसाधनाध्याय and II dealing उपरसs. The first part has different hand-writings. Folio 23b and a half of 23a are blank. It extends from fol. 1 to 44. The colophon on folios 44a and 44b is— इति श्री सौराष्ट्रदेशोद्भवे सारस्वतकुलावतंस उपाध्यायमाधवः विरचितायुर्वेदप्रकाशे सूतसाधनाध्यायः संमाप्तः । Then begins— अथोपरसाः॥ गधो १ हिंगुलगंधेतालकशिला स्रोतोंजनटंकण राजावर्तकंचुवकौ स्फुटिकयाशंखः खटी गौरिकं काशीसंरसकं कपर्दी सिकता बोलाश्च कंकुष्टकं सौराष्ट्री च मतामी उपरसाः सूतस्य किंचिद्गुणः ॥ १ ॥ तुल्या स्तु यदि ते विशोध्य विधिना संसाधिताः सेवितास्ततद्रोगहराः गुणेन संहितै योगैश्चिरायुप्रदाः ॥ अथादौ गंधकौत्पतिप्रकारं शोधनस्य च ।. नामलक्षणसंयुक्तान् वक्तुमर्हसि शंकर ॥ After this there is an extra leaf on the *a* side of which is अर्कप्रकास पत्र ४४, संख्या १३२० संपूर्ण २१२०. On the *b* side of this leaf which bears number 29, there is मतान्तर of सूर्येतापीलोहभस्म, which is found in the second part, fol. 29b. Now follows the second part (folios 1-44) beginning with इश्वर उवाच स्वेतद्वीपे पुरा देवी क्षीरे क्षीरपयोनिधौ क्रीडंत्याः सखिभिः सार्द्धं प्रभवत्प्रमृतं रजः प्रसृतं बहुलं तत्र तद्रजोतीव श्रुणि सुगंधः सुमनोहरं क्षीरार्णवे तु स्नातायाः दुकूलं रजसान्वितं धौतं यत्सखिभिस्तत्र तज्जातं गंधकं रजः ॥

Age.— Bears- गिरिनगवसुचंद्रे वत्सरे शुक्लपक्षे प्रतिपदि गुरुवारे लेखितं पौष्यमासे । भवतु भवजनानां व्याधितानां सुखायासकृतिरसयुक्तग्रंथभानुप्रकाशः ॥ १ संवत् १८९७ शुक्लपक्षे प्रातिपादातिथौ गुरुवाशरे पौष्यमासे श्री श्री श्री.

Author.— Mādhava Upādhyāya.

Begins.—part 1. fol. 1b

श्रीगणेशाय नमः ॥

अर्कप्रकाशकासारविमर्शांबुजनमियं ।

सच्चिदानंदविभवं शिवयोर्वपुराश्रयेत् ॥ १ ॥

देवेंद्रमौलिमंदारपुष्परागकणारुणाः ।

विघ्नं हरतु हेरंबचरणांबुजरेणवः ॥ २ ॥

अधुना रसराजस्य संस्कारान् संप्रचक्ष्महे ।

नानातंत्राणि संदृश्य भिषजां सिद्धिहेतवे ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— II Part. fol. 44b

फलानि चेंद्रवारुण्याश्चतुर्भागमिता अमी ।

एकत्र मर्दयेच्चूर्णं इंद्रवारुणिकारसैः ॥

माषोन्मितां वटीं कृत्वा दद्यात्सर्वज्वरे बुधः ।
छिन्ना रसानुपानेन ज्वरघ्नी गुटिका मता ॥

इति आयुर्वेदप्रकाशे श्रीमदुपाध्यायः सारस्वतकुलावतंसकाशीनिवासि-
माधवविरतिताध्यायः समाप्तः । शुभं भवतु कन्यानमस्तु श्री श्री

References :— (1) Mss.— A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 52[a] ; ii, 10[a].

B–Descriptive Catalogues :— I. O. Catalogue, Mss. Nos. 2696 and 2697.

(2) Prinded Editions :— Edited by Jādavjī Tricumjī Ach ārya, Bombay, 1913, (in Āyurvedīya-grantha-mālā).

आयुर्वेदप्रकाश — Āyurvedaprakāśa

No. 20 — $\frac{364.}{1882-83.}$

Size.— $9\frac{1}{5}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 87 leaves ; 11 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double lines in red ink on both the borders ; verse numbers, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment. Paper is old, worn out and worm-eaten. A few folios in the beginning very much damaged by worms. It is incomplete.

Age.— Appears to be old.

Author.— Mādhava Upādhyāya.

Begins.—fol. 1[a]

First line श्रीगणाधिपतये नमः ॥ अथ...शकासार...मर्णांबु.....वयोर्व—
Second line पुराश्रये ॥ १ ॥ देवेंद्र... लेमदार...कराकणा । विघ्नं हरंतु...
व चरणांबुजर......धुना रस

etc. same as in No. 19.

Ends.—fol. 87

अथ लवणभेदीसुधानिधिः ॥
पिष्टं पांडुपट्टुप्रगाढममलं वज्रांबुना चैकशः
सूतं धातुयुतं खटीकवलितं तं संपुटे रोधयेत् ॥
अंतस्थं लवणस्य तस्य च तले प्रज्वाल्य वन्हि जठाल्लुभं—

References.— See No. 19.

आयुर्वेदमहोदधि Āyurvedamahodadhi

No. 21 1039. / 1886-92.

Size.— 10 in. $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 28 leaves; 13 lines to a page; 46-47 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing beautiful; almost correct; on borders two rows of double red lines; the list of contents is—(1) तत्रादौ सकलप्रगुणप्राधान्याद्वारिगुणाः कथ्यंते fol. 1b. Colophon on fol. 4a. इत्यायुर्वेदं शास्त्रे महोदधौ सुखेणकृते पानीयगुणाः। (2) अथ जलाधिवासः folio 4a. Colophon on fol. 4a. इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते जलाधिवासस्य विधिः। (3) इदानीं क्षीरगुणाः कथ्यंते, fol. 4a. Colophon on fol. 6a. इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेणकृते क्षीरवर्गो द्वितीयः। (4) अथ दधिगुणाः, fol. 6a. Colophon on fol. 7a इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते दधिवर्गः। (5) इदानीं मस्तुगुणाः कथ्यंते fol. 7b. Colophon on 7b. इति मस्तुवर्गः। (6) अथ तक्रगुणाः कथ्यंते, fol. 7b. Colophon on fol. 8a, इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुषेणकृते तक्रवर्गः। (7) अतः परं नवनीतगुणाः कथ्यंते fol. 8a. Colophon on fol. 8b. इति श्री आयुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेण कृते नवनीतवर्गः समाप्तः। (8) अथ घृतगुणाः fol. 8b. Colophon on fol. 9b इत्यायुर्वेदमहोदधौ घृतवर्गः। (9) अथ तैलगुणाः, fol. 9b. Colophon on fol. 10a इति तैलवर्गः। (10) अथ मधुगुणाः fol. 10a. Colophon on fol. 10a इति मधुवर्गः। (11) अथेक्षुगुणाः कथ्यंते fol. 10a. Colophon on fol. 11a इत्यायुर्वेदमहोदधौ इक्षुवर्गः। (12) अथ मद्यवर्ग fol. 11a. Colophon on fol. 11b इति मद्यवर्गः (13) Colophon on fol. 11b. इत्यायुर्वेदमहोदधौ कांजिकवर्गः। (14) अथ मूत्रवर्गः fol. 11b. Colophon on fol. 12a

इत्यायुर्वेदमहोदधौ मूत्रवर्गः । (15) अथ धान्यगुणाः कथ्यंते, fol. 12ª. Colophon on fol. 12ᵇ इत्यायुर्वेदमहोदधौ यावधान्यवर्गः । (16) अथ शंबिधान्यगुणा कथते:, fol. 12ᵇ. Colophon on fol. 13ᵇ इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते शिवीधान्यवर्गः । (17) Colophon on fol. 14ª इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेणकृते धान्यवर्गः । (18) अत पर पक्वासगुणाः कथ्यंते: fol. 14ª. Colophon on fol. 15ᵇ इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते कृतान्नवर्गः । (19) अतः परं फलगुणाः कथ्यंते:, fol. 15ᵇ. Colophon on fol. 17ᵇ इतिफलवर्गः समाप्तः । (20) अथ शाकान्युपदेक्ष्यामः fol. 17ᵇ. Colophon on fol. 19ᵇ इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुषेणकृते फलशाकादिवर्गः । (21) इदानीं शिखरीणि कथ्यते, fol. 19ᵇ. Colophon on fol. 20ᵇ. इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते शिखरिणीवर्गः । (22) हिंगूषणाजिमहौषधानि, fol. 20ᵇ. Colophon on fol. 21ª इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते व्यंजनवर्गः । (23) अथेंदानीं मांसोपकल्पनाकल्पना कथ्यते, fol. 21ª. Colophon on fol. 22ª इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते मांसवर्गः । (24) अथ व्यायामोद्वर्त्तनाभ्यंगगुणा कथ्यंते, fol. 22ª. Colophon on fol. 23ª इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते मर्दनाभ्यंगनीरगुणाः । (25) अथेंदानीं भोजनविधिः कथ्यते, fol. 23ª. Colophon on fol. 25ª इत्यायुर्वेदम (fol. 25ᵇ) होदधौ भोजनवर्गः । (26) तांबुलगुणाः कथ्यंते, fol. 25ᵇ. (27) इति पूगगुणाः, fol. 26ª. (28) Colophon on fol. 26ᵇ इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते अनुलेपनवर्गः । (29) अतः परं वस्त्रगुणाः कथ्यंते, fol. 26ᵇ. Colophon on fol. 27ª. इति वस्त्राधिकार (30) Colophon on fol. 27ᵇ. इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते सुखवासाधिकारसमाप्तः । (31) Colophon on fol. 28ª. इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुषेणकृते धूपवर्गः । (32) अथ वाजीकरणविधिः, fol. 28ª. Colophon on fol. 28ᵇ. इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेणपंडितविरचिते वाजिकरणविधिः समाप्तः।

Age.— Bears Saṁ. 1878, Āsāḍha-vada 10, Śukravāsara.

Author.— Suṣeṇa.

Begins.--fol. 1ᵇ

ॐ नमः परमात्मने ॥

नत्वा धन्वंतरिं देवं गणाध्यक्षं दिवौकसां ।
अन्नपानविधिं वक्ष्ये समस्तमुनिसंमतं ॥ १ ॥
श्रेष्ठा शालाक्यतंत्रे कफपवनहरा दीपनी पाचनी या
शूलोदावर्त्तगुल्मज्वरगदगुदजान् कुष्टपांडुप्रमेहान् ।

कासश्वासातिसाराश्मरिजठररुजो नाशयत्याशु राजन्
सेयं पायादपायात्सकलसुखकरी सर्वदा चारु पथ्या ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 28^b

पुत्राव जनयते वीरान् नरसिंहपराक्रमात् ।
नारसिंह इति ख्यात चूर्णो रोगगणापहः ॥ २५ ॥
नारसिंह चूर्णं ॥

इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेणपंडितविरचिते वाजिकरणविधिः समाप्तः समाप्तश्चायं सुषेणनामप्रबंधः ॥ संवत् १८७८ ना आसाढवद् १० तिथौ शुक्रवासरे लिपि कृत्वाः पूज्यजी श्री १०८ श्री श्रीलषमीचंदजी पूज्यजी श्री १०८ श्री षुबचंदजी तत् शिष्यलिषतं वीस्वंदनगररीयां मध्ये

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 52^a ; ii, 10 (our Ms.).
B-Descriptive Catalogues :—I. O. Catalogue Nos. 2732-3.

आयुर्वेदमहोदधि — Ayurvedamahodadhi

No. 22 — 365. / 1882-83.

Size.— $10\frac{1}{5}$ in. by $5\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 10 leaves ; 15 lines to a page ; 37 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad ; double lines in red ink on both the borders ; benedictory phrase, verse numbers, topic headings and topic endings tinged with red pigment. Paper is old, worn out, musty and worm-eaten.

Age.— Saṁ. 1791.

Author.— Suṣeṇa.

Begins.— fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥
नत्वा धन्वंतरिं देवं गणाध्यक्षादिवौकसां ॥
अन्नपानविधिं वक्ष्ये समस्तमुनिसंमतं ॥ १ ॥

etc. same as in No. 21

Ends— fol. 10b

आवितं घृतमतीव गुरू चा दुर्ज्यमेव सुकुमारनृपाणां ॥
सद्य एव बलिपुष्टिकरं स्याद्दुष्टजं श्वयथुनासकरं च ॥ ४९ ॥
उष्ट्रंकंडु घृतं पाके श्लेष्मक्रमिनखापहं ।
दीपनं कफवातघ्नं कुष्ठगुल्मोदरापहं ॥ ५० ॥

इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुषेणविरचिते रसवीर्यघृताधिकारः स्मातः ॥ यादृशं पुस्तके दृष्टं तादृशं लिखितं मया । यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ भग्नपृष्टिकटिग्रिवाबद्धमुष्टिरधोमुखं । कष्टेन लिखितं ग्रंथं यत्नेन परिपालयेत् ॥ लेखकपाठकयो शुभं भवतु ॥ संवत् १७९१ शके १६५६ प्रवर्त्तमाने फाल्गुनवदी १ बुधे लिखितोयं ग्रंथः स्मात्तिर्मगमत् ॥

References.— See No. 21.

आयुर्वेदमहोदधि

Āyurvedamahodadhi

No. 23

309.
Vis. (1).

Size.— 13 1/10 in. by 4½ in.

Extent— 39 leaves; 9 lines to a page; 50-51 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing very good; fol. 1a bears अथ सुषेणवैद्यकप्रारंभः १०५० संख्या पत्रे ४० ; fol. 39b, blank; borders have double lines in red ink; has got many lacunae; the same work as No. 21.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Suṣeṇa.

Begins.—fol. 1b

श्रीगणेशाय नमः ॥

नत्वा धन्वंतरिं देवं गणाध्यक्षं दिवौकसां ।
अन्नपानविधिं वक्ष्ये समस्तमुनिसम्मत ॥ १ ॥
रुतु दिवसमध्ये(1)ाकीये निपुणा वदंति जलदं तस्माच्छिशिथे शरत् पूर्वं शैशरिकस्ततो हिमऋतु सूर्योदयाग्रतः ।

मध्याह्ने च तथा वदंति निपुणा ग्रैष्मी ऋतुः स्यात्ततो
वासंती कथिता ऋतुस्तुमुनिभिः पूर्वान्हमेवं सदा ॥ २ ॥

हरीतकीगण

पीयूषं पिबतो विहंगमपतेर्ये बिंदवो विच्युताः
तेभ्योभूदभया दिवाकरकरश्रेणीव दोषापहा ।
कालिंद्रीव बलप्रहर्षजननी गंगेव शूलिप्रिया
वन्हेर्दीप्तिकरी घृताहुतिरिव क्षोणीव नानारसा ॥ ३ ॥
श्रेष्टा शालाक्यतंत्रे कफपवनहरा दीपती पाचनी या
शूलादावर्त्ते गुल्मज्वरगदगुदजान् कुष्टपांडप्रमेहान् ।
श्वासातीसारकासास्मरिजठररुजो जो नाशयत्याशु राजन्
सेयं पायाह पाया द्यकलसुखकरी सर्वदा चारु पथ्या ॥ ४ ॥ etc.

Ends.— fol. 39[a]

पुत्रान् जनयतो वीराञ्चिरसिंहपराक्रमान् ।
नारसिंह इति ख्यातश्चूर्णो रोगगणापहा ॥

नारसिंहचूर्ण

स्नानं चंदनलेपनं मृगमदक्षोदोजलं शीतलं
वाताशीतसुगंधमंदमधुराक्षीरं हिमं माहिषं ।
द्राक्षादाडिमनालिकेरसलिलं खाद्यवि...मृदुः
शीतःकांतजनो भवं व्यतिकरे सेवेत नित्यं सुन्नः ॥
एषोऽ...कृतो लोके हितार्थमपि दोषहरो सविस्तृतः ।
रसस्य सर्वस्य गुणाश्च दोषा मया श्रुता मुख्यमुखात्प्रशस्ता ॥ ४ ॥
इदं मतीवशह सकौतुकं विरचित···क···णं भवति
भैषजमल्पशरीरिणां गुणिगणार्णववैद्यसुखेन वा ॥ ५ ॥
इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेनदेवविरचिते अन्नपानविधिः समाप्तः ॥
एकों शो रुचकाद्रुभौमरीचतः सुंठयास्त्रयो जीरका
चत्वारोर्द्ध कृतात्समुद्रलवणाद्भागस्तथा सिंधवान्
चूर्णं सिंहनभूभुजा निगदितं तक्रेण संयोजितं
गुल्माध्मानविशुचिकामयहरं स्याद्भोजनांते सदा ॥ १ ॥
इति श्रीसुखेनसंपूर्णं समाप्तगमत् ॥ श्री ॥ राम् ॥

References.— See No. 21.

आयुर्वेदरसायनाख्या
हेमाद्रिविरचिता
वाग्भटीयाष्टाङ्गहृदयस्य
सूत्रस्थानान्तर्गतैका-
दशद्वादशाध्याययोष्टीका

Āyurvedarasāyaṇa,
a comm. by Hemādri
on the 11th and 12th
chapters of Vāgbhaṭa's
Aṣṭāṅgahṛdaysūtrasthāna

No. 24

220.
A. 1883–84

Size.— $11\frac{3}{5}$ in. by $5\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 12 leaves ; 14 lines to a page ; 44 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; paper is old, musty and worn out ; *pratīkas* are tinged with red pigment. The Ms. is a fragment ; foll. 9–10 are missing. It deals with Hemādri's commentary on दोषादिविज्ञानीयाध्याय and दोषभेदीयाध्याय—the 11th and 12th chapters of लक्षणस्कंध of सूत्रस्थान of वाग्भट's अष्टाङ्गहृदय. It contains only the commentary and not the text of अष्टाङ्गहृदय.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Hemādri.

Begins— fol. 1^b

हेतुस्कंधानंतरं लक्षणस्कंधमारभते ॥ तत्र दोषादिविज्ञानीयमध्यायं व्याख्यातुं प्रतिजानीते ॥ अथातः इत्यादि । दोषादिविज्ञानाधीनलक्षणस्य । दोषदूष्यवैषम्यं च रोगलक्षणं । वैषम्यज्ञानं च साम्यज्ञानाधीनं । अत एवादौ साम्यज्ञानं । etc.

Ends.— fol. 14^b

रसादिभिर्दूष्यैः प्रत्येकं संसर्गाद्बहवो भवन्ति । अथ एषां दूष्याणां क्षयादिभेदैः संसर्गास्ततोपि बहवः । तेषामेव तारतम्यजैर्भेदैः संसर्गास्ततोपि बहवः । एवमानंत्यं याता तानवहितमानसो जानीयात् । यथास्वं स्वेन लक्षणेन ॥ इति हेमाद्रिटीकायामायुर्वेदरसायने द्वादशोध्यायः ॥ १२ ॥ अथ दोषोपक्रमणीय

References.— See No. 25.

आयुर्वेदरसायनाख्या
हेमाद्रिविरचिता
अष्टाङ्गहृदयटीका

Ayurvedarasāyana
Hemādri's comm. on
Aṣṭāṅgahṛdaya of Vāgbhaṭa

No. 25

631.
1895–1902.

Size.— $10\frac{3}{10}$ in. by $5\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 64 leaves ; 12 lines to a page ; 43 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; foll. 3-4 have three lines in red ink on each border ; the remaining foll. have single line in black ink on both the borders ; the text is quoted within inverted commas ; topic-headings and colophons are tinged with red pigment. Paper is very old, musty, worn out and worm-eaten ; leaves are in a decaying state. It is a fragment of Hemādri's commentary Āyurvedarasāyana on Vāgbhaṭa's Aṣṭāṅgahṛdaya. Foll. 1, 48-49 and 67-70 are missing. Hence the actual number of foll. 71-7=64. It has neither beginning nor end. The names or the author and the work are given in various colophons, one of which is given here. fol. 15[a]— इति हेमाद्रिटीकायामायुर्वेदरसायने । अध्याय आयुष्कामीयः सामस्त्येन निरूपितः '। १ ॥

Age.— Appears to be very old.

Author.— Hemādri.

Begins.— fol. 2[b]

संबंधी वेद । इति । सकरणमायुर्वेदलक्षणज्ञापनार्थं । आयुषां संबंधी वेद इति । " संबंधश्च पाल्यपालनलक्षणः । " उक्तंहि संग्रहे । आयुषः पालनं वेदमुपवेदमथर्वण इति । " स प्रजापतिरश्विनावायुर्वेदमजिग्रहत् ताश्विनौ सहस्राक्षमजिग्रहतां । स इंद्रोऽत्रिपुत्रादिकान् मुनीनजिग्रहत । etc.

Ends.— fol. 71[b]

किंतु तुंडालुरिति पठ -- अत्र तृटितं ॥ स्वादुकषायं पित्तजित्य.... (illegible) सराफंजी करीरं स्यादभरुिजं । वातपित्तहरा भंडी पर्वणी चर्च-पुष्पिका ॥ इति शाकवर्गः ॥ अथ....(illegible) तत्र द्राक्षागुणानाह । द्राक्षाफलोत्तमा वृष्या चक्षुष्या सृष्टमूत्रविद् । स्वादुपाकरसा स्निग्धा

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 36^a ; ii, 7^b ; iii, 9^a.

B-Descriptive Catalogues :— Mitra's Catalogue of Bikaner Mss., P. 631, No. 1383. I. O. Catalogue No. 2656.

Haraprasad Shastri's Notices of Sanskrit Mss., Second Series 2-266.

उत्तरनिबन्धसंग्रह Uttaranibandhasaṅgraha

No. 26 $\frac{909.}{1884-87.}$

Size.— 12 in by 5 in.

Extent.— 91 leaves ; 11 lines to a page ; 50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs; hand-writing legible ; thick red line encased in two black lines on each border ; marks of punctuation and colophons are tinged with red pigment. The Ms. is the work of Dallaṇa as is evident from the following verse found on fol. 946^a. निबंधान्निखिलान् दृष्ट्वा वैद्यश्रीभरतांगभूः । भूतविद्यास्पदं स्पष्टं चक्रे श्रीडल्लणः सुधीः । Paper is very old and worn out ; many of the folios have lost their numbers. It is a collection of 5 fragments which are :—(1) शारीरस्थान, foll. 376-77. (2) शालाक्यतंत्र has 40 foll ; six of them have lost their numbers ; the rest are foll. 712-15, 717-40, 761, 763-66 and 781 (3) कुमारतन्त्र, 7 foll. One has lost its number ; the rest are foll. 783, 789-91, 797 and 799. (4) कायचिकित्सा foll. 27. Six have lost their numbers , the rest are 820-21, 824-27, 829, 831-33, 844-48, 885-86, 888-89, 892 and 894 (5) भूतविद्या, रसभेदविकल्प and स्वस्थवृत्त, 15 foll. Six have lost their numbers ; the rest are foll. 945-47, 96–, 915, 915, 95—, 949 and 950.

Age.— Appears to be very old,

Author.— Dallaṇa,

Begins.—fol. 376[a]

1st line ..... पुरुषस्य षोडशगुणाः । एत एव कला इत्युच्यंते । पुरुषगुणानभि-
धाय शेषात्सत्वादियुक्तस्य म-

2nd line ..... णान्निर्दिशन्नाह ॥ सात्विका आनृशंस्यं संविभागरुचिता तितिक्षा
सत्यं धर्म आस्तिक्यं ज्ञानं बुद्धिर्मेधा धृतिः स्मृतिरनभिषं-

3rd line ..... नृशंस्यं अक्रूरकर्मकारित्वं । संविभागरुचिता संविभज्य भोक्तुम-
भिलाषुकता । तितिक्षा क्षमा । सत्यं भूतहितं । तथ्यं वाचो वा । etc.

Ends.— *a* Side of the unnumbered fol. following fol. 950.

क्षतोद्भवां रुग्विनिवारणेन जायद्रसानामसृजश्च पानैः ॥ रुग्विनिवारणेन
क्षतोद्भवरुगपनयनेना रसानां मांसरसानां ॥ अतज इति ॥ एणादिशोणितस्ये-
त्यर्थः । क्षयजाया तृष्टायां चिकित्सितमाह । क्षयोत्थिताक्षीरघृतं निहन्यात्
मांसोदकं वा मधुकोदकं का ॥ क्षीरघृतं क्षीरथनोद्भूतं धृतं क्षीर...

References.— See No. 119.

उपचारसार — Upacārasāra

No. 27 — 86. / 1907–15.

Size.— $11\frac{4}{8}$ in. by 4 in.

Extent.— 42 + 2 leaves ; 7 lines to a page ; 37 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good and bold ; each important word is tinged with red pigment. The Ms. has only the text. It has 42 foll.; apart from these there is an extra folio in the beginning which bears the legend अथ उपचारसारप्रारंभो विलसति in the centre of its *a* side and on the *b* side it has got a list of contents of the work ; there is another extra folio at the end which is blank on *a* side and bears the legened इति उपचारसारस्य समाप्तिर्विराजतेऽसौ in the centre of its *b* side. Occasionally some notes in red ink are given in margin.

Age.— Śaka 1736.

Author.— Mukunda Daivajña, son of Raṅganātha.

Begins.— fol. 1ª

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

त्रिलोकेशं त्रिकालेशं त्रितापघ्नं परं रविं ।

etc. same as in No. 28.

Ends.– fol. 42ᵇ

जातं श्रीरंगनाथस्य मुकुंदेनेति सूनुना । etc.

Same as in No. 28.

The date given is—शके १७३६ भावनामसंवत्सरे उदगयने माघे मासे शुक्लपक्षे दशम्यायां तिथौ रविवासरे इदं पुस्तकं समाप्तं ॥ The name of the scribe is erased. Then follows स्वार्थं परार्थं च ॥ श्रीकृष्णो जयति ॥

References.— See No. 28.

उपचारसारः दिनकरकृत- टीकासहितः

Upacārasāra with the comm. of Dinakara

No. 28

587.
1899–1915.

Size.— 11⅘ in. by 4⅗ in.

Extent. — 121 leaves; 11 lines to a page; 42 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good, but it is very good from fol. 24ᵇ to 73ᵇ. There are several handwritings. Borders are decorated with three lines in red ink on both the sides upto fol. 24ª; the text is given in the centre of the page and the commentary above and below it. Topic headings and colophons are tinged with red pigment. Mistaken portions are disfigured with yellow pigment. The work is an admixture of medicines and charms. It has got 5 chapters named as follows (1) द्रव्यज्ञप्तिनिरूपण, (2) रोगव्यक्तिनिरूपण, (3) क्वाथादिनिर्णय, (4) प्रकीर्णनिरूपण and (5) रसाद्युपचारनिरूपण. The commentator

दिनकरज्योतिष composed his commentary गूढप्रकाशिका in Śaka 1740. He was a resident of Golappa. Paper is very old, musty and worm-eaten.

Age.— Appears to be old.

Author.—(Text) Mukunda Daivajña, son of Raṅganātha.

,, (Comm.) Dinakara Jyotiṣa.

Begins.—(text)

त्रिलोकेशं त्रिकालेशं त्रितापघ्नं परं रविं ॥
मुकुंदो वक्ति नत्वोपचारसारं भिषङ्मुदे ॥ १ ॥
यदुक्तं ऋषिसिद्धाद्यैः सरुक्ज्ञानोपचारयुक् ॥
नानाभेदं च तद्वीक्ष्याल्पौषधाल्पप्रयोगिकं ॥ २ ॥ etc.

,, —(com.) fol. 1b

श्रीगणेशाय नमः ॥

नत्वादौ गणनायकं रघुपतिं सूर्यं तथा शंकरं शर्वाणीमुपचारसार-कठिणांशार्थावबोधां मतां ॥

ज्योतिर्वित्तनयः सुखाय विदुषां शांडिल्यगोत्रोद्भवो गोलप्पा-ख्यपुरे वसन् दिनकरष्टीकां करोमि स्फुटां ॥ १ ॥

तथैव पितरौ वंदे गंगानंतौ सुशोभनौ ।
तत्प्रसादादहं वच्मि टीकां गूढप्रकाशिकां ॥ २ ॥

ग्रंथकर्ता शिष्टाचारप्राप्तं विघ्नविघातद्वारा ग्रंथसमाप्तेर्मंगलमाचरति ॥
etc.

Ends.— (text) fol. 120b

जातं श्रीरंगनाथस्य मुकुंदेनेति सूनुना ।
रसादीनां कृतेत्रोपचारसारनिरूपणं ॥ ३१ ॥
वात्स्यायनान्वयभवो भुवि संबभूव श्रीरंगनाथगणको द्विजवृंदवंद्यः ॥
तस्यात्मजोऽखिलकलाकुशलो मुकुंदो
धीमानितीममकरोदुपचारसारं ॥ ३२ ॥

इति श्रीरंगनाथात्मजमुकुंददैवज्ञविरचिते उपचारसारे रसाद्युपचारनिरूपणं नाम पंचमाधिकारः ॥

Ends.— (com.) fol. 121[a]

खसमुद्राश्वभूशाके बहुधान्याख्यवत्सरे ।
कार्तिके पूर्वपक्षे च चतुर्थ्यामिंदुवासरे ॥ १ ॥
दिनकरोऽद्रिकां नाम्ना गूढप्रकाशिकां ॥
पुण्यग्रामे यथामत्या स्वीकुर्वंतु भिषग्वराः ॥ २ ॥

इति ज्योतिषोपनामादिनकरेण कृतायां टीकायां गूढप्रकाशिकाह्वानायां रसाद्युपचारनिरूपणं पंचमाधिकारः समाप्तः ॥ In the centre of 121[b]— इति उपचारसारस्य गूढप्रकाशिकाख्यटीकायाः समाप्तिर्विलसति

Reference.— (1) Mss— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— Aufrecht does not mention it.
B-Descriptive Catalogues:— B.B.R.A.S. Catalogue, No. 167

औषधिकल्प Ausadhikalpa

No. 29 — 452. / 1895-98.

Size.— $8\frac{1}{2}$ in by $6\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 25 leaves ; 9 lines to a page ; 24-26 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; paper old and musty ; 1st folio worn out ; it is in book-form, some of the folios are joined ; contains कल्पs of 26 medicines, which begin as follows fol. 1[a]. (1) माहाकाल तैल; 1[b]. (2) वचाकल्प; 1[b]. (3) मुसलीकल्प; 3[b]. (4) मुसलीकल्प; 5[a]. (5) श्वेतपलाशकल्प; 5[b]. (6) गुडूचीकल्प; 6[a]. (7) त्रिफलाकल्प ; 7[a]. (8) त्रिकुटाकल्प ; 8[b]. (9) गंधककल्प ; 9[a]. (10) पवनारिमहाकल्प ; 10[b]. (11) पलासकल्प ; 11[b]. (12) शाल्मलीकल्प ; 13[a]. (13) तुलसिकल्प ; 13[b]. (14) चित्रककल्प ; 15[a]. (15) ज्योतिष्मतीतैलं ; 15[b]. (16) रक्तस्नुहीकल्प ; 16[a]. (17) वृहतिकल्प ; 17[a]. (18) रिंगणीकल्प ; 17[a]. (19) स्वेतगुंजाकल्प ; 17[b]. (20) निर्गुंडीकल्प ; 18[a]. (21) मुंडीकल्प ; 19[a]. (22) रुदंतिकल्प ; 20[a]. (23) नरकसाकल्प ; 21[a]. (24) स्वेतार्ककल्प ; 23[a]. (25) पुनर्नवा or वर्षाभूकल्प ; 25[a]. (26) मूसलीकल्प.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1ª

श्रीगणेशाय नम ॥ अथ उडीस सासत्र की पोथीसू लीषी
अथातः संप्रवक्ष्यामि ऊषधीनां विधिर्बरा ।
येन विज्ञानमात्रेण सर्वसिद्धिर्भवेत्प्रिये ॥ १ ॥
महाकाल विजानीयात् प्रस्थमेकं समाहरेत् ।
धात्रिरसेन देवेश सप्तरात्राणि भावयेत् ॥ २ ॥

Ends.— fol. 25ᵇ

रंभातोयेन पीतव्यं चार्षशीर्षहरं परं ।
चूतकस्य रसं पीतं वमिहिक्कानिवारणं ॥ ४९ ॥
तद्रज गविनाज्येन शर्कराभिसहितं पिवेत् ।
वलपुष्टिकरं चैव पुरं नागार्जुनोदितं ॥ ५० ॥
इति मुसलीकल्पः ॥ सर्वकल्पसंपुर्णः ॥ ईति ॥

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 77ª ; ii, 15ª ; iii, 17ᵇ (our Ms.).

B–Descriptive Catalogues :— See Bikaner Mss. Catalogue by Mitra, p. 630, No. 1380.

औषधिकल्प — Ausadhikalpa

No. 30 — 929. / 1887–91.

Size.— 9½ in. by 4⅕ in.

Extent.— 10 leaves ; 10 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description. - Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; a fragment of औषधिकल्प which forms a part of रुद्रयामल ; it begins with fol. 27 ending with folio 37 and has the following contents.

fol.	27ª—29ᵇ	विजयाकल्प
	29ᵇ—30ᵇ	उच्चटाकल्प
	30ᵇ—31ᵇ	नागदमनीकल्प (ईश्वरीकल्प)

	31^b—32^a	वज्रवल्लिकल्प
fol.	32^a—32^a	वज्रदंतीकल्प
	32^a—33^a	अस्थिकर्णीकल्प
	33^a—34^a	नीलीकल्प
	34^a—37^a	शैलोदकादिविधि (कल्प)

colophon at the end of शैलोदककल्प is—इति श्रीरुद्रयामले औषधीकल्पः समाप्तः ॥ रामाय नमः ॥ Then, after श्रीशांवशदाशिवायनमः, follow संकोच, द्रावण, केशरंजन, धातुमारण and भस्मसूतक; fol. 37^b has only 3 lines.

Age.— Appears to old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 27^a

दे सदानंदे पदद्वयं ॥
नमःस्यामि नमःस्यामि योगमार्गप्रदर्शिनीं ॥ १ ॥
त्रैलोक्यविजयां देवीं समाधिगुणरूपिणीं ॥
भृंगी भृंगीं महाभृंगीं आनंदोदयवर्द्धनीं ॥ २ ॥
सिद्धमूलीं महादेवीं हीनबुद्धिप्रबोद्धनीं ॥
वीजमंत्रं प्रवक्ष्येहं साधूनां सिद्धिदायिनीं ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 37^b

आसाद्युपरि दद्याच्च पानीयस्य विचक्षणः ॥
एवं यामद्वयं कुर्यात्ततस्त्वांशा न दापयेत् ॥ ३ ॥
वह्निं खरतरं कुर्याद्याममेकं निरंतरं ॥
गंधोपरि रसस्तत्र मृयते स्फटिकप्रभः ॥ ४ ॥
भस्मसूतक एवं स्यात्तत कार्येषु योजयेत् ॥
इति भस्मसूतकं ॥ रामाय नमः ॥

Reference.— See No. 29.

औषधिकल्प Ausadhikalpa

No. 31 1040. / 1886-92.

Size.— $8\frac{7}{10}$ in. by 6 in.

Extent.— 20 leaves; 18 lines to a page; 17-18 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; in book form; except folio 15^a, others have two double rows of red lines on borders; contains 304 verses; following is the list of contents.

fol. 1^a—2^b ब्रह्मबीजे तैलरसायनं I
2^b—2^b किंशुकतैलरसायनं II
2^b—3^a ब्रह्मवृक्षपल्लवरसायनं III
3^a—3^b ब्रह्मवृक्षपुष्परसायनं IV
3^b—4^b ब्रह्मवृक्षबीजरसायनं V
4^b—5^a श्वेतपलाशकल्पः VI
5^a—5^b मुंडीरसायनं VII
5^b—7^a देवदालीरसायनं VIII
7^a—7^a श्वेतार्ककल्पः IX
7^a—7^b हस्तिकर्णकल्पः X
7^b—8^a रुदंतीकल्पः XI
8^a—9^a निर्गुंडिकल्पः XII
9^a—9^b सिंदुवारकल्पः XIII
9^b-10^a शुनकशाल्मलीकल्पः XIV
10^a-11^a पथ्यारसायनं (by mistake it is written as इति शुनकशाल्मलीकल्पं on fol. 11^a XV
11^a-11^b आमलककल्पः XVI
11^b-12^a त्रिफलारसायनं XVII
12^a-13^a शुंठिरसायनं XVIII
13^a-13^b पिप्पलीकल्पः XIX (by mistake इति शुंठीरसायनं समाप्तः on fol. 13^b)
13^b-14^a चित्रककल्पः XX
14^a-14^b भल्लातकिकल्पः XXI
14^b-15^a भूकदंबकल्पः XXII
15^a-16^a भृंगराजकल्पः XXIII
16^a-17^a कुमारीकल्पः XXIV
17^a-17^a मुशलीकल्पः XXV
17^a-18^a इंद्रवलीकल्पः XXVI
18^a-20^b ज्योतिष्मतीकल्पः XXVII

It has only 5 lines on fol. 20^b.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1^a

श्रीगणेशाय नमः ॥

अथ ब्रह्मबीजतैलरसायने ॥ देव्युवाच ॥

मलटमायाविहीनेश जराजन्मगदापहं ॥

त्वप्रसादेन विदितं रसादीनां रसायनं ॥ १ ॥

इदानीमोषधीनां मे रसायनमनुत्तमं ॥
ब्रूहि मे भगवान्देव यद्यस्ति मयि ते दया ॥ २ ॥

ईश्वर उवाच ॥

शृणु पार्वति ति यत्नात्त्वमोषधिनां रसायनं ॥
इदानीं ते प्रवक्ष्यामि न कस्यापि प्रकाशितं ॥ ३ ॥ etc

Ends.— fol. 20[b]

यत्र ज्योतिष्मती वल्ली सा भूमिः पुण्यभूमिका ॥
तत्रैव सर्वतीर्थानि सिद्धयो विविधा अपि ॥ ३०४ ॥
ज्योतिष्मत्तीफलभवं सेव्यं दिव्यं रसायनं ॥
इति ज्योतिष्मतीकल्पं समाप्तम् ॥

References.— See No. 29.

औषधिकोश
(महाराष्ट्री पर्यायसहित)

Ausadhikośa
(with Marāthi synonyms)

No. 32

923.
1891–95.

Size.— 8 in. by 6 in.

Extent.— 13 leaves; 25 lines to a page; 10-15 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing fair and legible; the Ms. contains an alphabetical list of medicines along with their Marāthi equivalents; upto folio 9 there are two columns, but there are three columns in the rest of the pages; it is in book form and not in *Pothi* form; folios 10 and 13 are missing, hence the actual number of folios is 15-2 = 13; there is a single line border around the page in black ink; marks of punctuation in red ink.

Age.— Appears to be old.

Authors.— Anonymous.

Begins.— fol. 1ᵇ

1st col.

॥ अकारादिः ॥ प्रारंभः ॥
अमृतवल्ली ॥ गुळवेल.
अमृता ॥ गुळवे.
अमृतसंभवा ॥ गुळवे.
अमृतसिंव्ही ॥ गुळ.
अमृतलता ॥ गुळ.

2nd col.

अतिसारघ्न ॥ पितपापडा
अंबु ॥ वाळा
आचमन ॥ वाळा
अमृतफळ ॥ कडुपडवळ
अंगारवल्लि ॥ भारंगमुळ
अचटा ॥ पाहाडमुळ
etc.

Ends.— fol. 15ᵇ

1st col.

रुहा ॥ केळदुर्वा
रुबुक ॥ एरंड ॥ श्वेत
रोतिपत्रिका ॥ मुगसवेल

2nd col.

लघु ॥ लाख
ललितक ॥ गंधक
ललना ॥ राळ

3rd col.

वरवर्णिनि ॥ हळद
वर्णविलासि ॥ हळद
वधूक ॥ चोरा

(औषधि) नामावली (Auṣadhi) Nāmāvalī

No. 33 $\frac{1042.}{1886-92.}$

Size.— $11\frac{1}{10}$ in. by $5\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 102 leaves ; 10 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; paper is not very old, but thick and in good condition. Right hand and left hand borders have double rows of three and two lines in red ink. On top there are double lines and one line in red ink between the side borders. In bottom there are two lines in red ink. Each page is divided into 4 columns. It seems to be a copy or our Ms. वैद्यनाममाला, No. 272 in arrangement and subject matter. The beginning of वैद्यनाममाला very much agrees with our Ms. on fol. 3ᵇ. For details, see No. 272 Fol. 50 is repeated.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1[a]

अ	अ	अ	अ
२ अर्कः अर्कपर्णे स्फटिके रवौ ताम्रे दिवस्फतौ ३ अंबिका आविली प्र. ३ अम्लिका त्रर्चां- गेर्य्यां च ३ अल्लूकं अल्लू भा। गौडे २ अ... ... ... ४ अ... ... ... (erased with whitish powder). विधमंडूकी मुक्ता मुक्तौ	५ अश्मगंधकः तिनिशे ६ अश्रुशिरीषिका टिटोणि भा. टिटिणि भा. वा- रौलि गौडभाषाः ४ अरिष्टकः अरीष्टा भा. ३ आरुकं। ३ अल्लूकं अल्लू भा. ४ अक्षोडकः। अषरोट भा. ४ अश्मंतकः। अम्ल- लोलिका कोवि- दारयो ६ असनपुष्पकं। पतंच गेदने	३ अम्लिका आविला ३ अशोका कटुरोहि- ण्या अशोको वंजुले मतः ३ अशोकं पारदे ३ अंतिका शातलायां ४ अंबष्टकी पाठायां माचिकायां च ४ अरलुकः अरलु भा. ४ आवर्तकी आउलि भा. ४ आमलकी प्र. ४ अंकोलकः अंकोले	४ अम्लानकः पीत- सावरे ४ अम्लशाकं तिंति- डीके ४ अरणिक। अग्नि- मंथो ४ आढकी। फटिकी- भेदे ६ अंकशिरीषिका शिरीषिकायां ३ आरकं पित्तले ३ आढकी। प्र. ४ अलक्तकः। प्र. ४ आम्रातकः। अंवाडा भाषा। आमड गौड भा ४ अंगारकः। कुरुंटके भंगे च

etc.

Ends.— fol. 10[b]

हांताः

व । द । प । म ।	प । क । र । च ।	श । स ।	स । ह ।
३ बीजाह्वा। बीजपूरे ३ वीणाह्वो। मुंजे ३ दधिच्छः। श्रीवासे ८ पातालगरुडाह्वयः छिलहरे ३ दलाह्व। पत्रे ३ दीप्ताह्वा।लायां ३ मनोह्वं। मनः- शिलायां ४ मयूराह्वा। मयूर- शिखा भा. ३ मंदाह्वं। वालके।	५ पुष्कराह्वयं। पुष्करमूले ४ सूर्याह्वयोर्के ३ पौण्ड्राह्वं। पुंडरीके ५ कांचनाह्वयं। पद्म- केशरे ३ पद्माख्यं। पद्मबीजे ३ राजाह्वः। राजादने ४ रोगाह्वयं। कुष्टे ३ रव्याख्यं ताम्रे ३ वाघाह्वं। पुष्कर- मूले ४ कामाह्वः राजाम्रे	३ शिलाह्वं। शिला- जतुनि ३ शताह्वा। शत- पुष्पायां ३ शुकाह्वा। नलि- कायां ३ शुकाह्वं। पारिबेल्ले ४ शवराह्वया। शमी- भेदे ३ शक्राह्वः। इंद्रयवे ३ सप्ताह्वः। सप्तपर्णे ३ सुराह्वं। देवदारुणि ३ सुगंधाख्यं सौव- र्चले	४ स्फटिकाख्या। फीटकडी २ सूर्याख्यः। सूर्य- मणौ ४ हेमाह्वयं। नाग- केसरे ४ हयाह्वया। अश्व- गंधायां इति नामावली

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— Aufrecht mentions one ओषधिनामावली ' names of medicinal Plants, in alphabetical order, by Rādhākṛishṇa. Rādh. 31 " on i, 76ª. There is no other entry.

औषधिनाममाला — Auṣadhināmamālā

(लघुनिघण्टु) — (Laghunighaṇṭu)

No. 34 — 1041. / 1886–92.

Size.— 9⅘ in. by 4⅘ in.

Extent.— 9 leaves ; 14-20 lines to a page ; 27-39 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good , bold at the beginning but letters grow smaller and lines more in number towards the end. Benedictory phrase, first topic-heading, double borders of two lines and one line are in red ink ; the remaining topic headings and the colophon at the end are tinged with red pigment. It seems to be a portion named लघुनिघण्टु of some bigger work named औषधिनाममाला. It contains 239 verses. First Gujarāti names are given and then their synonyms with qualities follow in Sanskrit verses.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Keśavarāma.

Begins.— folio 1ª

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ लघुनिघंट लिख्यते ॥

सरस्वतिं गुरू लंबोदरं धन्वंतरिं हरिं ।

नत्वा भक्त्या विलेख्येहं सारं वैद्योपयोगिकं ॥ १ ॥

गळोनामः गुडुच्यामृता छिन्ना छीन्नांगज्वरनाशनि ।

छिन्नोद्भवामृतलता धारावत्सादनि स्मृता ॥ २ ॥

कुंडली मुद्रली श्यामा विशल्या नागकंन्यका ।

चक्रांगिलोमवली च वयेस्थादेव निर्मिता ॥ ३ ॥

Ends--- fol 9^b

शालवर्णीनामः
काश्मर्या सर्वतोभद्र केल्युरि कृलणवर्तिका ।
श्रीपर्णी मधुपर्णी च गंभीरा च विदारिका: ॥ ३८ ॥
गुणाः
श्रीपर्णी मारुतश्लेष्मशोफमेहक्रमीन् जयेत् ॥ ३९ ॥
इति धन्वंतरिशीष्य व्यासकेशवरामरचिता औषधिनाममालायां लघुनिघंटसमाप्तिर्भवति ॥

References.—(1) Mss— A-Aufrecht's Catalogns Catalogorum :— Aufrecht mentions only our Ms. on ii, 15^a.
B-Descriptive Catalogues :— B. B. R. A. S. Catalogue, No. 168.

औषधिसंग्रह (१) Ausadhisangraha (1)

No. 35 1083 (v). / 1886-92.

Size.— $9\frac{3}{5}$ in. by $5\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 7 leaves ; 12 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible. It begins with fol. 54^a of the Ms. described under No. 222 and ends with fol. 60^a. It is written in Hindi and is a collection of prescriptions on various diseases culled from books or known after the name of some physician. For example, the first prescription is ascribed to some Saiyyad, second to Motirāma Gujarātī, etc. As it had no name, I have given it one as described above.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymons.

Begins.— fol. 54^b

श्री दमा क्षड की मुजरद् सईयद् वाणी
आधपा कलमी सोरा २५ लहौरी नूण लोहे के कडछे मे सोरा डाले

उपरि लवण डालै बीच्च षुडला करिकै २१ भेलावे दो दो टूक करके अग्नि उपरि कडछा रवै जव गरम होय तव मिलावै का टूक चिमटै सुंतली सेती रगडै तव तेल छुटै इसी तरां एक दो रगडै पीछै सोरा पिघलै पीछै एक एक टुकड़ा भिलावै का गेरदा जाय तव एकम एक होय तव उतारले सकत होय जायगा छुरी सेती उतारै १ मासा पानमै देणा घीव वहुत षाणा दंमा अनेक वर्षका क्षई जाय ॥ etc.

Ends.— fol. 60[a]

श्री प्रमेह की औ०

आव की अंतरछाल सेर २ कूट अर्क काढणा वीच १ मासा चूना डाल सीघ्र घावण गजा तूर की खीचडी षटावया लामते प्रमेह जाय

श्री औ धातुपुष्ट

वेतसड वड के पात अधपा पाणी मै पीस छागना जीरा मासा २ पीस डालना चीनी पाड १ तोला डाल पीवणा गजा दही भात श्री

औषधिसंग्रह (२) Ausadhisaṅgraha (2)

No. 36 1083 (VIII). 1886-92.

Size.— $9\frac{3}{5}$ in. by $5\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 2 leaves ; 12 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible. It begins with fol. 4[a] of the Ms. described under No. 222 and ends with fol. 5[b]. It contains several medicines in Hindi and is of the same character as औषधिसंग्रह (१). As it had no name, I have given it one as described above.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 4[a]

श्रीराम । श्री औषध मलुम हुजरव् ।

मुरदासिंङ तोला ऽऽधा तोला ऽऽधा ऽवी हलदी नीला थोथा आधा

तोला संगजराहत पाव तोला कथा सुपेद आधा तोला जंगाल पाव तोला सुपारी आधा तोला कपूर तोला १ सिंहरफ पाव तोला रसकपूर मासा एक गेरु आधा तोला नासपाल आधा तोला नींवके पत्र आधा तोला राल तोला १ रस घावकाडी तोल १ सर्व की बराबर मोम सर्व सो दूणा घीव प्रथम घीव चढावे फेर मोम डाले फेर कापूर डाले फेर सर्व औषध डाले श्री ॥ etc.

Ends.— fol. 5^b

श्री ॥ तेलवेस कुचले टांक ५ काले धतूरे के बीज टाक ५ मिष्टा जहर टांक १० श्वेतकनेर टांक ५ स्वेत घुघची टांक ५ हिंगन टांक २ खुसानी टांक २ रकरकरा टाक २ गंठा नरगस का टाक २ जोक टाक २ गोरोचन टांक २ जीस्त रूमी टांक १० मालकंगणी टांक १५ सेरकी चरबी टांक ५ सूवर की चरबी टांक ५ भिलावा २॥ भर सर्व औषध कूट कपडछाण करे करके पोस्त के पाणी माह भिगो रषे नरगस के गठे बिना १ दीन फेर काठ लेय फेर काठ के सुकावे फेर नगरस का गठा पीसे सर्व औषध कडुवे तेलमे भिगोवे दीन ७ रषे फेर आतसीसी मे घाले घालक तेल काढे फेर बराबर का सहत मीलावे ।

औषधिसंग्रह (३) Ausadhisaṅgraha (3)

No. 37 1083 (IX). / 1886–92.

Size.— $9\frac{3}{5}$ in. by $5\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 1 leaf; 12 lines to a page; 28 letters to a line.

Description— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible. It begins in the middle of fol. 7^a of the Ms. described under No. 222 and ends in the middle of fol. 7^b. The language is Hindi and it is of the same character as औषधिसंग्रह (१). As it had no name, I have given it one as described above.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1^b

श्री ॥ औषध न्हारू की रामबाण चंदूसेठ की जुबानी ॥

गुड पुराणा वर्ष ४ तथा ५ का राल दोनो समभाग लेइ कूट कर गोली वडा रीठा प्रमाणि कर गोली १ सूर्य की सन्मुख डाले गोली १ आप खावै रविवारे न्हारू जाय etc.

Ends.— fol. 7^b

श्री औ० अतिसार की ॥

१ तोला इसवगोल १ तोला आवले १ तोला पसपस का डोडा दोना कपडछाण करणा पीछ इसवगोल मिलाणा पीसणा नही तीनो की ३ पुडी करणा जलसेती देणा प्रात मध्याह्न सायंकाल वंद होय ॥ श्री

कल्पचिन्तामणि Kalpacintāmaṇi

No 38 387. / 1884-86.

Size.— $7\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{3}{5}$ in.

Extent.— 40 leaves ; 9 lines to a page ; 15 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; two lines in red ink on each border ; paper old and musty ; fol. 2 torn. The work is a strange mixture of medicine and sorcery, in Sanskrit and Hindi. Following is the list of contents :— fol. 1^b तत्रादौ कालानिर्णयः ; fol. 3^a पलाशकल्पः ; fol. 5^b. बिल्वकल्पः ; fol. 6^a. शाल्मलिकल्पः fol. 9^a. बंध्यानां गर्भधारणं ; fol. 13^a. जलग्रह उपाय (Hindi) ; मुखसुगंधिकरणं fol. 13^b. निधिसाधनप्रयोगः ; fol. 18^a. अंजनानि ; fol. 22^b. श्वेतार्ककल्पः ; fol. 23^b. ग्रंथांतरे श्वेतार्ककल्पः ; fol. 25^b. मानसंज्ञा ; fol. 27^b. ग्रंथांतरे बिल्वकल्पः ; fol. 28^b. देवदालीकल्पः ; देहशुद्धिकरणं ; fol. 30^b ज्योतिष्मतीकल्पः; fol. 35^a. पुनः श्वेतार्कप्रयोगः; fol. 35^b. पुनर्नवाकल्पः ; fol. 36^a. राजितकरणः ; वशीकरणप्रयोगः ; fol. 38^b. श्रुतिधरप्रयोगः ; fol. 39^a. गोवृद्धिकरणं ; रसायनक्रिया ; fol. 39^b. भृंगराजकल्पः ; fol. 40^a. अदृश्यांजनम्. On the left-hand top-margin of each page and in the following colophon on fol. 3^a, the work is called कल्पसागर—अथ वैद्यकशास्त्रे कल्पसागरे ग्रंथांतरे नाना कल्पः । In the beginning and in the last colophon it is named as कल्पचिन्तामणि.

Age.— Seems to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1^b

श्रीगणपतये नमः । अथ कल्पचिंतामणिप्रारंभः । अथौषधाविधिमंत्रः ।

विधिमंत्रसमायुक्तमौषधं सफलं भवेत् ।

विधिमंत्रविहीनं तु कार्यकृद्भेषजं न हि ॥ १ ॥

तत्रादौ कालनिर्णयः ।

सूर्येंदुग्रहणे प्राप्ते दीपोत्सवदिनत्रये ।

पुष्पामूलार्कवारे वा महानवमिवासरे ॥ २ ॥

युगादौ वा मन्त्रादौ वा प्रोद्धरेतां महौषधीं ।

खादिरेण तु कीलेन द्वादशांगुलमानतः ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 40^a

कपिलाजाघृतेनैव कज्जलं कारयेद्बुधः ।

तेन नेत्रांजने क्षिप्रमदृश्यो जायते नरः ।

इति अदृश्यांजनं ।

इति कल्पचिंतामणिसंपूर्णमस्तु ।

श्रीशिवार्पणमस्तु ॥

कल्पद्रुमसारसंग्रह Kalpadrumasārasaṅgraha

No. 39 910. 1884-87.

Size.— $9\frac{2}{5}$ in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 14 leaves; 12 lines to a page; 40 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; double lines ruled in black ink on borders; topic-headings and colophons tinged with red pigment. It is a fragment, the first 26 folios of which are missing! The text is an admixture of Sanskrit and Hindi. The last 7 lines on fol. 40^b are added by some one afterwards in a different hand; the subject matter is a prescription of quick-silver pills.

Age.— Saṁ. 1746.

Author.— Jairāmagiri, disciple of Caitanyagīri.

Begins. fol. 27[a]

गुंजामात्रं ततो भुंक्त्वा प्रभाते उदिते रवौ ।
मध्याह्ने भोजयेदन्नं चणकं च यथाविधि ।
लवणं वर्जयेद्यत्ना निर्वातं निवसेत्सदा ।
कुष्टमष्टादशं हन्यात्साध्यसाध्यं न संशयः ॥

इति कुष्टहरो रसः ।

अथ तालकविधि

तालक पैसा ४ रस पैसा १ अर्कदुग्ध कुमार्या रसेन खरल प्रहर ४ etc.

Ends.— fol. 40[a]

अक्षरं द्विगुणं (fol. 40[b]) कृत्वा मात्रां चैव चतुर्गुणं ।
शिवनेत्रहरेद्भागं शेषांकं फलमाविशेत् ।
द्विप्राप्ते त्रिमरणं शून्यके पुरुषस्य तु । इति पृक्षा । यस्मिन्वृक्षे भवेत्सूर्यो तदा नरजन्मर्क्षंगणणीयात् ॥ अथ फलं ॥

शृंगयुग्मे रुजाभंगं नवशृंगं भंगकारिका ।
कोणाष्टक जयोलाभ अन्यत्र सुखदा स्मृता ।

चैतन्यगिरिशिष्येन जैरामगिरिः कृतं कल्पद्रुमसारसंग्रहं सर्वलोकोपकारार्थे सिद्धिरस्तु ॥ इति श्रीकल्पद्रुमे सारसंग्रह जैरामगिरि विरचितं सप्तम समुद्देशः ॥ संवत १७४६ वर्षे माघवदि ५ रविवासरे ॥ शुभं भवतु ॥

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— ii, 16[a]. This is the only entry by Aufrecht.

कल्पसंग्रहः
(अश्वगंधामुसली-
विजयाकल्प)

A collection of Kalpas
(of Aśvagandhā, Musalī
and Vijayā)

No. 40

451.
1895–98.

Size.— $7\frac{1}{10}$ in. by $4\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 11 leaves ; 16 lines to a page ; 11–12 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; the name कल्पसंग्रह given by me ; from the colophon at the end it seems that these *kalpas* are taken from रुद्रयामल ; book-form with two rows of double lines in black ink on the borders ; contents as follow.—

1.	अश्वगन्धाकल्प	folio 1—2ª
2.	मुसलीकल्प	2ᵇ—5ª
3.	विजयाकल्प	5ª–11ᵇ

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1ª

श्रीगणपतये नमः ॥ अथाश्वगंधाकल्पं व्याख्यास्यामः ॥

त्रैलोक्ये रत्नमेकं तु अश्वगंधां च भक्षयेत् ॥

गात्रमालेपयेच्चैव सर्वकुष्ठानि हंति वै ॥

मेधाविस्मृतिमाश्चैव किन्नरैः सह गीयते ॥

समानकरणी ह्येषा सर्वसिद्धिकरी सदा ॥ etc.

Ends.— fol. 11ᵇ

दिव्यचक्षुर्भवेत्तस्य खेचरी सिद्धि जायते ॥

स्वांबुना विजयभक्षात् वज्रदेहो भवेद्ध्रुवं ॥

रजोबीजसमायुक्ता मधुना स्वांबुना पिबेत् ॥

अजरामरतां जातो वर्षै द्वादशभिर्नरः ॥

इति श्री आम्नशास्त्रे रुद्रयामले उमामहेश्वरसंवादे विजयाकल्पः संपूर्णः

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— iii, 8ᵇ (our Ms. mentioned as अश्वगन्धाकल्प).

कंकालीग्रंथ Kaṅkālīgrantha

No. 41 1055. / 1886–92.

Size.— $8\frac{1}{10}$ in. by $4\frac{4}{10}$ in.

Extent.— 40 leaves ; 11 lines to a page ; 27 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; four lines in black ink on each border till foll. 4, after which there is single line; benedictory phrase, verse numbers, topic-headings and colophons are tinged with red pigment; paper is very old, musty and worn out. This Ms. seems to be a complete copy of the work. See also another Ms. of this work, No. 42. Fol. 1ᵃ has got a prescription for blisters on hands and feet.

Age.— Appears to be old.

Author.— Nāsīra Shah ?

Begins.—fol. 1ᵇ

स्वस्ति श्रीगणपतये नमः ॥

नत्वा श्रीभैरवं देवं श्रुताधीष्टायकं सदा ।
विघ्नानां शांतये देवीं श्रीवाणीं श्रीविनायकम् ॥
शुद्धसूतस्य संस्काराः प्रोक्ता वाक्षरसा महत् ।
एकास्य शिरसारंभे कुर्यान्मासैव पूर्वतः ।

श्रीकत्रे नमः ॥ उस्ताद की बंदगी करी कराही । सारे शास्त्रकौं सार लेई कराही । etc. same as in No. 42

Ends.—fol. 40ᵇ

जंगाल टं २१ लोह चूरण टं६ नवसादर टं६ बंधतुं त्रांबुं काढीजे । मोरथूथो घी टंकणषार ए तीन्यौ घालीनैं पछै गालीए । पछै त्रांबूं तोला १ मासा ६ सूपे(द)जसद वा २ ऊकालीए जोडो थाई ॥ इति श्रीरसग्रंथःसमा(प्तः)

After this a recipe for an ointment is given in a different hand.

कंकालीग्रंथ Kankāligrantha

No. 42 533. / 1892–95.

Size.—9½ in. by 4 in

Extent.— 36 leaves; 8–9 lines to a page; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; paper is very modern ; colophons, verse numbers and the benedictory phrase tinged with red pigment. The Ms. is an odd mixture of Sanskrit and Hindi. First four verses are in Sanskrit ; then follow the 18 purifications of quick-silver and other minerals in Hindi till folio 26. From fol. 27 till 32 there is रसविधान in Sanskrit. From fol. 33ª starts in Hindi अन्यरससिंदूरधातगातवेधीः विधिः. From fol. 35ª starts in Sanskrit अथ धात्वादिमारणोपयुक्तान्यप्रकारानाह and the work is broken in the middle. It is a fragment. Amongst the authors and works quoted are भास्कर, रसप्रदीप and भावप्रकाश. The work seems to have been written by some courtier at the court of Nasir Shah Khalji of Malwa ; his date has been fixed by Mr. P. K. Gode in his Note II *Date of "Kaṅkāli Grantha" attributed to "Nāsīrshah" A. D. 1500 to 1510.* Annals of the Bhandarkar Research Institute, Vol. XII pp. 289-91.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Nāsīra Shah ?

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ कंकालीग्रंथे नासीरस्याही लिष्यते ॥

नत्वा श्रीभैरवं देवसुधाभिष्टायकं सदा ।
विघ्नानां शांतये देवि वाणीश्रीविनायक ॥ १ ॥
शुद्धसूतस्य संस्कारा प्रोक्ता वाक्षरसा महत् ।
एकस्यापि रसारंभो कुर्यान्मासैकपूर्वकं ॥ २ ॥
ब्रह्मचर्यं भुविस्वाप हविष्यान्नं च भोजनं ।
रसो पृष्टे प्रकुर्वंति तपो नष्टि फलं नहि ॥ ३ ॥
तपो निष्ठो न सिध्यंति तपस्याध्या रसादयः ।
दोषा सर्वोपरि त्यक्ता सिद्धिर्भवति नान्यथा ॥ ४ ॥

उस्ताद की वंदगी करी कराई सारे साक्षि के ई कराई श्रीकंकाली असौ नाम ऐसे योगीश्वर रसायंन काकं सेव करताहै यह शास्त्र अनुभवसिद्ध है यह शास्त्र बडे बडे पातिसाहु लायक हैं षलची वंश उद्योतकार के पातिसाहशिरोमणि सुलतान श्रीनासिरसाह आप अनुभवकरण के ताई और

रसरांज सुद्ध करणै के तांई पारा के अठारह संस्कार जुदे जुदे करणै की जुगति फुरमाई है । etc.

Ends.—fol. 36^b

विद्याधराभिधं यंत्रमेतत्तज्ज्ञैरुदाहृतं ॥

विद्याधरयंत्रं वालुकासु समस्तांगं गते मूरवारसान्वितादीप्तोपलैः संवृणुयात् यंत्रं भूधरनामकं भूधरयंत्रं यंत्रं डमरसंज्ञं स्यात्तत्स्थाल्योर्मुद्रिते मुखे डमर यंत्रं

कादम्बककल्प Kādambakalpa

No. 43 453. / 1895–98.

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Fxtent.— 3 leaves; 15 lines to page; 33-35 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs; hand-writing bad but legible; a small work on Alchemy; it praises a certain *kādamba* Hill on the Śatruñjaya mountains in Saurāṣṭra (Gujarat); soil and stones taken from this Hill when subjected to different chemical processes produce gold; there is a recatangular space left blank in the centre of each page for tying up the Ms. with a thread passing through its centre.

Age.— Appears to be fairly old.

Author.— Īśvara.

Begins.—fol. 1^a

अथ कादंब्बककल्प लिक्षते यथा ।

अस्ति सौराष्ट्रदेशे श्रीशत्रुंजयसिषरामकं कादंबकनामा गिरि । पंचयोजन मध्ये क्षेत्रं विवराणि संति लोकानां हितकाम्यया हरं पृछति पार्व्वती । तत्र किं निर्धनो लोको यत्र कादंबको गिरिः । पदे २ निध्यनानि योजने २ रसाः ॥ १ ॥

कादंबकस्य पूर्वेण महासिषरं विद्यते । तस्मिन् सषिरे महागुह्वरस्य मृत्तिका ग्राह्या । गोमयपंचगव्येन भाविता गोमयवह्निना पतितं रसं ग्राहएत् तेन रसेन तांम्र कोटिविधं हेमं भवति ॥ २ ॥

Ends.—fol. 3^b

अथ तदेव सह प्रांशेन सर्वलोहानि हेमं कुर्वंति । तत्रैव नालिकेरात्ततयः पाषाणाः हठपाकेन धम्यमाना तारं हेमं श्रवंति ॥ ५९ ॥ इति कादंबककल्प ईश्वरेण विरचितः समाप्तमिति ॥

Reference.— (1) Mss.-A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— iii, 29^a (our Ms).
The only Ms. noted by Aufrecht.

कामरत्न Kāmaratna

No. 44 632. / 1895--1902.

Size.—$9\frac{4}{5}$ in. by 5 in.

Extent. — 11 leaves; 11-12 lines to a page; 30 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing bad, but legible; paper old, worm-eaten; a fragment beginning with fol. 13^a and extending upto 23^b; on the top-margin of *b*-side of folios, a different numbering, viz., 2647 to 2657, found; it is wrongly named as *Viṣabaraṇam* in the B. O. R. I. Library Catalogoue; its real namc कामरत्न established by the following colophon—fol. 20^a— इति श्रीनाथविरचितै कामरत्ने विषानिवारणं नामोपदेशः १४ ॥ Then the next topic is— अथ वीर्यस्तंभनवाजीकरणादिप्रोक्तरसयोगानिसिद्धये रसादिशोधनमारणं । The original work seems to have been very big and विषहरण or विषानिवारण is perhaps the 14th chapter. Most probably it is a fragment of बृहत् कामरत्न referred to by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum i, 93^b.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śrīnātha.

Begins.—fol. 13^a

श्रीगणेशाय नमः अथ विषहरणं ।
शृंगीमुस्तावसनाभयं च मन्तुविषाद्विषं ॥
एषां तनुप्रविष्टानां शृणु लक्षणमुच्यते ॥
वांतिमूर्छातिसारश्च भ्रांतिः शूलं च कंपनं ॥
कासश्वासौ तीव्रदाहो लक्षयेच्च गदस्वरं ॥ etc.

Ends.—fol. 23^b

॥ वृक्षसारः ॥
मूलं कोद्रववल्लीनां क्षारं गोमुत्रलोडितं ॥
वस्त्रपुतं जलं ग्राह्यं गंधकं तेन भावयेत् ॥
शतवारखरे घर्मे विधेयं सर्वमारणे ॥
गंधकं शंख... ... ...

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 93^b; ii, 18^a; iii, 20^b.
B-Descriptive Catalogues :— I. O. 2634; the 14th ch. of India Office Ms. is named as विषनिवारण, which name agrees with the name of the 14th ch. of our work. Also See Mitra's Notices Vol. II, No. 991.

कालज्ञान Kālajñāna

No. 45 911. / 1884–87.

Size.— $6\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 18 leaves; 17–18 lines to a page; 32–33 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing fair but not quite legible at places. Diffusion of ink makes it difficult to decipher some pages; small letters, very closely written; folio 11^b is blank but for— श्रीगणेशाय नमः । मभ्रं पृष्ठिकाटिग्रीवाबंधमुष्टीषु(?) यो मुखं । कष्टे अमितं दैवयत्नेन प्रतिपादयेत ॥ १ ॥ Some additional verses found on the margins

of folios 10, 12 and 13. The chapters (समुद्देशs) are as follows--

fol 2[a]	I	इति श्रीकालज्ञाने शिवविरचिते कालावर्णनं प्रथमसमुद्देशः ।
3[a]	II	इति श्री का० २
4[b]	III	इति श्री ३ श्री
5a	IV	इति श्री० ४ श्री
7a	V	इति श्री का० ५ श्री
9[b]	VI	इति श्रीकालज्ञाने० षष्ट ६
11a	VII	इति श्रीकालज्ञाने शिवविरचितायां नाडीकापरीक्षा नाम सप्तमसुद्देश ७
15[a]	VIII	इति कालमूत्रपरीक्षा ८ सुद्देश
16[a]	IX	इति श्री का० मलनेत्रपरी ९ श्री
17[b]	X	इति श्रीका० ज्वरः
19[b]	XI	इति श्रीकालज्ञाने शिवविराचिते ज्वरोत्पन्नं नामैकादमोदैशः ११ श्री ।

Age.-- Fairly old.

Author.-- Śiva (Śambhu--See verse 2 in the beginning).

Begins.—fol. 1[a]

श्रीगणेशाय नमः । श्रीधन्वंतराये नमः ।
अविरलमदजलनिवहं भ्रमरगणानेकसेवितकपोलं ।
अभिमतफलदातारं कामेशं गणपतिं वंदे ॥ १ ॥
कालज्ञानं कलायुक्तं शंभुना वेदभाषितं । (v. l. यज्ञ on the top of the word वेद)
प्रासै षड्भिश्व येनायं ज्ञायते रोगिणो मृतिः ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 18[b]

निंबतैलन नस्ये गात्रभ्यंग करोति च ।
तस्य क्रमति नो देहे स्थावरं जंगमं विषं ॥ १३ ॥
कृष्णवल्वर शिशुश्व शिल्कसैंधवसंयुत ।
पिवते तस्य नस्यंति वातः ग्रंथि क्षणादपि ॥ १४ ॥
इति श्रीकालज्ञाने शिवविरचिते ज्वरोत्पन्नं नामैकादमो दैशः ११ श्री ॥

References.— (1) Mss.-A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i 96[a] ; ii 19[a] ; iii 20[a].

B-Descriptive Catalogues :— Bikaner Mss. Catalogue (Mitra) pp. 644–45.

A medical work Kālajñāna is referred to on fol. 94[a] of the Ms. of Bālacikitsā, Madras Oriental Mss. Library Catalogue, Vol. *XXIII*, p. 8866. B. B. R. A. S. Cat. Vol. I, No. 169.
I. O. 2716.

(2) Printed Edition :— With Hindi Translation, Benares, 1882.

कालज्ञान **Kālajñāna**

No. 46 **1044. / 1886–92.**

Size.— 9 in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent. — 8 leaves ; 9–10 lines to a page ; 26–27 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good and clear ; edges of folios worn-out. The Ms. is very old and paper is brittle ; borders of folios ruled in two double black lines. Incomplete.

Age.— Saṁ. 1711, Caitra-vadi 7, Somavāra.

Author.— Śambhu.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
कालज्ञानं कलायुक्तं शंभुना यच्च भाषितं ।
येन षाण्मासिकं पूर्व्वं ज्ञायते मृत्युरोगिणां ॥ १ ॥
कालः शृजति भूतानि कालः संहरते प्रजा ।
कालः स्वप्नेषु जागर्त्ति कालो हि दुरितक्रमः ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 8ᵇ

अन्यरोगेषु दातव्यं रसस्त्रिपुरभैरवः ।
गौद्या अग्रे समाख्यातो हरेण पुन्यहेतवे ॥ १३ ॥
श्लोकार्द्धेन प्रविक्षामि यत्कृतं ग्रन्थकोटिभिः ।
परोपकारः पुन्याय पापाय परिपीडनम् ॥ १४ ॥

इति श्रीकालज्ञानसमाप्तमिति ॥ १ ॥ शुभं भवतु ॥ संवत् १७११ वर्षे मिती चैत्रवदि ७ वार सोम लिखतं मथेनकला । दाहिमासिवरामपवनार्थी ॥ श्रीजोधपुरमध्ये ॥

References.— See No. 45.

कालज्ञान **Kālajñāna**

No. 47 1043. / 1886–92.

Size.— $11\frac{1}{5}$ in. by 5 in.

Extent.— 21 leaves ; 9 lines to a page ; 35–36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good and clear ; letters bold ; verses numbered and marks of punctuation in red ink ; borders of folios ruled in two double red lines.

folio No.	No. Ch.	Colophon
3ᵇ	1	इति श्रीकालज्ञाने कालविचारो नाम प्रथमसमुद्देसः ।
4ᵃ	2	,, श्रीव्रतलक्षणं नाम द्वितीयो समुद्देशः
7ᵃ	—	इति श्रीकालज्ञाने नक्षत्रविंशतिघटिकाप्रमाणं अथविचारविलोक्यं नाम
9ᵃ	3	इति श्रीकालज्ञानवैद्यके कालविचारस्तृतीयोऽध्यायः
10ᵇ	4	इति श्रीकालज्ञाने नाडीपरीक्षा चतुर्थसमुद्देशः
13ᵃ	5	इति श्रीकालज्ञाने रोगलक्षणचिकित्सा नाम पंचमो समुद्देश ।

Incomplete.

Age.— Saṁ. 1842, Phālguna—śukla 3, Bhārgava (Friday) vāsara.

Author.— Mahādeva (Śambhu in the 2nd verse on folio 1[b]).

Begins.—fol. 1[b]

श्रीराधागोपीनाथौ विजयतां ॥
अविरलमदजलनिवहं भ्रमरकुलानेकसेव्यतं कपोलं ।
अभिमतफलदातारं कामेशं गणपतिं वंदे ॥ १ ॥
कालज्ञानं कलायुक्तं संभुनाचार्य्यभाषितं ।
मासैश्च षड्भिरग्रेकं ज्ञायते मृत्युरोगिणाम् ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 21[b]

भूनिंवदारुदशमूलमहौषधांबु-
तिक्तेंद्रबीजधनिकोभकणाकाषायः ।
तंद्राप्रलापकसनारुचिदाहमोह-
श्वासाविप्रुक्तमखिलं ज्वरमाशु हन्यात ॥
श्लोकार्द्धं च प्रवक्षामिः यदुक्तं ग्रंथकोटिभिः ।
परोपगारपुन्याय पापाय परिपीडनं ॥

इति श्रीमहादेवस्य तत्वकालज्ञानवोधसंपूर्णं ॥ संवत् १८४२ ॥ के मासोत्तममासे शुभे फाल्गुनमासे शुक्लपक्षे तिथौ तृतियायां भार्गववासरे अमृतघटिकान्वितायां प्रथमजामे इदं ग्रथं समाप्तः ॥ शुभमस्तु ॥ मंगलस्तु ॥ लिषितं जयनगरमध्ये श्रीगोपीनाथदेवमंदिरसन्निधौ नीमचरणदासेन स्वयं पठणार्थम् ॥ श्री ॥

The following verse follows in a different hand-writing—

तालीधिधिर्यत्र हरिर्मृदंगी वीनापटुर्वाक् शिवनृत्यकारी ॥
गीते पटुर्नारदतुंवरौ च तत्तांडवं वः कुशलं करोतु ॥ १ ॥

References.— See No. 45.

कालज्ञान Kālajñāna

No. 48 454. / 1895–98.

Size.— 10 in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 29 leaves ; 6 lines to a page ; 27-28 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good and clear; letters bold; verses and marks of punctuation in red ink: borders of folios ruled in two double red lines; contains 7 chapters; has got marginal notes on fol. 2^b. The chapters (समुद्देशs) are—

I	कालज्ञानविचार	(fol. 4^b)
II	जीवतिलक्षण	(,, 6^a)
III	मृत्युलक्षण	(,, 7^b)
IV	नाडिलक्षण	(,, 12^b)
V	ज्वरलक्षण	(,, 16^a)
VI	ज्वरोत्पन्नविवरण	(,, 17^b)
VII	ज्वराचिकित्सा	(,, 29^b) it is erroneously called अष्टम.

Age.— Appears to be fairly old.

Author.— Śambhu.

Begins.—fol. 1^b

ओं नमः सिद्धेभ्यः ॥
कालज्ञानं कलायुक्तं शंभुना यच्च भाषितं ।
येन षण्मासितं पूर्व्वं ज्ञायते मृत्युरोगिणां ॥ १ ॥
कालः सृजति भूतानि कालः संहरते प्रजाः ।
कालः स्वप्नेपि जागर्तिः कालो हि दुरितक्रमः ॥ २ ॥

Ends.—fol. 29^a and 29^b

ज्वरो दाहो भ्रमो मोहो अतीसारो वमितृषा ।
अनिद्रा च मुषं रक्तं तालु जिह्वा च शुष्यते ॥ ५ ॥
ग्रीवामध्ये च हश्यंते स्फोटका सरसवोपमाः ।
टतानि जस्य चिह्नानि सुंघोरकस्य लक्षणं ॥
इति सुंघोलक्षणं ॥ इति श्रीकालज्ञानवैद्यकग्रंथे ज्वरच्चिकित्सासमुद्देश अष्टमः ॥

References.—See No. 45.

कालज्ञान Kālajñāna

No. 49 588. / 1899–1915.

Size.— 10⅖ in. by 5 in.

Extent.— 23 leaves ; 11 lines to a page , 28 -30 letters to a line.

Description.— Country paper ; ;Devanāgarī characters ; hand-writing legible, but very incorrect ; verses are numbered ; marks of punctuation in red ink; borders of folios are ruled in 3 and 2 lined double rows. There are marginal notes on folio 18[a] and explanatory notes in the body of the text on folio 19[a]. Incomplete and extends upto verse No. 86c of the VII ch. of Ms. No. 48.

Age.— Fairly old.

Author.— Śambhunātha (But the text is identical with the other Mss. of Kālajñāna of Śambhu).

Begins.—fol. 1[b]

श्रीमन् महागणाधिपतै नमः । अथ कालज्ञान लिष्यतै ॥
अविरलमदजलनिभहं भ्रमरकुलानेकशेवितं कपोलं ।
अभिमतफलदातारं कर्मेसिं गणपतिं वंदे ॥ १ ॥
कालज्ञानकलाग्रुक्तं संभुनाथेन भाषितं ।
मासैः षड्भिरप्येवं ज्ञायते मृत्युरोगिनां ॥ २ ॥ etc.

Ends. fol. 23[b]

भूनिंवमंजरियुता महोषधी च
हरीतकिगजकणा खदिरस्य सारं ।
वासारसेन गुटिका वदनै धृता चः

There is no colophon and the Ms. abruptly ends here.

References.— See No. 45.

कालज्ञान Kālajñāna

No. 50 619. / 1895-1902.

Size.— 10 in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 17 leaves ; 7 lines to a page ; 29-30 letters to a line.

Description.— Old country paper ; Devanāgarī characters handwriting fair but slightly illegible on account of Ṭippaṇī in old Gujarāti which runs on the head of each line. The material is very old and the pages are worm-eaten. The text almost agrees with that of Ms. No. 49. up to the 5th chapter. After this follow the following topics—

नाडीपरिषा, मूत्रपरीक्षा, दोषपरीक्षा, मूत्रविड्परीक्षा. Borders of folios have two red lines on both the sides.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śambhu.

Begins.—fol. 1^b

श्रीधनंतराय नमः ॥
कालज्ञानं कलायुक्त शंभुना तत्प्रभाषितं ।
देहिना ज्ञायते मृत्यु षड्भिर्मासैर्यथाग्रतः ॥ १ ॥
कालः सृजति भूतानि काल संहरते प्रजाः ।
कालः सुप्तेषु जागर्ति कालो हि दुरीतिक्रमः ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 17^b

कुंभघशीर्षायुघद्दष्टदेहिनां
समानि रूपं समनाय रूपं
यदी मूत्रपातको बिंभति तैल
षलु बिंदूप्रमाणं सुभवस्तु रूपं ।
भवेत्तदा जौररापरम्पता च
मृत्यु न स्वस्थि नरस्य रोगिणां ॥ ७ ॥

Colophon at the end—इति मूत्रविडपरीक्षासंपूर्णे ॥

References.— See No. 45.

कूटमुद्गरः, Kūṭamudgara
सटीकः with comm.
No. 51 913. / 1884-87.

Size.— $9\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{9}{10}$ in.

Extent.— 8 leaves; 11-15 lines to a page; 28-38 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing very good; paper is thin and slightly worn out. The text and the commentary are by the same author. It is a small treatise of 22 verses which would be unintellgible without a commentary.

Age.— Saṁ. 1876.

Author.— Mādhava.

Begins.—(text) fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
कफवातौ वातकफौ वातः पित्तं च वृद्धिसमौ
त्रिभिराद्यैस्त्रिभिरंत्यैस्त्रिभिराद्यापरैस्तदन्यैश्च ॥ १ ॥

,, —(comm.)

श्रीगणेशाय नमः श्रीगुरुवे नमः मधुराम्ललवणकटुतिक्तकषायाः षड्रसाः तत्र त्रिभिराद्यैर्मधुराल्मलवणैः कफवातौ यथाक्रमं वृद्धिशमौ ॥ etc.

Ends.—(text) fol. 8[b]

क्षीरमिव वारिमिश्रं विभज्य हंसैस्तु पीयते यद्वत् ।
हित्वा दोषमशेषं गुणमिह गुणिनो ग्रहिष्यंति ॥ २१ ॥
भिषजा माधवेनेदं किंज्ञानेनाल्पदर्शिना ।
यत्किंचिदुक्तमज्ञानात्तत् क्षमध्वं मनीषिणः ॥ २२ ॥
इति कूट० माधवोक्तः संपूर्णः ॥

,, (comm.)

इति माधवविरचितं कूटमुद्गरग्रंथ संपूर्णः १ संवत् १८७६ शा. १७४१ का. मिति फाल्गुनकृष्ण ९ भौमवासरे लिखितं राममारायणेन पठनार्थः शुभं भूयात्

References.—(1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 113ᵇ; ii, 23ᵃ and 194ᵇ; 25ᵇ.

(2) Printed Editions :—(1) With a new commentary by Krishṇa Ṣāstri Bhāṭavadekar, Bombay, 1884.

(2) Translated and edited by D. J. Rubern Jayatunga. Revised by the Revd. M. Nanissara. Sanskrit and Sinhalese. Colombo, 1889.

कूटमुद्गरः, Kūṭamudgara

सटीकः **with comm.**

No. 52 **924. / 1891–95.**

Size.— 12 in. by 5⅗ in.

Extent.— 6 leaves; 11–12 lines to a page; 50 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; paper is thick, old, musty and worn out: edges are in a decaying condition; on borders 4 lines on each side in black ink. Text is given in the centre of the page with commentary above and below it.

Age.— Saṁ. 1818.

Author.— Mādhava.

Begins.—(text) fol. 1ᵇ

ओंश्रेम ॥ कफवातौ वातकफौ यातः पित्तं च वृद्धिशमौ । etc.

,, —(comm.)

श्रीगणेशाय नमः ॥ कफवाताविति । मधुराम्ललवणकटुतिक्तकषायाख्याः षड्रसाः ।

etc. same as is No. 51.

Ends.—(text) fol. 6ᵃ

यत्किंचिदुक्तमज्ञानात्तत् क्षमध्वं मनीषिणः ॥ २० ॥ इति माधवविरचितः कूटमुद्गरः संपूर्णः । श्रीः । शुभमस्तु लेखकपाठकयोः । रामः ।

Ends.—(comm.)

एतेन विनयत्वमुक्तं । अन्यत्समानं ॥ २० ॥ इति कूटमुद्गरटिप्पणिका समाप्ता ॥ संवत् १८१८ पौषसुदि १४ शनौ लिखितं विशधरेण

References.— See No. 51.

कूटमुद्गरः Kūṭamudgara

सटीकः with comm.

No. 53 $\frac{912.}{1884\text{–}87.}$

Size.— $9\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 6 leaves; 13 lines to a page; 38 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing fairly legible; borders are decorated with two rows of lines in black ink on each side, one row consisting of two lines and the other of one; benedictory phrase, verse numbers and the word टीका (preceding the commentary of each verse) and the last colophon tinged with red pigment. The author of the text and commentary is the same; paper is old and musty.

Age.— Appears to be old.

Author.— Mādhava.

Begins.—fol. 1a

श्रीचिद्घनानंनाथो जयति ॥

कफवातौ वातकफौ वातः पित्तं च वृद्धिशमौ । etc.

same as is No. 51

Ends.—fol. 6a

भिषजा माधवेनेदं किंजानेनाल्पदर्शिना ।

यत्किंचिदुक्तमजान तत्क्षयमर्ध्वं मनीषणः ॥

किंजानेननियं जातेन अ(fol. 6b)ल्पदर्शिना अल्पाध्ययनेन एतेनात्मनः साविनयत्वस्त्वमुक्तं ॥ इति माधवविरंचितः कूटमुद्गरः ॥ १ ॥

References.— See No. 51.

कूटमुद्गरः सटीकः Kūṭamudgara with comm.

No. 54 213. / A. 1883-84.

Size.— $6\frac{1}{10}$ in. by $3\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 28 leaves; 6 lines to a page; 16 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; paper is of a very thin variety; copy is almost correct; no specific marks to distingnish the text from the commentary, both of which are by one and the same author.

Age.— Appears to be old.

Author.— Mādhava.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः॥

कफवातौ वातकफौ वातः पित्तं च वृद्धिशमौ। etc.

same as in No. 51

Ends.—fol. 28[a]

भिषजा माधवेनेदं किंज्ञानेनाल्पदर्शिना।
यत्किंचिदुक्तं मज्ञानात्तक्षमध्व मनीषिणः॥ १८॥
किंज्ञानेन निंद्यज्ञानेन अल्पदर्शिना अल्पाध्ययनेन। एतेनात्मनः सविनय त्वमुक्तं॥ इति श्रीमाधवेविरचितः कूटमुद्गरः समाप्तम् शुभमस्तु.

References.— See No. 51.

कूटमुद्गरः Kūṭamudgara
सटीकः with comm.

No. 55 885. / 1887–91.

Size.— 10 in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 2 leaves ; 18 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good; paper is old and musty; three lines in red ink on each border ; signs of punctuation, verse numbers and the last colophon in red ink ; text in the centre and the commentary above and below it. Verses 7, 8, 14, 17 and 18 of Ms. No. 51 are missing here. The commentary is also summarised. There is no commentary on the last two verses.

Age.— Appears to be old.

Author.— Mādhava.

Begins.—(text) fol. 1ª

कफवातौ वातकफौ वातः पित्तं च वृद्धिसमौ ।

,, —(comm.)

प्रथमं षड्रसाः । स्वाद्वम्ललवणकटुतिक्तकषायकाः कफवातावाद्यैस्त्रिभिः स्वाद्वम्ललवणैः वृद्धिशमौ वातः कफो वृद्धिं वाति वातः शमं वाति etc.

same as in No. 51

Ends.—fol. 2ᵇ

भिषजा माधवेनेदं किंज्ञानेनाल्पदर्शिना ।
यत्किंचिदुक्तमज्ञानात्तत् क्षमध्वं मनीषिणः ॥ १७ ॥
इति माधवविरचितं कूटमुद्गरसंपूर्णम् ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— See No. 51.

कूटमुद्गरः
सटीकः

Kūṭamudgara
with comm.

No. 56

886.
1887-91.

Size.— $8\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 13 leaves ; 9 lines to a page ; 25-26 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; borders decorated with rows of double and single lines in red ink ; benedictory phrase, punctuation marks, the word टीका preceding the commentary of each verse and the colophon are in red ink. Text and commentary by the same author. Text not very correct. Text of the last verse not given.

Age.— Saṁ. 1804.

Author.— Mādhava.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

कफवातौ वातकफौ यातः पित्तं च वृद्धिशमौ ।

etc. same as in No. 51.

Ends.— fol. 13[a]

किंज्ञानेन निंयज्ञानेनं अल्पदर्शिना अल्पध्यायतेन यतेनात्मनः सविनयत्व-मुक्तं ॥ २२ ॥ इति माधवविरचितकूटंमुद्गरो ग्रंथः ॥ संवत् १८०४ का वर्षे माघकृष्ण दूतीया लीषतं वोझा षुस्यालीरामः पठनार्थे व्यासजी श्री-दोलतरामजी शुभं भवतु

Reference.— See No. 51.

गन्धककल्प and पारदकल्प from रुद्रयामल	Gandhakakalpa and Pāradakalpa from Rudrayāmala
No. 57	198. 1992–7.

Size.— $12\frac{7}{10}$ in. by $6\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 190 leaves ; 12 lines to a page ; 35–37 letters to a page.

Description.—Counrty paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; paper is worn out and in a decaying condition ; there are two different numberings of pages, one at the right-hand corner of the *b* side of a page and the other is in the centre of the right-hand border. The former has repeated numbers 81, 115 and 163 and hence the final page number is 187. The latter has forgotten No. 169, and hence the final page number is 191. On folios 133–145 (corner number) bad ink is used which has blackened the whole surface of the page. The work consists of two parts (गंधककल्प and पारदकल्प) of the 28th chapter of रुद्रयामल. Colophon on fol. 50^b reads— इति श्रीरुद्रयामले पार्वतीप्रश्णे अष्टाविंशातिमे पटले गंधककल्पे गंधकफलसमाप्तः । The beginning of fol. 51^a is— श्रीगणेशायनमः । यस्यानंदभवेन मंगलकरं ना संभावितेन स्फुरन्‌ धाम्नो तेन रसायनेन करुणाविक्षासुधासिंधुना । भक्तानां प्रभवप्रसहतिजरारोगादिरागात्‌ क्षणात्‌ शांतिर्यांति जगत्प्रधानभिषजे तस्मै नमो पारदे ॥ १ ॥

Age.— Appears to be old.

Author.— (from रुद्रयामल).

Begins.—fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीमहालक्ष्मै नमः ॥ अथ रुद्रयामले गंधककल्प आदिपत्र ॥ २३ ॥ अध्याय ॥ ८ ॥ कमि अरु मध्य का पत्र ॥ १४ ॥ कमि सो भिषणा दा बुधैः (corrected on the top margin क्रमतः कथिता युक्तिः) सेवनीया सदा बुधैः ॥ १७ ॥ पश्या (corrected as श्वा on the top) त्‌ मासमेकं स्य (cancelled) फलं (तेन supplied on the top) सार्द्धं समंततः पश्या (corrected on the top श्वात्‌) क्रमे (corrected as मोत्‌) क्रमेणैव क्षीयते धातुरुत्तमैः ॥ १८ ॥ etc.

Ends.— fol. 187[b] (corner numbering)

प्रसन्ना जायते सत्य षोडशी षोडशाक्षरी ।
पठने पारदं बंधं नान्यथा वचनं ममः ॥ २३ ॥
तस्मात्ते यत्नपूर्वेण मंत्रज्ञेन सदैव ही ।
पठनीयं परं बंधं गीत्यं मेव न संशयः ॥ २४ ॥
द्रष्टिमार्गगतं ते च पुस्तकं नित्यनित्यशः ।
दशवर्णाद्रसेत्पुन्यं लभते नात्र संशयः ॥ २५ ॥

इति श्रीरुद्रयामले पार्वतीप्रश्ने पारदकल्पे अष्टाविंशातिपटले रसकल्प-समाप्त मिती

References.— This work is not referred to by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum.
B-Descriptive Catalogues :— One गन्धककल्प is mentioned in the Madras Oriental Mss. Catalogue Vol. 23, No. 1337; and the beginning or end of it does not tally with our Ms. which is a fragment.
Printed Editions :— Edited and published by Vaidya Jādavji Tricumji Ācharya, 2 Vols. Bombay 1911, 15. (Āyurvedīya granthamālā, No. iii).

गदनिग्रह **Gadanigraha**

No. 58 589. / 1899–1915.

Size.— $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 357 leaves ; 11 lines to a page ; 32–33 letters to a line.

Description— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्रास ; hand-writing good ; it is a complete Ms. of the work. Paper is old, musty and very much worm-eaten. The work is divided into 2 parts. First part consists of six topics of (1) घृत, (2) तैल, (3) चूर्ण, (4) वटिका, (5) and (6) अवलेह. The second part contains nine topics—(1) काय, (2) शल्य, (3) शालाक्य, (4) भूततन्त्र, (5) बालरोग, (6) विष, (7) रसायन, (8) वाजीकरण and (9) पंचकर्मविधि. Our Ms. seems to have been utilised for his edition by Jādavaji Trikumji.

Age.— Saṁ. 1666 ; Caitra-kṛṣṇa 2, Bhṛgudina.
Author.— Sodhala.
Begins.—fol. 1[b]

ॐ नमो धन्वंतरये ।
करकिशलयसंगी यस्य पीयूषकुंभः
परममरवधूनां भूयसे मंगलाय ।
स खलु निखिलदुग्धाम्भोधिरत्नेषु रत्नं
हरतु दुरितराशीनाशु धन्वंतरिर्वः ॥ १ ॥

तथा च

त्रिभुवनजनरोगग्राससंग्रासज-(eaten up by worm)
ऽसृतभृतधृतकुंभोद्धीर्णहस्तायुधश्रीः ।
अमरमथितदुग्धाम्भोधिलब्धोदयोऽसौ
विदलतु दुरितोद्यानाघवैद्या धियो वः ॥ २ ॥
नानाशास्त्रानिकृतैः श्लोकैः सोढलेनाल्पमेधसा ।
विबुधप्रतिबोधाय ग्रथ्यते गदनिग्रहः ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 357[b]

न दूषयति यद्दोषान् समानोदीरयत्यपि ।
समीकरोति च क्रुद्धांस्तत्संशमनमुच्यते ॥ १८ ॥

इति श्रीवैद्यसोढलग्रथिते गदनिग्रहे पंचकर्माधिकारः समाप्तः । ग्रंथाग्रं २० ॥ समाप्तोयं गदनिग्रहः ॥ एवं ग्रंथाग्रं ४३१ ॥

यावता शेषनागेन ध्रियते शिरसा रसा ।
पठ्यमानं बुधैस्ताव जीया पुस्तकमुत्तमं ॥

एवं सर्वसंक्षया ग्रंथाग्रं १३४०८ ॥ शुभं भवतु ॥ कल्याणमस्तु । सवत् १६६६ वर्षे चैत्रमासे कृष्णपक्षे द्वितीयायां पुण्यतिथौ भृगुदिने लिखितोयं ग्रंथः ॥

यादृशं पुस्तके दृष्टं स्तादृशं लिखितं मया ।
यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥
लेषकपाठकयो शु.

References.— (1) Mss.— A–Autrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 145[a] ; iii, 31 (Ms. No. 59 of our library).

B–Descriptive Catalogues :—

Mitra's Catalogue of Bik. Mss. No. 1394. B. B. R. A. S. Cat. Ms. No. 211.

(2) Printed Editions :—

Edited in 2 parts by Vaidya Jadavaji Trikumji, Bombay, 1911, 1915.

गदनिग्रह Gadanigraha

No. 59 888. / 1887–91.

Size.— 11 in. by $5\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 241 leaves; 12 lines to a page; 30 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing bad and not uniform; paper is very old, musty and worm-eaten; all the corners and sides are giving away; it starts with folio 1ᵇ and the last folio is numbered as 302; folios 44–100, 132, 133 and 224 are missing; it is a fragment which stops with the 4 lines in the beginning of क्षुद्ररोगचिकित्सा under शल्याधिकार, in the 2nd part of the work. This Ms. also is perhaps used by Vaidya Jādavaji Tricumji for his edition.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Sodhala.

Begina.—fol. 1ᵇ

ॐ नमः श्रीधन्वंतराय ॥

करकिशलयसंगी यस्य पीयूषकुंभः
परममरवधूनां भूयसे मंगलाय ।
स खलु निखिलदुग्धांभोधिरत्नेषु रत्नं
हरतु दुरितराशीनाशु धन्वंतरिर्वः ॥ १ ॥

etc. same as in No. 58

Ends.— fol. 302ᵇ

अथातः क्षुद्ररोगचिकित्सितं व्याख्यास्यामः ॥ तत्राजगल्लिकामामां जलौकाभिरुपाचरेत् । शुक्तिसौराष्ट्रिकाक्षारकल्कैश्च लेपयेन्मृदु ॥ श्लेष्मविद्रधिकल्पेन जयेच्चानुशयीं भिषक् । विवृत्तामिंद्रवृद्धां च गर्दभीं जालगर्दभीं ॥ इरिवेल्लिकां गंधनामां जयेत्पित्तविसर्पवत् । मधुरौषधसिद्धेन सर्पिषा नाशयेद्व्रणं ॥ रक्तावसेकैर्बहुभिः स्वेदनैरपतर्पणैः । जयेद्विदारिकालेपैः शिग्रुदेवद्रुमोद्भिदैः ॥ पनसिकां कच्छपिकां

गुणसंग्रह Guṇasaṁgraha

No. 60 349. / 1880–81.

Size.— 10 in. by $3\frac{9}{10}$ in.

Extent.— 95 leaves ; 7 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs ; hand-writing good ; borders are decorated with double lines in black ink ; marks of punctuation, topic-headings and the colophons are tinged with red pigment. The work deals with the qualities of herbs and other eatables. The author belongs to Rāyakabāla family and was the pupil of Asoḍha. Paper old, musty, worn out and worm-eaten.

Age.— Saṁ. 1469 = 1413 A. D.

Author.—Soḍhala.

Begins.— fol. 1[b]

ॐ नमः श्रीधन्वंतरये ।
तमः समुद्रसंमग्नलोकाकर्षणकर्म्मठं ।
कराणां निकरं दध्यात्तारणात्तरणिः स्वयं ॥
मंदानामगदंकारः स एव सकलोंऽशुमान् ।
सुधाधामौषधीशोऽपि क्षीणोऽयं श्रयते क्षणे ॥
तं नमस्यं नमस्कृत्य देवदेवैर्नमस्कृतं ।
सोढलोऽसोढशिष्यौघक्लेशोऽक्लिष्टमस्तु क्रमात् ।
द्रव्यावलीविहीनेषु हीनवर्ग्गक्रमेषु च ।
अनादिनामनिर्वाणग्रंथेष्वर्थकदार्थितं ॥
शिष्यसंघं समालोक्य हृदि जातदयोदयः ।
अग्निवेशादिकान् ग्रंथान् विचार्य विदितान् मुहुः ॥
छिन्नं छिन्नादिकैर्वर्ग्गैर्ह्रृब्धं द्रव्यादिनामभिः ।
नानातंत्रविसंवादिसंदेहाविनिवर्त्तकं ॥
बाललीलावगम्यार्थं नातिसंक्षिप्तविस्तरं ।
रसवीर्यविपाकाद्यैर्गुणाति गुणसंग्रहम् ॥ etc.

Ends.— fol. 94[b]

योह्यशेषगुणसंग्रहवेत्ता वैद्यवृंदवरतामधिरूढः ।
सर्ववस्तुषु हिताहितदर्शी सोऽगिनां भवतु मंगलहेतुः ।

आयुर्वेदसुधारहस्यरसिकीसाहित्यसौहित्यधी-
ज्योतिःशास्त्रविचारसारचतुरो यो लक्षणे दक्षणः।
श्रीमान् रायकवालवंशातिलकः स्फारोपकारोद्यतो
जीयान्नित्यमसावसोढललितः प्रज्ञोज्ज्वलः सोढलः ॥

इति भिषग्वरश्रीसोढलकृते गुण (fol. 95[a]) संग्रहे मिश्रिकाध्यायः समाप्तः ॥ श्रीः ॥ स्वस्ति संवत् १४६९ वर्षे प्रथम आषाढमासे शुक्लपक्षे पञ्चम्यां तिथौ रविदिने अद्येह वीरमग्रामे महाराय श्रीकान्हडदे विजयराज्ये साधुर-ज्ञातीय राऊलसीधसुत वजाकस्य अध्यनाय श्रीगौडज्ञातीय महंहांफाकेन निघंटस्य पुस्तकं लिखितं ॥ श्रीः ॥ मंगलमस्तु ॥ शुभं भवतु । लेखकपाठकयोः ॥ श्रीः ॥

References.—(1) Mss—Aufrecht's Catalogus Catalogorum:—
i, 155[a]; the only entry by Aufrecht and perhaps refers to our Ms. Another Ms. of गुणसंग्रह, No. 61 exists in this library.

गुणसंग्रह
(निघण्टु)

Gunasaṁgraha
(Nighaṇṭu)

No. 61

927.
1884-87.

Size.—$10\frac{7}{10}$ in. by $5\frac{1}{5}$ in.

Extent.—79 leaves; 12 lines to a page; 34 letters to a line.

Description.—Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; benedictory phrase, topic-headings, topic endings and colophons tinged with red pigment; paper is old, worn out and musty. On the left-hand top-margin, each page bears निघण्टुः सोढलकृत. The work is really गुणसंग्रह, anothor copy of which (No. 60) exists in this library. Our Ms. has the introductory portion (foll. 1[b] to 3[a]) which is missing in the other Ms; after this both are identical. Our Ms. again stops $3\frac{3}{4}$ verses before the other Ms. which ends at the proper place. At the end our Ms. adds कोहलपाक and a वाजीकरण medicine. Fol. 53 is missing.

Age.— Saṁ. 1782.

Author.— Soḍhala.

Begins.— folio 1[b]

श्रीमहागणाधिपतये नमः ॥

जयति जगदेकदीपस्तमोनदीपांतरालपतितस्य

कलयति कर्षणकर्मणि करनिकरं बिश्वबिश्वस्य ॥ १ ॥

भेषजोनाम कुशलो वैद्या नो बेत्ति वैद्यकं शास्त्रं

तस्मात्सारतरौषधनाम्नां संग्रहमिमं बच्मि ॥ २ ॥

सप्तम्यंतं च नामादौ प्रथमांतान्यतः परं

प्रत्येकं भेषजं ष्वत्र क्रमोयं नामसंग्रह ॥ ३ ॥

नामानि भेषजैकस्य संगतानि च बहूनि च ॥

एकमेव तथा नाम वहुभेषजसंगतं ॥ ४ ॥ etc.

Ends.— fol. 79[a]

भेषजायतभोग्यं बस्तुषु यत्प्रमादबशितोपि विस्मृतां स्वादृतस्त (fol. 79[b]) दिह भूतिके गुणैः शिष्यागादितया बुधैः ॥ १ ॥

बच्छगोत्रान्वयः स्वच्छवैद्यानंदनचंदन

शिष्यसंघदयालुः श्रीरायकबालबंशज ॥ २ ॥

सोढालाख्यो भिषग्भानुपादपंकजषट्पदः

चिकित्सामं चकारेमं समग्रं गुणसंग्रहं ॥ ३ ॥

विकारोपेक्षयया पंच सप्त बा दश बा भिषक ॥

तुल्यबिकारहंत्रीणि भेषजानि बहून्यपि ॥ ४ ॥

समाहृत्य पचेत्तैलं-

Colophon and date इति श्रीसोढलकृतनिघंटुः संपूर्णः संवत्१७८२ वर्षे शाके १६४७ प्रवर्त्तमाने महामांगल्यकप्रदमासोत्तममासे माघमासे शुक्लपक्षे तिथौ १ रविवासरे लिषतं व्यास वकसराम भागचंद पठनार्थे शुभमस्तु ॥ कल्याणमस्तु ॥ मंगलं ददातु ॥

References.— See No. 60.

चक्रदत्तसंग्रहः
निश्चलकरविरचित-
प्रभासहितः

Cakradattasaṁgraha
with
Niścalakara's comm. Prabhā

No. 62

620.
1895--1902.

Size.— $10\frac{3}{10}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 637 leaves ; 12 lines to a page ; 48 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; several hand-writings, but all good ; there are double rows of lines in red ink on borders—one row of three lines and the other of one line. The text is given in the centre of the page and the comm. above and below it. *Pratīkas* and topic headings tinged with red pigment. Paper is very thin and strong. Some pages are yellow-coloured and thicker than the rest. The name of the commentator is Niścalakara. Some folios are worm-eaten.

Age.— Saṁ. 1814.

Author.— Cakradatta.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

(comm.)— पंचभूतप्रपंचेन पंचगोचरचारिणे ।
पंचात्मपंचवक्त्राय निःप्रपंचात्मने नमः ॥ १ ॥

,, — (text) fol. 1[b]

गुणत्रयविभेदेन मूर्त्तित्रयमुपेयुषे ।
त्रयीभुवे त्रिनेत्राय त्रिलोकीपतये नमः ॥ १ ॥

Ends.— fol. 637[a]

गौडाधिनाथरसवत्यधिकारपात्र-
नारायणस्य मनयः सुमनोत्तरंगात् ।
भानोरथ प्रस्थितलोध्रवली कुलीनः
श्रीचक्रदत्त इह कर्तृपदाधिकारी ॥
यः सिद्धियोगलिषिताधिकसिद्धयोगा-
नत्रैव निक्षिपति केवलमुद्धरेद्वा ।

भट्टत्रयत्रिपथवेदविदा जनेन
दत्तः पतेत्सपदि मूर्द्धनि तस्य शापः॥

इति श्रीचक्रदत्तसंग्रहः वैद्यकग्रंथः संपूर्णमगमत् । संवत् १८१४ वर्षे मिती चैत्र शुक्ल द्वितीयायां तिथौ ॥ लिपी कृता श्री–(erased but may be deciphered as गवालियरनगरमध्ये) शुभं भूयात् ॥

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 174^b.

B-Descriptive Catalogues :— Mitra's Catalogue of Bikaner Mss, p. 634, No. 1388. I. O. Catalogue 2674-5 (only the text).

(2) Printed Editions :—

(1) Calcutta, 1872.

(2) Calcutta, 1916.

(3) Meharchand Lachmandas, Lahore, 1928.

चक्रदत्तसंग्रह
निश्चलकरविरचित-
प्रभासहितः

Cakradattasaṁgraha
with
Niścalakara's comm. prabhā

No. 63

889.
1887–91.

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in

Extent.— 637 leaves ; 12 lines to a page ; 50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; two handwritings ; (i) foll 1–478 and 579 –637, (ii) foll. 479–578; first one is very neat clean and good and there is the same fine thin quality of paper for both the portions ; second one is very bad and paper is also of a coarser quality. Borders are decorated with double rows of 3 lines and one line in red ink. The first, the central and the last letters of the text are tinged with red pigment. Topic-headings, *pratīkas* and colophons in the commentary are also tinged with red pigment.

Age.-- Saṁ. 1784.

Author.— Cakradatta.

Begins.-- (com.) fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

पंचभूतप्रपंचेन पंचगोचरचारिणे ।

पंचात्मपंचवक्त्राय निःप्रपंचात्मने नमः ॥ १ ॥ etc.

,, — (text) fol. 1[b]

गुणत्रयविभेदेन मूर्त्तित्रयमुपेयुषे । etc.

same as in No. 62.

Ends.— fol. 636[b]

गौडाभिधानरसवत्यधिकारिपात्र etc.

same as in No. 62

The date and the name of the Scribe--संवत् १७८४ वर्षे मिती मिगसिर मास शुक्लपक्षे सप्तमीतिथौ ७ गुरुवारे ॥ लिषतुः मथेन वैणीदासपुस्तिका ॥ श्रीवीकानेरमहानगरमध्ये ॥ श्रीधन्वातराय नमः ॥ तैलाद्रक्षेज्जलाद्रक्षेद्रक्षेच्छिथिलबंधनात् । परहस्तग (fol. 637[a]) ताद्रक्षे-देवदति पुस्तका ॥ १ ॥ इति श्रीचक्रदत्तसंग्रहः संपूर्णसमाप्तः । ग्रंथ २९०० वैद्यकशास्त्रः ॥

Reference.— See No. 62.

चरकसंहिता Carakasaṁhitā

No. 64 925. / 1891-95.

Size.— $11\frac{4}{5}$ in. by $5\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 402 leaves; 11 lines to a page; 47 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; several hand-writings, all quite legible. Paper is very old, brittle, musty and worn out. It has been patched up at several places. Foll. 109, 136, and 362 are missing though there is no break in the text. Foll. 277[b] and 316[b] are blank.

Fol. 405, which is unnumbered, is impossible to locate. This is a complete Ms. of *Caraka-saṁhitā* except a few pages at the end of सिद्धिस्थान. It has got all the 8 स्थानs (1) सूत्रस्थान foll. 1b—94a ; (2) निदानस्थान foll. 94a—110b ; (3) विमानस्थान foll. 110b—146b ; (4) शारीरस्थान foll. 146b—180a ; (5) इन्द्रियस्थान foll. 180a—210a ; (6) चिकित्सास्थान foll. 210a—364a ; (7) कल्पस्थान foll. 364a—377a and (8) सिद्धिस्थान foll. 377a—404b. Colophons are tinged with red pigment.

Age. — Appears to be very old.

Author.— Caraka.

Begins.—fol. 1b

श्रीगणेशाय नमः श्रीधन्वंतरये नमः अथातो दीर्घंजीवितीयमध्यायं व्याख्यास्यामः ॥ इति ह स्माह भगवानात्रेयः । etc.

Ends.— fol. 404b

अत ऊर्ध्वं वृष्यतमान्स्नेहान्वक्ष्यामः । शतावरीगुडूचीक्षुविदार्यामलकद्राक्षाखर्जूराणां यंत्रपीडितानां रसप्रस्थमेकैकं तद्वत् घृततैलाभ्यंगगोमहिष्यजाःक्षीराणां च द्वौ द्वौ दद्यात् जीवकर्षभकमेदामहामेदात्वक्क्षीरीशृंगाटकमधूलिकामधूकोच्चलापिप्पलीपुष्करवीजनीलोत्पलकंदपुष्पपुंडरीककेसरकल्कान् वृषतश्च

References. — (1)—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 184a ; ii, 37a and 199b ; iii, 39b.

B—Descriptive Catalogues :— I. O. Catalogue Nos. 2637—2643.

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss., p. 635, No. 1390.

B. B. R. A. S. Catalogue, No. 172.

Madras Oriental Mss. Library Cat. No. 13090.

(2) Printed Editions—(1) Nirṇayasāgara Press, Edited by Vaidya Jādavji Tricumji, Bombay, 1935. (Second Edn.).

(2) Edited by Narendranātha Śāstrī, Punjab Sanskrit Book Depot, Lahore, 1929.

चरकसंहिता Carakrsaṁhitā

No. 66 $\frac{368.}{1882\text{–}83.}$

Size.— 11 in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 49 leaves ; 8 lines to a page ; 38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; with पृष्ठमात्राs hand-writing very good ; borders are decorated with four lines in black ink on each side. Paper is old and very much worm-eaten ; right-hand border is completely destroyed in some of the pages. The Ms. deals with शारीरस्थान of चरकसंहिता and is complete.

Age.— Appears to be old.

Author.— Caraka.

Begins.— fol. 1b

अथातः कतिधापुरुषीयं शारीरं व्याख्यास्यामः ॥ विमानस्थानमेतत्तु यथावत्परिसमाप्यते । इति ह स्माह भगवानात्रेय कथिधापुरुषो धीमन् धातु-भेदेन भिद्यते । पुरुषः कारणं कस्मात्प्रभवः पुरुषस्य कः । etc.

Ends.—fol. 48b

शरीरं चिंत्यते (fol. 49b) सर्वं देवमानुषसंपदा ।
सर्वभावैर्यतस्तस्माच्छारीरं स्थानमुच्यते ॥
इति श्रीचरकसंहितायां शारीरस्थाने जातिसूत्रीयं नामाष्टमोऽध्यायः । समाप्तं चेदं शारीस्थानं चतुर्थं ॥ ग्रंथाग्रं ११९८ ॥ श्रीः ॥

Reference.— See No. 64.

चरकसंहिता Carakasaṁhitā

No. 67 $\frac{118.}{1866\text{–}68.}$

Size.— $12\frac{4}{5}$ in. by $3\frac{9}{10}$ in.

Extent.— 405 leaves ; 8 lines to a page ; 60 letters to a line.

Description.— Modern paper; Devanāgarī characters; hand-writing good. It is a modern copy by Bālakṛṣṇa done in Śaka 1789=1868 A. D. It is full of lacunae and mistakes. The arrangement is also not in proper order; for example—सूत्रस्थान foll. 1-110; रसायनपाद begins with new numbering and is mixed up with वाजीकरण and both end on fol. 20[a] where a part of निदानस्थान is introduced. Then इन्द्रियस्थान again starts with new numbering; its first chapter is not given; it ends on fol. 13[b] where again अभयामलकीय of रसायनपाद is introduced. Then starts निदानस्थान with new numbering and is mixed up with चिकित्सास्थान. The latter ends on fol. 193[a]; कल्पस्थान ends on fol. 226[b] and then comes सिद्धिस्थान. The book is half-leather bound.

Age.— 1868 A. D.

Author.— Caraka.

Begins.--fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ नमः श्रीपरमात्मने पुरुषोत्तमाय ॥ अथातो दीर्घंजीवतीयमध्यायं व्याख्यास्यामः ॥ इति ह स्माह भगवानात्रेयः ॥ etc.

Ends— fol. 260[a]

अग्निवेशकृते तंत्रे दृढबलप्रतिसंस्कृते सिध्धिस्थानं चरकसंहिता समाप्तः॥ सित्धस्थान (fol. 290[b]) मेकपिंडेन शतवाष्टाधिष्टानि ॥ समातं चरकं चरकमित्यपि ॥ शुभमस्तु । राम राम राम राम हरे कृष्ण हरे कृष्ण कृष्ण कृष्ण हरे हरे याद्दशं पुस्तकं दृष्ट्वा ताद्दशं लिखितं मया । यदि शुत्धमशुत्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ शके १७८९ प्रभवनामसंवत्सरे क्षेत्र कोला० नृसिंहात्मज बाल०

इदं पुस्तकं अंकाहिधराधरभूमिते शके १७८९ प्रभवनाम्नि हायने चैत्रसितद्वादश्यां लेखनेन समाप्तिं समनीनयत ॥ ग्रंथसंख्या १००४० सर्वाणि प्रकरणानि संमील्य संपूर्णस्य ग्रंथस्य संख्या १४०४१. इदं पुस्तकं रुकडीकरेत्युपनामक गणे शास्त्रिणा यथाप्रति अशोधि ॥

Reference.— See No. 64.

चरकसंहिता Carakasaṁhitā

No. 68 534. / 1892–95.

Size.— $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 454 leaves; 9 lines to a page; 43 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; several hand-writings; all legible; double lines in red ink on borders; सूत्रस्थान and चिकित्सास्थान have marks of punctuation in red ink. Some pages are coloured yellow. The Ms. consists of 8 parts with new page-numbers. Arrangement is faulty.

I सूत्रस्थान foll. 1–100; II निदानस्थान foll. 1–20; III विमानस्थान foll. 1–14; IV इन्द्रियस्थान mixed up with शारीरस्थान foll. 1–36; V शारीर and विमान mixed up; foll. 1–41; VI सिद्धिस्थान foll. 1–32; VII कल्पस्थान foll. 1–19; VIII रसायनपाद, वाजीकरण and चिकित्सास्थान foll. 1–193. The name of the Scribe is Baijanātha. Paper is worn out.

Age.— Śaka 1725 = 1804 A. D.

Author.— Caraka.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ ओं नमः परमात्मने पुराणपुरुषोत्तमाय नम ॥ अथातो दीर्घंजीवितीयमध्यायं व्याख्यास्यामः ॥ इति ह स्माह भगवानात्रेयः ॥ etc.

Ends.— fol. 193[a]

अग्निवेशकृते तंत्रे चरकप्रतिसंस्कृते
चिकित्सितमिदं स्थानमष्टमं परिपूर्यते ॥ २२९ ॥

इति श्रीचरकसंहितायां चिकित्सितस्थाने वातरक्तचिकित्सितं नाम सप्तविंशोध्याय: ॥ २७ ॥ ६ ॥ समाप्तं चेदं चिकित्सितस्थानं षष्टमं ॥ पंचविंशाद्रिभूशाके मासि मार्गे सितेतरे ॥ सप्तम्यां मंदवारेषु वैजनाथेन लिख्यते ॥१॥

Reference.— See No. 64.

चिकित्साकलिका Cikitsākalikā

No. 69

915.
1884–87.

Size.— 10⅗ in. by 4½ in.

Extent.— 19 leaves ; 15 lines to a page ; 42 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double lines in red ink on each border ; benedictory phrase, verse numbers and colophons tinged with red pigment ; paper is old, musty and worn out. It is based on *Caraka, Suśruta, Vāgbhaṭa,* etc. and is a handy compendium for beginners. It consists of 406 verses. The author was the son of *Vāgbhaṭa* and father of *Candraṭa.* Another name of this work is *Yogamālā.*

Age.— Appears to be old.

Author.— Tīsaṭa.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

सूर्याश्विधन्वंतरिसुश्रुतादीन् भक्त्या नमस्कृत्य पितुश्च पादान् ।
कृता चिकित्साकलिकेति योगैर्माला सरोजैरिव तीसटेन ॥ १ ॥
हारीतसुश्रुतपरासरभोजभेडभृग्वग्निवेशचरकादिचिकित्सितोक्तैः ।
एभिर्गणैश्च गुणवद्भिरतिप्रसिद्धैर्धन्वंतरीयरचनारुचिरप्रपंचैः ॥ २ ॥
स्वल्पश्रुतस्य भिषजः किल सुश्रुतादिशास्त्रोदधौ मतिरबोधदृढप्रमूढा ।
अस्मद्विधग्रथितयोगसमुच्चये तु बध्नाति बुद्धिमबुधः सुभिषग्वरो वा॥३॥

etc.

Ends.—fol. 19[b]

इति कथितमिदं सपुष्पिताग्रा-
चरणचतुष्टयवेष्टनेन शिष्टैः ।
अभिशमितसकृत्यवायभाज-
मिह खलु योगचतुष्कमाप्रकल्प्यः ॥ ३ ॥
पिबति यः पयसातकृशो घनत्रिकटुकं मधुकं बहुपुत्रिकां ।
अतिबलामथ नागबलामिह हि नागबलः स पुमान् भवेत् ॥ ४ ॥

एषा चिकित्साकलिका सदर्थे गंधाभिषक्षट्पदभृंगसेव्या ।
निरूपिता वृत्तशतैश्चतुर्भिर्योगैः स्रगञ्जैरिव तीशटेन ॥ ५ ॥
जातैर्विशाला बहुसुश्रुतादिशास्त्रोदधौ योगविशेषरत्नैः ।
आस्तां चिरं सद्गुणकंठिकेव कंठे स्थिता वैद्यमहीपतीनां ॥ ६ ॥
इति श्रीतीशटसूत्रं समाप्तं ।

References.— (1) Mss.— A–Autrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 186^{a} ; ii, 38^{a} and 199^{b} ; 40^{a}.

B–Descriptive Catalogues :—

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. p. 636, No. 1391.
B. B. R. A. S. Catalogue, No. 174.

I. O. Catalogue Ms. No. 2708 (योगतरङ्गिणी) and No. 2709 (योरत्नाकर) refer to चिकित्साकलिका.

(2) Printed Editions :—

Edited by J. Jolly in Z. D. M. G., 1906, pp. 413-68.

चिकित्साकलिका — Cikitsākalikā

No. 70 — 621. / 1895–1902.

Size.— 10 in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 36 leaves ; 10 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good; borders have three lines in red ink on both sides ; topic–headings, topic endings and the colophon are tinged with red pigment. Between foll. 2^{b} and 3^{a}, verses 22-27½ are wanting. Paper is very old, musty, worn-out and worm-eaten. Dampnerss has almost obliterated the writing. Fol. 1^{a} with another leaf pasted has a description of Śikhariṇī and Pūrṇapolī (two sweet-meat dishes) in a different hand. The text has got several extra verses which are not found in other Mss. On fol. 36^{b}, after the date follow 3 verses which have no connection with the text and which are added by someone in a different hand.

Age.— Śaka 1500 = 1579 A. D.

Author.— Tīsaṭa.

Begins.—

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्व ··· ··· ··· सुश्रुतादीन्भक्त्या नमस्कृत्य पितु...

Same as in No. 71.

Ends.-- fol. 36^b

कषायस्याढकं दत्वा घृतस्य कुडवं तथा ।

०षभे हस्तु मा....शोरक्तसमुद्भवं ॥

वातिकं पित्तकं चैव श्लिष्मिकं सन्निपातक

ये च दुर्नामजातानि ना...द्विविधानि च भवंतिती सिद्धं ॥ इति वाजीकरणं समाप्तं ।

शके १५०० बहुधान्यसंवत्सरे आश्विनवदि ७ गुरौ लिखितमिदं पुस्तकं

References.— See No. 69.

चिकित्साकलिका Cikitsākalikā

No. 71 $\frac{916.}{1884-87.}$

Size.— $10\frac{1}{10}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 19 leaves ; 14 lines to a page ; 48 letters to a line.

Description.-- Thin country paper ; Devanāgarī characters ; handwriting good ; borders have four lines in black ink on each side ; numbers of verses, topic-headings and the colophon tinged with red pigment. Paper is very old, musty and thin.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Tīsaṭa.

Begins.—fol. 1^b

श्रीधन्वंतराय नमः ॥

सूर्याश्विधन्वंतरिसुश्रुतादीन् भक्त्यानमस्कृत्य पितुश्च पादान् ॥

etc. same as in No. 60.

Ends.— fol. 19[b]

(शतावरी)

पिबति यः पयसा कृतशोधनः त्रिकटुकं मधुकं बहुपुत्रिकां ॥
अतिबलामथ नागवलाबलामिह हि नागबलः स पुमान् भवेत् ॥ ४१० ॥
इति वृत्तसंख्या ॥ वाजीकरणतंत्रं । इति श्रीवाग्भटसुततीसटविरचि-
तायां चिकित्साकलिका समाप्ता ॥ लेखकस्य शुभं भूयात् ॥ वयप्रको

References.— See No. 69.

चिकित्साकलिका Cikitsākalikā

No. 72 $\frac{890.}{1887\text{-}91.}$

Size.— $9\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 24 leaves; 11 lines to a page, 43 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; has got double rows of two lines and one line in red ink on both the borders; marks of punctuation in red ink. Paper old and musty.

Age.— Saṁ. 1806.

Author.— Tīsaṭa.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
प्रणम्य पारासरसुश्रुतादीन् (on margin सूर्याश्विधन्वंतरि इति
वा पाठः)
भक्त्या नमस्कृत्य पितुश्च पादान् ॥
कृता चिकित्साकलिकेति योगै-
र्माला सरोजैरिव तीसटेन ॥ १ ॥ etc.
same as in No. 69

Ends.— fol. 24[b]

पिबति यः पयसा कृशो धनं त्रिकटकं मधुकं बहुपत्रिकां ।
अतिबलामथ नागवलां पुमानिह हि नामबल स पुमान् भवेत् ॥ ४० ॥

सुरतरुकृतमालो व्यालदार्वीकराल-
स्तपनफलगणालोद्धांगगौरीविशालः ॥
विहितशशिकलार्द्धः सेव्यमानोतिभक्त्या
पशुपतिरिव चूर्णः सर्वकुष्टानि हन्यात् ॥ ४०२ ॥

इति श्रीवाग्भट्टसूनुना तीसटदेवेन रचितं चिकित्साशास्त्रं ॥ अद्भिर्गात्राणि शुद्ध्यंति मनः सत्येन शुद्ध्यति । विद्यातपोभ्यां भूतात्मा बुद्धिर्ज्ञानेन सिद्ध्यति ॥ ४०३ ॥ इति तीसटसंज्ञो ग्रंथः समाप्तः । संवत् १८०६ मिती माह वदी १४ दिने झिंझपुरमध्ये लिखितं स्वेतांवररिषभदासेन । श्लोकसंख्या सवासातसे

Reference.— See No. 69.

चिकित्साकलिका Cikitsākalikā

No. 73 — 214. / A. 1883–84.

Size.— $12\frac{4}{5}$ in. by $5\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 17 leaves; 11 lines to a page; 65 letters to a line.

Description.— Modern paper; Devanāgarī characters; hand-writing very good; written in blue-black ink; benedictory phrases, double lines on each border, topic endings and the last colophon are in red ink. It is a modern copy.

Age.— Date of copying given on fol. 1ᵃ 27-9-91.

Author.— Tīsaṭa.

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥
प्रणम्य पाराशरसुश्रुतादीन् भक्त्या नमस्कृत्य पितुश्च पादान् ॥
etc. same as in No. 69

Ends--- fol 17ᵇ

सुरतरुकृतमालो व्यालदार्वीकरालस्तपनफलगणालोद्धांगगौरीविशालः ॥ विहितशशिकलार्द्धः सेव्यमानोतिभक्त्या पशुपतिरिव चूर्णः सर्वकुष्टानि हन्यात् ॥ ४१२ ॥

इति वाग्भट्टसूनुना तीसटदेवेन विरचितं चिकित्साशस्त्रं ॥ अद्भिर्गात्राणि शुध्यंति मनः सत्येन शुध्यति ॥ विद्यातपोभ्यां भूतात्मा बुद्धिर्ज्ञानेन शुध्यति ॥ १ ॥ इति चिकित्साकलिका समाप्ता.

Reference.— See No. 69.

चिकित्सासागर Cikitsāsāgara

No. 74 **428. / 1884–86.**

Size.— 12 in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 37 leaves ; 11–12 lines to a page ; 30–34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad and irregular ; borders have double lines and single line in black ink ; paper is old and musty. It is a compilation by the author from several works, the one most frequently referred to being *Garuḍapurāṇa* He gives his genealogy in the beginning.

Age.— Saṁ. 1785.

Author.— Vatseśvara.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः । श्रीवटुकाय वालभैरवाय नमः ॥
देवादित्यतनूद्भवः क्षितितले श्रीमंत्रिवीरेश्वरः
ख्यातो भूधरदत्तमंत्रितिलकस्तस्यानुजस्तीक्ष्णधीः ।
तत्सूनुः सवितेव नंदितजनो मंत्रीशहोरेश्वरो
वियावृत्तविवेकवान् सुसचिवो देवेश्वरस्तत्सुतः ॥ १ ॥
तस्यात्मजेन कृतिना श्रीवत्सेश्वरमंत्रिणा
चिकित्सासागरो नाम ग्रंथोयं क्रियते मुदा ॥ २ ॥
गरुडादिपुराणानि शुश्रुतादीन्यनेकसः ।
दृष्ट्वा तत्सारमाकृष्य ग्रंथेस्मिन् विनिवध्यते ॥ ३ ॥
चिकित्सा गारुडे प्रोक्ता हरये हरिणा यथा ।
तथैव आकृष्य ग्रंथेस्मिन्नाभिलिख्यते ॥ ४ ॥ etc.

Ends.— fol. 37[b]

अश्वगंधातिलैः शुक्रं तेन गौः क्षीरिणी भवेत
रसायनं च पिण्याकं मर्त्यो यो धार्यते गृहे । १३
वृषाणां योजये शुद्धो गीतवाद्यरतैर्वहिः ।
गवां तु लवणं देयं ब्राह्मणानां च दृष्यणा ॥ १४ ॥
इति चिकित्सासागरे गोवृषभादिचिकित्सा ॥

इति चिकित्सासागरग्रंथोयं समाप्तः सं १७८५ जेठ वदि १२ लि० धनराजेदं

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 186[b] (our Ms.) ;

चिकित्सासारसंग्रह Cikitsārasaṅgraha

No. 75 369. / 1882–83.

Size.— $11\frac{4}{5}$ in. by $5\frac{3}{5}$ in.

Extent.— 75 leaves ; 9 lines to a page ; 25 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and good, but the text very corrupt. The Ms. contains 897 verses numbered consecutively. After each hundred, it starts from one. Fol. 26 unnumbered. Fol. 1 missing. Paper is old, musty and worn out. Edges are worm-eaten.

Age.— Saṁ. 1811.

Author.— Ṣemasarmmācārya (= Kṣemaśarmācārya).

Begins.— fol. 2[a]

नं त्रिधा मतं तयाशुरादि दशात् स्पशात् शीतादिप्रसतो परं ६
जाप्या केचित्प्रकृत्यैव केचित् जाप्या उपेषिता ७
क्रियया याप्यते यस्तु याप्यं व्याधित्वमादिशेत्
न चासौ मृयते तेन नत्वनो चा प्रशांम्यति ८ etc.

Ends.— fol. 76[a]

हरीतकी संपीष्य माहिषं कथितं क्षीरं मेतेनोद्वर्त्तनं परं
सुषवर्ण (fol. 76[b]) करं स्त्रीणां तिलकानां च नाशनं ॥ ९७ ।

इति श्रीगौतमात्मजषेमसर्म्माचार्यविरचिते चिकित्सासारसंग्रहं संपूर्णं समाप्तमिति श्रीजैपुरमध्ये लिखितं ब्राह्मणगुर्जरगौडतुंडाचार्य पुन्य पवित्र आचार्य्य जी श्रीजैचंदजी तत्पुत्र चिरंजीव मुकंदराम स्वयपठनार्थे शुभं भवतु श्रीरस्तु कल्याणमस्तु याद्दशं पुस्तकं दृष्ट्वा ताद्दशं लिखितं

मया यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते १ संवत १८११ वर्षे मिति मृगशीर सितात् लेषकः पाठकयो शुभं भवतु श्रेयोस्तु

References.— (1) Mss.— A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 186^b (the only entry by Aufrecht).

One चिकित्सासार is ascribed to क्षेमंकर मिश्र by Aufrecht ii, 38^a, on the authority of Stein's Catalogue of Jammu Mss., pp. 183 and 347. The extract given in the latter catalogue does not agree with our Ms.

चिकित्सासारसंग्रह Cikitsāsārasaṅgraha

No. 76 $\frac{926.}{1891–95.}$

Size.— $11\frac{4}{5}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 346 leaves ; 7–9 lines to a page ; 38 letters to a page.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing irregular but legible ; first two folios and the last one are damaged and repaired on the right-hand top-corner ; the whole Ms. is written without any mark of punctuation and the topic headings are tinged with red pigment upto fol. 213^a, after which it is impossible to distinguish the heading or colophon from the text. The numbering of leaves starts 1–100, then again 1–100, then 1–39, then 240–348. Foll 128 and 136 missing. The work is one of the largest compilations from older works and contains very copious extracts from Mādhava's works. The author according to Hoernle (J. R. A. S., 1909, p. 860, fn. 1), flourished in the twelfth century A. D. This Ms. is a fragment stopping in the middle of गलगंडाधिकार ; the text is very corrupt.

Age.— Appears to be old.

Author.— Vaṅgasena.

Begins.— fol. 1^a

डों नमः श्रीगणपतयनमः श्रीभवानिशंकराय नमः
नत्वा शिवं प्रथमतः प्रणिपत्य चंडि

वाग्देवतां तदनु तातपदं गुरुंश्च
संगृह्यते किमपि यत्सुजनास्तदत्र
चेतो विधातुमुचीतं सदनुग्रहेण ॥ १ ॥
हे दुर्जनाः परगुणेषु भवाद्दशानां
द्वेषः किमेष सहजो गुणतापहारी
याच्यापि दैन्यफलभूरिफलात्तदानीं
दग्विघस्य मिथुनस्य विमोचनाय २
कांतिकोवासनियतिश्रीगदाधरसूनुना
क्रियते वंगसेनेन चिकित्सासारसंग्रहः ३
हृदि तिष्ठति यस्यैष चिकित्सासारसंग्रहः
स निदानचिकित्सायां न दरिद्रासौ भिषक् ४ etc.

Ends.—fol. 348b

महाजमोदाद्यं तैलं
हरिद्रामुस्तसिंदूरशाकोटाम्रातकैः सह
सार्कक्षीरं च विपचेत आजमूत्रे च

References.—(1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 186b; ii, 38a and 199b; iii, 40b.

B-Descriptive Catalogue :—

I. O. Catalogue Mss. No. 2698-2700 and 6235.
Hoernle in the J. R. A. S., 1909, p. 860. Prof. Jolly's Indian Medicine, p. 6. Burnell's Catalogue of Tanjore Mss., p. 68a.

(2) Printed Edition :—

(1) Nanda Kumāra Gosvāmī's edn. Calcutta (1889).
(2) Edited by Jibananda Vidyasagara, Second edn., Calcutta, 1893.
(3) With a Hindi Translation by L. Śāligrāma Vaiśya, Bombay, 1905.

चिकित्सासारसंग्रह Cikitsāsārasaṅgraha

No. 77 535. / 1892-95.

Size.— 10⅖ in. by 4⅗ in.

Extent.— 537 leaves ; 12 lines to a page ; 33 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs hand-writing very good ; borders have four lines in black ink on each side. It is a complete copy ; fol. 365 is repeated ; foll. 531-40 are slightly worm eaten towards the right hand side from centre ; fol. 501 is repaired with a patch towards the right-hand side from centre ; benedictory phrase, verse numbers, marks of punctuation, and topic headings and colophons tinged with red pigment ; dampness has decayed 2 folios in the beginning and 3 folios at the end.

Age.— Appears to be old.

Authoa.— Vaṅgasena.

Begins.—fol. 1[b]

ॐ नमः श्रीसद्गुरुचरणकमलाभ्यां ॥
नत्वा शिवं प्रथमतः प्रणिपत्य चंडीं
वाग्देवतां तदनु तातपदं गुरूंश्च ।
etc. same as in No. 76

Ends.—fol. 536[a]

प्रक्षीणबलमांसस्य लक्षणं तद्गतायुषः ॥
देवद्विजगुरुसुहृद्वैद्यान्वा द्वेष्टि यस्य चाप्सु कफपुरीषरेतांसि निमज्जंति ।
यस्य वा दृष्टिमंडले भिन्ने विप्लुतानि रूपाण्यालोकते ॥ इति रिष्टाध्यायः ॥
योयं मया चिरपरिश्रमतः कथंचित्
संवर्द्धितो जगति शीलताप्ररोहः ।
सोयं भवेन्न यदि गोभिरलं खलानां
छिन्नो शुक्तेन नसा कौतुकमीक्षितः ॥
कृतिरियं वैद्य श्रीगदाधरसुतवैद्यविद्याचार्यश्रीवंगसेनस्येति कथितः ॥
शुभं भवतुः ॥ श्री ॥

Reference.— See No. 76.

चिकित्सासारसंग्रह
or
वङ्गदत्त वैद्यक

Cikitsāsārasaṅgraha
or
Vaṅgadatta Vaidyaka

No. 78

352.
1879–80.

Size.— $11\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 104 leaves; 13 lines to a page; 42 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters, with पृष्ठमात्राs; hand-writing legible; double lines in black ink on both the borders; benedictory phrase, topic headings and marks of punctuation tinged with red pigment. The Ms. is a fragment of चिकित्सासारसंग्रह. Its folios are 314, 351–454. Foll. 315-350 are missing. The text of this Ms. on fol. 314[b], in the beginning is identical with that of चिकित्सासारसंग्रह (No. 77) fol. 342[b] l. 8 to fol. 343[b] l. 1. The text of our Ms. from fol. 351[a] onwards entirely agrees with that of चिकित्सासारसंग्रह (No. 77) fol. 395[b], line 4 and onwards. Hence, the Ms. should be named as चिकित्सासारसंग्रह and not वङ्गदत्तवैद्यक. It is the oldest dated paper Ms. in this library.

Age.— Saṁ. 1376 (= A. D. 1320).

Author.— Vaṅgadatta.

Begins.—fol. 314[b]

ॐ नमो विनायकाय ॥ ॐ नमो वैद्यनाथाय ॥
स्निग्धा सव्वर्ण्णा ग्रथिता नीरुजा मुद्गसन्निभा ।
कफवातोत्थिता ज्ञेया बालानामजगल्लिका ॥

etc. same as in No. 77

fol. 342[b], lines 8 ff.
fol. 351[a]

रं सुदुष्टं ॥
त्रिफलाद्यं घृतं ॥
त्रिफला त्र्यूषणं द्राक्षा मधुकं कटुरोहिणी ।
प्रपौंडरीकं सूक्ष्मेला विडंगं नागकेसरं ॥

etc. same as in No. 77

fol. 395[b] lines 4 ff.

Ends.— fol. 454^b

शेयं मया चिरपरिश्रमतः कथंचित् ।

etc. same as in No. 77

fol. 536^b

The last Colophon is—कृतिरियं वैद्यश्रीगदाधरसुतवैद्याचार्य-श्रीवंगसेनस्येति ।। संवत् १३७६ वर्षे लौकिक फाल्गुन शुदि १३ शनौ अद्येह बीजापुरवास्तव्य नागद्रह ज्ञातीय ठ० जालासुत ठ० रणसिंहेन आत्मनोऽध्ययनार्थं खंडद्वयेन पुस्तकमलेखि । मंगलं महाश्रीः । शुभं भवतु । लेखकपाठकयोः । यादृशं पुस्तके दृष्टं तादृशं लिखितं मया । यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयतां ।।

Reference.—See No. 76.

चिकित्सासारसंग्रह Cikitsāsārasaṅgraha

No. 79 891. / 1887–91.

Size.— $12\frac{1}{5}$ in. by $5\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 414 leaves ; 12 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing is bad and irregular from fol. 1–20, then it is bold and uniformly good till the end. There are two systems of numbering the folios, one on the left-hand top corner and the other on the right-hand corner. The former stops after 129, with another leaf bearing 129 and but for three and a half lines on its *a* side, entirely blank. The bottom corner numbering starts with 1 and after leaving the number 34 runs upto 39. Then it again starts with number 1 and goes upto 378. Colophons and topic headings are tinged with red pigment. It is almost a complete copy.

Age.— Appears to be somewhat modern.

Author.— Vaṅgasena.

Begins.-- fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥
नत्वा शिवं प्रथमतः प्रणिपत्य चंडी etc.
same as in No. 76

Ends.— fol. 378^b

योयं मया चिरपरिश्रमतः कथंचि-
त्संवर्द्धितो जगति कार्त्तिलताप्ररोहः ।
छिनो मेवियदि वचोभिरलं खलानां
तं कोतुकेन सुजना परिवर्द्धयंतु ।
कृतिरियं श्रीगदाधरवैद्यसुतवैद्यविद्याचार्यश्रीवंगसेनस्येति ॥
समाप्तं परिपूर्णजातोयं वंगसेनग्रंथः ॥

Reference.— See No. 76.

चिकित्सासारसंग्रह — Cikitsāsārasaṅgraha

No. 80 — 219 A. / 1883-84.

Size.— $11\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 135 leaves ; 8 lines to a page ; 31 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and good ; double lines in black ink on borders ; paper is very old, musty and worn out ; topic headings, marks of punctuation and colophons are tinged with red pigment. It is a fragment extending from the beginning (folio 1) to the middle of श्वासाधिकार (folio 170^b) ; foll. 20-24, 26-29, 49, 52, 85, 95, 128 and 132-153 (= 35) are missing. Hence the actual number of folios is 170-35 =135. It agrees at some places with another fragment in the same bundle, but the differences are many.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Vaṅgasena.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीकृष्णाय नमः ॥
नत्वा शिवं प्रथमतः प्रणिपत्य चण्डी
वाग्देवतां तदनु तातपदं गुरूंश्च ।
etc. same as in No. 76

Ends.— fol. 170[b]

विक्ता सौवर्च्चलक्षारपथ्यात्रिकटुहिंगुभिः ।
समाल्कैर्घृतं सिद्धं सक्षीरं श्वासकासनुत् ॥
शुकाख्यां नैचुलं फलं ॥
काकादनी शृंगवेरं वर्षाभूर्बृहतीद्वयं ।
पलसात्रैर्घृतं प्रस्थं पचेदेतैर्जलाढके ॥
क उंष्णं पतिमेतादि श्वासामयविनाशनं ॥
सुवहार्थं घृतं ॥
तैलं दशगुणे सिद्धं भृंगराजरसे शुभे ।
पीयमानं यथान्यायं श्वान्यासकासौ व्यपोहति ॥
भृंगराज

Reference.— See No. 76.

चिकित्सासारसंग्रह — Cikitsāsārasaṅgraha

No. 81 — 219 B. / 1883–84.

Size.— 11$\frac{9}{10}$ in. by 4$\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 189 leaves ; 7 lines to a page ; 34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good and bold ; borders are decorated with double red lines upto fol. 279. The Ms. starts with fol. 184 and runs upto fol. 372 ; topic headings, marks of punctuation and colophons in red ink upto fol. 279. After this topic headings and colophons are in red ink upto fol. 348, but there are no marks of punctuation at all ; fol. 372 (which does not bear any number) is a mere repetition of the

text on fol. 273 ; fol. 198ᵃ has only 3 lines and fol. 198ᵇ is blank ; fol. 272ᵇ is also blank. The Ms. is a fragment and starts with the middle of कुटजाद्यघृत on अर्शोरोग and it extends upto वातव्याधि. Paper is old and musty and some leaves are in a decaying state on account of dampness.

Age.— Appears to be old.

Author.— Vangasena.

Begins.--fol. 184ᵃ

ल्कल केसर नीलोत्पलधातकीकल्कैः
सिद्धं घृतं विधेयं शूले रक्तार्शसां भिषजा ।
घृतश ४ पाश १६ कुटजस्य फलं त्वक च षण्णां प्रप १ तो॰ २ मा.
रती ४ वातिके रक्तार्शसि कार्यं ॥ कुटजाद्यं घृतं ॥
त्रिकत्रयं वचा हिंगु पाठा क्षारं निशाद्वयं ।
चव्यतिक्ताकलिंगाग्निशताभ्वालवणानि च ॥
ग्रंथिविल्वाजमोदा च गणोष्टाविंशतिर्मतः ॥ etc.

fol. 372

अथ हिक्काश्वासयोः ॥
हिक्काश्वासातुरे पूर्व्वं तैलाक्ते स्वेद इष्यते ।
स्निग्धैर्लवणयोगैश्च मृदुवातानुलोमनं ॥
ऊर्ध्वाधः शोधनं शक्ते दुर्व्वले शमनं मतं । etc.

Ends.— fol. 371ᵇ

इदमेव साधितदशमूलतैलं सौगंध्यार्थं यथाशक्ति सुगंधिद्रव्यं
गंधाम्बुचंदनाम्बुभ्यां गोलयित्वा पचेत् तिलं
तैलश ४ दशमूलप्रप ६ क १ मा ९ र ६ पाश ६४ शेश १६ दुग्धश ८
कल्क जीवकद्वय ऋषभकद्वय काकोलिद्वय ऋद्धिवृद्धि प्रक २
वृषपुष्पाष्टवर्गादे यत्र कल्कं प्रकीर्त्तितं
पलं चतुष्टयं तत्र कल्कमाहुर्मनीषिणः
दशमूलतैलं॰ इति सारसंग्रहे वातव्याधिचिकित्सोपदेशः

fol. 352ᵇ

अभयानागरकल्कं पौष्करयवशूकमरिचकल्कं वा ।
तोयेनोष्णेन पिवेच्छासी हिक्की च तच्छांत्यै ॥ ० ॥

Reference.— See No. 76.

चिकित्सासारसंग्रह Cikitsāsārasaṅgraha
or or
चिकित्सातत्त्वसंग्रह Cikitsātattvasaṅgraha
or or
चिकित्सामहार्णव Cikitsāmahārṇva

No. 82 918. / 1884–87.

Size.— $11\frac{3}{5}$ in. by 6 in.

Extent.— 553 + 2 leaves ; 11 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good. The Ms. can be divided into 2 parts (i) foll. 1–262 and (ii) foll. 263–550 ; the first part, which differes in the hand-writing and quality of paper used, is obviously of much later date than second part which is much older, more musty, brittle and almost in a decaying condition ; borders, colophons and topic-headings are in red ink ; first part has even the marks of punctuation in red ink. Foll. 306–339 are missing ; fol. 361^b has only 3 lines ; fol. 455^b is blank ; fol. 489 is repeated ; foll. 527–546 are worm eaten in the middle of the right-hand border. In the 4th verse, fol. 1^b, the work is named as **चिकित्सातत्त्वसंग्रह** ; in all its colophons it is called **चिकित्सामहार्णव** ; and as its text entirely agrees with the Mss. of **चिकित्सासारसंग्रह**, I have put it under that name. After the body of the text 2 folios contain an index of the whole work. As about one-third of folio 549 is lost it is impossible to determine its exact date. The last word on fol. 549^b is **संवत**. The beginning on fol. 550^a is **णवदि ७ दिने वार मंगल**.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Vaṅgasena.

Begins.—fol. 1^b

ॐ नमो धन्वंतरये ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥

नत्वा शिवं प्रथमतः प्रणिपत्य चंडी

वाग्देवतां तदनु तातपदे गुरूंश्च ॥

etc. same as in No. 76

Ends.—fol. 549^b

line 4. श्रीवंगसेनग्रंथिते चिकित्सामहार्णवेरिष्टाध्यायः ॥

5. चिरपरिश्रमतः कथिचित्संवर्द्धितो जगति कीर्त्तिलताप्ररो

6. यदि गोभिरलं खलानां छितः ॥ कृतिरियं वैद्यश्रीगदाधर

7. चार्यं ७ श्रीवंगसेनस्यति ॥ अदर्शदोषान्मतिविभ्र

8. लिलिखे मयात्र ॥ तत्सर्वमार्यैः ॥ परिशोधनीयं प्रायेण मु

9. ति ॥ यावती शेषनागेन प्रयाताशिरसा रसा व्याच्यमानं त्तु

10. त्पुस्तकमुत्तमं । शिवमस्तु सर्वजगतः परः हितानिरता भवं

11. दोषाः । प्रसांतु नाशं सर्व्वत्र सुखी भवतु लोकाः ॥ संवत

fol. 550^b

गवदि ७ दिने वारमंगल ॥ शुभं भवतु ॥ याश्रिसं पुस्तकं घ्रिष्ट्वा ॥ ताश्रिसे लिखते मया ॥ यदि शुद्धमशुद्धं वा ॥ मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ महाराजाधिराज श्री १०८ मोहनदासजी पूस्तकं लिपीकारापिते गांगा on the margin सु० सहदेवकै तांई ठाकुरां धर्मार्थेऽपुन्यार्थैः दत्वा ।' राज्य(?)श्रीवंगसेनग्रंथ संपूर्ण कीयौ ॥ लिषतं महातमा जैमल अलिराज। मनहरदासः स्यामदास लिपीकृतं ॥ १ ॥

References.— See No. 76.

चिकित्साशास्त्रसंग्रह Cikitsāśāstrasaṅgraha

No. 83 919. / 1884-87.

Size.— $8\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{3}{5}$ in.

Extent.— 59 leaves ; 11-12 lines to a page ; 22-24 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs hand-writing bad and very irregular ; paper is very old, worn out and musty ; edges have begun to decay ; single line in black ink on borders ; benedictory phrase, topic headings and colophons tinged with red pigment. From colophon on fol. 3^b, viz. , इति आत्रेय भाषिते हारीतोत्तरे व्यैयकगुणदोषशास्त्रपठनाविधिः । नाम प्रथमोध्यायः , the name of the work should be हारीतोत्तर. The name हारीतोत्तर is repeated in other

colophons also. It is a fragment and stops abruptly in the middle of describing inauspicious things which stop one from travelling.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Hārīta ?

Begins. fol. 1^b

ॐ नमो धन्वंतरये ।
नत्वा शिवं सकलतत्त्वकलाधिरूढं
ज्ञात्वामृतैकपटुलं परमात्मरूपं ।
रोगादिरोगशमनं दमनं स्मरस्य
शांतिक्षपाधिपनरं त्रिगुणात्मरूपं ॥ १ ॥
हिमवंतश्चोत्तरे कूले सिद्धर्षिगणसेविते ।
प्रशांतमृगजाकीर्णे नानापादपशोभिते ॥ २ ॥
तत्रस्थं तपसा युक्तं भूतर्भूषितविग्रहं ।
शुद्धस्फटिकवत् शुभ्रं तरुणादित्यतेजसं ॥
जटाजूटाटवीमूर्त्ति भासितं शुभमंडलं ।
आत्रेयं वहुशिष्यैस्तु राजितं तपसा व्रतं ।
पप्रच्छ शष्यो हारीत सर्वज्ञानमिदं महत् etc.

Ends.—fol. 59^b

मार्ग्रेच्छियति मार्ज्जार सर्पो वा कृकलासकः ।
गोधा वापि प्रवेशे च पदमेकं न तु व्रजेत् ॥
प्रस्खलनपादशरसौ वसनानि स्खलंति च ।
विष्टब्धं वचनं श्रुत्वा न गच्छे सिद्धिमिच्छता ।
गृहाणां द्वा

Reference.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— ii, 38^a (our Ms. The only entry by Aufrecht).

चिकित्साञ्जन Cikitsāñjana

No. 84 917. / 1884-87.

Size.— $9\frac{3}{10}$ in. by $5\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 14 leaves ; 12 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; benedictory phrase and marks of punctuation in red ink ; borders decorated with double lines in red ink ; topic-headings and colophons are tinged with red pigment. On fol. 1[a] we ffnd an extract from वैद्यालंकार on भावाभाव. On the margins of foll. 1[b] and 2[a] we find 20 verses (11 and 12 missing, otherwise the number is 22) on नाडीपरीक्षा written by a different hand. On foll. 2[b] and 3[a] we find the पाकs of रसs and मृत्युलक्षण on the margins. On the margins of foll. 5 and 6[a] we find some extracts from रसरत्नप्रदीप. On the margins of fol. 7 we find extracts from रसराजलक्ष्मी. Fol. 8[a] is blank. On the margins of fol. 9[a] some prescriptions in Hindi are given. On the margins of foll. 10 and 11 we find recipes on स्तंभन. The same subject along with a charm is described on the margins of fol. 12[b]. Margins of foll. 13[b] and 14 are full of recipes on वाजीकरण।

Age.— Saṁvat 1816.

Author.— Upādhyāya Vidyāpati.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

सहस्रकरसंशोभिधनुर्वाणमभीष्टदं ।

कार्त्तवीर्यार्ज्जुनं वंदे रक्तांबरविभूषणं ॥ १ ॥

चिकित्साज्ञानतिमिरछन्नं नेत्रप्रसादनं ॥

भिषजां प्रीतये सूक्ष्मं सुयोगांजनमुच्यते ॥ २ ॥

ये प्राकृतैर्वैद्यवचोभिरुक्ता योगा सतां यत्न भवंति मान्याः ।

प्राच्यां निबध्नाति वचोभिरेव विद्यापतिस्तान्बहुशोनुभूताब् ॥ ३ ॥

etc.

Ends.— fol. 14[b]

घनैला केशरं विल्वं जातीफलं दलं पत्रं ।
त्वक् स्थौणेयं च मधुना गुटिकास्य विधारिता ॥
दौर्गन्ध्यमास्यगं हन्यादपि मद्यादिसंभवं ।
नयनसुखमनोयहोत्थ्यस्य प्रभवति मूलमिदं मुनिप्रणीतैः ।
अतिसुगमसुसिद्धयोगवाक्यै रचितमतोंजनमस्तु सर्वतुष्ट्यैः ॥
इति श्रीमदुपाध्यायविद्यापतिकृतं चिकित्सांजनं समाप्तं ॥ संवत्
१८१६ कात्तिकमासे कृष्णपक्षे तिथौ चतुर्दश्यां शुक्रवासरे ॥ लिखितं कल्याण-
दास हरिदासस्तथैव च । उभयो भ्रातृभ्यां च

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 186[a]; ii, 38[a] and 199[b].

ज्योतिष्मतीकल्प — Jyotiṣmatīkalpa

No. 85 — 928. / 1891–95.

Size.— 6½ in. by 4⅕ in

Extent.— 5 leaves ; 10 lines to a page ; 24 letters to a line.

Description.— Modern paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double lines in red ink on each border ; pages have been lined with pencil for writing. Paging of leaves starts with 3 and ends with 7. The Ms. contains two parts (1) ज्योतिष्मतीकल्प foll. 3–5 and (2) ज्योतिष्मतीपंचांग foll. 6–7. First part contains 46 verses and the second 29.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 3[a]

श्रीः ॥ ज्योतिष्म॰ क॰
कैलासशिखरासीनं देवदेवं महेश्वरं ॥
प्रणम्य परया भक्त्या देवी वचनमब्रवीत् ॥ १ ॥

भगवान्मानवाः सर्वे घोरैः क्लिश्यंति दुष्कृतैः ॥
तेषामेव हितार्थाय सुखव्यक्तं सुखावहं ॥ २ ॥
येनोपायेन देवेश सर्वे तुष्यंति मानवाः ॥
येन सिद्धिर्भवेज्जंतौ येन यांति परां गतिं ॥ ३ ॥
इति पृष्टस्तया देव्या विमलार्थमथाब्रवीत् ॥
शृणु देवि महाभागे लोके विस्मयकारणं ॥ ४ ॥
ज्योतिष्मतीति विख्यातं रसायनमनुत्तमं ॥ etc.

Ends.—fol. 7^b

ततस्तैलसमक्षीरं मधुनापि समन्वितं ॥
शनैर्मृदूननपाकत्वा तैलशेषं तु कारयेत् ॥ २८ ॥
जातीफलं बीजपूरं कंकोलं त्वचमेव च ॥
एतानि समभागानि चूर्णयित्वा पलं क्षिपेत् ॥ २९ ॥
इति ज्योतिष्मती कल्पः ॥

References.— Aufrecht mentions only our Ms. in his Catalogus Catalogorum, iii, 45^b.

ज्वरतिमिरभास्कर Jvaratimirabhāskara

No. 86 — 1050. / 1886–92.

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{2}{3}$ in.

Extent.— 80 leaves; 10–11 lines to a page; 25–32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; two hand-writings and two sorts of papers; foll. 1–52 have bold but shaky hand-writing and paper is very old, musty and worn out; borders have double lines in black ink on both the sides; marks of punctuation and colophons are in red ink; topic-headings tinged with red pigment. Foll. 53-80 are written in good hand; there are no border-lines and only the topic headings are tinged with red pigment. Foll. 69 and 76 have lacunae. There are marginal notes in the Ms. The author is Kāyastha Cāmuṇḍa, resident of Mewar, who composed this work in Saṁ. 1646 = A. D. 1590.

The work contains 16 chapters and gives an elaborate description and treatment of different sorts of fevers. On account of dampness several leaves are stuck together.

Age.— Saṁ. 1762.

Author.— Kāyastha Cāmuṇḍa.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
स्फुरत्त्रिपुरसुंदरीचरणयुग्ममाराधयन्
प्रणम्य च रुजां रिपुं प्रथमवैद्यमंभोधिजं।
विलोक्य विविधागमान् करणवीरकुंभात्मज
श्चिकित्सितमतिं निजां प्रथयतीय चंडाभिधः ॥ १ ॥
(on margin चूडाभिधः)
कारणमंडलवितत लक्ष्मरथभेषजोद्योतं।
ज्वरतिमिरभास्कराख्यं ग्रंथं तनुते स रोगिणस्त्रातुं ॥ २ ॥
संति यद्यपि तंत्राणि सुविस्तीर्णान्यनेकशः।
तथापि बालबोधाय सारमुध्दृत्य लिख्यते ॥ ३। etc.

Ends.—fol. 79[b]

विबंधे वातजित्कर्म्म कुर्याद्वानुलोमनं।
मलं प्रवर्त्तयेनाशुत्तीक्ष्णाभिः फलवर्त्तिभिः ॥
इति विद्रधचिकित्सा ॥
शादे ज्वराविरोधेन यथाशास्त्रं भिषग्जितं ॥
इति अग्निसादः ॥

देशे श्रीमेदपाटे रसयुगरसभूमत्सुवर्षे दसम्यां
शुक्लयोः माश्विनस्या त्रिदशगुरुदिने योगिनीपत्रनस्य।
भूपे श्रीराजमल्ले विलशति वसुधामंडले कुंभसूनुः
कायस्थः चंडनामा ज्वरतिमिरहरं भास्करं संविधत्तः ॥

इति श्रीकायस्थचामुंडकृते ज्वरतिमिरभास्करे सेव्यधत्तः ॥ इति का- कायस्थचामुंडकृते ज्वरतिमिरभास्करे ज्वरोपद्रवो नाम षोडशोध्यायः ॥१६॥ श्रीकृष्णजी सहाय ॥ संवत् १७६२ चैत्रसुदी १० भृगुवासरे लिषितं लक्ष्मी-पति ओझा आत्मपठनार्थं ॥

After this folow some prescriptions in Hindi in a defferent handwriting.

References.— (1) Mss.— A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 214ª ; ii, 44ª and 202ª ; iii, 46ª.
B–Descriptive Catalogues :—
Mitra's Catalogue of Bikaner Mss., p. 643, No. 1404.

ज्वरतिमिरभास्कर Jvaratimirabhāskara

No. 87 892. / 1887–91.

Size.— 10 3/10 in. by 4 3/10 in.

Extent.— 75 leaves ; 9 lines to a page ; 35–44 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; borders have two rows of three lines and one line in red ink ; benedictory phrase, topic-headings and topic-endings, marks of punctuation, verse numbers and colophons in red ink. The hand-writing is bold in the beginning and gets smaller towards the end. Paper is very old, musty, worn out and brittle.

Age.— Saṁ. 1763.

Author.— Kāyastha Cāmuṇḍa.

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीमहागणपतये नमः ॥

स्फुरत्त्रिपुरसुंदरीचरणयुग्ममाराधत्

etc. same as is No. 86.

Ends.—fol. 75ª

देशे श्रीमेदपाछे रसयुगरसभूमत्सुवर्षे दशम्यां

etc. same as in No. 86.

The date and the name of the Scribe—fol. 75ᵇ

संवत् १७६३ मार्गशिरसुदी १३ वार शुक्रवारे लिषतं मिश्र छजमल आत्मजः मिश्र रूपचंद आत्मपठनार्थे शुभं भवतु ॥ संख्या पत्रांसे

Reference.— See No. 86.

ज्वरतिमिरभास्कर Jvaratimirabhāskara

No. 88 920. / 1884-87.

Size.— $9\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 177 leaves; 10 lines to a page; 26 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; several handwritings; all bad and childish; except on fol. 1[b], and foll. 114-16, all letters have separate head-lines; full of lacunae; foll. 67[a], 69[a], 73[a], 75[a], 77[a], 79[a], 80[a], 81[a], 82[a], 84[a], 89[a], 92[a], ½ of 92[b], 102[a], ½ of 102[b], 103(ii)[b], 108[b], 112[b] and ½ of 113[b] are blank. Fol. 103 is repeated; benedictory phrases, topic-headings, verse numbers and colohpons tinged with red pigment. Paper is very old, musty, worn out and brittle. Place of transcription, Ajmer.

Age.— Saṁ. 1689.

Author.— Kāyastha Cāmuṇḍa.

Begins.— fol. 1[b]

स्वस्ति श्रीगणपतिकुलदेव्योः प्रशादात् ॥
स्फुरत्त्रिपुरसुंदरीचरणयुग्ममाराधयन्
etc. same as in No. 86

Ends.—fol. 116[a]

देसे श्रीमेदपाटे रसयुगसरभूमानवर्षे दसम्यां
etc. same as in No. 86.

Date and name of Scribe—संवत् १६८९ व० शा १५५४ प्र० कार्त्तिक सुदि ७ बुधे श्रीगढ अजमेरमध्ये लिपीकृता। साह श्रीरेषापठनार्थे शुभं भवतु ॥ श्रीरस्तु ॥ श्री ॥ मांगलिं ददातु ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥

References.— See No. 86.

ज्वरतिमिरभास्कर Jvaratimirabhāskara

No. 89 455. / 1895–98.

Size.—12 $\frac{7}{10}$ in. by 6 in.

Extent.— 55 leaves ; 11 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; benedictory phrase, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment. Paper is thick, old and musty. Last folio is much worn out.

Age.— Saṁ. 1875.

Author.— Kāyastha Cāmuṇḍa.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

स्फुरतत्रिपुरसुंदरीचरणयुग्ममाराधयन्

etc. same as in No. 86.

Ends.—fol. 55[a]

देशे श्रीमेदपाटे रसयुगशरभूमानवर्षे दशम्यां

Date मिती फाल्गुण सुदी ७ संवत् १८७५ बुधवार श्री श्रीरामः ॥

श्रीसीतारामः श्रीलक्ष्मीनारायणाय नमः ॥ श्री ॥

Reference.— See No. 86.

ज्वरनिदान Jvaranidāna

No. 90 590. / 1899–1951.

Size.— 10$\frac{3}{10}$ in. by 4$\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 14 leaves ; 10 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī Characters ; handwriting legible ; adorned with double rows of doble lines in red ink on borders ; it is very corrupt and most of the verses

are the same as in माधवनिदान. Each verse is followed by an explantion in Hindi which is of Vraja-bhāṣā type spoken in Rājputana.

Age.— संवत १८७३ वरषे साके १७३९ प्रवर्त्तमाने माघमासे शुक्लपक्षे ति १.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1^a

श्रीगणेसायन्मः ॥ अथ ज्वरनिधानं ॥

एवं पृछति माद्रीः णां द्रस्यंते व्याधिसंकरा

तस्माद्यत्नेन सद्वैद्य रक्ष्यद्भि सिधिमुत्तमं १

अर्थः—इह प्रकार करि मनुष्यां कै कष्ट के करिवा वाले व्याधि के संधूदिषा जै है ती कारण सौ भला वैद्य है सो यत्त करि उत्तम सिद्धिनै राषितु है इत्यर्थः ॥ २ ॥

ज्ञातव्यो वक्ष्यते योयं ज्वरादीनां विनिश्चय

दक्षापमानसंक्रुद्धरुद्रनिस्वाससंभवः ॥ ३ ॥ etc.

Ends.—fol. 2^b

निश्चैयणै करि ज्वरकरि छुट्यो जो पुरुष जिहकी फेरि सिर पीड न गई होइ सो पुरुष ज्वरसौं छुट्यो नही इसौ जाणि जै सो जाणजे फेरि ज्वर आसी इत्यर्थ ॥ २२ ॥

इति श्रीकश्चनिश्चये ज्वरनिदानसंपुर्ण समापत्ता ॥

तक्रकल्प **Takrakalpa**

No. 91 **1052. / 1886-92.**

Size.— 12½ in. by 6 in.

Extent.— 3 leaves; 20 lines to a page; 50-51 letters to a line.

Description.— Conntry paper; Devanāgarī Characters; handwriting bad, but legible; paper very old, musty and worn out; contains 129 verses describing the medical properties of तक्र; Scribe's name Gaṅgādhara; folios 1^a and 3^b blank; on borders double lines in black ink.

Age.— Saṁ. 1835, Phālgun va(di), 11.

Author.—(Ārṣam)

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः । अथातस्तक्रकल्पं व्याख्यास्यामः ॥
सुमेरोरुत्तरे शृंगे मणिरत्नविभूषिते ॥
सुखोपविष्टं ब्रह्माणं प्रोवाचेदं प्रजापतिः ॥ १ ॥
मनुजा देवदेवेश सर्वज्ञानविदां वर ॥
व्याधिभिर्विविधैर्ग्रस्तास्तेषां ब्रूहि प्रतिक्रियां ॥ २ ॥
श्रुत्वैव मनसा ध्यात्वा धर्म्मार्थसहितं वचः ॥
चिकित्सासारसर्वस्वं जगादेदं पितामहः ॥ ३ ॥ etc.

Ends.—fol. 3[a]

पिप्पलीवर्द्धमानं च कल्कपिष्टं पिबेन्नरः ॥
जठराणां विनाशाय न नान्यत्पिप्पलीसमं ॥ १२८ ॥
एरंडो मधुकं रास्ना वाजिगंधा पुनर्नवा ॥
शुष्कमूलकसंयुक्तं वातशोफप्रलेपनं ॥
इति तक्रमस्तुगुणाः ॥
इत्यार्षं तक्रकल्पं समाप्तं ॥ लि० गंगाधरेण यथादृष्टं ।
सं. १८३५ फा. व. ११

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 215[b]; ii, 45[a]. (our ms.)

B-Descriptive Catalogues:-

One तक्रकल्प attributed to पराशर is mentioned in Mitra's Bikaner Mss. Cat. no. 1438, bnt it is different from our Ms.

त्रिशती **Triśatī**

No. 92 536. / 1892–95.

Size.— $8\frac{3}{10}$ in. by 6 in.

Extent.— 24 leaves ; 10 lines to a page ; 38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; book-form and sewn with thread ; double lines in black ink on each border ; benedictory phrase, verse numbers, topic-headings, topic-endings and colophon tinged with red pigment ; paper old and musty ; fol. 286 torn out. It begins its pages with fol. No. 264 and ends with fol. 287. The name of the scribe is Svabhāvarāma. It contains only the text. There are notes on margins and in between the lines.

Age.— 1804 (Śaka ?).

Author.— Śārṅgadhara.

Begins.—fol. 284^b

श्रीगणेशाय नमः ॥
उदयगिरिशिरःस्थो निद्रया मूढमेत-
ज्जगद्गदमशेषं निर्मिमीतेऽनिशं यः ।
अमिततमतमिस्रोद्दामदारिद्र्यहारि-
प्रसमरकिरणौघः स्तान्मुदे वः स देवः ॥ १ ॥
दिव्यस्त्रीकुचपत्रवल्ल्यविरतोल्लासैकहेतुं सुधा-
पूर्णं यः कलशं दधज्जलनिधेराविर्बभूवेच्छया ।
नानाव्याधिभरातुराखिलजगज्जीवातुरायुः स्थिरं
दिश्याद्वो दुरितौघकुंजरहरिर्देवः स धन्वंतरिः ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 287^b

मय्यनुग्रहबुद्ध्या वा कवित्वश्रुतिकौतुकात्
संतः सततमेवैनामाद्रियध्वं मनोरमाम् ॥ ३१ ॥
इति श्रीशार्ङ्गधरेण विरचिता त्रिशती संपूर्णतामगात् श्रीरस्तु
युगाभ्रसिद्धींदुमिते सदब्दे सुचंद्रिकासंबलिते दले च ।
शाके दिने माधवके दशम्यां स्वभावरामस्त्रिशतीमलेखीत् ॥ १ ॥
स्वविनोदार्थं कल्याणमस्तु लेखकपाठकयोः

Reference.—See No. 93.

त्रिशतीव्याख्या
वैद्यवल्लभा

Triśati–vyākhyā
Vaidyavallabhā

No. 93

1053.
1886-92.

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 71 leaves ; 10 lines to a page ; 22 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad and legible with difficulty ; double rows of two and one lines in yellow ink on both borders ; marks of punctuation in yellow ink which has faded everywhere ; benedictory phrase, topic–headings, topic–endings and colophons tinged with red pigment. Paper old and musty. The work is a commentary by Vallabhabhaṭṭa on Triśatī or Vaidyavallabha or Jvaratriśatī by Śārṅgadhara, son of Devarāja, a *Baḍa-nagara* Gujarāti Nāgara Brāhmaṇa.

Age.— Saṁ. 1832.

Author.— Vallabhabhaṭṭa.

Begins.—fol. 1b

श्रीगणेशाय नमः ॥

नमस्कृत्य महादेवं सोमं सर्वार्थसिद्धिदं ।

क्रियते त्रिशतीव्याख्या मुग्धवैद्यमुदे मया ॥ १ ॥

अथ सार्ङ्गधरनामा वैद्यस्त्रिशतीनाम ग्रंथमारभते ॥

श्रीमती त्रिशतश्लोकी नानावृत्तसमन्विता ।

कविशार्ङ्गधरप्रोक्ता दुर्व्याख्येयाल्पबुद्धिभिः ॥ २ ॥

सर्वविघ्नपरिहाराय सर्वाभिष्टप्राप्तये सर्वरुग्वितारणाय त्र्युदिततेजोराशिं जगत्प्रबोधकं धातारं स्तौति ॥ तस्याद्यश्लोकः ॥ उदयेति ॥ अस्य व्याख्या

Ends.— fol. 70b.

मयीति सन्तः सत्पुरुषाः संततमेव निरंतरमेव एनां त्रिशतीं आद्रियध्वं आदरीकुरुत कीदृशीं मनोरमां पदलालत्येन प्रियां । आदरे हेतुमाह मयि विषये अनुग्रहबुध्या कृपाबुध्या वा । अथवा कवित्वश्रुति कविताश्रवणं तस्य कुतूहलात अत्र हि अनेकछंदोरचितानि कवित्वानि सततं कुतूहलाद् आदरं तु तुदादित्वा- (fol. 71a) छः । श्रीः पार्थनायां.लोट् रिङि. यग्लिङ्क्षुद्वयजादेशः ॥

इति श्रीवैद्यवल्लभभट्टविरचिता वैद्यवल्लाभाख्या दीपिका समाप्तिमगात् ॥ संवत् १८३२ कार्तिकमासे शुक्लपक्षे तिथौ ७ भौमवासरे जुगलेन पूर्णीकृता शुभमस्तु: ॥

After this follow three verses in praise of नागानन, रामचंद्र and विष्णु.

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 613[a] (only text); ii, 146[a] and 227[b]; iii, 128[a].

B-Descriptive Catalogues :— Peterson's Catalogue of Ulwar Mss. No. 1634, Extract. 417.

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. pp. 659 and 664 mention two comm. on Vaidyavallabha which are different from ours.

I. O. Catalogue, Ms. No. 2713 has only the text.

(2) Printed Editions :— Edited with Hindi Translation of the text by Kiśorī-vallabha ; Bombay, 1912.

त्रिशतीव्याख्या or सिद्धान्तसञ्चय	Triśatī-vyākhyā called Siddhāntasañcaya
No. 94	622. 1895-1902.

Size.— $8\frac{7}{10}$ in. by 4 in.

Extent.— 230 leaves ; 9-10 lines to a page ; 27 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; borders are decorated with double rows or two lines and one line in red ink ; benedictory phrase, the words सूत्र and टीका, verses numbers, topic-headings, topic-endings and colophons in red ink. The Ms. contains the text of *Triśatī* or *Vaidyavallabha* by Śārangadhara with Nārāyaṇa's comm. which is called *Siddhāntasañcaya* in the last colophon, and *Siddhāntacikitsā* by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum, ii 146[a]. Paper is old and musty and some part of the text is worn out. It is very much worm-eaten. Fol. 135 is repeated.

Age.— Appears to be old.

Author (Text)— Śārṅgadhara ; (Comm.). Nārayaṇa.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
अंबा जगदवलंबा शंबररिपुवैरिशक्तिमंजूषा
मामविलंबायुधमुखगीर्वाणवंदिता पायात् ॥ १ ॥
लंबोदरमवलंवे सुरनिकुरंबावलंबितं नित्यं ।
प्रभवति यस्य स्मरणं विघ्नव्यूहव्यपोहाय ॥ २ ॥
पितरं प्रणम्य कृष्णं गुरुं च नागेशमग्रजन्मानं ।
नारायणो विवृणुते त्रिशतिं वैद्यप्रमोदाय ॥ ३ ॥
नानाचार्यमतान्येकीकृत्यं संचीयते मया ।
चिकित्साशास्त्रसिद्धान्तास्त्रिशतीविवृतिछलात् ॥ ४ ॥

इह हि सार्ङ्गधराचार्यः प्रारिप्सितस्य ग्रंथस्य निर्विघ्नसमाप्त्यर्थमासीर्वादरूपं मंगलमाचरति ॥ सूत्रं ॥

उदयगिरिशिरःस्थो निद्रयामूढमेतज्जगदगदमशेशं निर्मिमीतेनिशं यः।
अमिततमितमिस्रोद्दामदारिद्‍र्यहारिप्रसमरकिरणौघस्तान्मुदे वः स देवः॥१

etc.

Ends.— fol. 229[a]

सविनयं पंडितान्प्रार्थयते

मय्यनुग्रहबुद्ध्या वा कवित्वश्रुतिकौतुकात्
संतःसततमेवैतामाद्रियध्वं मनोरमां ॥ २७ ॥

टी० ॥ छंदोनुप्रासादे वैचित्र्यात्कवित्वश्रवणकंतू (fol. 229[b]) इलपतां त्रिशतीं आद्रियध्वं अध्ययनाध्यापनाभ्यां आदरविषयीकुरुध्वं आङ्पूर्वाद्दृङ आदरे इति धातोस्तुदादित्वाच्छेरिति ह्रस्वे रियादेशे अचिश्नुधात्वितीयङादेशेणमध्यमबहुवचनस्य ......मित्यामादेश च रूपसिद्धिरिति ।

श्रीकृष्णतातचरणात्समधीत्य शास्त्रं भ्रातुश्चवैद्यककलां कविनागनाथात् ।
युक्तिप्रकाशितगंभीरतरार्थमेतन्नारायणो विवरणं कृतवान् त्रिशत्या ॥१॥

इति श्रीकृष्णभट्टात्मजनागनाथानुजश्रीमन्नारायणबुधविरचिता सिद्धान्तसंचयो नाम ग्रंथ त्रिशतीव्याख्या संपूर्णमगमत् ॥ शुभं भूयात् ॥
॥ श्रीरस्तु ॥

Reference.— See No. 93.

त्रिशतिव्याख्या
or
सिद्धान्तसञ्चय

Triśati-vyākhyā
or
Siddhāntasañcaya

No. 95

947.
1884–87.

Size.— 12 in. by $4\frac{9}{10}$ in.

Extent.— 126 leaves ; 12 lines to a page ; 42 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; some of the folios have double lines in red ink on their borders ; verse numbers, topic–headings, topic-endings, pratīkas and colophons are tinged with red pigment ; paper is old, worn out and musty ; foll. 1 and 126 are worn out, specially the latter one. After the text which ends on fol. 129[a], some prescriptions from *Toḍarānanda* are given in the same hand–writing.

Age.— Saṁ. 1788.

Author (Text)— Śārṅgadhara ; (Comm.) Nārāyaṇa.

Begina.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः श्रीगुरवे नमः
अंबा जगदवलंबा शंबररिपुवैरिशक्तिमंजूषा
मामविलंबालंबायुधसुखगीर्वाणवंदिता पायात् १
etc. same as in No. 94.

Ends.— fol. 126[a]

श्रीकृष्णतातचरणात्समधीत्यशास्त्रं भ्रातुश्च वैद्यककलां कविनागनाथात्
युक्तिप्रकाशितगभीरतरार्थमेतत नारायणो विवरणं कृतवान् त्रिशत्याः १
त्रिशतीविवृतिव्याजादत्र सिद्धान्तसंचये
ग्रंथे वैद्यस्य शास्त्रस्य रहस्यं प्रतिपादितं ॥
इति श्रीमत्कृष्णपंडितात्मजभिषङ्नारायणपंडितकृतस्सिद्धांतसंचयः
श्रीरस्तु शुभं भूयात्

Name of Scribe and date on fol. 126[b]

संवत् १७८८ वर्षे शाके १६५३ प्रवर्त्तमाने पोसवदि १३ गुरुवासरे
लिखितं व्यास वकसरामदधीच चिरंजीव भागचंददीनाथपठनार्थे ॥

References.— See No. 94.

द्रव्यगुणशतश्लोकी Dravyaguṇaśataślokī

No. 96 370. / 1882-83.

Size.— $8\frac{4}{5}$ in by 5 in.

Extent.— 16 leaves ; 9 lines to a page ; 27 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī Characters ; handwriting very good ; benedictory phrase and the last colophon along with marks of punctuation in red ink ; there are three lines in red ink on each side of the border. First folio is slightly worm-eaten on the top.

Age.— Appears to be old.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीकंठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं सतां
नानाद्रव्यगुणागुणान् कथयतो ग्रंथान् विचार्य सकृत् ।
पथ्यापथ्यविदे गुणागुणयुतं यद्वस्तु तोयादिकं
तं संक्षेपतया ब्रवीति हि शतश्लोक्यां त्रिमल्लः कविः ॥ १ ॥
स्वाद्वम्लौ पटुतिक्तकौ कटुकषायौ चेत्यमी षट् रसा
द्रव्यस्था महतांशकेन रसनाव्यक्तिं प्रयाताः पृथक् ।
तत्राद्याः पवनं त्रयोऽभ्यवहृताः श्लेष्माणमंत्यास्त्रय-
स्ते पित्तं तु कषायतिक्तमधुरा घ्नंतीतरे तन्वते ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 16[a]

हिमाद्रेरुत्पन्ना समुचितपंचाननरसा
ददानां भक्तेभ्यः प्रतिदिवसमुच्चैरमलतां ।
अदोषा सानंदं गदि विरचितास्तो(fol. 16[b])त्रनिवहा
शिवं मे नैरुज्यं जनयतु सदानंदजननी ॥ १०१ ॥

इति श्रीत्रिमल्लविरचिता द्रव्यगुणशतश्लोकी समाप्ता ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— (1) Mss.— A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 264[a] ; ii, 57[a] ; iii, 57[b].

Aufrecht mentions द्रव्यगुणदीपिका on ii, 56^b and 57^a

B-Descriptive Catalogues.-

Burnell's Catalogue of Tanjore Mss. No. LI, p. 72^b.

B. B. R. A. S., Cat. No. 175.

(1) Printed Editions :—(1) Litho edn., Benares, 1869.

(2) With a Hindi Translation by Krishnalala, Bombay, 1894.

(3) With a Hindi Trans. by Śāligrāma Vaiśya, Bombay, 1897.

(द्रव्यगुण) शतश्लोकी (Dravyaguṇa) Sataśloki

No. 97 951. / 1891-95.

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 9 leaves ; 11 lines to a page ; 41 letters to a line.

Description.— Counrry paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; two lines in red ink on each border ; marks of punctuation in red ink ; verse-numbers, benedictory phrase and the colophon tinged with red pigment. Paper, not very old.

Age.— Appears to be old.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.— fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीकंठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं सतां ।

etc. same as in No. 96.

Ends.— fol. 8^b

हि (fol. 9^a) माद्रेरुम्यंबा सद्युपचितपंचाननरसी ।

same as in No. 96.

Colophon at the end:—इति त्रिमल्लकविविरचिता शतश्लोकी संपूर्णम्

Reference.— See No. 96.

(द्रव्यगुण) शतश्लोकी (Dravyaguṇa) Sataśloki

No. 98 — 1097. / 1886–92.

Size.— 9 in. by 5 in.

Extent.— 11 leaves; 10 lines to page; 36 letters to a line.

Description.-- Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; two lines in red ink on each border; verse-numbers, benedictory phrase, topic-endings and the colophon are tinged with red pigment. There are explanatory notes in between the lines and on margin. Paper is old, musty and worn out.

Age.— Saṁ. 1843.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ शतश्लोकी ॥

श्रीकंठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं सतां, etc.

same as is No. 96.

Ends.— fol. 11[a]

हिमाद्रेरुत्पन्ना समुपचितपंचाननरसा, etc.

same as in No. 96.

Colophon at the end:—इति कांचनादिवर्गः इति श्रीत्रिमल्लकविविरचिता शतश्लोकी समाप्तं संवत् १८४३ वर्षे भाद्रपदमासे शुभे कृष्णपक्षे तिथौ ५ पंचम्यायां चंद्रवारे लिखितं मनोरथरामकृधीच आत्मपठनार्थः सवाइजयनगरमध्ये पत्र ११ शुभं भवतु धन्वंतरायनम ॥ १ ॥ २ ॥

Then follows a verse on ज्वरक्काथ and ज्वरहरगण.

Reference.— See No. 96.

(द्रव्यगुण) शतश्लोकी (Dravyaguna) Śataślokī

No. 99 915. / 1887-91.

Size.— $8\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 19 leaves; 9 lines to a page; 23 letters to a line.

Description.—Country paper; Devanāgarī Characters; handwriting bad and irregular; two lines in black ink on each border on foll. 1-8; the rest have no border-lines; from fol. 5[b] onwards, topic-endings and topic-headings are tinged with red pigment. Paper is very old, worn out and musty.

Age.— Appears to be old.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
श्रीकंठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा सरण्यं सतां

same as in No. 96.

Ends.—fol. 19[b]

हिमाद्रेरुत्पंन्ना समुपचितपंचाननरसा, etc.

same as in No. 96.

Colophon at the end:—इति श्रीत्रिमल्लकविरचिता शतश्लोकी संपूर्णा ॥

This is followed by—पोथी धरननाथ आगां मोली लीइ कुसलैले-तिवाडी जगरामनै.

Reference.— See No. 96.

(द्रव्यगुण) शतश्लोकी (Dravyaguna) Śataślokī

No. 100 916. / A. 1887-91.

Size.— 12 in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 8 leaves; 12 lines to a page; 45 letters to a line

Description. – Country paper ; Devanāgarī Characters ; handwriting good ; corrections made with yellow pigment ; paper is old and musty and the right-hand side is completely worn out resuliing in the loss of 4 or 5 letters in each line of almost every page.

Age.— Appears to be old.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीकंठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं ॥ सतां

etc., same as in No. 96.

Ends.—fol. 8[a]

हिमाद्रेरुत्पंक्ता समुपचितपंचाननरसा,

etc., same as in No. 96.

Reference.— See No. 96.

द्रव्यगुणशतश्लोकी | Dravyaguṇaśataślokī

No. 101 | $\frac{893.}{1887–91.}$

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 8 leaves ; 11 lines to a page ; 40–42 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; marks of punctuation, numbers of verses and the colophons in red ink ; paper is old and musty ; dampness seems to have affected the condition of paper. Short notes are given here and there on the margins.

Age.— Saṁ. 1768.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.—fol. 1[a]

श्रीकंठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं सतां

etc., same as in No. 96.

Ends.— fol. 8[b]

हिमाद्रेरुत्पन्ना समुपचित पंचाननरसा

etc., same as in No. 96.

Date—सं १७६८ वर्षे पोषवदि त्रयोदश्यां

Reference.— See No. 96.

द्रव्यगुणशतश्लोकी Dravyaguṇaśataślokī

No. 102 $\frac{921.}{1884\text{–}87.}$

Size.— $8\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 13 leaves ; 9 lines to a page ; 32–35 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double lines in red ink on borders ; marks of punctuation and the last colophon in red ink ; fol. 1[b] and part of folio 2[a] contain notes in Hindi on the top of lines. First three folios bear the marks of पदच्छेद (a vertical line on top) ; paper is very old, musty and worn out. On account of dampness the left hand edges of folios 1–3 are in a decaying condition. Folio 13 has lost its right-hand top corner and left-hand bottom edge.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीकंठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं सतां

etc., same as in No. 96.

Ends.— fol. 13[b]

हिमाद्रेरुत्पन्ना समुपचितपंचाननरसा

etc., same as in No. 96.

Reference.— See No. 96.

द्रव्यगुणशतश्लोकी

Dravyaguṇaśataślokī

No. 103

464.
1895–98

Size.— $10\frac{3}{5}$ in. by $4\frac{3}{5}$ in.

Extent.— 10 leaves ; 10 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; topic-headings, numbers of verses and colophons are tinged with red pigment ; paper is old but in good condition ; fol. 1ᵃ has 3 verses unconnected with the text. Fol. 10ᵇ, after the completion of the text has a prescription of प्रमेह in Hindi and after that some one has started a new work अंगपृच्छा ; the page has ten and a half verses of this work.

Age.— Bears- अब्देंकाब्धिनागेलाप्रमिते इषमेचकाश्वतिथौ पूर्तिमजीगमद्बुधसुखलालाधीतये लिविश्चक्रे मद्रंस्तात् (?) = Saṁ. 1749.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीकंठं गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं सतां

etc., same as in No. 96.

Ends.—fol. 10ᵇ

हिमाद्रेरुत्पन्ना समुपचितपंचाननरसा

etc., same as in No. 96.

Reference.— See No. 96.

द्रव्यदीपिका
द्रव्यगुणशतश्लोकी-
टीका

Dravyadīpikā, a
comm. on
Dravyaguṇaśataślokī

No. 104

922.
1884–87.

Size.— $11\frac{3}{5}$ in. by $5\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 33 leaves ; 17 lines to a page ; 38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; single line in black ink on borders; topic-headings, *pratikas* and verse numbers tinged with red pigment ; the Ms. contains only the comm. and not the text.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Kṛṣṇadatta son of Śivadatta.

Begins.— folio 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥
यत्कुम्भस्मरणेनापि प्रत्यूहव्यूहसागरं ।
नरास्तरंति तं वंदे सिद्धिदं श्रीगजाननं ॥ १ ॥
त्रिमल्लभट्टै रचितो यो द्रव्यगुणसंग्रहः ।
कृष्णदत्तेन तट्टीका क्रियते द्रव्यदीपिका ॥ २ ॥
अथ ग्रंथारंभे ग्रंथकृदभीष्टदेवतानमस्कारमाचरन्नभिधेयाद्यभिधत्ते ।
श्रीकंठेति । etc,

Ends.—fol. 33[a]

पुनः किं सदानंदजननी सतां साधूनां धनधान्यादिदानेन सुषहेतु यद्वा सदैव नंदो येन सः सदानंदो गणपति निर्विघ्नसिद्धिदानेत्यर्थः ॥
विश्वबंदितचतुर्भुजताता ॥ वासवियशिवादित्तसुतस्य ।
कृष्णदत्तः कृतिनः कृतिरेषा । जयतामखिललोकहिताय ॥ १ ॥
इति श्री द्रव्यगुणशतश्लोकीटीका संपुर्णा ॥ लिखितं जगंनाथ स्वस्ति श्रीः ॥

Reference.— See No. 96.

द्रव्यावलीनिघण्टु — Dravyāvalīnighaṇṭu

No. 105 — 895. / 1887-91.

Size.— 12 in. by $5\frac{3}{8}$ in.

Extent.— 54 leaves ; 11 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; benedictory phrase and marks of punctuation and double line on borders in red ink; foll. 49-54 are different in hand-writing and paper; they must have been added later on. So the date of copying given on fol. 54ª seems to belong to the latter portion. The work forms the second part of Mahendra's treatise on निघण्टु. The first part (cf. Ms. No. 106) was called द्रव्यगुणरत्नमालिका which simply enumerates the different synonyms of each medicine. This is evident from— द्रव्यावलीनिवद्धानां द्रव्याणां नामानिर्णयं ॥ लोकप्रसिद्धं वक्ष्याभि यथागमपरिश्रमं ॥ verse 14 of our Ms. fol. 2ª, ll. 5-6. On fol. 51ª. we read the following verses; which, along with the colophon would have the work ascribed to धन्वंतरि—

इत्याद्युक्तानि वहुशो मिश्रीकृत्य समासतः ।
उक्तं निखिलमेतद्धि निर्घुंटुज्ञानमुत्तमं ॥ ८९ ॥
भिषजां बुद्धिवृद्धयर्थे धन्वंतरिविनिर्मितं ।
इति धन्वंतरिकृतो निर्घुंटः समाप्तः

In this connection see also Mss. Nos. 273, 107 and 106.

Age.—Saṁ. 1924.

Author.— Mahendra Bhogika, son of Kṛṣṇa Bhogika.

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीमद्राधागोपीनाथौ विजयतां । श्रीधन्वंतरये नमः ॥
नमामि धन्वंतरिमादिदेवं सुरासुरैर्वंदितपादपद्मं ।
लोके जरारुग्भयमृत्युनाशं धातारमीशं विविधौषधीनां ॥ १ ॥
अनेकदेशांतरभाषितेषु सर्वेष्वथ प्राकृतसंस्कृतेषु ।
गूढेष्वगूढेषु च नास्ति संख्या द्रव्याविधानेषु तथौषधीषु ॥ २ ॥
प्रयोजने यस्य तु यान्वितस्य तावत्स गृन्हाति यथांबु कूपात् ।
तथा निघंटांबुनिधेरनंता गृन्हाम्यहं किंचिदिहैकदेशं ॥ ३ ॥
नामोक्तमेकस्य यदौषधस्य नामापरस्यापि तदेव चोक्तं ।
शास्त्रेषु लोकेषु च यत्प्रसिद्धं न गृह्यतेसौ पुनरुक्तदोषः ॥ ४ ॥

Ends.—fol. 54ª

अपस्माराभिभूतेभ्यो ग्रहास्तेभ्यस्तथैव च ।
सुवर्णादिरयं वर्गः षष्ठोक्तोपि यथाक्रमं ॥ ६८ ॥

धातुद्रव्यद्रवेद्रव्यमाशद्रव्यनमाश्रयः।
योगानैतान् प्रयंजानः पुरुषो नित्यमात्मवान् ॥ ६९ ॥
सत्सु पूजामवाप्नोति परं चैव न निंदति ॥
कृष्णभोगिकपुत्रेण श्वानेश्वरनिवासिनः ॥ ७० ॥
महेद्रभोगिकेनेयं मत्ता द्रव्यावली शुभा।

इति श्रीनिघुंटरसवीर्यद्रव्यावली समाप्ता संवत १९२४ ॥ वैशाख शुक्क २ भौमे लिषतं ब्राह्मण रामकिशोरदासेन पठनार्थं लघुभ्रातृगोपीनाथशर्मणः ॥ श्रीकृष्णो जयति

Reference.— See No. 273.

द्रव्यावली Dravyāvalī

No. 106 $\frac{894.}{1887\text{–}91.}$

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 8 leaves ; 7 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing fairly legible ; paper very old, musty and worn out on edges ; there is a border of four lines in black ink on both the sides. This Ms. contains the first part of Mahendra's work complete. This part is called **द्रव्यगुणरत्नमालिका** and is finished on fol. 7[a], line 4. The last verse is—**योगानेतान्प्रयुञ्जानः पुरुषो नित्यमात्मवान् ॥ आप्नुयादज्वरारोग्यं वलवर्णमतिस्विनः ॥** Then **द्रव्यगुणरत्नमालिका समाप्ता।** After this follow — **नामाभिधन्वंतरिमादिदेवं सुरासुरैर्वंदितपादपद्मम् ॥ लोके जरारुग्भयमृत्युनाशं धातारमीशं विविधौषधीनां ॥** etc., ending with **द्रव्यावलीनिविष्टानां द्रव्यानां नामानिर्णयं। लोकप्रासिद्धं वक्ष्याभि यथागमपरिक्रमम् ॥** on fol. 8[b]. This latter portion exactely tallies with the first 14 verses of **द्रव्यावलीनिघण्टु**, No. 105 I am, therefore, inclined to ascribe it to Mahendra or Mahendra Bhogika.

Age.— Appears to be old.

Author.— Madhendra Bhogika.

Begins.— fol. 1[b]

(On the top margin)—

कृष्णत्विषेरिष्टविदारकाय । तुभ्यं जगल्लोचनलोभनाय ।

श्रीपार्श्वनाथाय सनातनाय नमो नमस्तात्पुरुषोत्तमाय ॥ १ ॥

In the text—सिद्धिः श्रीगणेशाय नमः ॥

पातु वो निकषग्रावामतिहेम्नः सरस्वती ॥

प्रज्ञेतरपरिच्छेदं वचसैव करोति या ॥ १ ॥

अनंतपारस्य विगृह्य किंचित्सारं चिकित्सागमसागरस्य ॥

उक्तो मया संप्रति कल्पयोगैर्द्रव्यावली नाम समुच्चयोयम् ॥ २ ॥

विचार्य दोषौषधदेशकालवपुर्वयःसात्म्यबलाग्निमात्राः ॥

विकारहेत्वाकृतिसाध्यताश्च ततश्चिकित्सेद्भिषगामयार्त्तान् ॥ ३ ॥

ज्वराभिभूते षडहे व्यतीते विपक्वदोषे कृतलंघनादौ ॥

यो भेषजं वैद्यवरः प्रयुंक्ते न संशयं हन्ति चिरात्स रोगान् ॥ ४ ॥ etc.

Ends.— fol. 8[b]

द्रव्यावलीनिविष्टानां द्रव्यानां नामनिर्णयं ॥

लोकप्रसिद्धं वक्ष्यामि यथागमपरिक्रमम् ॥

इत्यनुक्रमावर्गः समाप्तः शुभं भूयात ॥

In a different hand follows—अथ मूर्वानामगुना ॥

मोरटो मधुरःस्तिक्तः कफपितज्वरापहा ॥

वर्णविस्फोटकुष्टामक्षुद्रदोषनिषूदनः ॥

Reference.— See No. 105.

द्रव्यावली (निघण्टु) Dravyāvalī (Nighaṇṭu)

No. 107 1054. / 1886–92.

Size.— 11½ in. by 4½ in.

Extent.— 27 leaves ; 11 lines to a page ; 45–47 letters to a line,

Description.— Country paper : Devanāgari characters ; hand-writing good ; paper very old, worn out and musty. Corners are in a decaying condition ; folio 14[a] has only 8½ lines

and fol. 14b is blank ; in the centre of the pages spece is left out for a string to pass in order to tie up the Ms. It is incorrect and there is no proper arrangement of matter in it. For instance, fol. 3b, line 6 reads— एवं द्रव्यावली समाप्तः ॥ Then the verse नमामि धन्वंतरिमादिदेवं, etc., is identical with the first verse of वैद्यनिघण्टु, No. 273. Again, the 2nd verse of our Ms., viz., अनंतपारस्य, etc., is found in वैद्यनिघण्टु No. 273, on fol. 2b line 3.

Age.— Bears संवत् १५७२ वर्षे भाद्वा सुदि ११ दीतवारे.

Author.— Mahendra Bhogika.

Begins— fol. 1b

स्वति श्री ॥ ॐ नमः सरस्वत्यैः ॥

या कुंदेंदुतुषारहारधवला या स्वैंतवस्त्राशना ।

या वीणावरदंडमंडितकरा या शुभ्रवस्त्रावृता ।

-- (lost) ब्रह्मास्तुतिशंकरप्रभितिभिर्देवै सदा वंदिता

सा वः पातु सरस्वती भगवती नशेषजाड्यापहः ॥

अनंतपारस्य विगृह्य किंचित्सारं चिकित्सागमसागरस्य ।

शक्तो मया संप्रविकल्पयोगा द्रव्यावलीनाम समुच्चयोयं ॥ etc.

Ends.—fol. 27a

वले नागे शुभे शुक्रे रासनेव सुवर्त्तते ॥

इति वहुवार्थानि ॥

अयं कृतो महेंद्रेण वैद्यकृष्णस्य सूनुना ।

fol. 27b तत्र संबंधवर्गाख्यो निर्घंटसगणोत्तरं ॥

द्रव्यावलीनिर्घंटसगणोत्तरं ॥ द्रव्यावलीनिर्घंटसमाप्तमिति ॥ संवत् १५७२ वर्षे भाद्वाशुदी ११ दीतवारे ॥ पुस्तक लिषाईतं पंडित श्रीरांणां । रणथंभगढमहादुर्ग्रमध्ये ॥ लिष्यतं काइस्थ ॥ ठश्रीनांदूं पुत्र नराईण...(lost) । शुभं भवतु । मंगलं ददातु ॥ श्रीयरस्तु ॥

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— ii, 57a ; iii, 57b.

See also our Ms. No. 274.

द्रव्यावलीनिघण्टु or निघंटुनाममाला — Dravyāvalīnighaṇṭu or Nighaṇṭunāmamālā

No. 108 — 1057. / 1886–92.

Size.— 10 in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 39 leaves ; 15 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; it has double borders of two lines and one line in red ink on both sides. Paper is old and musty. The begining of this work is identical with the text of द्रव्यावलीनिघण्टु (No. 105). But further on, fol. 4[a], verses 80 and 81 are identical with verses 68 and 69 of द्रव्यावलीनिघण्टु, fol. 54[a]. On fol. 4[a]. There is a colophon— इति द्रव्यावलीसमाप्ता, and the following text is identical with the text of द्रव्यावलीनिघण्टु from fol. 2[a]. But both these Mss. do not agree at the end. The present Ms. has 10 वर्गs and is ascribed to धन्वंतरि on fol. 39[a].

Age.— Saṁ. 1743.

Author.— Mahendra Bhogika or Dhanvantari ?

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः। श्रीधन्वंतरये नमः।
आमये सर्वसत्वानां मनस्युन्मत्ततां गते।
यो विभाति नमस्तस्मै विश्वरूपाय वेधसे १
नमामि धन्वंतरिमादिदेवं सुरासुरैर्वंदितपादपद्मं।
लोके जरारुग्भयमृत्युनाशं धातारमीशं विविधौषधीनां। २।

etc. same as in No. 105.

Ends.—fol. 39[b]

द्रव्याण्युक्तानि बहुशो मिश्रीकृत्य समासतः
उक्तं निखिलमेतद्धि निघंटुर्ज्ञानमुत्तमं ३०
भिषजां बुद्धिवृद्ध्यर्थं धन्वंतरिविनिर्मितं
क्रमेण लिखितं ह्येतत् शास्त्रं सच्छास्त्रकोविदैः ३१
इति श्रीधन्वंतरिविरचिते निघंटुनाममालायां दशमो वर्गः समाप्तः

संवद्रामाब्धिनागांबुजविकचकरे श्राद्गुले मासि पक्षे शुक्ले गौर्यां तृतीया बुधदिनसहिता शोभने चैव योगे

व्यासः श्रीमालजातिः शुभकरणसुतो वर्णचंचुर्निघुंटुं श्रीमद्धन्वंतरीयं हरिकरण इमंव्यालिखत् सोकिताख्ये ॥ १ ॥

पत्तने वसमानश्च व्रजलालादिसंयुतः
क्रमेण सकलं सास्त्रं सद्गुरूणां प्रसादतः २ श्रीरस्तु
भुक्ते पथ्याभुक्ते पथ्या भुक्ताभुक्ते पथ्या पथ्या
जीर्णे पथ्याजीर्णे पथ्या जीर्णाजीर्णे पथ्या पथ्या १
भुक्त्वोपविशतस्तुंदं शयानस्य तु पुष्टता
बलं चंक्रम्यमाणस्य मृत्युर्धावति धावतः २
भोजनांते शतपदं गच्छेत् यदि शय्या न लभ्यते
शय्यायां जायते रोगो यदि कांता न लभ्यते ३
पद्यत्रयम् ॥

Reference — See No. 105.

(द्रव्यावली) निघण्टु or निघण्टुनाममाला

(Dravyāvalī) Nighaṇṭu or Nighaṇṭunāmamālā

No. 109 — 897. / 1887–91.

Size.— 10 in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 28 leaves; 14 lines to a page; 38 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; double borders of three lines and one line in black ink; benedictory phrase, verse-numbers, topic-headings, topic endings and colophons tinged with red pigment. Paper old, musty and slightly worn out. It contains 9 वर्गs and is ascribed to धन्वंतरि in the last colophon. Its beginning is identical with the text of द्रव्यावली. On the left-hand top-margin it bears निघंट on every page, except on fol. 1b, where it reads निघंटनाममाला. See No. 108.

Age.— Saṁ. 1747.

Author.— Mahendra Bhogika or Dhanvantari ?

Begins.— fol. 1b

श्रीधन्वंतराय नमः ॥
नमामि धन्वंतरिमादिदेवं । सुरासुरैर्वंदितपादपद्मं ।
लोके जरारुग्भयमृत्युनासं । धातारमीसं विविधौषधीनां ॥ १ ॥
etc., same as in No. 105.

Ends.—fol. 28b

द्रव्याण्युक्तानि बहुसो । मिश्रीकृत्य समासत ।
उक्तं निषिलमेतद्धि । निघंटज्ञानमुत्तमं ।
भिषजां बुद्धिवृद्ध्यर्थं । धन्वंतरिविनिर्मितं ।
गडूच्यादं सताह्वादि । तृतीयश्चंदनादिक ।
करवीरादिराम्रादि । सुवर्णादिविमिश्रय ।
विषापिविषवर्गस्तु । विषहानिवमोमन ।
इत्येवमेते क्रमसो । न वर्गा परिकीर्त्तिता ।
देस्यादेस्यविचारिण्यै । सस्मतसास्त्रवेदिभि ॥
इति धन्वंतरीय निघंट समाप्ता ॥ यादृसं पुस्तकं दृष्टे सं० १७४७ जेष्ट
वदि ११ दिने श्रीखुद्दंतीमध्ये लिषतं पं० मतिप्रियेण ॥ श्री श्री

Reference.— See No. 105.

धन्वंतरि (द्रव्यावली) निघण्टु

Dhanvantari (Dravyāvalī) Nighaṇṭu

No. 110

924.
1884-87.

Size.— 10⅘ in. by 4 in.

Extent.— 44 leaves ; 14 lines to a page ; 34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs; hand-writing good ; borders are decorated with three lines in red ink on each side ; benedictory phrase, verse-numbers, topic headings and the colophon at the end are tinged

with red pigment. A rectangular space is left in the centre of the page. This space has a beautiful flower-design in red ink. Our Ms. is identical with द्रव्यावलीनिघण्टु No. 105 Hence it ought to be ascribed to Mahendra Bhogika. Paper is old and musty. Text is very corrupt. Fol. 18 is missing.

Age.— Saṁ. 1698 ; Saka 1562.

Author.— Mahendra Bhogika.

Begins.—fol. 1b

धन्वंतराय नमः ॥

नमामि धन्वंतरिमादिदेवं सुरासुरैर्वंदितपादपद्मं

लोके जरारुग्भयमृतिनाशं धातारमीशं विविधौषधीनां ॥ १ ॥

etc., same as in No. 105.

Ends.— fol. 45b

अपस्माराभिभूतोभ्यो ग्रहास्तेभ्यः स्तथैव चः

etc., same as in No. 105.

Last verse is—

महेंद्रभोगिके ज्ञेयं कृत्या द्रव्यावली शुभा ।

एव धन्वंतरिमत्ते द्रव्यावली विनिर्मिता ॥ ४० ॥

इति श्रीधन्वंतरियो द्रव्यावलीनिघंटः संपूर्णं संजातः मिति भद्रं संवत् १६९८ शा १५६२ येष्ट मारस शुक्लपक्षे चाष्टिम्यां स्तिथौ षगेंद्र वासरे सप्त-स्कंधाग्रामात् ऋषि श्रीमोहण पं० विष्णुदासेन लिपिः कृतं जलाद्रक्षेस्तैलद्रक्षे द्रक्षै सिथिलवंधने मूर्षहस्ते न दातव्या ह्येवं वदति पुस्तिका ।

Reference.— See No. 273.

धन्वंतरिनिघण्टु — Dhanvantari-Nighaṇṭu

No. 111 — 923. / 1884-87.

Size.— 10 in. by 4½ in.

Extent.— 71 leaves ; 11 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs hand-writing very good; both borders have double lines in red ink; topic headings, topic endings, verse-numbers and the colophon are tinged with red pigment. Paper is very old, smoky, brittle and worn out. Our Ms. is identical with the Ms. of द्रव्यावलीनिघण्टु No. 105. Hence, the author of this work also is Mahendra Bhogika. The text is very corrupt.

Age.— Saṁ. 1744; Śaka 1605.

Author.— Mahendra Bhogika.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीसरस्वत्यै नमः । श्रीधन्वंत...(portion of the leaf torn here)

नमामि धन्वंतरिमादिदेवं । सुरासुरैर्वंदितु पादपद्मं ।

etc., same as in No. 105.

Ends.—fol. 71[a]

सु (fol. 71[b]) वर्णादिकमद्ययांते वर्ग्गः षष्ट उदाहृतः ।

धातुद्रव्यद्रवद्रव्यमांसद्रव्यसमाश्रयः ॥ इति श्रीनिर्घंटशास्त्रे षष्टः ॥ ६ ॥ वर्ग्ग समाप्तः ॥ संपूर्ण ॥ संवत् १७४४ वर्षे शाके १६०५ प्रवर्त्तमाने माघमासे शुक्लपक्षे तिथौ म्यां १ प्रतिपदा । सोमवासरे । शु० पं० श्री श्री श्री श्री श्रीरामचंद्रजी ॥ तत्पुत्र पं० श्रीसोभाचंदजी । तत्पुत्र केसवदास । लिपि कृत्वा एषा पुस्तिका । आत्माऽर्थे शुभमस्तु ॥ कल्याणमस्तु ॥ यादृसं पुस्तकं दृष्ट्वा ॥ तादृसं लिषतं मया ॥ यदि शुद्धमशुधं वा ॥ मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ लि० मालपुरामध्येः ॥ श्रीरस्तु शुभं भूः ॥

References.— See No. 273.

धातुरत्नमाला
from
अश्विनीकुमारसंहिता

Dhāturatnanmālā
from
Aśvinikumārasaṁhitā

No. 112

896.
1887-91.

Size.— 9⅘ in. by 4$\frac{1}{10}$ in

Extent.— 7 leaves ; 10 lines to a page ; 38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; verse-numbers, topic-headings and colophon tinged with red pigment. First leaf is wanting. Right-hand side borders are worn out. The work deals with the preparation of different metals. It is a fragment. Paper is old and musty. A धातुरत्नमाला " work on medicine in 184 verses from the Aśvinīsaṁhitā ; with Marathi Translation, Poona, 1914, Vaidyaka-granthamālā, No. 1 " is ascribed to देवदत्त, son of Hari-Gurjara.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 2ª

रे विपाके संदीपनं वीर्यकरं हि मध्ये ।
आयुःप्रदं पुष्टिकरं बलस्य पांडुक्षयं यक्ष्मंह हरेज्वराणाम् ॥ ११
रक्तशांतिकरं पुष्टिं मांगल्यं प्रीतिवर्द्धनं ।
आरोग्यं पुष्टिदं श्रेष्टं कायाग्निबलवर्द्धनं ॥ १२ ॥
इति रूप्यमारणगुणाः ॥ etc.

Ends.— fol. 28ᵇ

क्षयकुष्टप्रमेहाश्च यक्ष्मातीसारविद्रधिः ।
लूता भगंदरश्चैत्रं रंक्तार्शः पांडुनान्यपि ॥ ६६ ॥
हरंति विविधान् रोगान् हीराको योजितो ध्रुवं ।
वंध्यापि लभते पुत्रं षंडोपि तरुणायते ॥ ६७ ॥
इति हीरकनिष्पत्तिः ॥
इति अश्वनीकुमारसंहितायां धातुरत्नमाला समाप्तः ॥ श्री ॥ श्री ॥
श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 272[a] ; iii, 8[b].

B–Descriptive Catalogues :— Mitra's Catalogue of Bikaner Mss., p. 637, No. 1393.

(2) Printed Editions :— Poona, 1914.

नामगुणसारसंग्रह Nāmaguṇasārasaṅgraha

No. 113 925. / 1884–87.

Size.— 9 in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 47 leaves ; 13 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible. Paper is very old and all the ends are worn out. First two lines and about 1/6 of the left-hand portion of fol. 1[a] is lost. A few topic-headings and marks of punctuation are in red ink. Colophons are tinged with red pigment. It is incomplete. Following are the colophons—

fol. 16[a]—इति नामगुणसंग्रहाभिधाने गडूच्यादि प्रथमो वर्गसमाप्तः ॥

„ 21[a]—इति श्रीनामसंग्रहाभिधाने शने शतपुष्पादिको वर्गः द्वितीयः परिकीर्तितः ।

„ 30[a]—निघंटसारसर्वस्वे धन्वंतरिमतोद्धृते ।
चंदनादिरयं वर्गो तृतीयो नामसंग्रहे ।

„ 36[a]—इति नामगुणसंग्रहे निघंटसारे करवीरादिश्चतुर्थो वर्गः स्माप्त ।

„ 42[a]—इति नामगुणसंग्रहे निघंटसारे रसालादिपंचमो वर्ग समाप्तः ।

Age.— Appears to be very old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1[b]

2nd line:— .... त्वनिर्मिता ॥ कुंडली मंडली श्यामा विशल्या नागकन्यका...............

3rd line:—त्साद्निी तथा । जीवंती मधुपर्णी च तंत्रिका च गुडूचिका ।...
......धारातिकात्रि............

4rth line:—............ग्राहिण्युष्णा रसायनी । दीपनी ज्वरभृद्दाहकोमला
वातरक्तनुत् गलो गुणा । etc.

Ends.— fol. 47^b

मध्यांह्निके ज्वरघ्नश्च । प्रपुष्पो वधुजीवकः
कोरंटश्चाथ वंधूको हरिप्रियः सुपुष्पकः ॥
विपुहरीतु नाम ॥
झिंगिण्यां डिंगिणीजातसारा कुलकमंजरी ॥
पार्वती मोचकी ख्याता मज्जनी गुडमर्ज्जनी ॥
कुलंज

References.— Aufrecht's Catalogus Catalogorum mentions only one Ms. and that is ours. ii, 62^a.

निघण्टुनाममाला Nighaṇṭunāmamalā

No. 114 — 1056. / 1886–92.

Size.— $12\frac{2}{5}$ in. by $5\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 82 leaves ; 6 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing beautiful ; double border-lines on each side of three lines and a single line in red ink ; benedictory phrase, verse-numbers upto fol. 18^b, topic-numbers, topic-headings, topic-endings, marks of punctuation and colophons, in red ink. In between the lines a Hindi translation runs upto fol. 54^b. That it reads the following verses on fol. 2^b, goes to prove its name as द्रव्यावली—तस्मान्निर्घंटरित्येष नातिसंख्योपविस्तरः । हिताय वैद्यपुत्राणां यथावश्यं प्रकाश्यते ॥ १४ ॥ द्रव्यावलीनिविद्धानां द्रव्याणां नामनिर्णयं लोकप्रसिद्धवक्ष्यामि यथागमपरिश्रुतं ॥ १५ ॥ Its text in the begining is also identical with that of द्रव्यावली. Only it has no name महेन्द्र given anywhere. It has 7 वर्गs

and the colophon ascribes the work to धन्वंतरि. See also Nos. 108 and 105. On fol. 82ᵃ of our Ms., verse number 24 is identical with verse no. 70 on fol. 36ᵇ of No. 108.

Age.— Saṁ. 1837.

Author.— Mahendra Bhogika or Dhanvantari ?

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥

नमामि धन्वंतरिमादिदेवं । सुरासुरैर्वंदितपादपद्मं ।

लोके जरारुग्भयमृत्युनाशं । धातारमीशं विविधौषधीनां ॥ १ ॥

etc. same as in No. 105.

Ends.— fol. 82ᵃ

यवगोधूममाषाश्च । तिलाश्चापि नवाहिता ।

पुराणविरसारूक्षा । नहि चार्थकरा मताः ॥ २४ ॥

इति अन्नगुणः ॥

चंदनं कुंकुमं तुल्यं पराद्ध्यमभिधीयते ।

त्रिभागकुंकुमं यच्च । तदुक्तं वायपुष्पकं ।

साक्षाद्वा (fol. 82ᵇ) द्भिमषर्जुरी । तद्वच्चापयसशर्करं ।

लाजाचूर्णं समांसं च । संतर्प्पणमुदाहृतं ॥ २६ ॥

इति श्रीधन्वंतरिकृता निर्घंटनाममालायां रसवीर्यसहितो सप्तमो वर्गः समाप्तः ॥ ७ ॥ मिति पोस सुदि ७ मंगलवार संवत् १८३७ का । श्री लिषायतं पंडित नानिगदास तत् सिष्य वषतराम सागा कै देहुरै ॥ लिषतं सवाई राम गोधा ॥ श्रीरामायन्मः

Reference.— See No. 108.

निघण्टुनामावलि **Nighaṇṭunāmāvali**

No. 115 **66. / 1907–15.**

Size.— 12 in. by $4\frac{3}{8}$ in.

Extent.— 21 leaves ; 16 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; each page has double lines in red ink on all the four margins ; the page is divided into eight columns by red lines ; it is in book form and sown. Topic-headings are tinged with red pigment. The work is an alphabetical list of the glossary of medicinal plants, etc., synonyms being in Marāṭhī.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1a

अकारादिः	प्रारंभः	अशोकरोणी	कडुकी	अरिमेद	बेल	अवल्गुजा	बावची
अमृतवल्ली	गुळवेल	आमघ्नी	कडु०	अग्निमंथ	टाकळ	अवंध्या	रान·
अमृता	गुळवेल	अंबुद	नागरमोथे	अरणी	टाक०	अश्मंतक	कटोली
अमृतसंभवा	गु०						आपन्ना

etc.

Ends.—fol. 21a

अथ क्षकारः		क्षत्रियवरा	कडुभोपळा	क्षवक	मोहरी
क्षीरमोरटी	मूत्रभेद	क्ष्वेडा	घोसाळे	क्षुद्रपर्ण	मोहरी
क्षत्रिणी	मंजिष्ट	क्षिरणी	खिरणी	क्षुर	भोस मोळ
क्षतक्षम	खदिर			क्षीरपलांडु	कांदाभेद
क्षुद्रा	रिंगणी			इति क्षकारः	

etc.

निघण्टुशेष
(द्रव्यावलीसमुच्चय)

Nighaṇṭuśeṣa
(Dravyāvalīsamuccaya)

No. 116

429.
1884-86.

Size.— 11 in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Exten.— 18 leaves ; 14 lines to a page ; 34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs; several hand-writings ; legible ; four lines in black ink on

each border ; paper is very old, worn out and musty. It is a fragment of द्रव्यावली or द्रव्यावलीसमुच्चय of महेन्द्र. See Nos. 107 and 273. Foll. 15–17 are missing. Fol. 21 is not numbered. It is complete.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Mahendra Bhogika.

Begins.—fol. 1[b]

ॐ नमः श्रीमहागणपतये नमः ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥
आमये सर्वसत्वानां मनस्युन्मत्ततां गते ।
यो विभाति नमस्तस्मै विश्वरूपाय वेधसे ॥ १ ॥
नमामि धन्वंतरिमादिदेवं सुरासुरैर्वंदितपादपद्मं ।
लोके ज्वरारुग्भयमृत्युनाशं धातारमीशं विविधौषधीनां ॥ २ ॥
etc. same as in No. 273.

Ends.— fol. 21[a]

मंजिष्ठा च त्रिफलदहनकं द्वे हरिद्रे गडूची
भूनिंबं रक्तसारं सखदिरकटुका बाकुचीऽयाधिघातं ।
मूर्वा दंती विशाला कृमिरिपुजटिला त्रायमाणा च पाठा
शामानंता पटोली समरिचमाषेः साधितोयं कषायः ॥ १ ॥
पीतो हंन्यात्समस्तान् सकलतनुगतान् वातरक्तोद्भवांश्च
कंडूविस्फोटकादीन् सकलकटिमयान् श्वित्रपामादिदोषान् ॥ २ ॥
इति माहामंजिष्टादिः

Reference.—See No. 273.

निघण्टुशेष Nighaṇṭuśeṣa

No. 117 735. / 1875–76.

Size.— 11 in. by 5 9/10 in.

Extent.— 20 leaves ; 11 lines to a page ; 33 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; double lines in red ink on each border; marks of punctuation in red ink. Before and after each colophon there are flower-like designs in red ink. The Ms. contains the glossary of medicinal plants and herbs. It gives only the synonyms and is divided into 6 Kāṇḍas, viz., (1) वृक्षकाण्ड, verses 183, ending on fol. 9^b; (2) गुल्मकाण्ड, verses 104, ending on fol. 14^b; (3) लताकाण्ड, verses 45, ending on fol. 16^b; (4) शाककाण्ड, verses 34, :ending on fol. 18^b; (5) तृणकाण्ड, verses 17, ending on fol. 19^a; and (6) धान्यकाण्ड, verses 15 and ening on fol. 20^a. Although the work begins on fol. 1^b, yet first 17 verses are missing. The author seems to be the famous Jaina *ācārya* Hemacandra 1092–1173 A. D.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Hemacandrācārya.

Begins.--fol. 1^b

पुष्पः शुकवृक्षः शुकप्रियः ।
कपीतनः कर्णपूरो भंडिलः श्यामवल्कलः ॥ १८ ॥
पाडलनाम
पाडल्यां पाडुलास्थाल्यमोघातोयाधिवासिनो ॥
वसंतकामयोर्दूती कुंती कालवृत्तिका ॥ १९ ॥
स्वेतपाडलतानाम
अन्यस्यां तत्र तु श्वेता पाटला काष्टपाटली ।
शीतला श्वेतकुंभीका कुबेराक्षी फलेरुहा ॥ २० ॥ etc.

Ends.—fol. 20^a

स्तबनाम ॥ स्तवे तु गुच्छो धान्यादे ॥
धान्यनालनाम नालकांडोपरालनाम ॥

अफले त्विह फलः पलालो । कूकसीनाम ॥ धान्यात्वचि तुषे ॥ बूसी बुसे कडंगिरः ॥१५॥ इत्याचार्य श्रीहेमचन्द्रविरचिते निघंटुशेषे धान्यकांडषष्टः समाप्तः इति निघटु शेख्ये ग्रंथः श्रीरस्तु कल्याणमस्तु

वृक्षकाण्डः १ गुल्मकाण्डः २ लताकाण्डः ३ च० शाककाण्डः ४ तृणकाण्डः ५ धान्यकाण्डः ६ ॥

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 295[a]. (The only entry by Aufrecht).
(2) Printed Editions :— Published along with other works of Hemacandra in अभिधानसंग्रह (nos. 6–10). Edited by Pandit Durgāprasāda, Kāśinātha Pāṇḍuraṅga Parab and Pandit Śivadatta, Bombay, 1889.

निदानप्रदीप Nidānapradīpa

No. 118 928. / 1884–87.

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 160 leaves ; 12 lines to a page ; 35 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters; hand-writing good ; double lines in black ink on borders. Benedictory phrase, and topic endings are tinged with red pigment. Paper is old, worn out, musty and worm-eaten on left hand side. It is written in several hands. Fol. 21 is repeated, 45 missing, 105 not numbered, 106 repeated ; foll. 118–19 and 129 are missing. Hence, the number of folios missing being 3, the actual number of folios is 163–3 =160.

Age.— Saṁ. 1741.

Author.— Nāganātha, son of Śrī Kṛṣṇabhaṭṭa.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
सकलसुरसुनींद्रैरीप्सितार्थस्य सिध्यै सततमखिलविघ्नोछेदकृद्ध्यायते यते यत् ॥
निखिलनिगमवेद्याचिंत्यशक्तिप्रकाशं गणपतिपदपद्मद्वंद्वमाराधयामि ॥ १ ॥
कृते चरकहारीतसुश्रुतादिमनीषिभिः ॥
निदानग्रंथसंदर्भे संक्षिप्ताः पिहिताश्च ये ॥
अर्थास्तेषां प्रकाशाय दीपोयं तन्यते मया ॥
निदानार्थप्रदीपेन सुखेन भिषजोमुना ॥ ३ ॥
प्रकाशितान्विदं त्वर्थानबोधतिमिरे हते ॥ etc.

Ends.— fol. 161[b]

ग्रंथं ततान बुधसंमतमेतमीड्यं
श्रीकृष्णसूरितनुजाग्रजनागनाथः ॥
अस्मिन्प्रमादगलिता यदि वर्णमात्रा-
(fol. 162[a])-स्ताः सप्रधार्य विबुधाः परिशोधयन्तु ॥
ध्यात्वा सुश्रुतवारणादिचरकादीनां मुनीनां वचो
मुख्यान्योन्यविरोधसंभवहर्तिं कृत्वा च सम्यक्तया ।
प्राणैषीद्भिषगुत्तमो गुणवरः श्रीनागनाथाभिधो···
... ...(illgible) मंदमुदां कृते न तु निदानार्थप्रदीपं वरं ॥ २ ॥
यदीह कुहचिद्भवेदनृजुभाषितं यन्मया
विभाव्य तदिदं वरै सुमनिभिर्विशोध्यं परं ।
न चात्र मम दूषणं परमिदं तु मे भूषणं
यतो झटिति धावतः स्खलनमेव संजायते ॥ ३ ॥
इति श्रीकृष्णभट्टात्मजनागनाथकृतो निदानप्रदीप । समाप्तः ॥

Then follows a discussion on the impurity of blood which is not a part of the work. It extends upto fol. 163 a. After which is संवत् १७४१ समये. On the right-hand margin is—

रावलरघुपतिसुतरावल आनंदरामस्येदं पुस्तकं ॥

References.—(1) Mss—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 296[b] ; ii, 64[b].

B-Descriptive Catalogues :— Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. p. 652.

I. O. Catalogue. No. 2671.

निबन्धसंग्रह Nibandhasaṁgraha

No. 119 1058. / 1886-92.

Size.— $13\frac{1}{10}$ in. by $6\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 54 leaves ; 12 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing very good; correction of mistakes with yellow pigment. Paper is old and musty and the first folio is worn out. The present work is a commentary on *Suśruta's* Nidānasthāna running upto the 16th chapter. The name of the author is *Dalhaṇa*. It is a mistake to ascribe it to *Dhanvantari*, which seems to have been due to the phrase श्रीधन्वंतरये in the beginning.

Age.— Saṁ. 1874.

Author.— Dalhaṇa.

Begins.— fol. 1b

श्रीगणेशाय नमः श्रीधन्वंतरये ॥

हेतुलिंगौषधज्ञानबीजभूतेन सूत्रस्थानेन संक्षेपोद्दिष्टस्य हेतुलिंगौषधस्य विवरणे सर्वाण्येव स्थानानि प्रस्तुतानि तेषु च प्रस्तुतेषु स्वाधिकारिणां शल्यतंत्रव्याधीनां हेतुलक्षणप्रतिपादकतया निदानस्थानस्यारंभः तत्रापि दोषाणां वातस्य प्रधानत्वात् । तद्व्याधेर्हेतुलक्षणाभ्यां प्रतिपादनं प्रयुज्यत इत्याह ॥ अथातो वातव्याधिनिदानं व्याख्यास्यामः ॥ etc.

Ends.— fol. 54a

रक्तेज पित्तोदित एक (fol. 54b) एव कैश्चित्प्रदिष्टो मुखपाकसंत इति । रक्तेन कृतायोसौ सर्वैरः सदा कैश्चिदाचायेर्मुखपाकैस्तशः । स वपितोपित एक एव । न च तरः सर्वसराः किंतु त्रय एव । एते पंचषष्टिर्मुखरोगा संप्रषष्टिरिति ॥ इति निबंधसंग्रहे निदानस्थाने षोडशोध्यायः ॥ १६ ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीरस्तु संवत् १८७४ श्री ग° ॥

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 296b and 729b; ii, 175a and 234b; iii, 150a.
B-Descriptive Catalogues :—
Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. p. 651 No. 1421.
Burnell's Catalogue, p. 63a.
Aufrecht's Catalogue of Oxford Mss., p. 303a.
(2) Printed Editions :—
Edited by Jādavji Tricumji, Bombay, 1915.

पथ्यापथ्यनिघंट Pathyāpathyanighaṇṭa

No. 120 923. / 1887-91.

Size.— $8\frac{1}{5}$ in by 6 in.

Extent.— 35 leaves ; 13 lines to a page ; 24 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; borders are decorated with double red lines except folios 23-24 and 27-28. Topic-headings tinged with red pigment. Although its name differes yet its text is the same as that of No. 122.

Age.—Bears—शके १७४० बहुधान्यनामसंवत्सरे कार्तीककृष्ण पंचमी सौम्यवार इदं पुस्तकं संपूर्ण ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु

Author.— Anonymous.

Begins. fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ अथपथ्यापथ्यनिघंट लिख्यते॥
श्वेतांगं श्वेतवस्त्रं शितकुसुमगणैः पूजितं श्वेतगंधैः
क्षीराब्धौ रत्नपीठे सुरतरुविमले रत्नसिंहासनस्थं।
दोर्भीपाशांकुशेष्टाभयधृतिरुचिरं चंद्रमौळि त्रिनेत्रं
ध्यायेत् शांत्यर्थमीशं गणपतिममलं श्रीसमेतं प्रसन्नं ॥ १ ॥
सृष्ट्वा रुजः सत्वतमांसि विश्वं निर्माति पाति क्षपति स्वयं यः॥

etc. same as in No. 122.

Ends.—fol. 35[a]

निद्राभयं धूपकटुक्षुधां च विषातुरो नैव भजेत कदाचित्॥
इति विषरोगे पथ्यापथ्यविधिः॥
इति पथ्यापथ्यनिघंटसमाप्तं॥

Reference.— See No. 122.

पथ्यापथ्यविचार Pathyāpathyavicāra

No. 121 458. / 1895–98.

Size.— $9\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 69 leaves ; 5 lines to a page ; 22-24 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; it is supplied with notes on the tops of lines. These notes are in black ink till fol. 6, but afterwards in red ink. Upto fol. 46, the colophons are written in red ink. Folios 1[a] and 69[a] contain the list of the contents of पूर्वार्ध and उत्तरार्ध respectively. The text begins with the 12th verse of No. 122.

Age.— Bears मीति जेष्ट वुद ९ संवत १९०९ शाके १७७४ (=1852 A. D.)

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
अथ पथ्यापथ्य लिख्यते ॥ अथ ज्वरपथ्यापथ्यं ॥
स्नानं विरेचं सुरतं कषायं व्यायाममभ्यंजनमंह्नि निद्रा ।
दुग्धं घृतं वैद्यलमामिखं च तक्रं स्वरास्वाद्व गुरुद्रवं च ॥ १ ॥
etc. same as in No. 122.

Ends.—fol. 69a

निद्राभयं धूमविधिः क्षुधाश्च कटुम्लक्षुदनं तिक्तं च
सात्म्यदिनार्द्धकेलं विषातुरो नैव भेत्कदाचित् ॥ ६२ ॥
इति विषरोगपथ्यापथ्यं इति श्रीवैद्यकग्रंथपथ्यापथ्यसंपूर्ण मंगलं लेषकानां च पाठिकानां च मंगलं मंगलं सर्वलोकानां भूयो भूपतिमंगलं भग्नपृष्टीकटिग्रीवं बंधमुष्टि अधोमुषं कष्टिन लीषता ग्रंथंऽयत्नेन परिपालयेत् ॥ मीति जेष्ट वुद ९ संवत १९०९ शाके १७७४

References.— See No. 122.

पथ्यापथ्यविचार Pathyāpathyavicāra

No. 122 457. / 1895-98.

Size.— 12½ in. by 6 in.

Extent.— 25 leaves ; 11 lines to a page ; 32-36 letters to a line.

Description.— Conntry paper ; Devanāgarī Characters ; handwriting good ; paper is old, musty, brittle and broken at places numbers of verses are tinged with red pigment, so are the colophons and topic-headings.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ पथ्यापथ्यलिख्यते ।
श्रित्वा रजःसत्वतमांसि विश्वं निर्मांति पाति क्षपति स्वयं यः।
अशेषवृंदारकवृंदवंद्यः पायादपायान्मनुजान् गिरीशः ॥ १ ॥
आलोक्य वैद्यतंत्राणि यत्नादेष निबंध्यते ।
व्याधितानां चिकित्सार्थं पथ्यापथ्यविनिश्चयः ॥ २ ॥
भिषक् सर्वेषु रोगेषु निर्दिष्टानि यथायथं ।
निदानपथ्यापथ्यानि त्रीणि यत्नाद्विचिंतयेत् ॥ ३ ॥
पूर्वं सर्वगदे कुर्यात निदानपरिवर्जनं ।
तेनैव रोगाः शीर्यंते शुष्कनीरा इवांकुराः ॥ ४ ॥ etc.

Ends.—fol. 25[b]

मुस्ताशिरीषकस्तुरीतिक्तानि मधुराणि च ।
हेमचूर्णानि वर्गोयं पथ्यापथ्ययथाविधं ।
विषरोगेषु सर्वेषु प्रयोक्तव्यो विजानता ।
क्रोधं विरुद्धाध्यशनं व्यवायं तांबूलमायासमपि प्रवातं ।
अम्लं च सर्वं लवणं च सर्वं संस्वेदनं तद्विविधानि तानि
विषातुरो नैव भजेत्कदाचित् ।
इति विषरोगे पथ्यापथ्यविधिः ।
इति पथ्यापथ्यसंपूर्णं ॥

References.— (1) Mss.— A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 319[a] ; ii, 70[a] ; iii, 68[a].

B–Descriptive Catalogues :—

The पथ्यापथ्यविवेक described in Madras Oriental Mss. Cat. No. 13169 is different from our work ; so also is पथ्यापथ्यवर्ग No. 13295.

पथ्यापथ्यविधि Pathyāpathyavidhi

No. 123 538. / 1892–95.

Size.— $9\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 13 leaves ; 16 lines to a page ; 49–50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; there is reddish black ink used upto fol. 6[a] ; the rest is written in black ink ; paper is old, musty and the ink is fading.

Age.— Appears to be old.

Author. — Anonymous.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीकृष्णचंद्राय नमः । श्रीधन्वंतरये नमः ॥

श्रित्वा रजःसत्वतमांसिविश्वं निर्मांति पाति क्षिपति स्वयं यः ॥

etc. same as in No. 122.

Ends.—fol. 13[a]

निद्रां भयं श्रम कट्ठक्षुधां च त्रिषातुरो नैव

fol. 13[b]

भजेत्कदाचित् । इति त्रिषरोगे पथ्यापथ्यविधिः ॥

Reference.— See No. 122.

पथ्यापथ्यविधि Pathyāpathyavidhya

No. 124 1059. / 1886–92.

Size.— 8 in. by 4 in.

Extent.— 41 leaves ; 9–10 lines to a page ; 16–32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and good in the beginning but it gradually grows smaller and less distinct as the Ms. proceeds ; numbers of verses and colophons tinged with red pigment ; fol. 30[b] is blank but for स्तिर्विरेको वमनं च लंघनं स्वेदोवगाहोपि च वारिसेवनं । यवाः कुलत्थाः प्रपुराणशाल. The text is again taken up on fol. 31[a] with वस्तिविरेको वमनं च लंघनं स्वेदोवगाहो etc. So there is no break. But the hand-writing is different from this folio onward.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रित्वा रजःसत्वतमांसि विश्वं निर्माति पाति क्षपति स्वयं यः ।

etc. same as in No. 122.

Ends.—fol. 41[a]

क्रोधं विरुद्धाध्यसनं व्यवायं तांबूलमायासमपि प्रवातं ।
अम्लं च सर्वं लवणं च सर्वं संस्वेदनं तद्विविधानि तानि ॥
निद्राभयं धूमकटु धां च विषातुरो नैव भजेत्कदाचित् ॥
इति विषरोगे पथ्यापथ्यविकारः समाप्ताः ॥ ६० ॥
समाप्तोयं पथ्यापथ्याख्यग्रंथः संपूर्ण ॥ ग्रंथसंख्या ६०१ ॥

श्री श्री श्री श्री श्री

Reference.— See No. 122.

पथ्यापथ्यविनिश्चय Pathyāpathyaviniścaya

No. 125 215. / A. 1883-84.

Size.— $8\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 40 leaves; 8 lines to page; 28-30 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writ- good; paper is very old, musty and brittle; it is broken at places; the text is almost correct; there is no numbering of verses in the whole of Ms., nor any marks of punctuation.

Age — Appears to be very old.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1b

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रित्वा रजःसत्वतमांसि विश्वं निर्माति पाति क्षिपति स्वयं यः ।

etc. same as in No. 122.

Ends.—fol. 40b

निद्रां भयं धूमविधिं क्षुधां च विषातुरो नैव भजेत् कदाचित् ॥

इति विषरोगपथ्यापथ्याधिकारः ॥ समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥

माषारनालकटुतैलजलावगाह क्षुद्राक्षैरैश्च सुरतैर्निशिजागरैश्च ।

शाकाम्लमत्स्यदधिफेनिलशोकधुमैश्चक्षुः क्षयं व्रजति सूर्यनिरीक्षणेन ॥

शुभमस्तु मंगलं चास्तु ॥

Reference.— See No. 122.

पथ्यापथ्यविबोध Pathyāpthyavibodha

No 126 931. / 1891-95.

Size.— 10 in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 192 leaves; 11 lines to a page; 32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī Characters; handwriting legible; first two folios are very old, musty and brittle, the remaining in good condition. The name of the author is कैयदेव or कयदेव.

Age.— Appears to be old.

Author.— Keyadeva or Kayadeva.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

नत्वैकं विश्वरूपं त्रिभुवनशरणं स्वर्गमोक्षैकहेतुं
शंभुं वाग्देवतां च व्यवहरति यथा विश्वमेतन्नितांतं
यस्य ध्यानप्रसादात् प्रभवति पुरुषः सर्वकार्यस्य सिद्धिं
कर्तुं तं देववंद्यं स्फुरदुरगवरस्फारभारं गणेशं ॥ १ ॥
भारद्वाजपवित्रगोत्रतिलक श्रीपद्मनाभोभव—
द्वेद्व्याकृतिनाटकागमकथालंकारपारंगमः ।
तत्पुत्रो गुणभूषितः समभवत् श्रीशार्ङ्गनामा भिषक्
येन प्राणिगदो गदैरपहृतोऽसौ सर्वविद्यालयः ॥ २ ॥
तत्पुत्रः केयदेवोस्ति वैद्यविद्याविशारदः ।
नामरत्नाकरो येन कृतोन्यो नामसागरः ॥ ३ ॥
नामरत्नाकरोक्तानां द्रव्याणां च रसादिषु ।
ग्रंथोयं क्रियते तेन पथ्यापथ्यविबोधकः ॥ ४ ॥
इहौषधी १ धातु २ धान्य ३ द्रव ४ मांसा ५ न्न ६ मिश्रकः ७ ॥
सानेकार्थाः ८ क्रमादष्टाविति वर्गाः प्रकीर्त्तिताः ॥ ५ ॥

Ends.— fol. 192[a]

स्थूलस्तु पुष्टो मेदस्वी मेदुरो मांसलोंसकः ।
तुंडिलःस्तुदिलः स्तुंदी बृहत्कुक्षिपिचांडिलः ॥
उदर्युपरिलेवाथ प्रलंबांडस्तु मुष्कलः ।
ओजः कांतिर्बलं पुष्टिस्तुष्टिः सूपचयः स्मृतः ॥
इति वैद्यकयदेवपंडितविरचिते पथ्यापथ्यविबोधके मिश्रवर्गोऽष्टमः ८
समाप्तः ॥ ग्रंथ सहस्रचत्वारोपरि शतमेकं ॥

References.—(1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum:—
i, 319[a]; ii, 70[a], iii, 68[b].

B-Descriptive Catalogues:—

I. O. Cat. no. 2748.

पथ्यापथ्यविबोध Pathyāpathyavibodha

No. 127 898. 1887–91.

Size.— $10\frac{2}{5}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 167 leaves; 10 lines to a page; 36 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; handwriting very good; a few leaves have borders decorated with double lines, marks of punctuation. topic-headings, topic-endings and the benedictory phrases in red ink. The remaining leaves have all these things tinged with red pigment. From the verses in the beginning, which are identical with those of पथ्यापथ्यविबोध, No. 126, it is clear that the work is पथ्यापथ्यविबोध and not निघण्टु. Fol. 130 is marked as 131. It is incomplete and there is no colophon at the end. Paper old and musty.

Age — Appears to be old.

Author.— Kayadeva.

Begins.—fol. 1b

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसर्वज्ञाय नमः ॥
नत्वैकं विश्वरूपं त्रिभुवनशरणं स्वर्गमोक्षैकहेतुं
शंभुं वाग्देवतां च व्यवहरति यथा विश्वमेतद्वितांतं ॥
etc. same as in No. 126

Ends.—fol. 167b

आनद्धोदरतानाहश्चोर्द्धाधो वातरोधनः ।
नाहो याध्मानमाध्मा स्याद्वातेनोदरपूरणं ॥
वातावरोधो विष्टंभो मलरोधो विबंधकः ।
आटोपः स च विज्ञेयो गुडडाशब्दकृत्सरुक् ।
वायु विरुद्धो रक्तेन वृद्धेनाचारितः पथिः ।
क्रुद्धः संदूषयेद्रक्तं तज्ज्ञेयं वातशोणितं ।
खुडं वाताश्रवदनदूषी यौवनकंटकः ।

In a different hand follows.

या पोथी जती गुणचंद मलारणवाला की छी सो मोलकचंदजी
न गजी बुसी दीनी फेर दावो करान्ही द° जती गुणचंदका

Reference.— See No. 126.

पथ्यापथ्याधिकार Pathyāpathyādhikāra

No. 128 539. / 1892-95

Size.— $9\frac{7}{10}$ in. by 4 in.

Extent.— 38 leaves ; 12 lines to a page ; 32-34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; handwriting bad but legible ; paper is old, weather-beaten and worm-eāten ; folios 35-38 are only $8\frac{3}{5}$in. in lengh. The names of the scribe and place are given.

लिषत षवास अषैराम गढरूपनगरमध्ये

Age.— Bears समत १८०३ मिती मागश्र सुदि १४

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1b

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रित्वा रजःसत्वतमांसि विश्वं निर्माति पाति क्षपति स्वयं यः ।

etc. same as in No. 122

Ends.—fol. 38b

निद्राभयं धूमकटुक्षुधां च विषातुरो नैव भजेत् कदाचित ।

इति विषरोगे पथ्यापथ्याधिकार ॥ ६० ॥ समाप्तोयं पथ्यापथ्याख्यग्रंथः॥

Reference.— See No. 122.

पाकमार्त्तंड Pākamārtaṇḍa

No. 129 — 932. / 1891–95.

Size.— $11\frac{7}{10}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 73 leaves ; 9 lines to a page ; 28–30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; handwrit- bold and good, but ink seems to be bad as it has made the faces of all pages sooty ; paper is very old, brittle, musty and worn out ; corners and borders in a decaying condition. This work is a collection of prescriptions from various other works and is of the same nature as पाकार्णव. The compiler wrote this work at वाद्रीं क्षेत्र on the northern bank of River Kṛṣṇā. Following lines give some information-- अलिखत्पाकमार्त्तंडं भिषजां हितकाम्यया । यस्यावलोकनात्प्रज्ञा वर्द्धतेल्पधियामपि ॥ ग्रंथाश्चिकित्सितान्वीक्ष्य रचितो नातिविस्तरात् ॥ कृष्णायाश्चोत्तरे तीरे वाद्रींक्षेत्रे सुशोभिते ॥ खंखाभषस्तंपवरो साधूनां सेवकः खलु । राज्ञामाश्रयवाद्भिर्भिषग्वरैरेतद्वधार्य्यं । प्राङ्मु निर्मितवचसा संग्रहहेतोः कृतः प्रयासोतः ॥ Then follows a prescription on वाजीकरण. The Ms. starts with the परिभाषा borrowed from पाकावली (Ms. No. 134 foll. 17-18 and 45-46 are missing.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Name not clear.

Begins.— fol. 1ᵇ

॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥ अथ पाकावलीपरिभाषाप्रारंभः ॥

अथ पाकावलीं वक्ष्ये कटुतिक्तादिभेषजैः ॥

विचिकित्सायतां नृणां राजसानां हिताय वै ॥ १ ॥

कषायादियोगा ज्वरादौ प्रशस्ता न ते भूभृतां श्रीमतां च प्रयुक्ताः ।

मनःप्रीतिदा रुच्यभावस्वभावादतोहं ब्रुवे पाककल्पादिरम्यं ॥ २ ॥

चिकित्सायां द्वयं सारं पाकविद्या रसायनं ॥

पाकोवलेहभेदः स्यात् स मृदुः स(worm eaten) पर: ॥३॥ etc.

Ends.—fol. 77^b

तां शुक्तिं परिशोष्य सूर्यकिरणात्संदीयतेग्निस्तुषै-
धानानां गजगात्पुटात्सुभिषजा तं त्स्वांग संशीतजं ॥
संचूर्ण्याशुकगालितं किल भवेद्गुंजोन्मितं पुष्टिकृ-
देतत्स्तंभनकृत्पयोनु च पिबेत्सायं सितासंयुतं ॥
समासतः संग्रहग्रंथोयं पाकमार्त्तंडाख्यः समाप्तः ॥

References.--(1)--Mss.--A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— ii, 74^a; iii, 71^a.

पाकशास्त्र Pākaśāstra

No. 130 $\frac{1501.}{1891-95.}$

Size.— $10\frac{1}{5}$ in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 18 leaves; 17 lines to a page; 36 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; paper very old, musty and slightly worn out. The work deals with the preparations of different dishes at a feast. Its claim to belong to *Vaidyaka* is that it describes even the physiological effects of these preparations. It is written in Hindi and the name at the end is **ज्योंनार बनाइवे की विधि**=" Method of preparing (dishes at) a feast." The author seems to be **जयगोविंद** who enjoyed the patronage of a certain **हृदयनरिंद**.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Jayagovinda.

Begins.—fol. 1^a

अथ भटा बनाइवे के प्रकार ॥ भटा छोले चारि फारा करे । नरुवा वोर लगे राषे । जीरे लौंग धना नौंनु बांटि कै भरैं । और आदे के टूंक घी मैं तरिकैं भरैं । अरु तनक मिरचैं भरैं । बूंकि के वा ढाढी तनक बांदिकै केसरिकैं हरदी भरै फिर दालचीनी के कीला भैसे देइ जातें हवेजन गिरै ।

बटलोही मैं घिउजब तातौ होई। तब भिंजइ लौंगें अधेला एक भरे पानी-सुधां बघारि देह। तिनिमैं वे भटा डारि देइ बटलोही को मुह ढापि राषैं। बार दोइ उलछारि देइ ढकना काढि डारै। जब चुरै जानै तब घिउ पसाइ लैइ। तनक टारै लालसे होंन देइ षटाही सुहाइ तौ षटाइ जरै नातरु अैसेइ राषै षटाइ डारै तो सुषै डारै कै तनकु रसासौ रहन देइ। नौंन सब ज्यौंनार मैं सैं-धो भलो। त्रिदोष को दूरि करै बल करै। etc.

Ends.—fol. 18[a]

उसेइकैं नचोइ डारीयै। तौ कछु चीमटो होइ। न निचोरीयै तौ कौंवरो होई।

इति ज्यौंनार बनाइवे की बिधि॥

मांस मछरी पकवान साग सालन॥

सब सुषसौं चिरु जीजीयो राजा हृदयनरिंद।

यह असीस नितु देतु है। जसु जपि जयगोबिंद॥ १॥

शुभं भूयाल्लेखकपाठकयोः

It is not mentioned in any Catalogue.

पाकशास्त्र **Pākaśāstra**

No. 131 983. / 1887-91.

Size.— 10 in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 18 leaves; 11 lines to a page; 37 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs; hand-writing good; four lines in black ink on each border; paper is very old, worn out and musty. On the left-hand top margin each page bears भोजनप्रक or भोजनप्र०, except the foll. 3[b] (भक्तप्रक:) 4[b] (भक्तादि०) and 14[b] (भोजनक०). In the last colophon we read इति श्रीभोजनप्रकरं. Hence, its name seems to be either भोजनप्रकरण or भोजनप्रकार. If former, then it might form part of some larger work having other प्रकरणs. It deals with the preparations of different dishes and gives their medicinal properties. It is entirely different from पाकशास्त्र (No. 130) which is in Hindi.

Age.— Saṁ. 1734.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ भक्तादिप्रकरणं ॥
जले चतुर्दशगुणे क्वथिते सरवेगरान्
तंडुलानंभसा धौतान् द्विस्त्रिर्वा मौक्तिकाकृतीन्
पृथौत्मारत्रिस्थाल्यास्य स्थिते सविवरे दृढे
परितो वस्त्रखंडेन विसंधिपरिवेष्टिते
निक्षिप्य पिंडवत्कृत्वा वर्त्तुलान् स्थापयेत् क्षणात्
यावद्बाष्पोद्गमस्तस्मात्ततस्तांस्तु शलाकया
तेन छिद्रेण निक्षिप्य पचेत्तत्राथ कोमले
निर्म्मंडं स्नातयेत्पश्चात्सार्पिस्तत्राल्पमर्पयेत्
क्षणमाच्छाद्य गृह्णीयाद्भक्तं राजार्हमुत्तमं ॥
नलस्तु ॥
नीरे चतुर्दशगुणे तंडुलानां च पोटलीं etc.

Ends.—fol. 18[a]

अथ कदलीफलगुणाः
कदलीयोनिदोषास्मरक्तपित्तहरा हिमाः
तत्कंदः शीतलो वल्यः केश्यः पित्तकफास्रजित्
अथ दाडिमफलं
दाडिमं दीपनं हृद्यं रोचनं नातिपित्तलं
कषायातुरसंग्राहि विद्यात्स्वादु रसायनं ॥
इति श्रीभोजनप्रकरं ॥ श्रीः श्रीः

संवत् १७३४ वर्षे चैत्रासितनवमी कर्म्मवाट्यां लिखितेयं पुस्तकम् ।

Then followes a verse about the manner of telling beads of a rosary.

— —

पाकार्णव Pākārṇava

No. 132 $\frac{1060.}{1886-92.}$

Size.— $12\frac{1}{5}$ in. by $5\frac{3}{5}$ in.

Extent.— 42 leaves; 10 lines to a page; letters 32 to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible, there are two hand-writings one, irregular and extending upto fol. 3^b; the other, a litte better and running upto the end; fol. 23 is missing; fol. 27^a is blank and fol. 27^b has only two lines. It is a collection of prescriptions from numerous works, the names of which are quoted. After each prescription its serial number and the total number of verses are given. It is incomplete and very corrupt.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ पाकार्णव लिष्यते ॥
यो नत्वा व्यक्तिमूर्त्तिजगदखिलभवद्धाभूत्तार्थमुक्तः
सू ... (illegible)सर्वदर्शी सकलजनमतः संस्तुतःसाधुसंघैः।
अक्षीणः क्षीणकर्मा वचनपथमतिक्रम्य जो दूरवर्त्ती
स श्रीमानादिनाथस्तव दिसतु सदा मंगल पुण्यमूर्त्ति ॥ १ ॥
किं तद्वर्णचतुष्टयेन वनजं वर्णैस्त्रिभिर्भूषणं
आद्येकेन महीद्वयेन विहगो मध्यद्वये प्राणदः
व्यस्ते गोत्रतुरंगचारि कुसमं प्रांते च संप्रेषणं
ये जानंति विचक्षणा क्षितितले तेषाम्यहं किंकरः ॥ २ ॥
॥ इति नमस्कारः ॥
गणनाथं नमस्कृत्य सर्वविघ्नविनासनं।
सिद्धिबुद्धिप्रदातारं तम अज्ञानमासनं।
सरस्वती नमस्कृत्य नमस्कृत्य गुरून्प्रति।
पाकार्णव वयं कुर्म्म आयुर्वेदानुसारतः॥ ४ ॥

नानाशास्त्र समालोक्य एकत्रीकृतनिश्चय।
एतद्ग्रंथमुखाधीत विद्वद्मध्येषु शोभते ॥ ५॥

Ends.— fol. 43^a

निसास्ता नाम पाकोयं द्वितीयो नास्ति नान्यतः।
महाभोगी महाकामी स्थंभः यामचतुष्टयं ॥ २३ ॥
गोधूमनामपाकोयं स्वयं रूद्रेण भाषितं।
स्वयंभूना कृताप्येष पार्व्वत्या प्रीतवर्द्धनं ॥ २४ ॥

इति निसासतापाकसंपूर्ण २५९७७० पुनर्येरंडुपाक लिष्यते वैद्यवल्लभ-ग्रंथात् प्र

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— ii, 74^a (the only entry by Aufrecht).

पाकावली **Pākāvalī**

No. 133 — 431. / 1884–1886.

Size.— $10\frac{2}{5}$ in. by $5\frac{3}{5}$ in.

Extent. — 16 leaves ; 16 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; corrupt text ; paper is old and musty and in a decaying condition ; all topic-headings and marks of punctuation in red ink ; borders are decorated with double red lines ; folio 16^a, where the work ends, contains an index of our codex extending upto folio 10 only. Cf. Ms. No. 134.

Age.— Appears to be old.

Author.— Mādhava Upādhyāya.

Begins.— folio 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ पाकावलीं लिष्यते ॥ तत्रादौ ब्रहत्पूंग पाकः ॥
पूगं दक्षिणदेशजं दशपलोन्मानं भृशं कर्त्तयेः
तच्छिन्नं जलयोगतो मृदुतरं संकुट्य चूर्णीकृतं ॥

तच्चूर्णं पट ॥ शोधितं वहुगुणे गोशुद्धदुग्धे पचे ॥
कृत्वाज्यांजलिसंयुतेतिनिविडे दद्यात्तुलार्धं सितां ॥ १ ॥
पक्वं तज्जलनात् क्षितं प्रति नयेत्तस्मिन्पुनः प्रक्षिपे ॥
यथतत्रदुदाहरामि वहुला दृष्टादरात्संहिताः ।
एला नागवला वला सचपला जातीफलालिंगिता ॥
जातीपत्रकमत्र पत्रकयुतं तच्च त्वचा संयुतं ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 16ª

रेतं क्षीणमलंकरोति मदनोन्मादेन मंदानलं
पंक्त्या गुर्वशनस्य सर्वरोगसमनं पुष्टिप्रदं कामिनां ॥
पक्षीद्रं च परामेण तुरगं वेगेन तारापतिं
कांत्या च द्विरदं वलेन शिखिनं नादेन वुध्या वुधां । ७ ।
नासत्यावधरीकरोति वपुषा लावण्यलक्ष्मीजुषा ॥
श्रीकामेश्वरसेवया अयेति युनः । श्रियं ॥ ८ ॥

इति महाकामेश्वरो मोदक ॥ एतस्य मकेरे इति संज्ञा वदंति ॥ इति श्री श्री पाकावली संपूर्ण समापता । श्रीरमतु ॥ श्रीकल्याणमशतु ॥ शुभं भवतु ॥ कंपूसतगः ॥

Reference.— See No. 135.

पाकावली Pākāvali

No. 134 540. / 1892–95.

Size.— $9\frac{1}{10}$ in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 32 leaves; 9 lines to a page; 30–32 letters to a line.

Description. Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; paper is old, musty and worn out; begins with folio 1ᵇ and ends with 32ª; it forms part of a larger work named आयुर्वेदप्रकाश (two fragments of which are described in I. O. Catalogue, Mss. Nos. 2696 and 2697) by उपाध्याय (full name given in I. O. Ms. 2696 as माधव) of Saurāṣṭra-deśa (Gujerat), belonging to Sārasvata family (and residing at Benares. See I. O. Ms. 2696). The Ms. has got

marginal notes. Scribe's name is भास्करभट्ट. Our Ms. deals with the पाकावली अध्याय of आयुर्वेदप्रकाश. A fragmentary portion of our Ms. is No. 133.

Age.— Saṁ. 1879, Śaka 1744; Āṣāḍha Śukla, 6.

Author.— (Mādhava) Upādhyāya.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ पाकावली ॥
विचिकित्सावतां नृणां राजसानां हिताय वै ।
चिकित्सायां द्वयं सारं पाकविद्यारसायनं ।
पाकोवलेहभेदः स्यात्स मृदुः शोधनः परः ॥ १ ॥
अत्र शिक्षा
काष्टौषध्यः पृथक् पाके सुगंधादिपृथग्विधा ।
संपृष्ट्य वस्त्रसंपूते शुभयं स्थापयेद्भिषक् ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 31[b]

रेतः क्षीणमलं (fol. 32[a]) करोति मदनोन्मादेनमंदानल-
यक्ष्माशुर्वशनस्य रोगसमनं पुष्टिप्रदं कामि च
फरींद्रं च पराक्रमेण तुरगं वेगेन तारापतिं
कांत्या च द्विरदं वलेन शिखिनं नादेन बुध्या बुधं
नासत्यावधरीकरोति वपुषा लावण्यलक्ष्मीयुषा
श्रीकामेस्वरसेवया गतवया अप्येति यनः श्रियं ॥ ६८ ॥

इति महाकामेस्वरो मोदकः । एतस्य म्लेक्षा सुफर्र इति वदंति । इति सौराष्ट्रोद्भवसारस्वतकुलावतंस उपाध्यायविरचिते आयुर्वेदप्रकासे पाकावल्यध्यायः समाप्तः । शुभं शुभं शुभं संवत् १८७९ शाक १७४४ आशाढ शुक्ल ६ लिखितं भास्करभट्टेन आत्मार्थे परार्थे वा । शुभं भूयात । श्रीकृष्णाय तुभ्यं नमः श्रीर्जयतितेतराम् शुभं

After this some one has added उपदंशे चोबचिनीपाक along with its constituents. On fol. 32[b] are added the मंजिष्टादिपाक and चोपचिनीपाकs.

Reference.— See No. 135.

पाकावली

Pākāvalī

No. 135

1061.
1886-92.

Size.— $12\frac{3}{10}$ in. by $5\frac{9}{10}$ in.

Extent.— 8 leaves; 15 lines to a page; 43 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; punctuation marks in red ink; borders bear two rows of double lines in red ink on each side. This work seems to be different from पाकावली, a chapter from माधव उपाध्याय's आयुर्वेदप्रकाश. Paper is old.

Age.— Saṁ. 1889; Pouṣa-sudi 2, Saumyvāra (= Wednesday).

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1b

श्रीगणेशाय नमः ॥ ये पाकाः स्वीये पुस्तके न संति ते क्रोडपत्रे लिख्यंते अन्यदपि जीर्णज्वरे ॥

मधुनो द्विगुणं सर्पिः सर्पिषो द्विगुणा कणा ।
कणया द्विगुणा देया सिता चात्र सुशोभना ॥ १ ॥
सिताया द्विगुणं दुग्धं दुग्धेनैव समं क्षिपेत् ।
चातुर्जातकमात्राभिः पक्त्वा कुर्याच्च मोदकान् ॥ २ ॥
पिप्पलीमोदका ह्येते सर्वज्वरविनाशकाः ।
रसासृङ्मांसमेदोस्थिस्थितं नाशयते ज्वरं ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 8a

स्तंभने काममेकं च कामिन्या प्रीतिवर्द्धनं ॥
कामदेवसमानं ही बलं भीमसमान च ॥ १३ ॥
महा आकल्लपाकोयं कथितं च पिनाकिना ॥
मंदबुद्धिश्च मूर्खश्च प्रज्ञावानश्च जायते ॥ १४ ॥

इति पाकाः समाप्ताः ॥ वर्षे मिति पौषछदी ॥ २ ॥ सौम्यवारेण समाप्तोयं ग्रंथः ॥ संवत् । १८८९ ॥ शुभमस्तु

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— i, 332b (mentions our Ms. No. 133); iii, 71a (mentions only our Ms. No. 134).

B-Descriptive Catalogues:—

I. O. Cat. Nos. 2728 and 2729 describe a certain पाकावली which is different from our codex.

प्रतापकल्पद्रुम Pratāpakalpadruma

No. 136 $\frac{1062.}{1886\text{–}92.}$

Size.— (1) $11\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.

(2) $12\frac{7}{10}$ in. by 6 in.

Extent.— 194 leaves ; 8–13 lines to a page ; 38–44 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; the Ms. has got 16 leaves giving the list of contents ; this list is written in a very bad hand and its numbers are not counted in the leaves of Ms. any further. Foll. 1–24 are $11\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in. Foll. 25–178 are $12_{\frac{7}{10}}$ in. by 6 in. Foll. 1–33 are written in a different hand. In fact, there are three hand-writings in the Ms. ; one extends from fol. 1 to 33, another from 34 to 97 and the third from 98 to 177. Fol. 178 (which is marked as 177, because, the real 177th fol. is unnumbered) is again in a different hand. The unnumbered 177th folio has only $2\frac{1}{2}$ lines on its *a* side and the *b* side has only a spurious verse. Foll. 33^a–97^b have colophons, pratīkas and marks of punctuation in red ink. The rest of the Ms. has these items tinged with red pigment. The author is अनंत of दधीचि जाति, son of केशव and he wrote the work at the command of प्रतापसिंह, king of Jaipur in 1829 Saṁ. (=1886 A. D.). Another name of the work is अनंतप्रकाश.

Age.— Appears to be old.

Author.— Ananta of Dadhīci family, son of Keśavarāya.

Begins.—fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीमन्नंदकुमारं गोपीजनवल्लभं नत्वा ।
प्रतापसुरद्रुमसारं विलिखामो बालबोधाय ॥ १ ॥

जंबूद्वीपमहीपमस्तकमणिः प्रत्यर्थिसंकामणि-
म्लेंछातंकतमिश्रपुष्करमणिर्यो विप्रचिंतामणिः ।

स श्रीमान् जयसिंहकः समभवद्यन्नाम दिक्कामिनी
माद्यद्दिकरिदानलुब्धमधुपी गीतैश्चिरं गायति ॥ २ ॥
तदात्मजो भक्तसुखप्रदैको नाम्ना नृपेंद्रो नृपमाधवेशः ।
दानप्रसादेन पराक्रमेण तिरस्कृताशेषनरेंद्रवर्यः ॥ ३ ॥
तस्याभूत्तनयः धिया जितनयः सौंदर्यशोभामयः
पूर्वातिप्रणयः स्वकेषु सदयः प्रारंभसिद्धोदयः ।
वैरिव्यस्तभयः कृताधविलयः ख्यातिकृतार्कान्वयः
सद्विद्याजितसत्क्रियोजितनयः श्रीमत्प्रतापाह्वयः ॥ ४ ॥
परिस्फुरन्सभ्यसदृक्षभूतिः सुहृत्कुमुत्छ्रेणिमुदः प्रसूतिः ।
प्रभूतसौंदयकलाप्रपूर्त्तिः प्रतापते चांद्रमसीव मूर्त्तिः ॥ ५ ॥
सौम्योपि सोमवदरिव्रजहाहकोसि आजानुबाहुरपि हंसि रिपून् विदूरात् ।
फुल्लाब्जचारुनयनोपि दिगंतदर्शी श्रीमत्प्रताप भवदीहितमत्र चित्रम् ६

शवैयो श्रीयदुनंदनपादसरोजयुगं कलस्वर्गनदीमकरंदं
सज्जनसंततिमत्तमधुव्रतमुल्लसितांगुलीपल्लववृंदं ।
स्नैग्धविनार्ज्जितविद्रुमभाजय माकरपंकजसेव्यममंदं
संकुरुतां नृपमाधविमानसमानसनामसरोवरकंदं ॥ ७ ॥
धर्मस्तंभैकमूलोजलनिधिविलसत्स्कंधयुक् तत्वशाका-
युक्तो नेकाक्षरालीदलगुणकलितः सात्म्यपुष्पौघपूर्णः ।
नैरोग्यानंदवृंदः शुभफलफलितः श्रीप्रतापाख्यसिंहः
कल्पद्रुः कोप्यपूर्वो जगति विजयते सर्वतो वै प्रमोदात् ॥ ८ ॥
हारीतपारासरसुश्रुतानां श्लोकान्समाहृत्य सुसारभूतान् ।
हिताय लोकस्य गदातुरस्य प्रतापकल्पद्रुम एष ग्रंथः ॥ ९ ॥
अनंतनामा द्विजवर्यमुख्यो दधीचिजात्युद्भवाविग्रहो वै ।
महाशयः केशवरायसूनुः लिखामि शास्त्रं भिषजां सुखाय ॥ १० ॥
प्राप्याज्ञां नृपतेरहं प्रघटये ग्रंथं सुरम्यं ध्रुवं
यत्नं योगकृतं महायतिविदं श्रीसद्गुणोघैर्युतं ।
रोगेशादिविषांतकृत्स्वमतिभिर्यस्मान्नृपस्तुष्यतां
स श्रीपुत्रकलत्रपौत्रजसयक् सोयं चिरं तिष्ठतु ॥ ११ ॥

Ends.— fol. 178b.

ऋतुष्वेयें विधेष्वेयं विधिराख्याय देहिनां ।
निर्देदयतेन्यरूपेषु विरुद्धवानिको विधिः ।

मासराशिस्वरूपाख्य भूतोर्यल्लक्षणत्रयं ।
यथोत्तरं भजेत् वर्यं तत्र तस्य बलादिति ।

इति ऋतुचर्या

वर्षे विक्रमभूपतेर्नवयुगाष्टेंदौ सिते पक्षके
मासे चाश्वयुजे शुभे श्रवणभे भौमे दशम्यां तिथौं ।
ग्रंथोलेखि मया प्रतापयशसेऽनंतेन कल्पद्रुमे ।
आप्यारोग्यमतो जना व्रजनिधेः कुर्वंतु दास्यं सदा ॥

इती श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीसवाई प्रतापसिंहजीदेवनृपविरचितायां प्रताप-कल्पद्रुमचिकित्सा—अनंतप्रकासे चतुर्विंशतितमोध्याय २४ चतुर्थ स्कंध समाप्तं श्री ग्रंथसंख्या ५१६१.

दाधीचज्ञाति गेरवरधारी इत्याख्यस्यायं पुस्तगोस्ति प्रतापकल्पद्रुम एषग्रंथः

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— ii, 77^{b} (our Ms. and the only entry by Aufrecht).

भावप्रकाश Bhāvaprakāśa

No. 137 901. / 1887–91.

Size.— $12\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 450 leaves ; 11 lines to a page ; 50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; paper is old and musty ; dampness and weather have spoilt many leaves, specially the last twelve folios ; borders are docorated with double red lines. It has 450 folios ; fol. 17 not marked, 21 repeated, 53 repeated and not marked. Complete copy.

Age.— संवत १७९७ वर्षे मिति जेष्ट सुदि १ गुरवासरे श्र ... ... (disfigured) ध्ये लेषकपाठकयो शुभं भूयात् ॥ १ ॥ मंगलं लेषकस्यापि पाठकस्यापि मंगलं मंगलं सर्व्वलोकानां भूमिर्भूपतिमंगलं ॥ १ ॥ श्रीरस्तु शुभं मस्तु कल्याण-मस्तु ॥ १ ॥

Author.— Bhāvamiśra.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणपतये नमः ॥

गजमुखममरप्रवरं सिद्धिकरं विघ्नहर्त्तारं ।

गुरुमवगमनयनप्रदमिष्टकरीमिष्टदेवतां वंदे ॥ १ ॥

आयुर्वेदागमनं क्रमेण येनाभवद्भूमौ ।

प्रथमं लिखामि तमहं नानातंत्राणि संदृश्य ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 450[a]

ग्रंथस्यास्याध्यापकानां जनानां मध्ये नृणामादरं कुर्व्वताञ्च ॥

श्रीसोमेशादित्यविप्रप्रसादायुर्दीर्घं सौष्यमास्तां सदैवः ॥ २ ॥

इति अष्टमप्रकरणं ॥ इति उत्तरषंडः ॥

इति श्रीमिश्रलटकतनयश्रीमन्मिश्रभावदेवविरचिते **भावप्रकास-संपूर्णं** ॥ समाप्तोयं ग्रंथः ॥

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 407[b] ; ii, 93[a] ; iii, 89[a].

B-Descriptive Catalogues :—

Aufrecht's Oxford Catalogue, No. 743.

I. O. 2657-8 ; 6232.

(2) Printed Editions :—

(1) with Gujarati Translation by Chamanrāya Shivashankara Vaishnava, 2 Vols., Ahmedabad, 1905.

(2) Bombay, 1914.

(3) with Hindi Translation by Lālā Śāligrāma Vaiśya, Bombay, 1919.

भावप्रकाश Bhāvaprakāśa

No. 138 454. / A. 1881-82.

Size.— 11 in. by 5 in.

Extent.— 747+4 leaves ; 10 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and good ; three lines in red ink on each border ; benedictory phrases, marks of punctuation, topic-headings,

topic-endings and colophons tinged with red pigment. Each leaf has on the right-hand top corner, the name of the topic. Folios are marked on the left-hand top-corner and right-hand bottom corner. The work contains foll. 1-751, minus foll. 666-69 missing = 747; plus 4 foll. giving a list of contents. Paper is old, musty and slightly worm-eaten.

Age.— Appears to be old.

Author.— Bhāvamiśra.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

गजमुखममरप्रवरं सिद्धिकरं विघ्नहर्त्तारं ॥

etc. same as in No. 137.

Ends.—fol. 751[a]

ग्रंथस्यास्याध्यापकानां जनाना मध्ये नृणामादरं कुर्वतां च ।

श्रीशोमेशादित्यविप्रप्रसादायुर्वैसौ सौख्यमास्तं सदैव ॥

इत्यष्टमं प्रकरणं ॥ इत्युत्तरखंडः ॥

इति श्रीमिश्रलटकतनयश्रीमन्मिश्रभावविरचिते भावप्रकाशः समाप्तः ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीरस्तु: ॥ कल्याणमस्तु ॥

Reference.— See No. 137.

भिषक्चक्रचित्तोत्सव — Bhiṣakcakracittotsava

No. 139 — $\frac{1049.}{1886\text{–}92.}$

Size.— 13 in. by $7\frac{3}{10}$ in.

Exten.— 48 leaves; 11 lines to a page; 25-30 letters to a line.

Description— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good and very bold; colophons and topic-headings are tinged with red pigment; paper is old and musty; first leaf is worn out. In all its colophons, the work is called भिषक्चक्रचित्तोत्सव. It is a misnomer to name the work as

चिकित्सोत्सव, which name has not been found in the body of the Ms. The Ms. is complete, but the text is corrupt. It deals with निदान of diseases. There are two different numberings of folios from 29-48. One is 1-20 and the other is 29-48, which is later.

Age.— Appears to be old.

Author.— Haṁsarāja or Haṁsanātha.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
ध्यायेद्बालां प्रभाते विकसितवदनां फुल्लराजीवनेत्रां
मुक्तावैदूर्य्यगर्भैः रुचिरकनकजै भूषणैर्भूषितांगी ।
विंद्युत्कोटिर्घटाभां परमलबहुलां दिव्यसिंहासनस्थां
गीर्देवी तस्य दासीभवति सुरवनं नंदनं केलिगेहं ॥ १ ॥
धत्ते ते चरनांबुजं स्वहृदये मातर्नरो योनिशं
तस्यास्ये परिवर्त्तते प्रतिदिनं वागद्यपद्यात्मिका ।
लक्ष्मीतस्य गृहे स्थिता करतले मुक्तिःस्थिता सिद्धयो
द्वारे तस्य विभूषिताश्च निधयो तिष्टन्ति नित्यं मुदा ॥ २ ॥
जगन्मातुर्नमस्तेस्तु वरदे मंगले शिवे ।
ग्रन्थकर्त्तु प्रवर्त्तस्य सहायं कुरु मेनिशं ॥ ३ ॥

भिषक्चक्रच्चित्तोत्सवं जाड्यनाशं करिष्याम्यहं बालबोधाय शास्त्रं ।
नमस्कृत्य धन्वंतरिं वैद्यराजं जगद्रोगविध्वंसनं स्वेन नाम्ना ॥ ४ ॥ etc.

On the margin below we find the following verse—

अहमपि जगदंबे द्रश्यतां दिव्यदृष्ट्या न भवती तव हानी कापि दृष्टेः कदाचित्
स्वजनहितपराया शंकरस्य प्रियाया अमृतरसहृदिन्या हंसनाथो भवामि ॥ ३ ॥

Ends.— fol. 48[b]

अजीर्णसंभवं मूत्रं मज्जमूत्रसमं भवेत् ।
ज्वरोत्थं कुंकुमाकारं सुषिनो जलसंनिभं ॥ १० ॥

इति श्रीभिषक्चक्रच्चित्तोत्सवे वैद्यकशास्त्रे हंसराजकृते मूत्रलक्षणं
भिषक्चक्रच्चित्तोत्सवं वैद्यकशास्त्रं कृतं हंसराजन पद्यैर्मनोज्ञैः ।
सुहृद्यैरदोषोहरोध्वांतनाशं हरेरंह्रितं सेविनानंदमूर्त्ते ॥ १ ॥

महामंगल विश्वेस मंगलेश जगत्पते ।
मंगलं कुरुत्ते देव वासुदेव नमोस्तु ते ॥ २ ॥

महामंगले मंगले मंगलेश शिवे कालिकेंवे मुदारे कलेशे ॥
शुभे वाकिलं विश्वकृच्चंद्रकांते नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३ ॥
इति श्रीभिषक्चक्रचित्तोत्सवे वैद्यकशास्त्रे हंसराजकृते समाप्तम् ॥
शुभं भूयात् ॥

In a different hand follows —

श्री रामजी गुरुर्महस्तस्मादवनितलमस्माच्च सलिलं ततःखं चातोडं
हरितनुरुहांतस्थवहव हरिश्चित्ते तेस्ति द्विजवर ततः को गुरुतरः
कथं वक्तुं शक्त त्वदमितगुणान् मद्रशनया ?

References.— (1) Mss—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 412[b] ; ii, 94[b].

माणिपरीक्षादीनि — Maṇiparīkṣādīni

No. 140 — 984. / 1887–91.

Size.— $10\frac{1}{2}$ in by 5 in.

Extent.— 130 leaves ; 16 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; paper is very old, musty, worn out and decaying ; last words in the lines on fol. 1[b] and fol. 130 are lost ; it is a mixture of Sanskrit and Hindi ; the latter language (Mārwāṛī Hindi) predominates; it contains medicines and charms and from the point of view of its contents it is not at all valuable. It looks like the work of some quack. It caters for different sorts of herbs, animals, etc. Some of its contents are Kalpas of— मणिपरिक्षा, सामुद्रिक, श्वेतार्क, नालकेर, अंलु, कंचनबीज, दक्षिणावर्त्तशंख, उलूक, कौडी (कपर्दिका), चिंमणवडवाई, etc. काकरुल, काकनिलय, वन्ध्याकल्प and so on.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1[b]
line 1. श्रीगुरुभ्यो नमः ॥
मणीनां वर्णचिह्नांनि । बिंदावर्त्त च लक्षणं । केनोपायेन ते ग्राह्या । वदपूज्यक··· ... (lost)
line 2. तं कार्यं । किं दानं का च पत्रिका । का च भक्ति क्रियादेव । वदामि परमेश्वरः ॥ २ श्री ईश्वरोवाच ॥ केदारभवनं गत्वा । ग ... ··· (lost)
etc.

Ends.—fol. 130[b]
पिबेत् वंध्याया सुतं प्रसवति ॥ वणि रविवारे पंचांग ... ... (lost) र्षिकी छाया शुष्कटां २ गोदुग्धेन दिन २ ऽघ लेणी । इति नालपरावर्त्तविधि-संपूर्ण ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— (Mss.)—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— a certain मणिपरीक्षा mentioned on i, 420[b] ; another work named मणिपरीक्षाकल्प ii, 96[b] ; iii, 91[a].
B-Descriptive Catalogues :—
Cf. I. O. Mss. Nos. 2618-2619.

मल्लप्रकाश **Mallaprakāśa**

No. 141 **435. / 1884-86.**

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 54 leaves ; 9 lines to a page ; 35 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; fol. 1[a] has been added by some other scribe afterwards. Foll. 26-29 are missing. There ate lacunae on foll. 42[a], 47[a] and 48[b] ; foll. 42[b] and 47[b] are blank ; four lines in black ink on borders. This Ms. has been fully examined by Mr. P. K. Gode (Annals of the B. O. R. I., Vol. XI, pp. 96-99) according to whom Kāyastha Lokanātha was composer of the work who ascribed it to his patron Malladeva of Yodhapura ; the king is identical with Māladeva of Jodhpur whose date is 1551-1568 A. D.

Age.— Saṁ. 1635.

Author.— Lokanātha.

Begins.--fol. 1[b]

ॐ नमो गणेशाय ॥
नत्वा गोपालबालं गिरिशगणपती सारदामांजनेयं
भानुं रामं भवानीं निजगुरुचरणौ मानसे स्वे निधाय ।
ब्रूते हस्तप्रपाटीविधिमिह गदिनामर्त्तिनाशाय पूर्वै-
रल्पस्तां दृष्टयोगां विहितबहुफलां लोकनाथः समासात् ॥ १ ॥
फलंति तरवः काले वनौषध्यः स्वकालतः ।
शकुनान्यचिरादेव दर्शयंति फलं नृणाम् ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 58[a]

पठतु यदि चिकित्साज्ञानयोगे मनः स्यात्
निखिलमुनिनिबद्धाः संहिता भूरिवादाः ।
मम तु मतमिदं यत्प्रत्ययादेव रोगो-
पशम इह चिकित्सासत्फलं संग्रहैः किं ॥ ९ ॥
निर्मथ्य मल्लदेवेन सदायुर्वेदसागरं ।
मल्लप्रकाशनामायं कारितः संग्रहः शुभः ॥

इति श्रीकायस्थवंशावतंसलोकनाथकविविरिचितः श्रीमल्लप्रकाशनामा ग्रंथः समाप्तः ॥ श्रीराठौडवंसोद्भव ॥ राजिश्रीसंसारचंदजी तत्पुत्र राज्यश्री (संग्राम-तत्पुत्र on the margin) सावलदासजी लिषावितं आत्मार्थे॥ लिषितं महातमा सकता ॥ वाच्यमानोयं सद्भिराचन्द्रार्कं जयतुः ॥ श्रीरस्तुः॥ कल्याणं भूयात् ॥ यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिषितं मया । यदि शुद्धम-शुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ संवत् १६३५ वर्षे शाके १५०० प्रवर्त्त-माने भादवा सुदि पूर्णिमापक्ष्यौ लिषितं तैलाद्रष्ये जलाद्रष्ये रक्षे शिथिल-बंधनं । परहस्तेन दातव्यं एवं वदति पु...

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 433[a].

B–Descriptive Catalogues :—

Weber's Catalogue of Berlin Mss., No. 956., Vol. I, p. 295.
Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. No. 1417, p. 649.

मागराजपद्धति Māgarājapaddhati

No. 142 1069. / 1886-92.

Size.— 11 1/5 in. by 4 9/10 in.

Extent.— 242 leaves; 15 lines to a page; 43 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing bad and legible with difficulty; two lines in black ink on both the borders; marks of punctuation, topic-headings, colophons and topic-endings are tinged with red pigment. The work covers all the fields of medicine including charms. Author's geneology is evident from the verses given below. Paper is extremely old, brittle, smoky, soiled with ink and dampness, decaying and worm-eaten. Many leaves are a mass of small bits. It is a fragment, the last folio bearing the number 417. The following 175 foll. are missing:— 5, 6-10, 14, 16, 23, 39, 42, 43, 52, 55-60, 81, 83, 89, 90, 92, 95, 101, 102, 116-19, 124, 128-29, 138, 147, 148, 153-60, 167, 177-238, 266-67, 269-72, 281-82, 284-85, 291-92, 294-95, 298, 302, 324-26, 369-410, 412-416. It has no end.

Age.— Appears to be extremely old.

Author.— Māgarāja.

Begins.—fol. 1b

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥

भक्तौघा प्रय...(lost)श शर्वाणीमनोहारिणे ॥

मत्तेभाजनधारिणे परशुनोग्रेणानिशं शालिने ॥

तीव्रं तप्तवते तप...तरते सद्बुधिमातन्वते ॥

त्रैलोक्ये वसतां यसोगणगणा श्रीधीशाय तस्मै नमः ॥

द्रूलास्योत्सवकारिणीं शुकविपंचीधारिणीं हारिणीं ।

संसारार्णवतारिणीं तनुरुचा हेमस्तिरस्कारिणी ।

मत्तेभं स्वगतैर्विजित्य ललितं संचारिणीं भारतीं ।

वंदेहं चतुराननाननकृतावासां मनोभीष्टदा ॥ २ ॥

यस्मिन्नुद्योतमाने तिमिरमयमहाकल्मकं याति नाशं ।

कोकाः सत्कर्म्मणश्च क्षितिरपि च तथा याति पद्मं प्रकाशं ।

वंद्यो यश्च त्रिकालं तृतयसुरतनुस्तीव्रतेजा महौजा।
कुर्यात्कल्याणमुच्चैः प्रणतजयकृते भामयो भानुदेवः ॥ ३ ॥
धृतिहिमकरषंडात्सर्व्वलोकप्रचंडा
विरचितजगदंडा प्रोल्लसच्चारुगंडा।
भवजलधितरंडान्याजिनारानिभांडा
विहितदनुजषंडा चंडिका वो मुदस्तात् ॥ ४ ॥
विचरति नानाविष्टपसर्ग्गा वामशरीरालंकृत-(illegible)र्ग्गा।
रूपनिराकृतरमणीगर्व्वा नमितसुपर्व्वा रक्षतु दुर्ग्गा ॥ ५ ॥
कृत्यादैत्यचजेंद्रजालनिधने हेतुं स्फुरन् कौस्तुभं।
सुप्रयोतितविग्रहं प्रणमितं सत्तापसैः स्नातकैः।
ईशानद्रुहिनेंद्रजालनिधने कांक्षितवरत्यागिनि विभुं।
तं वंदे गरुडध्वजं भुवि महत्पाशछिदं योगिनां ॥ ६ ॥
यो कोर्षी क्रुतिमष्टधादिविबुधोदिष्टत्रये विष्टप-
त्तज्यावर्ष्मलसज्जरागदमिति प्रध्वंसकारी स्वभूः।
गीर्वाणासुरदंदशूकमनुजैः प्राशंसि यः सर्वदा।
लोकेशः श्रितिकण्ठपत्तनविभुर्द्धन्वंतरिः पातु वः ॥ ७ ॥
गोत्रेषु प्रचुरेषु सत्वपि महत्कौशल्यगोत्रं परं।
लोके विश्रुतमामनन्ति सुधियः सत्कोविदाः प्रत्यहं ॥
तस्मिन्नेव रवेरिवान्वयवरे रामः कृती सत्यवाक्।
शूरः पूज्यगुणोभवत्सहृगलः शांतः प्रतापोन्नतः ॥ ८ ॥
सूनस्तस्य विशुद्धवृत्नमाहिमा लोकत्रयाविक्र। त
प्रख्यातपृथुकीर्त्तिऽरिंद्रसदृशौदार्योभवत्साहनः ॥
भास्वत्संहनेन येन रिपवो निर्वासिता वासिता
वाजिश्वेतहिरण्यरत्नवसनान्यादाय शकत्या किल ॥ ९ ॥
विहितविविधदानः छिन्नभूपाभिमानः।
प्रथितगुणयितानः सर्वलोकप्रधानः॥
स विधुतपरदारः कांतिविध्वंसमारः।
क इव पर उदारः साहनाह्वा कुमारः ॥ १० ॥
धर्म्मोभवत्साहनपुण्यराशेः हत्वा दिषां येन च मर्म्म नर्म्म।
दत्तं सुरद्रुभ्यश्च वनीपकेभ्यो ज्ञानं परं मर्म्म श्रुतिस्मृतीनां ॥ ११ ॥
धर्म्मात्मजो मंगटनामधेयः सुरोपमेयो विषयैरजेयः।
जनैरमेयः सुदृशां च पेयो नेत्रैरभूदाहृतवाजिपेयः ॥ १२ ॥

संजति संजति के के न न कति कति भूपशत्रवो निहिताः।
यदि मंगटकर्मेदं विदुररिविनता भास्करिण्णूनं ॥ १३ ॥
तस्यादंभूदुभटः सूतः प्रतिभटक्ष्मापालजालप्रया-
वैधव्यास्तसमस्तभोगविरतिप्रारंभदीक्षागुरुः ॥
यः शास्त्रास्त्रविचारकर्मनिपुणोद्रिक्तारिवक्ता स्फुटं
नृणामुत्पथगामिनां वसुमती लोके विनेता महान् ॥ १४ ॥
यत्कीर्त्ति कुरुते श्रुता बुधगणं रोमांचितं मार्ग्गण
स्वांताकुरशातनं वितरणं यस्य प्रतीतं जने ॥
यत्संख्यं सुहृदां च निवृत्तिपदं धत्ते सुधापानवत्।
शौर्यं चार्घेभटस्य चाञ्चिभटगां सर्व्वानिदं द्विड्भटान् ॥ १५ ॥
तस्याभटस्य तनयो विनयोन्नतोभू
दत्तद्विषत्परिभवो भुवि संभवाख्यः।
दृष्ट्वा भवस्य विभवस्य विनस्वरत्वं
चित्तं भवे स निदधावपुनर्भवाय ॥ १६ ॥
भयंकररणांगणप्रचलदस्वराजीरज-
स्तमोपिहितरोदसीधुमणिदंडकौक्षेयकः।
अनीनटदरीनसौ सुशिरसा रिते संभव-
स्तदेव हि गृहे गृहे तदवलाश्च चित्रं महत् ॥ १७ ॥
संभवस्य तनयस्य मनोरा संवभूव समनोहरमूर्त्तिः।
रोहिणीरमणवंधुरकीर्त्तिः कायनिर्जितपुरूरवमूर्त्तिः ॥ १८ ॥
लोकेषु श्रुतिविश्रुतः कथमनोरा वण्यते पंडितैः।
श्चंडीपूजनतत्परः स नियतं षंडैकामित्रो रणे।
शत्रूणां कदनं समाप्य वदनांभोजैस्तदीयैश्च यो।
हुंकारावलिरवांन्वितै ग्रथितया रुद्रःस्तजा पूजितः ॥ १९ ॥
अर्थिप्रार्थनयानिशं सुरतरू रिक्तो जितो यजितो
भूत्या भूरिमनोरमे वितरति प्राप्तं शरणं सुरात्।
ब्रूमश्चेदिदमन्यथा स भूयस्तदादक्षितिं
नायातस्तृदशालयात्कथमहो भग्नो भयं वीक्षते ॥ २० ॥
पुत्रो मनोरस्य मनोज्ञहास्यो भृत्कज्जलाक्ष्योंवुजमंजुलास्यः।
यो याचकायत्रकृताकिश्रीर्द्दिवोवतीर्णः किमु किन्नरेशः ॥ २१ ॥
गांभीर्यमब्धेः सुषमां सुधांशोस्तेजो रवेः सत्यमजातशत्रोः।
आक्षिप्य धात्रानु विनिर्म्मितोयं सत्कज्जलो गौरवमादधानः ॥ २२ ॥

तत्पुत्रो वछराजो वहलकमलाराजराजो नलं यः
कांत्या स्थैर्येण मेरुं भृगुमतुलनयेनांगराजं च दानै ।
रीत्या शुद्धस्य पार्थं धिषणममलया प्रज्ञया सौधियस्य
वाकोन्न्यो वर्ण्णयितुं विचित्रचरितं शक्तो भवेत्सूरिणां ॥ २३ ॥
व्यासं धर्म्मजवृत्तवर्ण्णनकरं रामायणग्रंथकृ-
द्वाल्मीकिं च भविष्यभूतयदसत्सङ्गं विहाय क्षितौ ॥ २४ ॥
यत्रास्ते गिरिदुर्ग्गमंधतमसप्रायं प्रिय त्वं व्रज
तत्रादाय कलत्रपुत्रमपिदसत्सङ्ग विहाय क्षितौ ॥ २५ ॥
लंवाक्य ममेदं कुरु दत्वा वा कनकं गजादिपतवातन्यादयोः संगरं
हित्वा यत्किल वछराजकरवालो वैरिणां घातुकः ॥
अभवद्वछराजस्य महाराजो जनप्रियः ।
विमत्सरः सत्यसंधः परोपकृत्यजत्परः ॥
अध्यैष्ट योष्टादशमं क्षुविधा वाल्ये च कोशं कृतवां युवत्वे ।
अंतश्चरारीन् प्रथमं विजित्य ततो निजव्वैरिकुलं समूलं ॥
तस्यासिर्मघवा वुधादपि महान विद्वद्भिरावण्यते-
रीणां लाभद एष एव नितरां मुक्तिप्रदो भूभृतां ॥
दीप्यंते सुरसुंदरीपरिवृता नाके परे यद्धताः ।
वर्त्तंते स्म मयाजडाः पविहिता भूमौ स्थिताः सांप्रतं ॥
संसारानित्यतां ज्ञात्वा चंचलत्वं श्रियस्तथा ॥
दाने यशशि वैकुंठे महाराजो मनो दधेः ॥
सत्सौदर्यकलानिधिः किल रमास्थानं विवेकस्य भू-
र्विद्यानिलयः परो दिजजनस्यैको महानाश्रयः ॥
सत्कीर्त्तिमलं पद मनसिजः सौदर्यभावैरहो
मायद्वैरिगजांकुशो भुवि महाराजात्परः कः कलौ ॥
दत्तप्रत्यर्थिप्रिथ्वीपतिनिवहमहारण्णदावाश्रया सः ॥
सर्वासगच्छदार्थे व्रजहृदयधृतप्रार्थनादेवपृछः ॥
सौरिम्लेछोग्रकारापतितजनमहामुक्तिदानास्पदं योः
माहात्म्यं किं वदामो वयमपिलं वछराजात्मजस्य ॥
सुतोभून्महाराजस्य गागू श्रेष्ठप्रतापवान् ।
येनेंदिरा चंचलेयमिति वद्धा निजैर्ग्गुणैः ॥
प्राप्तोदयः शुभनयो विनयोनतो यो
भूपालजालपरिवंदितपादपद्मः
उदार्यलक्ष्मिसम्पत्र्वमणिस्वरूपः ॥

प्रध्वंसितारिवनिताषिलचारुभूषः ॥
यत्कौक्षेयकछिन्नशत्रुनिकरावाप्तार्थसंतोषित
प्राज्यार्थिव्रजगीतकीर्त्तिविपुलप्रस्तानभावः स्फुटं ॥
प्रत्यद्रि प्रतिकाननं विसृमरैर्गभूविपक्षपृथा ॥
वक्त्रैदूदयद्रिष्टिभिः प्रतिनिशं ध्वांतं न विज्ञायते ॥
पुत्रस्तस्य विशुद्धो नाथूदेवः प्रतापवान् ॥
भूमा उदारचेताः श्रोतुं कोलंभवेद्बुधो नूनं ॥
अश्रांतार्थिवितीर्यमाणवहुलाकुप्यादिदानोदक·
प्राग्भारांबुदशुद्धाविंद्वानिकरैर्लोकत्रये विश्रुतं ॥
यः कीर्त्तिव्रततिं त्रिविष्टपफलां वृद्धिं ह्यनैर्षा कृतां
ब्रूमः किं वयमस्य चित्रचरितं भूमिंद्रचिंतामणेः ॥
युद्धि करिशुंडाषंडनदक्षः सकलवनीपकचासवः वृक्षः
निजगुणगणवर्द्धितसषिपक्षो नाथूदेवसुधीरविलक्षः ॥
तत्पुत्रा विनयोज्ज्वला समभवन् । प्राप्तप्रकर्षोदया
लोकानुग्रहकारिणो निजकुलालंकारिणो मानिनः ॥
सव्यांगाः सदसद्विचारनृपुणाः संराधितेंद्रानुजाः ॥
पात्रा यत्र कृतप्रभूतविभवा वैज्ञानिकास्ते त्रयः ।
ज्येष्टस्त्रिपुरदासस्य दनुवरीयांश्चरूपचंद्राष्यः ॥
अनुस्तयोस्तृतीयोमादेवो धरातले विदितः ॥ (Read मागादेवो ?)
जातं त्रिपुरदासस्य रम्यं पुत्रद्वयं महत् ॥
ज्येष्टोन्यों कुंदा सुमतिर्निचंदा च सुदस्मृतः ॥
श्रीरूपचंद्रसुमतेः परमप्रतीताः सर्व्वास्त्रशास्त्रकुशला जितकामरूपाः
ते कालिदासहरिदासयुगं मनोज्ञोन्यो जेविदास इति शास्त्रसम-
स्तृतीयः ॥
कौशल्यनामानि कुले भुवि येवतीर्ण्णा
तेषां पृथग्गुणालपनं महीयः ॥
लक्षायुतैश्च शरदां गदितुं न शक्यं
प्रोक्तश्चतुनरेक एकः ॥
निखिलपुरपुरंध्रीभूषणं देवभाषामहितचरितनाथूवल्लयासूत य च ।
गुणगणभृतमागादेवसुधत्प्रतापं तमिह हि तुलयेत्को निस्त्रपो भूजगत्यां
मागादेवः सकृदपि महानर्थितो याचकैस्ते
लक्ष्मीवंतः षलु समभवनार्थिनः क्वापि भूयः ॥
एनं त्यक्तेतरबहुनृपान् याचतामेव जन्म
यावज्जीवं गतमभिमतं नो पुनर्याचकानां ॥

आदेष्टास्य महाकृपानसदृशो नान्योवनौ दृश्यते
नो दृष्टो रिपुभूभुजांक्षुधितटे कर्तुः तपः केचन ॥
फलाहाराङ्कुपत्रांवरा स्वनारीकुचयो गिरिश्च शिषरे येनानिसं वासिताः
यत्कीर्त्यामलया विशून्षर शुचित्वस्पर्द्धया चंद्रमाः ॥
साक्षीकृत्य दिवाकरं च विजितो लोकस्य संपश्यतः ॥
नैवं चेन्मुषच्छलालघुटरा ॥ व्योमालये लज्जितो
मंदं मंदमुपैत्य सा उडुगणै कृत्वा पुरस्तात्कथं ॥
समस्तरिपुभूभुजांदमिनि मंडलाग्रो लस-
त्करे समिति रक्षति मनिदिलोकोत्तरं ॥
मगर्वमदहारिणि नृधनदायि मागापुरं ॥
दरे सति न को विभेति हृदि वासितश्रीधरे ॥
एतद्दानविधित्सया विनिहितैः पाणौ द्विजानां जलैः ॥
दारिद्र्यद्रुम एष शुष्यतितरां तेजोभिरक्तो रिपौ ॥
सूर्यातिक्रमिभिर्भवत्यविरतं प्रत्यग्रपत्रान्वितो
मागासौर्थनिधेरमेयचरिते चित्रं महद्दृश्यते ॥
उद्यद्वाजिखुराग्रकर्षणदलभूलब्धदैत्यालया ॥
यत्खड्गाग्रविदारितारिविगलत्कीलालधाराप्लुता ॥
कीर्त्तिर्वातुदियं सुमंडपदिवं निर्धाय मार्ग्गागम-
त्कामं स्वर्गफला सुसिद्धिकुसुमासंशृत्य काष्टा दश ॥
ज्येष्टस्तस्य गरिष्टो दुर्गादासः प्रभूतविनयज्ञः ॥
पुत्रोभवद्विपक्षान्वयतिमिराहस्करो मतिमान् ॥
पाताले नागराजो दिवि च सुरपतेर्वारनेंद्रः सितौ द्वा-
वेवं पौरानवाणी बुधजनगदितास्तिष्टतु क्ष्मातलेस्मिन् ॥
विभ्रस्त्वेवं भ्रमत्या जगदिदमषिलं पावयंत्याति शुभ्रं ॥
कुर्वंत्योभौ नितांतं सपदि धवलितौ दुर्ग्गदासस्य कीर्त्या ॥
द्वितीयोप्यद्वितीयोभूद्भोजराजो जनप्रियः ॥
यमसेवंत भूपालास्त्यक्तमानमदा भृशं ॥
षिन्नेव त्वं श्वशशि भवति द्राग्विलक्षेव कस्मा-
दित्युक्ता सालपदिदमलं वेत्स्यवस्थां न मे त्वं ॥
मांगादेवेन सार्द्धं पतिरगुरुमतिदृष्टि तस्मिंश्च तुष्टे
नाहं नार्यं न वाला न च सदनमियं श्रीर्ण्ण नो बंधुवर्ग्गः ॥
यः संग्रामाग्रजाग्रप्रतिनृपतिमहाकुंभिकुंभस्थलेभ्यो
भल्लैरादाय कृत्वा सपदि वसुमतीं भूरिमुक्ताफलाढ्यां ॥

नाम्नेयं रत्नगर्भा पुनरिह सुमतिस्तामकार्षीद्यथार्थां
सोयं मंगा कलिंगादिविषयविजयी राजते राजसेव्यः ॥
हारीतं चरकं च सुश्रुतमतं वीक्षाषिलं वाग्भटं
वंगं तीसटमन्यसूरिरचितान् ग्रंथानमेयप्रभः ।
मागादेवनृपोतिमंदभिषजां हेतो विधातुं दधेः
चेतोभूरिगदार्त्तदीनमनुजः स्तोमानुकंपाभरात् ॥
सिद्धैराद्यैर्यदुक्तं तदपि च निषिलं वीक्ष सारं गृहीत्वा
हित्वा फल्गु प्रभूतं प्रवलमतिमयो ग्रंथमेतं विधत्त ॥
मागादेवश्च केश्चिद्बहुगुणनिलयै प्राक्तनैरेव पद्यैः
कैश्चित्क्षितैस्तमेवामयविहितरुजं छिद्यमानः क्रमेण ॥
ग्रंथेषु केष्वपि च कर्म न सम्यगास्ते
मात्रा च केष्वपि न रोगपरीऽक्षणं च ॥
युक्तिण्ण केष्वपि च कुत्र च नास्ति सिद्धि-
र्नास्ति क्रिया क्वचन नोपिन संप्रदायः ॥
द्रिष्टापि शेषं कमपि प्रयुक्त स एव पाठः पुनरेव यत्र ।
सातुं सुषेनैव चिकित्सिकानां न दूषणं देयममेयबुध्या ॥

इति श्रीकौशल्यान्वयजकुसुदप्रकाशनसत्क्षात्रियशिरोरत्नसाहिगिलकुल-प्रदीपनाथराजसुतश्रीमागचंद्रदेवविरिचितायां मागराजपद्धतौ स्ववंश-वर्ण्णनो नाम प्रथमोऽध्यायः ॥

Ends.—fol. 417[b]

ॐ कामेश्वर मोहय स्वाहा ॥ अनेन मंत्रेण मधुमिश्रितजातीकुसुमसहित-तांबूलं आदित्यादिने सहस्रावारमभिमंत्रितं पद्मिन्यै दातव्यं ॥ इति पद्मिनीमंत्र-समुद्देशः ॥ ॐ पठ २ ॐ विहंगम २ ॐ कामदेवाय स्वाहा ॥ अनेन मंत्रेण रंभाजपुटितजातीफलमिलिततांबूलमादित्यादिने पंचशतवारनभिमंत्रितं चित्रिणी दातव्यं ॥ इति चित्रिणीमंत्रसमुद्देशः ॥ ॐ हर २ ॐ पठ कामाय देवाय स्वाहा ॥

Reference.— Ours is the only Ms. mentioned by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum. So far as our knowledge goes this work is not mentioned in any other Descriptive Catalogue.

माधवचिकित्सित Mādhavacikitsita

No. 143 132. / A. 1882-83.

Size.— 10 in. by 4 in.

Extent.— 102 leaves ; 9 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs hand-writing legible ; double lines in black ink on each border ; benedictory phrases, colophons, topic-heading and some times 3 or 4 lines in a page are tinged with red pigment ; fol. 46[a] is blank ; paper is very old, musty and worn out on edges. The work deals with treatment of diseases and follows the order as given in माधवनिदान. The verses are numbered consecutively, beginning with one, two after each hundred. The total number of verses till fol. 101[b] is 1693 ; on fol. 102[a] the numbering is from 44, which shows that there is some break ; it is corroborated by want of connection in the texts of foll. 101[b] and 102[a].

Age.— Appears to be very old.

Author.— Mādhava, son of Candrakara.

Begins.— fol. 1[b]

ॐ नमः श्रीवासुदेवाय । नमो वैद्यनाथाय ।
अथातो ज्वरचिकित्सितं व्याख्यास्यामः ।
रोगानीकस्य सर्वस्य ज्वरो राजा यतः स्मृतः ।
तस्मात्प्रथमतस्तस्य प्रविक्ष्यामि चिकित्सितं ॥ १ ॥
जन्मादौ निधने चैव प्रायो वसाति देहिनां ।
अतः सर्वविकाराणामयं राजा प्रकीर्तितः ॥ २ ॥
मृदौ ज्वरे लघौ देहे प्रचलेषु मलेषु च ।
पक्कं दोषं विजानीयात् ज्वरे देयं तदौषधं ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 102[b]

क्षुद्वेगमोक्षो लघुता विशुद्धिर्जीर्णलक्षणं ।
तदा भेषजमादेयं । स्याद्विषवदन्यथा ॥ ५५ ॥
न चैकांतेन निर्दिष्टोप्यत्रापि निवसेत बुधः ।
स्वयमप्यत्र भिषजा तर्क्यं बुद्धिमता भवेत् ॥ ५६ ॥

उत्पाद्यते हि सावस्था देशं कालं बलं प्रति ।
यस्यां कार्यमकार्यं वा । कर्म्म कार्यं च वर्जयेत् ॥ ५७ ॥
इति चंद्रकरात्मजवैद्यराजमाधवविरचिते चिकित्सासूत्रपरिभाषासूत्र-सहितं माधवचिकित्सितं समाप्तमिति ॥ शुभं भवतु ॥

References.— (1) Mss.— A–Aufrcht's Catalogus Catalogorum :— i, 449. (It is the only entry by Aufrecht). It is not *Rugviniścaya* as Aufrecht notes but different from it, for it deals with treatment also which *Rugviniścaya* does not. The author of *Rugviniścaya* is Mādhava son of Indukara, while our author is Mādhava, son of Candrakara. It is probable that they are identical.

माधवनिदानस्य — Mādhavanidāna's comm.
व्याख्यामधुकोशः — Vyākhyāmadhukośa

No. 144 — 945. / 1884–87.

Size.— $10\frac{1}{5}$ in. by $3\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 155 leaves ; 12 lines to a page ; 34–35 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs hand-writing good ; paper old, but in good condition ; begins with folio 1^b and ends with folio 192^a ; folios 131-170 missing ; 1st folio written in different hand ; some scribe has revised and filled in the lacunae on fol. 65^b, l. 4 ; fol. 114^b, l. 10 ; and fol. 126^a, l. 5 by adding three extra folios bearing the numbers 65, 114 and 126 respectively ; leaves have blank squares in the centre of each page with a hole for the string.

Age.— Bears Saṁ. 1420, Āṣāḍha Sudi 2, Ravi(vāra).

Author.— Vijayarakṣita.

Begins.— fol. 1^b

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥
शशिरुचिरहरार्द्धव्यक्तशक्तार्द्धदेहो

दिशतु घनघनाभः पद्मनाभः श्रियं वः ।
त्रिदशसरिदशीतद्योतिजा वारिमध्य-
भ्रमिभवमिव नाभौ वारिजं यस्य रेजे ॥ १ ॥ etc.

Ends.— fol. 192ᵃ

जिह्वाग्रहणेनैव सूत्रंग्रहणे सिद्धे समध्यतुग्रहणत्वप्रतिपादनार्थे पृथगुपादानं । अनेन श्लोकेन समदोषः समाग्निश्चेत्यादेः श्लोकस्य एक एवार्थो निबि० ॥ इति आरोग्यशालीयवैद्यपतिविजयरक्षितविरचिते व्याख्यामधुकोषे विषनिदानं समाप्तमिति । समाप्तश्चायं मधुकोशकृतिः पंडितश्रीविजयरक्षितस्य ॥ शुभं भवतु लेखकपाठकयोः सं० १४२० वर्षे आषाढसुदि २ रवौ ॥

References.-- (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—

i, 527ᵇ ; ii, 124ᵃ ; iii, 112ᵇ.

B–Descriptive Catalogues :—

I. O. Catalogue 2668–9.

(2) Printed Editions :—

(1) with Hindi Ṭīkā, Edited by Raghunātha Prasāda Sītārāma, Bombay, 1884.

(2) with comms. of Vijayarakṣita, Śrīkaṇṭhadatta and Vācaspati Vaidya ; edited by Jadavaji Tricumji, Ācārya, Bombay 1920.

(3) Saggio di versione del " Mādhavanidāna " [Translated in part by] Mario Vallauri, Giornale della Società Asiatica Italiana, 26 (1913–4), 253–290.

माधवनिदान with व्याख्यामधुकोश — Mādhavanidāna with Vyākhyāmadhukośa

No. 145 — $\frac{1067.}{1886-92.}$

Size.— $11\frac{7}{10}$ in. by 6 in.

Extent.— 103 leaves ; 13–14 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; folios 1–5 bear two rows of double lines on the borders; topic-headings, *pratīkas* and marks of punctuation in red ink; folio 50ᵃ blank and 50ᵇ written only on half the page, after which there is lacuna; fol. 103ᵃ torn on right-hand corner and the text is missing; Ms. gives the text of Mādhavanidāna in the centre of page with the comm. above and below it; it is a fragment which stops with the 3rd verse of the अपस्मारनिदान; fol. 103ᵇ blank; fol. 1ᵃ bears the legend पोथी बंदकी । in the centre of the page.

Age.— Appears to be modern.

Author.— (Text) Mādhava; (Comm.) Vijayarakṣita.

Begins.— fol. 1ᵇ

(Comm.)

श्रीगणपतये नमः ॥
शशिरुचिरहरार्द्धव्यक्तशक्तार्द्धदेहो
दिशतु घनघनाभः पद्मनाभः श्रियं वः ।
त्रिदशसरिदशीतद्योतजावारिमध्य-
भ्रमिभवमिव नाभौ वारिजं यस्य रेजे ॥

(Text)

श्रीगणपतये नमः ॥
प्रणम्य जगदुत्पत्तिस्थितिसंहारकारणं ॥
स्वर्गापवर्ग्गयोर्द्वारं त्रैलो-
(next line) ॥ क्यशरणं शिवं ॥

Ends.—fol. 103ᵃ

(Text)

कंपते प्रदशेद्दंतान्फेणोद्वामी श्वसित्यपि ।
परुषारुणकृष्णानि पश्येद्रूपाणि चालिलात् ॥

(Comm.)

शुक्लेत्यादि । हृद्यांगजो हृदयरोमा चिरादित्यनेन वातपित्तयोर...(corner broken), (next line) वेगमोक्ष इति सूचयति सर्व्वैरित्यादि सर्व्वेति सान्निपातिकः क्षीणस्यै...
(letters lost, corner broken)—

Reference.— See No. 144.

माधवनिदान
with
व्याख्यामधुकोश

Mādhavanidāna
with
Vyākhyāmadhukośa

No. 146

376 (B).
1882-83.

Size.— 11 in. by $5\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 38 leaves; 13 lines to a page: 40-42 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters: with पृष्ठमात्राs; hand-writing good; paper slightly worn out and moth-eaten; it is a fragment starting with fol. No. 165 and ending with fol. No. 220; folios 182-196, 202-204 are missing; begins in the middle of मूत्राघातनिदान and stops in the middle of शूकदोषनिदान.

Age.— Appears to be fairly old.

Author.— (Text) Mādhava; (Comm.) Vijayarakṣita.

Begins.—fol. 165[a]

द्वार्थभावो दर्शनार्थं वातस्यैव दोषांतरानुबंधेन लक्षणमाह ॥ तस्मिन् पित्तान्विते दाहः शूलं मूत्रविवर्णता । श्लेष्मणा गौरवं शोफः स्निग्धं मूत्रं घनं सितं ॥ तस्मिन् बस्तिकुंडले पित्तान्विते सति दाहादिलक्षणं भवति । etc.

Ends.—fol. 220[b]

आह्युजेति पाठांतरे शूकपातानंतरं शीघ्रं जायते इत्यर्थः । अलजीमाह ॥ तुल्यजां त्वलजीं विंद्यात् यथा प्रोक्तां विचक्षणः । विचक्षणः अलजीं पिडिकां विंद्यात् । किंभूतां । तुल्यजामिति । प्रमेहपिडिका अलजी

Reference.— See No. 144.

माधवनिदानस्य
व्याख्यामधुकोशः

Mādhavanidāna's
Vyākhyāmadhukośa

No. 147

621.
Viśrāma (i).

Size.— 16 in. by $6\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 56 leaves; 11 lines to a page; 48-50 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good and bold; incorrect; a fragment from folio 3[a] upto the middle of 54[b]; folios 18 and 19 missing; starts with the comm. on the 3rd verse of the 1st ch. of माधवनिदान and extends upto the middle of राजयक्ष्मनिदान; there are 4 separate leaves (marked by me as I, II, III and IV), out of which I, II and III[a] bear the text of the comm. on नेत्ररोगनिदान and III[b] and IV are blank; paper is old and brittle and is patched at different places.

Age.— Appears to be fairly old.

Author.— Vijayarakṣita.

Begins.— folio 3[a]

(3 letters in the beginning disfigured by ink) मित्यर्थः महाबुद्धयोतिविस्तरदुरधिगमनानातंत्राध्ययनक्षमाः माल्पबुद्धयः । महाधिया-मप्यनासादितदुरूहोपादेया etc.

,, — fol. I[a]

नेत्ररोगनिदानं ॥ एते च नयनरोगाः वातपित्तकफरक्तसंनिपातागंतुना षट्सप्ताभिः यदाह सुश्रुतः तैस्तैस्त्रिभिस्त्रिंशदुक्ताः कफेनाभ्यधिकास्त्रयः । रक्तजाः षोडश ज्ञेयाः सर्वजाः पंचविंशतिः etc.

Ends.— fol. 54[b]

तज्जनितो यक्ष्मा कथं त्रिदोषज इति चेदुच्यते वातप्रकोपादेकाग्निदुदया कफपित्तयो प्रकोप इत्याहुः हेतुचतुष्टय इत्येनासंख्येय हेतव उक्तचतुष्टयेतर्भ वतीति दर्शयनि शोषादिनानाशब्दवाच्यत्वेनास्य सुश्रुतोन्वयमकाषीत् यथ संशोषणाद्रसादीनां शोष इत्यभिधीयते ॥

,, — fol. III[a]

तत्र निमग्नरूपमित्यादिना सव्रणशुक्रलक्षणं निमग्नरूपं हि भवेद्धि कृच्छे सूच्येव विद्धं प्रतिपाति भाति ये द्वे स्रावं त्प्रवे दुष्टमतीव यच्च तत्स-व्रणं श्रु—

Reference.— See No. 144.

माधवनिदानस्य
व्याख्यामधुकोशः

Mādhavanidāna's
comm.
Vyākhyāmadhnkośa

No. 148

376 A.
1882-83.

Size.— 11 in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 47 leaves; 11 lines to a page; 42-43 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing bad and difficult to decipher; paper worn out, musty and moth-eaten; a fragment beginning with fol. 102 and ending with 148[a]; begins in the middle of भग्ननिदान and ends with शिरोरोग; folio 148 pasted with scraps of paper on *b* side; name of scribe wiped out with ink; hand-writing different on different pages.

Age.— Bears Saṁ. 1555, Caitra-sudi 2, Somavāsara.

Author.— Vijayarakṣita.

Begins.— fol. 102[a]

च्यते अस्थिविशेषो अत्र भंगोऽभिप्रेत इति। स च कांडे भग्ने विश्लिष्टे वास्थनीति न दोषः प्रसारणाकुंचनवर्त्तनोग्रारुगिति। etc.

Ends.— fol. 148[a]

शिराधनामिति वचनात्। किमस्य चिकित्सायामुक्तं। पाने नस्ये च सर्पिः स्याद्वातघ्नमधुरैः सृतमितिति। ततश्च समीरणपाने न संगतः॥ कल्याणमस्तु।

संवत् १५५५ वर्षे चैत्र सुदि द्वितीया सोमेवासरे (name besmeared with ink) साध्यज्जात्मनः पठिनार्थं पुस्तकं लिखितं तथा परोपकारार्थे शुभं भवतु॥

References.— See No. 144.

माधवनिदानटीका Mādhavanidānaṭīkā

आतंकदर्पण Ātaṅkadarpaṇa

No. 149 460. / 1895–98.

Size.— 11 in. by $5\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 210 leaves ; 13 lines to a page ; 33 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; it has borders of double lines in red ink ; paper is old and worm-eaten ; folios 1-3 are repaired. The work is a commentary on माधवनिदान or रुग्विनिश्चय of माधव. The *pratīkas* are tinged with red pigment.

Age.— Saṁ. 1841.

Author.— Vācaspati.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीमहागणाधिपतये नमः ॥ श्रीगुरवे नमः ॥ अधुनाऽतंकदर्प्पणो लिख्यते ॥ श्रीः ॥

तुलशीकुसुमं दधत्तमालप्रतिमं वल्लविगोपवाससक्तं ॥
किमपि त्रिभुवनैकमूलकंदं परमानंदमहो महं स्मरामि ॥ १ ॥
श्रीहम्मीरनरेश्वरः समभवद्वीरः प्रतापानल-
ज्वालाजालकरालदग्धयवनप्राग्भारशुष्केंधनः ॥
यस्य प्रौढसमांगणेष्वपि यशः स्वर्लोककल्लोलिनी-
कल्लोलामलमंगनाः सुमनसां गायंति रोमांचिताः ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 210[b]

सुभाषितं तत्र यदस्ति किंचित् तत्सर्वमेकीकृतमत्र यत्नात् ।
विनिश्चयेत्सर्वरुजां नृणां ना यन्माधवेनेंदुकरात्मजेन ॥
यत्कृतं सुकृतं किंचित्कृत्वेनं रुग्विनिश्चयं ।
मुंचंतु जंतवस्तेन नित्यमातंकसंततिं ॥

इत्यातंकदर्पणे निदानव्याख्यायां विषनिदानं समाप्तं ॥ शुभं भूयात् ॥ संवत् १८४१ मिति माह सुदि १४ चंद्रे लिषितं पूर्णतामगात् ॥ लिषायतं वैद्यचंद्रभानुनाम्ना शुभं भूयात् ।

लिषितेन निदानेन माधवेनैव माधवः ।
प्रीयता गोकुलेशस्य स्वर्गवैकुंठदः प्रभुः ॥

श्रीमद्गोकुलनाथस्य पादौ नत्वा प्रसन्नधीः ।
दर्शनानंदसुखतो नैति पाप्यपि दुर्गतिं ॥
कृष्णः कृष्णसखो मह्यं प्रीयतां कृष्णया वृतः ।
कृष्णभक्त सदा देवः सर्वे पायाज्जगत्प्रभुः ॥

References.— (1) Mss.— A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 41ª and 527ᵇ ; ii, 124ª and 222ª ; iii, 112ᵇ.

B–Descriptive Catalogues :—

Aufrecht's Cat. of Oxford Mss. No. 746 ; I. O. Catalogue Nos. 2662–7.

(2) Printed Editions :—

Edited by Chhoṭu-pati Śarmā, Bombay 1913.

माधवनिदानं
आतङ्कदर्पणसहितं

Mādhavanidānaṁ
with Ātaṅkadarpaṇa

No. 150

38.
1868–69.

Size.— $10\frac{1}{5}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 450 leaves ; 8 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; two lines in red ink on each border ; marks of punctuation in red ink ; pratīkas, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment. Fol. 112 is missing. The Ms. contains text with commentary.

Age.— Appears to be old.

Author.— (text) Mādhava ; (comm.) Vācaspati.

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥
तुलसीकुसुमं दधत्तमालप्रतिमं बल्लविगोपबालसक्तं

etc. same as in No. 149.

Ends.— fol. 451[a]

यत्कृतं सुकृतं किंचित्वैत्वेनं रुग्विनिश्चयं ॥
मुंचंतु जंतवस्तेन नित्यमातंकसंगतिं ॥ २ ॥
इत्यातंकदर्पणे निदानव्याख्यायां रोगसंग्रहाध्यायः समाप्तः ॥
भग्नपृष्टीकटिग्रीवाबद्धमुष्टीरधोमुखं ॥
कष्टेन लिखितं ग्रंथं यत्नेन परिपालयेत् ॥
संवत् ॥

Reference.— See No. 149.

माधवनिदान — Mādhavanidāna

No. 151 — 1070. / 1886–92.

Size.— 10 in. by 5 in.

Extent.— 126+1 leaves; 7 lines to a page; 28 letters to a line.

Description. – Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing very good, but it has deteriorated in the last ten leaves; benedictory phrase, verse numbers, topic-headings, topic-endings and colophons are tinged with red pigment. After fol. 9, an extra leaf containing explanation of हेतुव्याधि has been added. Paper is old and musty. A few leaves have two lines in red ink on each border. Occasionally there are some notes on the margin and in between the lines.

Age.— Appears to be old.

Author.— Mādhava.

Begina.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः (in red ink)
प्रणम्य जगदुत्पत्तिस्थितिसंहारकारणं
स्वर्गापवर्गयोर्द्वारं त्रैलोक्यशरणं शिवं १

etc. same as in No. 144.

Ends.—fol. 127[a]

यत्कृतं सुकृतं किंचित्कृत्वैनं रुग्विनिश्चयं
मुंचंतु जंतवस्तेन नित्यमातंकसंततिः १४९
इति श्रीमाधवकविविरचितं माधवनिदानं संपूर्णम् श्रीरस्तु श्रीः

Reference.— See No. 144.

माधवनिदानस्य
सुबोधिनीटीका

A comm. on Mādhavanidāna
called Subodhinī

No. 152

934.
1891–95.

Size.— $13\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 38 leaves ; 7 lines to a page ; 47 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; marks of punctuation with red ink ; paper not very old. The work is a short and concise gloss on difficult portions of माधवनिदान. The author is a Māthura Kāyastha.

Age.— Saṁ. 1899.

Author.— Vā(?)deva Māthura.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
गणेशं हृदि संस्मृत्य नमस्कृत्वा सरस्वतीं
निदानटीकां कुर्वे कठिनांशेषु सुबोधिनीं ॥ १ ॥

योगर्द्धिवलात्त्रैकालज्ञानदर्शी पुरुषः । मुनिरुच्यते तेषां वचनैः । नियोगो नियोजनं अथवा आज्ञा अस्मदुपकाराय ग्रंथः । क्रियतां एवंभूता प्रार्थनेत्यर्थः । उपद्रव उक्तं चरके

व्याधेरुपरि यो व्याधिर्भवेदुत्तरकालजः ।
अनुक्रमविरोधी यः । स उपद्रव उच्यते ।

Ends.— fol. 37^b

बलिनः पुष्टपुरुषस्य क्षुब्धमनसः कामात्संचालितमनसः निरोधात क्लैव्य भवति मर्मछेदात् वीर्यवाहिशिराछेदात् ।

इति श्रीसुबोधंन्यां कठिनाशनिदानटीकायां सुबोधनी टीका शंपूर्ण । यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया ॥ यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ।

टीका माधवकारस्य निदानस्य सुबोधिनी
लेखिता वादेवेन (?) माथुरेण रुजार्ज्जिते ॥ १ ॥

मासानामुत्तममासे फालगुणे मासे कृष्णपक्षे । तिथौ । द्वादस्यां शुरवासरे । संवत् । १८९७ । मंगलं लेषकानां च पाठकानां च मंगलं । मंगलं शर्वलोकानां भूमी (fol. 38^a) भूपालमंगलं । लिषतं आसाराम कायस्थ ॥

माधवनिदान

Mādhavanidāna

No. 153

216.
A. 1883-84.

Size.— $10\frac{1}{5}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 82 leaves ; 10 lines to a page ; 35 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanagari characters ; hand-writing good, but for foll. 1–7 and 10 which are added in a different hand afterwards ; on each border two to four lines in red ink on foll. 1–58 and in black ink on the rest ; foll. 1–7 have marks of punctuation, page numbers and the word निदान on the left-hand top-margin of each leaf in red ink ; the remaining folios have the word नीदा. on the left-hand top-margin ; marks of punctuation at the end of each chapter are in red ink and the colophons are tinged with red pigment ; paper is very old, worn out and musty. Several leaves are stuck together.

Age.— Saṁ. 1666.

Author.— Mādhava.

Begins.—fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥ शिवाय नमः ॥
प्रणम्य जगदुत्पत्तिस्थितिसंहारकारणं ॥
स्वर्गापवर्गयो द्वारं त्रैलोक्यशरणं शिवं ॥ १ ॥

etc. same as in No. 144.

Ends.—fol. 82a

यत्सूत्रं श्रुकृतं किंचित्कृत्वै नमः पिनिश्चयं ।
मुंचंति जंतवस्तेन नित्यमानंदसंततिं ॥ इति

श्रीमाधवविरचिते सर्वोपरिरोगामाहनिदानसमाप्तम् । शुभमस्तु । संवत् १६६६ समये आषाढ शुदि ति ३ सनिवासरे । लिखितगिरिधरविद्यार्थिपठनार्थं । परउपकारयाः । लि० नग्र आगरे । कृष्णप्रशादात् ॥ श्रीगुरुप्रसीदातु। यदं-पुस्तकं दृष्ट्वा तदंसं लिखिते मया । यदि शुद्धविशुद्धं च मम दोखो न दियते ॥ १ ॥ जदी अछरपं...मात्राहिनं जदी भवेत् । ततः छिमिताय देवी प्रसिद्धतु प्रमेश्वरी । २ । श्रीनृसिंहाय नमः ॥

Reference.— See No. 144.

माधवनिदान Mādhavanidāna

No. 154 933. / 1891–95.

Size.— $17\frac{7}{10}$ in. by 6 in.

Extent.— 77 leaves ; 6 lines to a page ; 60 letters to a line.

Description.— Country paper ; Bengali characters ; hand-writing legible : a rectangular space is left in the centre of each page for the passage of thread ; first few leaves have marginal notes ; paper is very old, musty and completely worn out on edges. The text on fol. 77^b is quite illegible.

Age.— Appears to be very old.

Age.— Mādhava.

Begins.— fol. 2b

ॐनमः शिवाय।
प्रनम्य जगदुत्पत्तिस्थितिसंहारकारणम्।
स्वर्गापवर्गयोर्द्वारं त्रैलोक्यशरणं शिवं ॥ etc.

Ends.— fol. 77a

यत्कृतं किञ्चित् कृत्वैनं रुग्विनिश्चयं।
मुंचन्तु जन्तवस्तेन नित्ययातंकसंततिं ॥

इति रुग्विनिश्चयं सम्पूर्णं ॥ श्री...वनचंद्राय नमः। ॐ नमो भगवते नारायणाय ॥ ॐ नमः श्रीमत्यै जयदुर्गायै नमः ॥ Then follow miscellaneous verses in praises of Durgā, etc.

Reference.— See No. 144.

माधवनिदानं आतङ्कदर्पणसहितं — Mādhavanidāna with Ātaṅkadarpaṇa

No. 155 — 903. 1337-91.

Size.— 10 in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 125 leaves; 18 lines to a page; 45 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; first 48 folios have double borders with three lines and one line in red ink; the rest of the pages have no border: fol. 125 missing; stops in the middle of विषरोगनिदान. It has no marks of punctuation. Text is accompanied by commentary.

Age.— Appears to be old.

Author.— (Text) Mādhava; (Comm.) Vācaspati.

Begins.—fol. 1b

श्रीगुरवे नमः ॥
तुलसीकुसुमं दधत्तमालप्रतिमं वल्लविगोपवालसक्तं।

etc., same as in No. 149

Ends.— fol. 126[a]

एवमन्योपि जातिव्यतिकरा जह्याः द्विद्विरूपिण इति द्वयोर्योपस्तद्गत इत्यर्थः व्यंतरा इति पाठेप्ययमेवार्थः भोगीप्रभृतिभिः कृतदंशेषु वातादीनां लिंगमाह

दंशो भोगिकृतः कृष्णः सर्ववातविकारकृत् ॥

Reference.— See No. 149.

माधवनिदानं
आतङ्कदर्पणसहितं

Mādhavanidāna
with Ātaṅkadarpaṇa

No. 156

624.
1895–1902.

Size.— 10 in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 181 leaves; 13 lines to a page; 50 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing very good; double rows of three lines and two lines in red ink on both the borders; pratīkas, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment; paper is very old, musty, worn out, worm-eaten and newly patched at several places.

Age.— Saṁ. 1764.

Author. — (Text) Mādhava ; (Comm.) Vācaspati.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
तुलसीकुसुमं दधत्तमालप्रतिमं वल्लविगोपवालसक्तं ।

etc., same as in No. 149.

Ends.— fol. 181[a].

यत्कृतं सुकृतं किंचित्कृत्वैनं रुग्विनिश्चयम्
मुंचंतु जंतवस्तेन नित्यमातंकसंततिम्
इत्यातंकदर्पणनामनिदानव्याख्यानं संपूर्णं ।

ग्रंथा ग्रंथ टीका ६००० मूल सूत्र १७०० सर्व मीलने ७७०० संख्या छे सं १७६४ वर्षे पोषासित पौर्णमाश्यां तिथौ शनिवासरे लिखतं मोहण-विजैः ।

Reference.— See No. 149.

योगचिन्तामणि Yogacintāmaṇi

No. 157 $\frac{371.}{1882\text{-}83.}$

Size.— 9 in. by 5 in.

Extent.— 15 leaves; 9 lines to a page; 27 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; double lines in red ink on borders; benedictory phrase, marks of punctuation, verse-numbers, topics and the colophon are tinged with red pigment. Paper is old and musty. It is a small work containing 151 verses and dealing with general remarks on patients, etc., क्राथs, चूर्णs, गुटिकाs, क्षारs, अवलेहs, and रसs. It is ascribed to धन्वंतरि.

Age.— Saṁ. 1842.

Autor.— Dhanvantari.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
संम्यक् रोगस्य विज्ञानं वेदनायाश्च निग्रहः ॥
एतत् वैद्यस्य वैद्यत्वं न वैद्य प्रभुरायुषः ॥ १ ॥
कुच्चिलं कर्कशं दीनं स्वाधितं स्वयमागतं ॥
पंच वैद्या न शोभ्यंते धनवंतरिसमा यदि ॥ २ ॥
आमाशयस्थो हत्वाग्नि सामो मार्गान् निधापयन् ॥
विद्धाति ज्वरं दोष तस्माल्लंघनमाचरेत् ॥ ३ ॥ etc.

Ends.—fol. 15[a]

पारदासूतलाविंगगंधकैः भागयुग्ममारिचेन मिश्रितं ॥
तत्रजातिफलमर्द्धभागकैः चिंचाणिफलरसेन भावितं ॥ १५० ॥
मासमात्रमनूपानयोगिकं सद्यमेव जठराग्निवर्धितं ॥
सेविता सकलरोगनासिनि रांमबांणगुटिका रसायनि ॥ १५१ ॥
इति रांमबांणमात्रा ॥
इति धन्वंतरिविरचीतं योगाचिंतामणिनामग्रंथ स्मासं ॥ शंवत् १८४२ ना भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे द्वितीया अगुवाशरे शमासं ॥

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 477[a] ; iii, 102[b].

योगचिन्तामणि Yogacintāmaṇi

No. 158 1407. / 1891–95.

Size.— $9\frac{7}{10}$ in. by 5 in.

Extent.— 166 leaves ; 10 lines to a page ; 33 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double borders on each side of two lines and a single line in red ink ; benedictory phrase and marks of punctuation in red ink ; topic-headings tinged with red pigment. Last colophon in red ink. Sanskrit text is followed by Gujarati Translation. On the last page, after the name of the scribe follow 5 lines which give the portions of medicine allotted to different people including *Dhanvantarı*. Paper is very good. Translator's name is *Narasiṁha*.

Age.— Saṁ. 1801.

Author.— Harṣakīrtisūri.

Begins.—fol. 1^b

नमः श्रीविघ्नच्छिदे ॥

यत्र चित्रा समायांति । तेजांसि च तमांसि च ।
महीयः सदहं वंदे । चिदानंदमयं महः ॥ १ ॥
सिद्धौषधानि पथ्यानि । रागद्वेषरुजां जये ।
जयंति यद्वचांस्यत्र । तीर्थंकृत्सोस्तु वः श्रिये ॥ २ ॥ etc.

Same as in No. 159.

Ends.—fol. 165^b

यथा योगप्रदीपोस्ति पूर्व्वं योगशतं यथा ।
तथैवायं विजयतां योगचिंतामणिश्चिरं ॥ ६ ॥

श्रीमन्नागपुरीय तपागच्छीयहर्षकीर्त्तिसूरिसंकलिते श्रीयोगचिंतामणिवैद्यकसारसंग्रहे मिश्रकाध्यायसप्तमः संपूर्णः ॥ ७ ॥ श्रीषरतरगच्छीयवाचनाचार्य्यरतनराजगणिशिष्यगणकशास्त्राय नरसिंहकृतः बालावबोधः समाप्तः तत्समाप्तौ समाप्तोयं श्रीयोगचिंतामणिनामा वैद्यकशास्त्रं संपूर्णं ॥ संवत १८०१ फाल्गुणमासे शुभे शुक्ले पक्षे तिथौ द्वितीया भृगुवासरे लिषि पूर्णं ॥ लिषितं महात्मा फकीरदासलषणयतीमध्ये ॥ श्रीरस्तु ॥

Reference.— See No. 159.

योगचिन्तामणि Yogacintāmaṇi

No. 159 625. / 1895-1902.

Size— $8\frac{3}{10}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 187 leaves; 15 lines to a page; 15 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; several hand-writings; all legible; from fol. 1 to 105, topic-headings, topic-endings and colophons are tinged with red pigment; from fol. 106 to 189 they are written in red ink. Foll. 8-9 are missing. The Ms. is written in book form and not in *pothi* form. The author is the well-known Jaina monk Harṣakīrtisūri, disciple of चन्द्रकीर्त्ति of Nagpur Tapagaccha. Paper is old, worn out, musty and worm-eaten. Foll. 187-189 have lost their right-hand top corners. There are occasional notes on the top of lines. Another name of this work is वैद्यकसारोद्धार.

Age.— Saṁ. 1881.

Author.— Harṣakīrtisūri.

Begins.— fol. 1ª

श्रीगुरुभ्यो नमः

श्रीसर्वज्ञं प्रणम्यादौ मानकीर्तिगुरुंततः
योगचिंतामणिं वक्ष्ये बालानां बोधहेतवे १
यत्र विश्रासमायांति तेजांसि च तमांसि च
महीयस्तदहं वंदे चिदानंदमयं महः २
सिद्धौषधानि पथ्यानि रागद्वेषरुजां जये
जयंति सद्वचांस्यत्र तीर्थकृत्सोस्तु वः श्रिये ३
जगत्त्रितयलोकानां पापरोगापनुत्तये
यद्वाक्यभेषजां भाति श्रीजिनः स श्रियेस्तु नः ४
पाकः १ चूर्ण २ गुटी ३ क्काथ ४ घृत ५ तैल ६ समिश्रकाः
अध्यायाः सप्त वक्ष्यंते ग्रंथेस्मिन् सारसंग्रहे ५
प्राप्ताः प्रसिद्धिं सर्वत्र सुखबोधाश्च ते यतः
अतः पुरातनैरेव पाठैः संग्रह्यते मया ६
नूतनपाठे विहितेनादरमिह पंडिताः यतः कुर्युः
तस्मादार्षवचोभिर्निबध्यते न त्वसामर्थ्यात् ७ etc.

Ends.— fol. 188[b].

न रोगाणां क्रम कोपि न निदाननिरूपणं

केवलं वालवोधाय योगाः केपि निरूपिताः ८०

सूरीश्वरप्रवरसिंहसिरोवतंस श्रीचंद्रकीर्तिगुरुपादयुगप्रसादात

गभीरचारुतरुवैद्याकसारशास्त्रं श्रीहर्षकीर्त्तिरतुलं विदधे प्रवध ८१

विचार्य पूर्वसास्त्राणि हर्षकीर्त्याह्वसूरिणा

किंचिदुद्धृतये स्मैतेद्रहस्यं वैद्यकार्णवात् ८२

आत्रेयसुश्रुति परासरवाग्भटाश्वि हारीतवृदभृगु (fol. 189[a])

मेडवराभिधेयाः

..................पाकविज्ञास्तेषां मतं......................यं ८३

यथा जनानामिह वांछितार्थान् चिंतामणिः पूजयितुं समर्थः

तथैव सद्भेषजभूरियोगात् श्रीजोगचिंतामणिरापि कीर्त्ति ८४

यथा जोगप्रदीपोस्ति पूर्वं योगसतं तथा

तथैवायं विज्ञयतां योगाश्चिंतामणिश्चिंतामाणिश्चिरम् ८५ ॥

इति श्रीमन्नागपुरीय तयोगणनायक श्रीहर्षकीर्त्तिसूरिसंकलिते **वैद्यकसारोद्धारे** श्रीयोगचिंतामणौ मिश्रकाध्यायः समाप्तः संवत् १८११ मिति श्रावण कृष्णा ११ शुभंभूयात् मंगलं ददास्तु.

References.—(1) Mss—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 477[a] ; ii, 111[a], and 219[a] ; iii, 102[b].

B-Descriptive Catalogues :—

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. p. 666, No. 1450.

(2) Printed Editions :—

(1) With Gujarati version by Pūrṇacandra Śarmā. Edited by M. R. Jaguṣṭe, Ahmedabad. 1st Edn., 1898 ; 2nd Edn., 1908.

(2) With Marathi Translation. Edited by V. G. Sadekar, Khānāpur, 1907.

योगचिन्तामणि Yogacintāmaṇi

No. 160 595. / 1899-1915.

Size.— 10 in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 65 leaves ; 18 lines to a page ; 48 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double borders on each side of two lines and a single line in red ink ; benedictory phrase, topic-headings, topic-endings, verse numbers and colophons are tinged with red pigment. Sanskrit text is followed by Gujarati translation. Paper is old and musty. Folios 1 and 65 have been repaired.

Age.— Appears to be old.

Author.— Harṣakīrtisūri.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीधन्वंतरपे नमः

यत्र विश्रासमायांति तेजांसि च तमांसि च

महीयस्तदहं वंदे चिदानंदमयं मदः १

etc. Same as in No. 159.

Ends.— fol. 65[b].

यथा योयप्रदीपोस्ति etc. Same as in No. 159.

Colophon at the end— श्रीमन्नागपुरीयतपोगच्छीयश्रीहर्षकीर्त्तिसूरिसंकलिते श्रीयोगचिंतामणौ वैद्यकसारसंग्रहे मिश्रकाध्यायः सप्तमः समाप्तः ॥ इति श्रीयोगचिंतामणिः संपूर्ण्णः ॥

Reference.— See No. 159.

योगचिन्तामणि Yogacintāmaṇi

No. 161 436. / 1884-86.

Size.— $11\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 175 leaves ; 6 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; several handwritings, but all bold and good; on borders sometimes there are double black lines, sometimes red lines; marks of punctuation are in red ink. Except for a few folios, where they are in red ink, the topic-headings, topic-endings and colophons are tinged with red pigment. Last colophon is in red ink. In between the lines runs the Gujarāti translation named *Bālabodha* by *Narasiṁha*. Foll. 3-4 are missing. Paper is old, worn out and musty.

Age.— Saṁ. 1795.

Author.— Harṣakīrtisūri.

Begins.—fol. 1^b

ॐ सिद्धेभ्यो नमः।

यत्र विश्रासमायांति तेजांसि च तमांसि च। etc.

Same as in No. 159.

Ends.— fol. 177^b.

यथा योगप्रदीपोस्ति, etc. Same as in No. 159.

Last Colophon. **इति श्रीमन्नागपुरीयतपागछीय श्रीहर्षकीर्त्तिसंकलिते श्रीयोगच्चिंतामणिवैद्यकसारसंग्रहे मिश्रीकाध्यायः समाप्तः ७ इति योगच्चिंतामणि संपूर्णः ॥ श्रीः ॥ संवत् १७९५ श्रावणसुदि ६ मंगलवारे आचार्य्यं जी श्रीक्षेमकीर्त्तिजी तत् सिख्य पंडितजी श्रीगोर्द्धनदासजी तत् समीपिवासिना टोडरमल तेन इदं योगच्चिंतामणिनाम ग्रंथि लपिकृतं ॥ श्रीरस्तु ॥ कल्याणमस्तु ॥ श्रीः**

Reference.— See No. 159.

योगतरङ्गिणी Yogataraṅgiṇī

No. 162 930. / 1884-87.

Size.— $12\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 70 leaves; 12 lines to a page; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters : hand-writing legible ; double borders of two lines and one line in black ink : foll. 1–40 have topic-headings, topic-endings, *pratīkas*, names of authors or works and colophons tinged with red pigment. Paper is old, worn out and musty. Foll. 27-32 are missing. The work is a collection of prescriptions from various authors. It is wanting in the introductory chapter called ग्रंथावतारिका.

Age.— Appears to be old.

Author.— Trimallabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ परिभाषा ॥
न मानेन विना युक्तिर्द्रव्याणां जायते क्वचित् ।
अतः प्रयोगकार्यार्थं मानमत्रोच्यते मया १
मानं च द्विविधं प्रोक्तं कालिंगान्मागधिं तथा ।
.........न्मागधं श्रेष्ठमिति मानविदो विदुः २
त्रसरेणुर्बुधैः प्रोक्तः त्रिंशता परमाणुभिः ।
त्रसरेणो...यैर्नाम्ना वंशी निगद्यते ३ etc.

Ends.—fol. 76ᵇ

कर्कशः कश्मलस्तब्ध । स्वग्रामी स्वयमागतः
पंच वैद्या न पूज्यंते धन्वंतरिसमा यदि ॥
स्वार्थे चापि परार्थमादर तथा दृष्ट्वा चतुःपंचषान्
ग्रंथान् वैद्यकृतान् प्रसिद्धपथगान् भट्टैस्त्रिमल्लाभिधैः ॥
एषा योगतरंगिणी समभिधा सध्वीकृता संहिता
संक्षिप्ता सुरसा सुखेन सुचिरं जीयादनेका समाः ॥

इति श्रीयोगतरंगिण्यां त्रिमल्लभट्टग्रथितायां चिकित्सानाम तरंगः समाप्ता ॥ ग्रंथ २०५०

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—

i, 477ᵇ ; ii, 111ᵃ, 219ᵃ ; iii, 102ᵇ.

B–Descriptive Catalogues :—

Peterson's Catalogue of Ulwar Mss. No. 1654, Extract. 421. I. O. Cat. No. 2708. B. B. R. A. S. Cat. Nos. 183-84.

(2) Printed Editions :—
Edited by Hanumanta Pādhye Śāstrī; Ānandāśrama Sanskrit Series, No. 71., Poona, 1913.

योगतरङ्गिणी Yogataraṅgiṇī

No. 163 $\frac{1071.}{1886-92.}$

Size.— $11\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{3}{5}$ in.

Extent.— 104 leaves; 12 lines to a page; 27 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; four lines in black ink on each border; marks of punctuation, topic-headings, topic-endings and colophons are tinged with red pigment; paper is very old, brittle and musty; on left-hand top-margin of each page we read योगत० or योग०. It is wanting in the introductory chapter called ग्रंथावतारिका.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Trimallabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ परिभाषा ॥
न मानेन विना युक्तिर्द्रव्याणां जायते क्वचित् ॥
अतः प्रयोगकार्यार्थं मानमत्रोच्यते मया ॥ etc.

Same as in No. 162.

Ends.— fol. 104.

स्वार्थं चापि परार्थमादरतथा दृष्ट्वा चतुः पंचषान् etc.

Same as in No. 162.

Colophon at the end:— इति श्रीयोगतरंगिण्यां त्रिमल्लभट्टग्रथितायां चिकित्सा नाम तरंग । समाप्तः ॥

Reference.— See No. 162.

योगतरङ्गिणी Yogataraṅgiṇī

No. 164 935. / 1891-95.

Size.— $11\frac{3}{5}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 108 leaves; 11 lines to a page; 44 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; four lines in black ink on each border; some of the leaves have all the four margins coloured with yellow pigment; there are no marks of punctuation in foll. 1-54; benedictory phrase, verse numbers, authorities quoted, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment. Paper is very old, musty and worn out. Fol. 103 is missing.

Age.— Saṁ. 1703.

Author.— Trimallabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

कपोलविगलल्लोलदानपानीयपिच्छिलं

भ्रमद्भ्रमरभांकारं वंदेहं द्विरदाननम् १

etc. Same as No. 166.

Ends.—fol. 109[a]

स्वार्थे चापि परार्थमादरतया दृष्ट्वा चतुः पंचमान् etc.

Same as in No. 166.

Colophon at the end—

इति योगतरंगिण्यां सद्विद्युचिकित्सानाम तरंगः योगतरंगिणी समाप्ताः। छ छ ॥ संवत् १७०३ समये माघवदि अष्टमी लिखितं काश्यां ग्रंथं योगतरंगिण्यां समाप्तम्

Reference.— See No. 162.

योगतरङ्गिणी Yogataraṅgiṇī

No. 165 217. / A. 1883-84.

Size.— $10\frac{3}{10}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 164 leaves ; 10 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī charaters ; several handwritings, all legible ; two lines in red ink on each border, benedictory phrase, names of authorities quoted, topic-headings, topic-endings and colophons are also in red ink on foll. 1-133 ; the remaining leaves have no borders, and topic-headings, etc., are tinged with red pigment. The Ms. is complete and has got introductory chapter also. Paper is old and musty. Fol. 19 repeated and fol. 73 is missing.

Age.— Saṁ. 1741.

Author.— Trimallabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

कपोलविगलल्लोलदानपानीयपिच्छिलं etc.

Same as in No. 166.

Ends.— fol. 164[b]

स्वार्थे वापि पदार्थे मादरतया दृष्टा चतुर्पंचषान् etc.

Same as in No. 166.

Scribe's name, etc.

यौवर्णांगसुधाकरैः सुघटिते शाके शिवायास्थियौ
माघे मासि द्विजाधिपात्मजदिने पक्षे च कृष्णाभिधे ।
योगानां च तरंगिणी गद्दसुदीच्यां दिशि
देवीदत्त उपालिलेख नगरेनूपे सुहाद्रिवृते २ ॥

शुभमस्तु कल्याणमस्तु श्रीरामजीसहाय रामराम श्रीरामश्रीराम श्रीराम.
संवत् १७४१ लेखन.

References.— See No. 162.

योगतरङ्गिणी Yogataraṅgiṇi

No. 166 $\frac{905.}{1887-91.}$

Size.— 12 in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 83 leaves ; 14 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; double borders of three lines and one line in red ink on each side ; benedictory phrases, marks of punctuation, names of works quoted, topic-headings, topic-endings and colophons in red ink. Fol. 85ᵃ has got beautiful designs on all the margins, a circle with decorations in the centre and red-line borders on all sides. Paper is very old, brittle and decaying. A point of special historical interest is that the scribe records a contemporary event, Aurangzeb's stay at Agra when the copy was prepared. Foll. 55 and 81 are missing.

Age.— Saṁ. 1727.

Author.— Trimallabhaṭṭa.

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीधन्वंतराय न्मः । श्रीसरस्वतेन्मः ॥
कपोलविगल्लोलदानपानीयपिछिल ॥
भ्रमद्भ्रमरभांकारं वंदे द्विरदनाननम् ॥ १ ॥
आपस्तंवस्यारवेलोपनाम्नो धाम्नो भासां कोंडपल्लीभवस्य ॥
तैलंगस्य प्रीतिभाजो गिरीशे काशीवासं कुर्व्वतो भूरिकीर्त्तिः ॥ २ ॥
राज्ञां मान्यस्यात्र शिंगणभट्टस्यासीत्पुत्रो वल्लभो वेदविद्यः ।
तस्यासीरत्र सूनवोमी त्रिमल्लो रामो गोपश्चेतिनाम्ना त्रयोपि ॥ ३ ॥
तेषु त्रिमल्लभट्टेन नाम्ना योगतरंगिणी ॥
चिकित्सा लिख्यते भूरिग्रंथोन्यः ॥ स्वपरार्थिना ॥ ४ ॥ etc.

Ends.— fol. 85ᵃ

स्वार्थे चापि परार्थमादरतया दृष्ट्वा चतुः पंचषान्
ग्रंथान् वैद्यकृतान् प्रासिद्धपथगान् भट्टैस्त्रिमल्लाभिधैः ।

एषा योगतरंगिणी समभिधा साध्वी कृता संहिता
संक्षिप्ता सरसाम्मुखेन सुचिरं जीयादनेकाः समाः ॥ ह्रां ॥

इति श्रीयोगतरंगिण्यां त्रिमल्लभट्टग्रथितायां षडतुच्चिकित्सानाम तरंगः ॥ सबत १७२७॥ वृक्षे साके पंद्राशैबार्णवा १५९२॥ प्रवर्त्तमाने महामांगले मास उत्तममासे पोषमासे सुक्लपक्षे तिथौ द्वादशी १२ मंगलबासुरे। कृतगानक्षित्रे योगत्रगणी संमाप्ता संपूर्न साह जाति षंडेलवाल गोत्र बैद्य उद्वा तत पुत्रयुगम पदारथ दुरगाबकसू मुथरा कान्हा दीपचंद भामजी रामा रूपा घणराज॥ तस्य पुस्तग लिष्यतं च दीपचंद॥ पातिसाह औरंगजेब आगरै मुकांम

Reference.— See No. 162.

योगदीपिका — Yogadīpikā

No. 167 — 931. / 1884-87.

Size.— 13 in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 20 leaves ; 11 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters : hand-writing bold and good ; borders are decorated with double lines in black ink. Paper is old, worn out and with the right-hand border worm-eaten. Benedictory phrases, verse-numbers, topic-headings and endings and colophon are tinged with red pigment. The work seems to be a compilation of some one. On fol. 20[a], a list of contents is given in a tabular form. Is the author's name असुत ? See verse No. 419 given below.

Age.— Saṁ. 1770.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः। ॐ नमो धन्वंतराय ॥
गणेश्वरं तामपि हंसगामिनीं विरंचिनारायणपार्वतीपतिं।
धन्वंतरिं सुश्रुतवाग्भटादिकान् प्रणम्य सम्यक परमप्रमोद्गतः॥ १॥

ततः सारं समुद्धृत्यः सुश्रुतादपि वाग्भटात् ।
हरीतादग्निवेशाच्च करिष्ये योगदीपिकां ॥ २ ॥
दक्षापमानसंक्रुद्धरुद्रनिः श्वाससंभवः ।
ज्वरोष्टधा पृथग्द्वंधसंघातागंतुकः स्मृतः ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 19a

सरस्वतीलब्धवरप्रसादात् चिकित्सितं चैतदुदारितंमया ।
नानाप्रकाराणि च भेषजानि शुद्धासमानानि च निश्चितानि ॥ ४१६ ॥
सुश्रुतादपि शास्त्रा च सारं नूनं मयोदितं ।
भेषजस्नेहपानानां कृतेयं योगदीपिका ॥ ४१७ ॥
धन्वंतरिं काशिराजं देवीदासमथाश्विनौ ।
अच्युतं चामृतं चैव स्मरेद्भोजनकर्मणि ॥ ४१८ ॥
अमृतोक्तौ सुसंपूर्णे योगेस्मिन् शास्त्रसंग्रहे ।
शतानि त्रीणि चत्वारि साधकानि कृता (rest is worm eaten) (419)
अनुष्टुप् श्लोकसंख्या च षट्शतानि चतुर्दशौ ।
——योगदीपिकया मानं कृतेयं च भिषग्वरै ॥ ४२०
— — (worm eaten), fol. 20a धन्वंतरये वैद्यकसारसंग्रहे योगदीपिका समाप्ताः ॥ संवत्सरपूर्णाद्रिसप्तेंदु १७७० मिते फागु—— चम्यां श्रीसूर्यवासरे महात्मा वर्धमान तत्पुत्र विद्याविनोद् तस्यात्मज धनराजेन लिखतमि ——वाचना

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
A योगदीपिका ascribed to धन्वंतरि is mentioned on i, 477b; ii, 111a (our Ms.); iii, 102b.
B-Descriptive Catalogues :—
Aufrecht's Catalogue of Leipzig Mss. 1210.

योगनिधान — Yoganidhāna

No. 168 — 932. / 1884-87.

Size.— $11\frac{4}{5}$ in. by 5 in.

Extent.— 43 leaves ; 15 lines to a page ; 47 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good. Foll. 1–18 are in a very good hand, but after this the writing becomes bad and is written by a different person. Benedictory phrases, topic-headings and topic-endings, marks of punctuation, verse numbers and colophons are in red ink. Borders have double rows of two lines each (in red ink) on each side. Upto fol. 18ª, between each pair of rows there is a thick yellow line. The Ms. is written in *Prākṛta Gāthas*. It is very difficult to know the name of the author. Paper is very old, soiled, musty, broken on edges and oily on the left-hand side.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1ᵇ

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः । श्रीकृष्णान्मः । श्रीवाक्वादनीन्मः ।

ॐ नमो आमोसाहिपत्ताणं । ॐ नमो खेलोसाहिपत्ताणं ।

ॐ नमो जल्लोसहिपत्ताणं । ॐ नमो सव्वोसाहिपत्ताणं ॥

नमह सुरासुरनमियं ॥ परमपरं माथमंडियसरीरं ॥

विग्घंसुरासिपुत्तं ॥ गणेसरं सव्वसिद्धीए ॥ १ ॥

ससिहरतुसारसुत्ता । सुकुडसरोयाह्रियासयासं ।

ताअइ निम्मलगुणगणदा । जगदंव सरस्सई नमह ॥ २ ॥

नमह धणंतरिदेवं । जस्स पसाएण विज्जयं फुरइ ।

जेण सुराण विसंधो । निरुवं काऊण निद्धइं नीतु ॥ ३ ॥

साहित्ततक्कविषय । अगव्ववेयाइं सयलसंघाइं ।

एए जाणंति जणा । ताण नमो गरुवंगरुवाण ॥ ४ ॥

दट्ठूण दोसाविहुरं । लायेलोयाण अत्थधणहीणं ।

ताण चिगिच्छाहेउं करुणाए किंपि जंपेमि ॥ ५ ॥

जे केवि गरुअदोसा अम्हाण मणे जेय यट्ठाइ ।

ताण उच्चासणत्थं जंपिसु लहुयाइं जोयाइं ॥ ६ ॥

जाण वि विषयलेसं विट्ठाणपरंपराण सुणिऊण ।

सव्वं पच्चयसारं । घसकुसरहियं च सव्वं च ॥ ७ ॥

कत्थवजोएससुयं कत्थवमंतेहि दोसनिग्रहणं

जं जं मिजत्थबसुयं जंपिसु तं तंपि सव्वंपि ॥ ८ ॥ etc.

Ends.— fol. 42^b

घरि मढि देउलमग्गे । खित्तेह थाइ याइ उपविट्ठे ।
वद्यभये संपत्ते । पंचरिसीनाम ररकंति ॥
तानि यथा जेमुनिश्च सुमंतश्च । वैशांपायनमेव च ।
पुलस्तिपुलहश्चैव पंचैते वज्रवारणा ॥ ? ॥ इति
fol. 43^a योगनिधानेऽशनिविद्युत्पातरक्षणोऽध्यायः ॥
इति योगनिधानं समाप्तं । लेषकस्य शुभं भूयात्.

After it is follow the prescriptions of लवणभास्कर, दावानलरस, etc. which do not form any part of the work.

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— Only entry is ii, 111^a (our Ms.).

योगनिबन्ध Yoganibandha

No. 169 933. / 1884-87.

Size.— 11 in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 183 leaves ; 10 lines to a page : 38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; four lines in black ink on both the borders. Topic-headings and endings are tinged with red pigment. The Ms. is a fragment ; first five folios and folios 77, 88-90, 133, 163 and 173 are missing ; fol. 179^a is blank. It abruptly stops on fol. 195^b. The author is Haripāladeva, whose name indicates him to be some ruling chief. At the end of each topic he gives his name in a verse. For example on fol. 164^a we read— कृत्वायासमनल्पकल्पनिगमश्रा वैद्यशास्त्रागमप्रातस्यार्थविचारणात्पटुमतिश्चक्रे चिकित्सामिमां । सर्वज्ञो हरिपालकर सुधी पूज्यो नृपानां यथा शाम्येघक्ष्ममममहागदोतिविषमः सोपद्रवस्तत्क्षणात् इति राजयक्ष्माचिकित्साप्रकाश. The text is very corrupt. Paper is old, worn out and musty. There are many lacunae in it.

Age.— Appears to be old.

Author.— Haripāladeva.

Begins.— fol. 6[a]

स्मृतः। द्विधात्वपन भेदे स्मृतः संवत्सरस्त्वसौ। पुनर्द्विधा भवेच्छोथनित्य स्थितभेवेदकः विकारो धातुवैषम्यं देहजं दुःखमेव वा। परिशिष्टे निदानानि विस्तरस्तस्य बक्ष्यसे। आप्रतश्चोपदेशेन प्रत्यक्षकरणेन च। अनुमानेन च व्याधीन्सम्यग्विधा चिकित्सकः। etc.

Ends.— fol. 195[b]

कुशः काशांनलो दर्भः कांडेक्षुसृणसंज्ञकं।
तृणजं पंचमूलं तु कफानिलहरं स्मृतं।
पिहितं भवे छर्दने मेव चाप्रान्तेन निंवप्रसवोदकेन॥
सर्वास्तु तृष्णास्त्वपवापिपेतुं कुर्याद्विधितैनविनान सन्ति॥
राजीरकान्यार्द्रकसृंगवेरसौवर्चलान्यर्द्धजलप्लुतानि।

म

References.— Aufrecht mentions only our Ms. in his Catalogus Catalogorum—ii, 111[a].

योगरत्नमाला गुणाकरविरचितविवृतिसमेता

Yogaratnamālā with Guṇākara's Comm. विवृति

No. 170

1314. / 1886–92.

Size.— $6\frac{1}{10}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 25 leaves; 11 lines to a page; 24 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; double lines in red ink on borders; benedictory phrase, topic-hending and colophons tinged with red pigment. The Ms. contains the text of Nāgārjuna's Yogaratnamālā and Guṇākara's commentary on it. It is incomplete and runs upto the 78th verse.

Age.— Appears to be modern.

Author.— (Text) Nāgārjuna; (Comm.) Guṇākara.

Begins.— fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥

विमलमतिकिरणनिकरप्राभिन्नसच्छिष्यकमलसंघाताः ॥

सकलभुवनैकदीपा जयंति गुरुभास्करा भुवने ॥ १ ॥

गुरुचरणकमलममलं प्रणम्य नागार्जुनप्रणीतायाः ।

विवृत्तिं सुखसिद्ध्यै वक्ष्येहं योगरत्नमालायाः ॥

इह शास्त्रारंभे आचार्यनागार्जुनपादाः शिष्टसमयपालनार्थं, etc.

Same as in No. 175

Ends.— fol. 25^b

दिग्वसनादिषु विधिना गृहीतमसिते हि नागनीमूलं ।

तक्रेण तस्य पानात् क्षपयति चातुर्थिकं चातुर्थिकं घोरं ॥ ७८ ॥

अथ भूतनाशनं ॥ ओंकारचक्र हुं फुट् इति स्वरूपासिद्धमस्तु मंत्रं ।

गोगवलविडाले शकृत् चक्र न्यासेन हस्तविन्यस्य ग्रहमोक्षणं प्रकुरुते मंत्रोयं भूतडामरे प्रसिद्धः ॥ २

Reference.— See No. 175.

योगरत्नमाला गुणाकरविरचितविवृतिसमेता

Yogaratnamālā with Vivṛti of Guṇākara

No. 171

1017.
1891–95.

Size.— $8\frac{3}{10}$ in. by $4\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 22 leaves; 13 lines to a page; 35 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; double borders of four lines in red ink on each border; benedictory phrase, *pratīkas*, marks of punctuation and colophons in red ink; paper old, worn out and musty. The text is in the centre of each page with the commentary above and below it. It is incomplete; fol. 21^b torn on left-hand top-corner and fol. 22^a on right-hand top-corner, which is repaired.

Age.— Appears to be old.

Author.— (Text) Nāgārjuna ; (Comm.) Guṇākara.

Begins.— fol. 1[a]

(Comm.)

श्रीगणेशाय नमः ॥ गुरुचरणकमलमनल प्रणम्य नागार्जुनः प्रणितायाः ॥
द्विवृतिं सुखावबुद्धचै वक्ष्येऽहं योगरत्नमालायाः ॥ १ ॥ etc.

Same as in No. 175

(Text)

श्रीगणेशाय नमः ॥

विमलमतिकिरणनिकरप्रभिन्नसच्छिष्यकमलसंघाताः etc.

Same as in No. 170

Ends.—fol. 22[b]

(Comm.)

शास्त्रमुपसंहरन्नाह ॥ गुर्विति ।। गुरूणां यन्मुखं वक्त्रकमलं ततोः धिगतं परि-
भातं गुरुभिः सुप्रसन्नैर्यन्ममाग्रे एकांते उपदिष्टं सन् मया ज्ञातम् । etc.

(Text)

गुरुमुखतोऽधिगतं यत् शास्त्रांतरतश्च यन्मया ज्ञातं ॥
अनुभवमार्गे नीत्वा· तन्मध्यात्किंचिदिह दृष्टम् ॥ १३९ ॥

Reference.— See No. 175.

योगरत्नमाला

गुणाकरविरचिताविवृतिसमेता

Yogaratnamālā
with
Vivṛti of Guṇākara

No. 172

464.
1884-86.

Size.— 9½ in. by 6 in.

Extent.— 23 leaves ; 14 lines to a page ; 26 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; paper is extremely worn out, specially, the last folio ; top-margin on the right-hand side worm-eaten and gone. The Ms. contains the text as well as commentary. On the left-hand margin, every page bears योगरत्नावलि

सटीका or यो० र० टी०. The last colophon of the text also reads इत्याचार्यश्रीनागार्जुनयोगरत्नावली समाप्ता. But it is a mistake ; the work is योगरत्नमाला.

Age.— Appears to be old.

Author.— (Text) Nāgārjuna ; (Comm.) Guṇākara.

Begins.— fol. 1^b

(Comm.)

श्रीगुरुगणपतीष्टदेवताचरणकमलेभ्यो नमः ॥

गुरुचरणकमलममलं प्रणम्य नागार्ज्जुनप्रणितायाः ॥ etc.

Same as in No. 175

(Text)

श्रीगणेशाय नमः ॥

विमलमतिकिरणानिकरप्राभिन्न etc.

Same as in No. 174

Ends.— fol. 23^b

यदशुद्धमिह निरूपितमार्यास्तत्क्षम्यतां प्रसादं मे etc.

Same as in No. 175

Colophon at the end :— इति श्रीसिद्धपटीयश्वेतांबरपंडित श्रीगुणाकरविरचिता श्रीनागार्ज्जुनप्रणीतयोगरत्नमालालघुविवृत्तिः समाप्ता ॥श्री॥ लें(?)गडग्रामवास्तव्यजोतिर्विदोपनामक रा(?)म संकरेण लिखितोयं ग्रंथः ॥

References.— See No. 175.

योगरत्नमाला

गुणाकरविरचितविवृतिसमेता

Yogaratnamālā with Vivṛti of Guṇākara

No. 173

690. / 1895–1902.

Size.— $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 47 leaves ; 7–8 lines to a page ; 34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very beautiful ; the text is written in bold characters in the centre of the page ; commentary above and below it in

smaller characters ; paper is old, worn out and leaves are worm-eaten. On the left-hand top-margin of each page is यो० र० .

Age.— Saṁ. 1845.

Author.— (Text) Nāgārjuna ; (Comm.) Guṇākara.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

गुरुचरणकमलममलं प्रणम्य नागार्जुनप्रणीतायाः । etc.

Same as in No. 172.

Ends.— fol. 47[a]

यदशुद्धमिह निरूपितमार्यास्तत्क्षम्यतां प्रसादं मे etc.

Same as in No. 172.

Date, etc. संवत १८४५ मीति फाल्गुन वदी दशमी ॥ रामकृष्णगोपालः ॥

Reference.— See No. 175.

योगरत्नमाला Yogaratnamālā
(आश्चर्ययोगमाला) (Āścaryayogamālā)
with
गुर्जरभाषानुवादसहिता Gujarati rendering

No. 174 **554. / 1892–95.**

Size.— $10\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 7 leaves ; 17–19 lines to a page ; 55 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad but legible ; benedictory phrase, verse numbers, topic-headings, topic-ending and colophons are tinged with red pigment. The Ms. contains 117 verses. The comm. is named as अमृतरत्नावलीटीका. The comm. is in Gujarati and ascribed to Guṇākara. The date of composition of the comm. is given as 1296 Saṁ. The text is corrupt and is mixed up with the commentary hopelessly.

Age.— Appears to be old.

Author.— (Text) Nāgārjuna ; (comm.) Guṇākara.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीमहाहनुमंताय नमः ॥

गुरुचरणकमलमनघं प्रणम्य नागार्जुनप्रणीतायाः ।
विवृतिं विरच्य सग्लां वक्षेहं योगमालाया । १ ।
विमतिकिरणनिकरं प्रभिन्नसच्छिष्यसंकलसंघाताः ।
मदनेकनकप्रदीपं जयंति गुरुभास्करा भुवने ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 7^b

अथादृशीकरणं कृष्णधंतूराने शनिवारें बंधन करोनेंह तरीयें रविवारें सूर्योदयें लीजइं नग्न थइनें पछें ते घंतूरकाष्ट सात आदित्यवारपर्यंत त्रिवटें चोवटानी भूमि मां डटीइं पछें सातमें रविवारें ति हांथी लीभें लेईनें कृष्णचौदसिनी मध्यनिशायें श्मशानना वह्निथी बालीने रक्षा कीजें पछें ते रक्षा प्रथमप्रसूता स्यामा गायनी घीमध्ये मथीनें नेत्रांजनकीजें तो अदृश्यकरण पुरुष होयें सत्यमेव थाइ इणिं प्रकारिं नागार्जुनाचार्येण प्ररूपीता आश्चर्ययोगमाला । एमध्ये महामंत्रविद्यासाधनतंत्रप्रयोगसर्व सत्यकरीनें लष्याछें । एवस्तु अगोप्य अगोचरथी राषवी कोईनें देषाडवी नहीं ॥ इति श्रेयः ॥

References.— See No. 175.

योगरत्नमालाटीका

Commentary on Yogaratnamālā

No. 175

947 (2).
1887–91.

Size.— $8\frac{9}{10}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 27 leaves ; 19 lines to a page ; 24 letters to a line.

Description.— Country paper ; Śāradā characters ; hand-writing very good ; paper is of thin veriety. The Ms. contains only the commentary of Guṇākara, who was a Śvetāmbara Jain, on Yogaratnamālā or Āścaraymālā. According to Aufrecht this comm. was composed in 1240 A. D. The date given in the concluding portion of our Ms. is Vikrama Saṁ. द्वादशनवषष्ठि: which obviously is a mistake for द्वादशनवषड्भि: = 1296 = 1240 A. D. The date of copying the Ms. is 20 = Saṁ. 1701 = 1645 A. D.

Age.— (Saptarṣi Saṁ.) 20 = 1645 A. D.

Author.— Guṇākara.

Begins.— fol. 20ª

ॐनमो भगवते शितिकण्ठाय । श्रीगुरुवे नमः ॥
श्रीगुरुचरणममलं मलं प्रणम्य नागार्जुनप्रणीतायाः
विवृतिं सुखावबुध्यै वक्ष्येहं योगरत्नावलिमालायाः ।
इह शास्त्रारंभे आचार्यनागार्जुनपादाः । शिष्टसमयपालनार्थं शास्त्रस्योपादेयतां दर्शयितुं गुरुपादनतिं कुर्वन्तः प्रथममार्यामाहुः ॥ विमलेति । विमला चासौ मतिश्च सैव किरणनिकरस्य जगतः लक्षणया समस्तलोकस्य ज्ञानावबोधाय दीपप्रायाश्च गुरवो भास्कराः सूर्यतुल्या भुवने लोके जयंति सर्वोत्कर्षेण वर्तते इत्यर्थः ॥ १ ॥ etc.

Ends.— fol. 45ᵇ

यदशुद्धमिह निरूपितमार्यास्तत् क्षम्यतां प्रसादं मे ।
कृत्वा विशोध्य (fol. 46ª) तां यत्केन श्लुलाति प्रसादानिर्वहेदन ॥ ४४ ॥
अस्य स्मरणाय मया विवृता नागार्जुनप्रणीतयं ।
आश्चर्यरत्नमाला अग्रेतनवृद्धटीकातः ॥ ४५ ॥
श्रीमन्नृपविक्रमसमये द्वादशनवषष्टिरङ्कितवर्षे
रचिता गुणाकरेण श्वेताम्बर भिक्षुणा विवृतिः ॥ ४६ ॥ इति श्रीगुणाकरेण विरचिता योगरत्नमाला समाप्ता । शुभमस्तु सर्वेषां । शिवमस्तु । शिवमस्तु । शिवमस्तु । संवत् २० वै०वति सप्तम्यां शनौ ॥

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 478ª ; ii, 111ª ; iii, 102ᵇ.

B-Descriptive Catalogues :—

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. page 628. Aufchrecht's Catalogue of Oxford Mss., p. 322ᵇ. Peterson also describes a Ms. of योगरत्नमाला in his Third Report, p. 313. The text of योगरत्नमाला I. O. Catalogue, No. 6172.

योगरत्नसमुच्चय Yogaratnasamuccaya

No. 176 147. / A. 1882–83.

Size.— 10 in. by 5½ in.

Extent.— 229 leaves ; 10 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing bold and legible; two lines in black ink on each border; verse numbers, names of authorities quoted and colophons are tinged with red pigment. Paper is very fragile, worn out and musty. The codex consists of 6 parts which are as follows.

I. योगरत्नसमुच्चय—foll. 1–128; fol. 100 repeated with second fol. 100^b blank; fol. 115 is missing; total number of actual leaves 127. It forms the first 5 chapters of the work which contains 8 chapters. Benedictory phrase, marks of punctuation with verse numbers, topic–headings, etc., in red ink, on foll. 1–61.

II. योगरत्नसमुच्चय—fol. 15–261; foll. 61 and 101–261 missing No. of actual leaves 81. It contains the last 3 chapters.

III. Seven unidentified leaves, with no numbers.

IV. Five unidentified leaves, with foll. 6-8, 10 and 13.

V. Fragments of fol. 11 and another unidentified leaf; actual leaves 2.

VI. One entire leaf marked 107(?); 2 fragments, one of leaf 98 and another of a different leaf. Total No. of leaves 106.

Age.— Date given at the end of Part II, Saṁ. 1815.

Author.— Candraṭa, son of Tisaṭa.

Part I

Begins.— fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥

भक्त्या प्रणम्य दिनकरसुद्योतितसकलदशादिशाभोगं ॥
वैद्याश्विनौ सुरेज्यौ भिषग्वरं तीसटं पितरम् ॥ १ ॥
उद्धृत्यामृतवत्सारमायुर्वेदमहोदधेः ।
क्रियते चंद्रटेनैष योगरत्नसमुच्च ॥ २ ॥
घृत–तैल–चूर्ण–गुटिका–वलेह–गदशांति–कर्म्म–कल्पाख्यैः ॥
अधिकारैः प्रत्येक वसुसंख्यैर्भूषितो भुवने ॥ ३ ॥

Ends.— fol. 128[b]

तद्यथाग्निबलं खादेत्कासक्रमिज्वरापहं
हृत्पांडुरोगवैवर्ण्यदौर्बल्यानाहदर्शनं
कसेल्लकाख्यो लेहोयं बलपुष्टिविवर्द्धनं
हारीतात् कसेल्लकावलेहः ॥
इति श्रीतीसटसुतचंद्रविरचिते योगरत्नसमुच्चये अवलेहाधिकारः ॥४१॥
हीवें पंचमोध्याय ॥ ५ ॥ अथासवाधिकार आरभ्यते ॥

Part II

Begins,— fol. 15[a]

कुंडलीमुस्ताधन्वयासकवासकैः ॥
भूनिंबनिंबत्रिफलापर्प्पटैश्च सृतं जलं ॥
पीतं विस्फोटकान् हंति पक्कापक्कान् सुदारुणान् ॥ etc.

The 6th Ch. गदशांत्यधिकार ends on fol. 65[b] where the Colophon is—इति योगरत्नसमुच्चये गदशांत्यधिकारे वाजीकरणमंत्रं ॥

The 7th Ch. पंचकर्माधिकार ends on fol. 80[a] where the Colophon is इति श्रीतीसटसुतचंद्रटविरचिते योगरत्नसमुच्चये पंचकर्माधिकारः ॥ After this

अथ पंचकर्माधिकारानंतरं कल्पाधिकार आरभ्यते ; the 8th Ch कल्पाधिकार ends on fol. 261[a], for which see below.

N. B. There seems to be a gap of 160 leaves between fol. 100 and the following which beares the No. 20061 = 261.

Ends.— fol. 261[b]

first two lines are illegible

इति चारणाक्यप्रोक्तः कुष्टकल्पः ॥
इति श्रीतीसटसुतश्रीचंद्रटाविरचिते योगरत्नसमुच्चये कल्पाधिकारः ॥ समाप्तोयं योगरत्नसमुच्चयः ॥ संवत १८१५ वर्षे भादवा १५ रवी इदं पुस्तकं पात्री उदेभाण लिखितं पुत्रषेतो ॥ उदेपुरनगरमध्ये राणा श्रीराजसींघजी ॥ ॥ शुभं भवतु ॥

After this 5 lines in different hand dealing with a घृत on a female disease.

Part III

Begins.—First leaf. *a* side

सचोदकेन सुवर्णरूप्यादिराग्नितप्तैर्लोष्टैः कृतं वा
सिकितोपलैर्वा जलं सुषोष्णं त्रस्य चास्य व्रणवच्चिकित्सा
भगंदरोपद्रुतयाश्रुलंघनैर्विरेचनैः शोणितमोक्षसाधनैः
उपाचरंतद्यपतर्पणादिना क्रमेण पाकं न गतं यदाभवेत् etc.

It seems to be a part of गदशांत्यध्याय of योगरत्नसमुच्चय.

Ends.--Last leaf. *b* side.

अशिशोरपि नश्यंति गुदजा क्रमणः क्षणात् ॥ विडुसारात् ॥
भल्लातकास्थिस्वरसंवि–गर्द्धेन संयुतं
सर्पतप्तं लिहेद्युक्त्यासिद्धं कामिविनासनं
लिह्यात् क्षौद्रेण वडंगचूर्णं

Part IV

Begins.--- fol. 6[a]

च शंखपुष्पी ॥

त्रिफलाया रस मूत्रे गवां क्षीरे च लावणा ॥
क्रमेण चेंगुदी क्षारे किंशुकक्षार एव च ॥
तीक्ष्णयसस्य पात्राणि वह्निवर्णानि शामयेत् ॥
चतुरंगुलदीर्घाणि तिलोच्छेदतनूनि च ॥ etc.

This also seems to be a part of गदशांत्यधिकार

Ends.--- fol. 13[b]

कालजंघा शिरिषस्य पुष्प श्लेष्मातकत्वचः ॥
कृतमालकपत्राणि वाजिगंधाप्रियंगवः ॥
प्रदेहः कफवीसर्प्पे

Part V

Begins.— fol. 11[a]

1st line थेन कारवेल्ल्योदकेन वा कांतारकस्य पौढस्य कोशागारस्य वारसं
2nd line श्रवमनार्थे प्रजोजयेत् दंती तृवृन्महाश्यामा कंपिल्लकटुकाह्या
3rd line तैलेनैरंडजेन वा युक्तंविरेचन सद्यः पंक्तिशूलानिवारणं त्रिफ etc.
This also seems to form part of गदशांत्यध्याय.

Ends.— Another leaf. *b* side.

निदिग्ध कां चामलकप्रमा..................... धुना च युक्तां लिहन्नर श्वास-
निपीडितो श्वासं जयत्ये

Part VI

Begins.— fol. 107 (?)[a]

र्द्धप्रस्थमेव च क्षमा(?)साप(?)र्गुडान कुर्यां सहिक्काज्वरापहान् यक्ष्माणं
तमकं श्वासं रक्तपित्तहलीमकं शुक्र—क्षयं तृष्णां हन्युः कश्यं च कामलं ॥ etc.

Ends.— fol. 107 (?)[b]

शतावरी—ल्ल्या च पाठा भार्गी हरेणुका ॥
एतानि समभागानि सूक्ष्मचूर्णा—रयेत्
यावंत्येतानि चूर्णा

References.— (1) Mss.— A–Aufrcht's Catalogus Catalogorum :—
i, 478 ; ii, 111[a]

B–Descriptive Catalogues :—

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. p. 66, No. 1451,

योगरत्नसमुच्चय Yogoratnasamuccaya

No. 177 1072. / 1886-92.

Size.— 10 in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 26 leaves ; 8 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Jain Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs; hand-writing very good ; four lines in black ink on each border ; benedictory phrase, topic-headings, marks of punctuation, names of authorities quoted and topic-endings tinged with red pigment. Paper is very old, musty and worn out, specially the first and the last leaves. In between the lines explanatory notes in Gujarātī are added. The Ms. forms the 3rd chapter, चूर्णाधिकार, of the work. It is incomplete. Foll. 11 and 17 are missing.

Age.— Appears to be very old.

Anthor.— Candraṭa, son of Tīsaṭa.

Begins.—fol. 1b

ॐ नमः श्रीविघ्नराजाय नमः ॥

श्रीयोगरत्नसमुच्चये चूर्णाधिकारः प्रारभ्यते

हिंगु त्रिकटुकं पाठां हपुषामभयासठी ।
अजमोदाजगंधे च तिंतिडीकाम्लवेतसौ ।
दाडिमं पौष्करं धान्यमजाजी चित्रकं वचां ।
द्वौ क्षारौ लवणे द्वे च चव्यं चित्रकचूर्णयेत् ।
चूर्णमेतत्प्रयोक्तव्यं अन्नपाने निरत्ययं ।
प्राग्भक्तमथवा पेयं मद्येनोष्णोदकेन वा । etc.

Ends.—fol. 28b

किरातं तिक्तकतिक्ता गडूची अभया घना ।
धन्वयात्रायमाणं च क्षुद्रा शृंगी महूषधं ॥ १ ॥
पर्पटं पिप्पलीमूलं पुष्करं मागधी सढी ।
पटोली च समं चूर्णं षोडशांगप्रकीर्त्तितं ॥ २ ॥
ज्वरे जीर्णे विनाशाय विषमं सांन्निपातके ।

धातुदोषे अरुचके वातपित्तकफापहं ॥
हंतिकुष्टपुष्टिकविग्रहं । उष्णोदकेन सग्रहेत ॥ २
इति षोडशांगचूर्णं ॥ १२२ ॥

Reference.— See No. 176.

योगरत्नाकर Yogaratnākara

No. 178 596. / 1899-1915.

Size.— 12 in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 333+18 leaves; 11 lines to a page; 50 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; two lines on each border and marks of punctuation in red ink; topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment. It is full of many corrections made with yellow pigment erasures; 18 leaves contain a list of its contents. The text after this is from fol. 1 to 239, with foll. 89-92, 231-32 missing. It is an anonymous work on medicine which quotes निर्णयसिन्धु. For detailed descriptions and a complete list of authorities quoted, see India Office Catalogue Ms. No. 2079.

Age.— Śaka 1730.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1b

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीकालभैरवायनमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥
श्रीदत्तात्रयाय नमः ॥
शिवं हरिं विधातारं तत्पत्नीं तत्सुतान् गुरून् ॥
नत्वा समस्तप्रत्यूहशांतये मंगलाय च ॥ १ ॥
अब्दो जलदश्चैव आतुरस्य चिकित्सकः ॥
त्रयस्ते स्वर्गमायांति विना यत्नेन भारत ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 339a

यावद्व्योमनि बिंबमंबरमणेरिंदोश्च विद्योतते ॥

यावत्सत्यपयोधिय: सगिरिय: ॥ स्तिष्ठंति पृष्ठे भुव: ॥
यावच्चावनिमंडलं फणिपतेरास्ते फणामंडले
तावत्सद्भिषज: पठंतु परितो श्रीयोगरत्नाकर: ॥
इति श्रीवैद्यशास्त्रे योगरत्ने परोपकारसमाप्त: ॥ श्रीराम जइ ।
यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया । यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न विद्यते ॥
भग्नपृष्ठिकटिग्रीवस्तब्धदृष्टीरधोमुख: । कष्टेन लिखितं ग्रंथं यत्नेन प्रतिपालयेत् ॥ इदं पुस्तकं स्वासगत्..........(erased) उपनाम व................ (erased) ॥ हस्ताक्षर गाडगिळोपनामकरामचंद्रात्मजगंगाधरेण लिखितं ॥ शके ॥ १७३० ॥ विभवानामसंवत्सरे उत्तरायणे आषाढ शुद्ध तृतीया तद्दिने योगरत्नाकरपुस्तकलेखन (प्रकार: on the margin) समाप्त: ॥ श्रीहरिप्रसन्न ॥

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— ii, 111ª.

B–Descriptive Catalogues :—

I. O. Catalogue, No. 2709. B. B. R. A. S. Cat. No. 185.

(2) Printed Editions :—

Edited by Kṛṣṇa Rāmacandra Navre, Bombay, 1907.

योगरत्नावली **Yogaratnāvali**

No. 179 937. / 1891-95.

Size.— $8\frac{1}{8}$ in. by 4 in.

Extent.— 131 leaves; 9 lines to a page; 32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; some of the leaves have thick red line encased in two black lines on each border. The Ms. has two parts; (i) foll. 1–65 which mainly deals with Tantric formulas and breaks in the middle after giving 3 letters of verse No. 437, on fol. 65ª; (ii) foll. 1–66 with fol. 25 repeated and fol. 26 wanting. The work has 9 chapters. It gives charms

in tables on ceitain leaves. The chapters given are I. विषनिग्रह ending on fol. 24[a]; II. ग्रहादिसाधन incomplete. V. वैद्यक. in second part ends on fol. 32[b]; VI. रसायनविधि ends on fol. 40[a]; VII. उद्यानविधि ends on fol. 52[b]; VII. कालविज्ञान ends on fol. 63[a]; and IX. सूतबंधादि ends on fol. 66[a].

Age.— Saṁ. 1857.

Author.— Śrīkaṇṭhaśambhu or Śrīkaṇṭhapaṇḍita.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीमहागणपतये नमः ॥

शैवानंद विधाय नमनं तमजयामरं जगत्पूज्यं ।
मणिमंत्रौषधितत्वं येन कृतं तं हरं नत्वा ॥ १ ॥
योगरत्नावलीनाम हृद्या श्रीकंठशंभुना ।
क्रियते सारमादाय पक्षिराजादितंत्रतः ॥ २ ॥
यं नामस्मरणाद्र-भ्यातलगता नागा अनंताद्यः
भूमिस्थातृदिवस्थिता अपि भवंत्यर्द्धक्षणे निर्विषाः ॥
शाकिन्यो ग्रहभूतराक्षसगणा नश्यंति रौद्रज्वरा-
स्तं देवं विधुशेखरं गणगुरुं श्रीपक्षराज हरं ॥ ३ ॥
सुबोधसंक्रमं सारं संप्रदायसन्वितं ॥
सलक्षणं सुसंक्षिप्तं शास्त्रं प्रायोतिदुर्लभं ॥ ४ ॥
ग्रंथं नव परिच्छिदे मितै पंचशाताधिकैः ॥
द्विसहस्त्रशतं संख्या विज्ञेयानुष्टुभा इह ॥ ५ ॥
प्रवक्षामि परिछेदे प्रथमे विषतंत्रकं ॥
ग्रहाणां शाकिनीनां च द्वितीये दर्पसाधनं ॥ ६ ॥
काम्यकर्माणि मंत्रांश तृतीये च चतुर्थके ॥
कौतुहलान्यसंख्यानि पंचमे वैद्यकं वरं ॥ ७ ॥
कल्पान् षष्ठेथ रत्नानि सप्तमेष्टेकालज्ञानप्रबंधादिनवक्रमात् ॥ ८ ॥ etc.

Ends.—fol. 66a

लोहोस्थापनं ॥

श्वेतांकुल्लशिफावारि पिष्टखल्वे दिनत्रयं ॥
पुटिताश्वांधमूषायां सूतो भस्मत्वमाप्नुयात् ॥ १ ॥
प्रत्यहं रक्तिका पंच भक्षयेन्मधुसर्पिषा ॥
यस्तस्य तु गुणा वक्तुं शक्यं तेन समाः शतं ॥

इति श्रीपरमशैवाचार्य श्रीश्रीकंठशिपंडितविरचितायां योगरत्नावल्यां नवमः परिछेदः समाप्तः ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीरस्तु ॥ सं. १८५७ मा. आ. १३

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 478^{b} ; ii, 111^{a} ; iii, 102^{b}.
B-Descriptive Catalogues :—
I. O. Catalogue, Ms. No. 2761.

योगरत्नावली — Yogaratnāvalī

No. 180 — $\frac{945.}{1887-91.}$

Size.— $11\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 34 leaves ; 15 lines to a page ; 44 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; two handwritings, one upto fol. 33 and the other till the end ; former legible, latter bad ; two lines in black ink on each border ; from fol. 35 to the end, verse numbers and the colophon on fol. 39^{b} are tinged with red pigment. The number of foll. is 1-44 with the following leaves missing— 12, 13, 14, 16, 18, 23, 29, 31, 34 and 36. Paper is very old, musty and worn out ; fol. 37 is torn on the right-hand border. The Ms. forms the first three chapters of योगरत्नावली, with part of the fourth. The only colophon found, on fol. 39^{b} reads—इति परमशैवाचार्य श्रीश्रीकंठशिवपंडितविरचितायां योगरत्नावल्यां समीहितार्थसाधनमंत्रांशकनानायंत्ररक्षाधिकरो काम्यकर्मविधिः नाम तृतीयः परिछेदः . It is incomplete.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śrīkaṇṭha-Śambhu.

Begins.—fol. 1^{b}

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीपरदेवतायै नमः ॥

मूर्त्तिः कापि महेश्वरस्य महती यद्गुल्फमूलादधस्तुंबीतुंगफलावतीव शतधा ब्रह्मांडकोटिस्थिता ॥

यन्मानं न पितामहो न च हरिर्ब्रह्मांडमध्यस्थितो जानात्यन्यसुरेषु कैव गणना सा संततं वोवतात् ॥ १ ॥

क्षीरांभोध्यतिमंथनोत्थितविषज्वालाकुलं मंदरं
दृष्ट्वा मुक्तारवाः सुरासुरगणाः पेतुर्मही मूर्छिताः ॥
येनाह्लाय विबोधिताः प्रशमितं कंठे धृतं तद्विषं
स व्यालोज्वलहारभासुरवपुः श्रीनीलकंठोवतात् ॥ २ ॥

नित्यानंदविधायिनमनंतमजरामरं जगत्पूज्यं ॥
मणिमंत्रौषधितत्वं येन कृतं तं शिवं नत्वा ॥ ३ ॥
योगरत्नावली नाम कृता श्रीकंठशंभुना ॥
क्रियते सारमादाय पक्षिरत्नादितंत्रतः ॥ ४ ॥
शिवो रुद्रश्च भूतेशः पक्षिराजोथ तुंबुरुः ॥
सर्वतंत्रविधातारः पंचापि परमेष्टिनः ॥ ५ ।
अजारूपो बहुरूपश्च हंसश्चित्रह इत्यपि ॥
कृतादिषु क्रमात्तंत्रव्याख्यातरश्च देशिकाः ॥ ६ ॥
यन्नामश्रवणाद्रसातलगता नागास्त्वनंतादयो etc.

Same as in No. 179.

Ends.— fol. 44a

मूलान्विता दंती बालजिह्वा सरोचना ।
पुष्पे कृतो विधानेन तिलको लोकवश्यकृत् ॥ ६१ ॥
प्रियंगुरोचना नागकेसरं च मनः शिला ॥
अजिताक्षो नरो नाय—

Reference.— See No. 179.

योगरत्नावली — Yogaratnāvalī

No. 181 — 938. / 1891–95.

Size.— 8 in. by $5\frac{1}{2}$ in

Extent.— 18 leaves ; 18 lines to a page ; 20 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad ; two lines in black ink on each border ; from the middle of fol. 1ᵇ, marks of punctuation, charms and

pratīkas are in red ink ; two systems of pagination, one in the centre at the top-margin of left-hand side page, which runs from 1 to 18 ; the other on the left-hand top-margin has १ णं for the first leaf and subsequently 21–36 ; the last leaf being torn at the corner has no number. Paper is very old, worn out and musty. The work is a strange mixture of charms and medicines which deal with वाजीकरण and the like. It is incomplete. Is it possible to identify its author with Rāma, son of Vallabha and brother of Trimalla, the author of योगतरङ्गिणी?

Age.— Appears to be very old.

Author.— Rāma(?).

Begins.— fol. 1[a]

श्रीमते रामानुजायन्म ॥
नरसिंहभानुं तुकं प्रवक्ष्ये भाषायां रामः ॥
विदधाति योगरत्नावलीविवरसीतुरीयांशे ॥ १ ॥
दिनकरससिभासा साध्यमोहांधकारि
हृदयकुहरलीनां प्राणिनां तु भक्तिभाजां ॥
सकलमयहरंती ज्ञानसुदीपयंती
जयतिभुवन तू भुमिं भुरिभावा भावानी ॥ २ ॥
महेंद्रजालमुड्डीशं भीमवेतालडामरं
वेतालह्रदयं घोरं मुड्डीशोत्तरमीश्वरं ॥ etc.

Ends.— fol. 18[b]

षंढत्वहनानि
सतिलं गोक्षुरचुर्णं गीक्षीरेन पाचितं सतिलं
मधुनातुल्यं यु---षंढत्वनाशकं ॥
गोक्षुरमूलाभ्यासादनवरतं तालमूलकाभ्यासात ॥
वातातारिमूलाभ्यासा मियतमिदं पाति षंढत्वं ॥
यः पिवति वारिण पृष्ट्वा पत्राणि तुरंगगंधायाः ॥
नित्यं तृतस्यायुस्त्वविनाशमापोत्य चिरे

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 478[b] ; ii, 111[a].

योगशतकं

सटीकं

No. 182

Yogaśataka
with
Commentary

597.
1899–1915.

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 61 leaves ; 16 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; edges of all leaves coloured with red ink ; benedictory phrase, *pratīkas*, topic-heading, topic-endings, colophon, etc., are tinged with red pigment. There are notes on the margin. There is no mark of punctuation anywhere. Many of the leaves are stuck together. The work is fully described in I. O. Catalogue, Mss. Nos. 2756-2757. Our Ms. is a commentary by रूपनयन, but as the last few lines seem to be dropped by the copyist, we do not find the name here. It is, however, given in I. O. Ms. No. 2757. Prof. Bendell notes 2 editions of the text in Sinhalese characters. The Berlin Cat., Nos. 959-60, and Burnell, Tanjore Mss., p. 67[b], ascribe the text of the योगशतक to a वररुचि.

Age.— Saṁ. 1849.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
नमः कंठोभ्रसत्कौतिपुंजपल्लवशालिने
जगत्त्रितयनिर्माणपूर्णकुंभाय शंभवे १
चिरं जयंति हेरंबकपोलमदवीच्चयः
मज्जन्मधुकरव्यूहव्याहारसुखराश्रियः २
योगायोगार्थतत्वज्ञैः प्रयुक्ताः स्युर्बादच्छिदः
तेषु टीकामतः कुर्म्मः संगति स्यात्सतां यदि ३
सारत्वाशारदृष्टीनामल्पत्वादल्पमेधसां
उपयुक्तामिदं सूक्तमुक्त येषां भविष्यति ४ etc.

Ends.— fol. 61b

एतदनंतरोक्तं बुद्ध्वात्राप्यनुक्तं अन्यदप्यनुरूपं स्वयं बाह्यं विकारेषु मातिमान् भिषगौषधं प्रयोजयेदिति संबंधः ननु कथमनुक्तं शास्त्रे प्रमा ॥ इति श्री योगशतटीका संपूर्ण्णः ॥ श्री संवत १८४९ रा मीती वैशाष सुद ९ दिनै सौमवारे लिषतं जती नीतकुसल श्री वीकानेरमध्येः यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लीषतं मया यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते १ श्रीरस्तुः

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 479a ; ii, 111b, 219a ; iii, 103a.

B-Descriptive Catalogues :—

I. O. Catalogue Mss. Nos. 2756-57. Burnell's Cat. of Tanjore Mss., p. 67b. Weber's Catalogue of Berlin Mss. No. 959–62.

(2) Printed Edition :—

(1) Published (with a Sinhalese paraphrese by Don A. de S. Devarakkhita) by M. P. Perera ; 4th Edn., Colombo, 1877.
(2) Edited by Batuvantudave Colombo, 1886.

योगशतक Yogaśataka

No. 183 367. / 1882-83.

Size.— $9\frac{1}{5}$ in. by $5\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 14 leaves ; 14 lines to a page ; 42 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; double lines in black ink on both borders ; benedictory phrase, verse-numbers, topic-headings, topic-endings and the last colophon are tinged with red pigment; paper is old, worn out and musty. The real name of the work is योगशतक. Aufrecht ascribes the authorship to विदग्धवैद्य, but it is doubtful whether it is a proper name or simply means a clever vaidya. After the termination of the

text, there is a prescription of अग्निकुमाररस. In a general way, the work deals with different sorts of diseases and their treatment.

Age.-- Saṁ. 1779.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

कृत्स्नस्य तंत्रस्य गृहीतधाम्नश्चिकित्सिताद्विप्रसृतस्य दूरम् ॥
विदग्धवैद्यप्रतिपूजितस्य करिष्यते योगशतस्य बंधः ॥ १ ॥
परीक्ष हेत्यामथ लक्षणानि चिकित्सितज्ञेन चिकित्सिकेन ॥
निरामदेहस्य हि भेषजानि भवंति युक्तान्यमृतोपमानि ॥ २ ॥
छिन्नोद्भवांबुभरधन्वयवासविश्वै-
र्दुःस्पर्शपर्प्पटकमेघकिराततिक्तैः ॥
मुस्ताटरूषकमहौषधधन्वयासैः
क्वाथं पिबेदनिलपित्तकफज्वरेषु ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 14[b]

अर्थेष्वलभ्येष्वकृतप्रयत्नं कृतादरं नित्यमुपेयिवत्सु ॥
जितेंद्रियं नानुतपंति रोगास्तत्कालयुक्तं यदि नास्ति दैवं ॥ १३ ॥
कालोनुकूलो विषया मनोज्ञा धर्म्याः क्रियाः कर्म सुखानुबंधिः ॥
सत्वं विधेयं विषदा च बुद्धिः भवंति धीरस्य सदा सुखाय ॥ १४ ॥
गुणाधिकं योगशतं निबध्य प्राप्तं मया पुण्यमनुत्तमं यत् ॥
नानाप्रकारामयनिडभूतं कृत्स्नं जगत्तेन भवत्वरोगं ॥ १५ ॥
इति श्री आयुर्वेदशास्त्रे वृद्धयोगशतंसंपूर्णं ॥ लेखकपाठकयोः शुभं भू०

Date of Copying—संवत १७७९ वर्षे शाके १६४४ प्रवर्तमाने उत्तरा० सूर्ये वसंतऋतौ माघमासे शुक्लपक्षे ६ बुधे लिखितोयं ग्रंथः.॥

References.— See No. 182.

योगशतकटीका

Commentary on Yogaśataka

No. 184

934.
1884–87.

Size.— $10\frac{1}{5}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 6 leaves; 16 lines to a page; 44 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible , four lines in black ink on each border ; benedictory phrase, *pratīkas* and topics are tinged with red pigment ; paper is old, musty and worn out.

The work is a commentary by पूर्णचन्द्र on योगशतक. This commentary ascribes the authorship of योगशतक to वररुचि. Unfortunately it is not complete and so we have lost the colophon which might have thrown some more light on the author and the commentator. It runs upto the verse 65 (= 165), line 7, fol. 11^a of the Ms. No. 185. The scribe makes very little difference between the मात्राs of आ and ई, e. g., शा and शी are written identically.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Pūrṇacandra.

Begins.— fol. 1^b

श्रीधन्वंतराय ॥

श्रीचंद्रमौलिं प्रणिपत्य मूर्ध्ना समंतभद्राय जनाय हेतोः ।

श्रीपूर्णसेनः सुखबोधनार्थं करिष्यते योगशतस्य टीका ॥ १ ॥

सर्वे जीवानामाहारात् वातशीतातपवर्षविषमासननिद्रादिभिर्व्याधय उत्पद्यंते तेषां व्याधीनां प्रतीकारार्थं पुरा सर्व्वज्ञभाषितात् वैद्यशास्त्रस्य सार॰ योगात् गृहीत्वा योगशतं कर्तुकामो वररुचिः शास्त्रस्यादौ प्रतिज्ञां करोति ॥ कृत्स्न॰ ॥ etc.

Ends.— fol. 6^b

स्वप्नं दिवांमधेति । दिना स्वप्नं यन्मधुरं माक्षिकं च शालिगोधुनादयः शीतलं गुडादिकं अन्यत् वस्तु मत्स्यादिक च ग्रंः(?) गुडद्रव्यहारः मम्लं जंबीरादिकं तिलेक्षुपयोविकारैः पललादिभिः इक्षुविकारैः रससक्तगुडसर्करादिभिः स्निग्धमात्रा दिक् अतितृप्तलालतया अधिकभोजनं प्रत चैत्रवैशाषस्तत्र श्लेष्मप्रकोपमुपजाति ॥ तदेवेति ॥ एवं दोषा चातापित्त

Reference.— See No. 182.

योगशतटीका Yogaśataṭīkā

No. 184 A 221. / A. 1883-84.

Size.— $8\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 39 leaves; 8 lines to a page; 25 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters: hand-writing legible with difficulty; two lines in black ink on each border; topic-headings tinged with red pigment; paper very old, very worn out and musty; foll. 12, 21, 25-26 are missing. There is an unnumbered leaf between foll. 28 and 29. It is incomplete.

The present codex is a commentary by Pūrṇasena on *Yogaśataka* or *Yogaśata* ascribed to Vararuci. Another copy.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Pūrṇasena.

Begins.—fol. 1[a]

श्रीगणपतये यमः ॥

श्रीवर्द्धमानं प्रणिपत्य मूर्द्धा सामंतभद्राय जनाय हेतोः ।

श्रीपूर्णसेनैः सुखबोधनार्थं प्रारभ्यते योगशतस्य टीका ॥ १ ॥

अथ जीवा अनादिनिधनास्तेषां जीवानामाहारवातशीतातपवर्षाविषभासननिद्रादिभिर्व्याधया उत्पद्यंते तेषां व्याधीनां प्रकारा ये पुरा सर्वज्ञभाषितास्तेभ्यो वैद्यशास्त्रस्य सारं गृहीत्वा योगशतं कर्तुकामो वररुचिः शास्त्रादौ प्रतिज्ञां करोति । etc.

Ends.— The end cannot be copied as the letters are quite illegible.

Reference.— See No. 184.

योगशतक Yogaśataka

No. 185 1073. / 1886-92.

Size.— $12\frac{4}{5}$ in. by $5\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 11 leaves; 11 lines to a page; 41 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; double rows of three lines and two lines in red ink on each border; some verse-numbers, marks of punctuation, topic-endings and the colophon in red ink; notes on margins in black ink. Paper very old, musty and worn out on borders.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

कृत्स्नस्य तंत्रस्य गृहीतधाम्नां ॥

चिकित्सिताद्विप्रकृतस्य दूरं ॥

विदग्धवैद्यप्रतिपूजितस्य ॥

करिष्यते योगशतस्य बंधः ॥ १ ॥

परिक्ष हेत्वामयलक्षणांनि

चिकित्सितं येन चिकित्सकेन

निरामदेहस्य हि भेषजानि

भवंति युक्तान्यमृतोपमानि ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 11[b]

गुणाधिकं योगशतं निबंध्य ।

प्राप्तं मया पुण्यमनुत्तमं यत् ॥

नानाप्रकारामिव षंडभूतं

कृत्स्नं जगत्तेन भवंत्वरोगा ॥ ७७ ॥

इति योगशतक समाप्तं ॥ श्रीः श्रीकृष्णो जयतुः ॥

हिंग्वार्द्रमरिचं जीरं हरिद्रा धान्यकं तथा ।

क्रमेग द्विगुणं सर्वं वेसवारमिदं शुभं ॥ १ ॥

स्तोकेन वारिणा पिष्टं सर्वं तत् वस्त्रगालितं ।

मात्रया व्यंजने देयं काशमर्द्दे च तत् स्मृतं ॥ २ ॥

Reference.— See No. 182.

योगशतकं
सटीकम्
No. 186

Yogaśataka
with
Commentary
1074.
1886–92.

Size.— 9½ in. by 4½ in.

Extent.— 15 leaves ; 8 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad ; double border rows three lines and one line, in red ink ; commentary which is very short above and below the text in the centre of the page. First 5 leaves missing. Foll. 19 and 20 have no border-lines. Paper is very old. The last colophon इति श्री अभिभविरचितं योगशतं समाप्तः, suggests that the author of the commentary was अमितप्रभ, a Ms. of which is in India Offiice Catalogue, No. 2756. But our comm. is in Hindi.

Age.— Saṁ. 1897.

Author.— Anonyomus.

Begins.— (comm.) fol. 6ª

हीगव्यज विडलवण सुंडी जिरु हरड पुष्करमूल उपलोट २४ इती
हिंग्वादि चुर्ण करंजन पत्र—

(text)

हींगुग्रगंधाविडसुंडीजाजिहरीतकीपुष्करमुलकुष्टं
भागोतरं च्रुर्णतमेतदिष्टं गुल्मोदराजिर्णाविश्रुकासु २४
इति हींग्वादिच्रुर्ण

Ends.— fol. 19ᵇ

बुध्यैतदन्यपि यत्रहुक्तमेतत्
युक्त्या स्वयं समधिगम्य यथानुरूपं ॥
रोगेषु भेषजमनस्यमति विदध्यात् ॥
शा(fol. 20ª)हिस्त्रं हि किंचिदुपदेशलवं करोति ॥१३॥
गुणाधिकं योगशतं निबध्य प्राप्तं मया पुण्यमनुतमं यत् ॥
नानाप्रकारायमनिबधुतं कृत्स्नं जगत्तेन भवत्वरोगं ॥ १. १४ ॥

Colophon given above. संवत् १८९७ ना श्रावणवदी ४ वार शनौ ॥ लखीतं गडुवेगीरज्यानंद ॥ श्री । श्री । श्री । श्री ॥ फ० ॥ र० ॥ स० ॥ वं० ॥

Reference.-- See No. 182.

योगशास्त्र Yogaśāstra

No. 187

906.
1887-91.

Size.— $8\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 59 leaves ; 9-10 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī charaters ; hand-writing good ; double lines in red ink on borders ; topic-headings, verse-numbers and colophons tinged with red pigment. It is a compilation by the author from different medicinal works. Following are the colophons at the end of chapters—

fol. 7a. इति श्रीयोगशास्त्रे सुश्रुतमते आनन्दसिद्धकृतं योगमालाक्वाथाधिकारः समाप्तः । इति प्रथमोध्यायः ॥

fol. 9b. इति श्रीयोगशास्त्रे योगज्ञाने आनंदसीद्धकृतं रसरत्नाकरमतः रसाधिकावज्रक्षार समाप्तः ॥ द्वितीयोध्यायः ॥

fol. 20a. इति योगशास्त्रे योगज्ञाने आनंदसिद्धकृतं चर्कमतं चूर्णाधिकारः । समाप्तस्तृत्रीयोध्यायः ॥ ३ ॥

fol. 30b. इति योगशास्त्रे गुटिकाधिरे चतुर्थेध्ययः ॥

fol. 38a. इति श्रीयोगशास्त्रे योगज्ञाने अवलेहाधिकारः समाप्तः ॥

fol. 40a. इति योगशास्त्रे विरेचनाधिकारः ॥

fol. 41a. इति योगशास्त्रेंजनाधिकार समाप्तः ॥

fol, 43b, इति श्रीयोगशास्त्रे घृताधिकार समाप्तः ॥

fol, 46b, इति श्रीयोगशास्त्रे आसवपुटपाटयोः फांटाधिकारः ॥

fol. 50ª. इति योगशास्त्रे तैलाधिकारः।

fol. 99ª. इति श्रीयोगशास्त्रे योग्यायोग्यज्ञाने रसरत्नाकरमतं आनंदसिद्धकृतं धातूनां शोधनमारणविधिसंपूर्णं ॥

The Ms. incomplete. From colophons it appears that the author had named it as योगज्ञान also. Paper is very old, musty and dampness has worn out all right-hand edges.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Ānandasiddha.

Begins.— fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥

नमामि धन्वंतरिमादिदेवं सुरासुरैर्वंदितपादपद्मं।
लोके ज्वरारुग्भयमृत्युनाशं धातारमीशं विविधौषधीनां ॥ १ ॥
पानीयं न तु पानीयं पानीयेन्य-देशये ॥
अजीर्णे क्वथिते चामे पक्के जीर्णे च नेतरः ॥ २ ॥
नानादेशोद्भवं वारि सविषं भवति ध्रुवं ॥
स्वच्छं कतकमुक्ताद्यैः शीतं दोषाय न क्वचित् ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 59ᵇ

पूर्वभाद्रपदे मोक्ष उत्तरे द्वित्रिपंचकं।
रेवत्यां दशरात्रं स्यादश्विन्यामेकवासरं ॥
प्राणैर्वियुज्यते नित्यं भरण्यां नात्र संशयः।
सप्तविंशतिनक्षत्रं व्याधिसंख्येत्युदीरितं ॥ ८ ॥
इतिनक्षत्ररोगगणनासंपूर्णं ॥

References.— Aufrecht mentions only our Ms. in his Catalogus Catalogorum, iii, 103ª.

It is referred to in आनन्दलहरी, I. O. Catalogue, Ms. No. 2622.

योगसमुच्चय — Yogasamuccaya

No. 188 — 461. / 1895-98.

Size.— $12\frac{3}{10}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 107 leaves; 5 lines to a page; 33-34 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good and bold; sufficient space is left between the lines; paper is old; numbers of verses and topic-headings tinged with red pigment. After verse 7, a Hindi commentary runs between the lines. The author is निधि or नवनिधिराम (according to Hindi comm.) and the date of composition is Saṁ. 1812=1756 A. D. This work is based upon the following works—शार्ङ्गधर, योगशत, योगचिंतामणि, वैद्यसागर, रसमंजरी, संनिपातकलिका, लक्ष्मणोत्सव, वैद्यवल्लभ, वैद्यविनोद and वैद्यजीवन.

Age. — Saṁ. 1886.

Author. Nidhi or Navanidhirāma.

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥

वंदेहं श्रीश तु धन्वंतरिं वै देवादेवैरच्चिताह्यब्जयुग्मं ।
त्रैलोक्ये विख्यातमानंदकंदं कर्तारं चाप्यौषधीनां मधीशं ॥ १ ॥
गणाधीशं नमस्कृत्य कांक्षितार्थस्य सिद्धिदं ।
वैद्यानां सुहितार्थाय वक्ष्ये योगसमुच्चयं ॥ २ ॥
विलोक्यानेकशास्त्राणि बहुयोगनिरूपणः ।
कृतो मया समुद्धृत्यं सारभूतं सुवैद्यगात ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 107ᵃ

अथ अत्रियादानंदभैरवो रस ॥
शुद्धं सूतविषव्योषटंकणं घृतखल्वकं ।
निंबपल्लवतोयेन मर्दयेयाममात्रकं ॥ ८१ ॥

मिरचिवाभा वटी खादे संनिपातनिवारकं ॥ ८२ ॥
इति आनंदभैरवरस ॥

युग्मेंदुवस्विदुमितेब्दवृंदे भौमे नभे शुक्लत्रयोदशीषु

निधिकृतो(fol. 107[b]);योगसमुच्चयोयं ग्रंथो चिरं तिष्टतु मंगलार्थे ॥२८३

इति श्रीयोगसमुच्चये संकीर्णयोगनिरूपणो नाम पंचमोध्यायः ॥ ५ ॥ सं.
१८८६ कार्तिकवादि ५ लि० रघुनाथगुर्ज्जरगौडब्राह्मण स्व आत्मपठनार्थे सवाई
जयपुरमध्ये महाराज श्रीसवाई जयस्यंघराज्ये शुभस्थान

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
iii, 103^a (our Ms.).

योगसमुच्चय Yogasamuccaya

No. 189 $\frac{940}{1891-95.}$

Size.— $9\frac{3}{10}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 127 leaves ; 6 lines to a page ; 24–26 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good and beautiful ; borders are decorated with two rows of red lines–first containing 3 lines and the second row, one. All topic-endings, colophons and marks of punctuation are in red ink. It is a complete copy and appears to be modern. In all its colophons the anthor is called नवनिधिराम, son of महात्मन् साहिमल्ल. A Hindi commentary runs upto the 3rd line of fol. 54^b, and is written between the lines.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Navanidhirāma.

Begins.— fol. 1^b

श्रीगणपतिदेवाय नमः ॥
वंदेहं श्रीशं तु धन्वंतरिं,वे ।

देवादेवैरर्चितांघ्र्यब्जयुग्मं ।
त्रैलोक्ये विख्यातमानंदकंदं ।
कर्त्तारं चाप्यौषधीनामधीशं ॥ १ ॥ etc.

Same as in No. 188

Ends.—fol. 126[b]

युग्मेंदुवस्वींदुमितेब्द (fol. 127[a]) वृंदे ।
भौमे नभे शुक्लत्रयोदशीषु ।
निधिकृतो योगसमुच्चयोयं ।
ग्रंथो चिरं तिष्ठतु मंगलार्थे ॥ २८३ ॥
इति श्रीमन्महात्मनसाहिमल्लात्मजेन नवनिधिरामेण विरचिते योगसमुच्चये संकीर्णयोगनिरूपणो नाम पंचमवृंदः ॥ ५ ॥
॥ शुभमस्तु ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीरामजी ॥

References.— See No. 188.

योगसुधानिधि Yogasudhānidhi

No. 190 $\frac{105.}{1881-82.}$

Size.— 9½ in. by 4½ in.

Extent.— 117 leaves ; 10 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and legible ; double lines in red ink on borders. Benedictory phrase, marks of punctuation and colophons are also in red ink. The work consists of 16 chapters called कलाs and deals with diseases and treatment of children. Paper is very old, musty, brittle and worn out. Half of folio 117 is lost.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Bandīmiśra, son of Jagadīśa.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

नत्वा धन्वंतरिं भत्माच्चिकित्साक्षीरनीरधीं ।

विलोक्य बुद्ध्या बहुशः कलाभि समलंकृतः ॥ १ ॥

गदघर्मार्त्तबालानां ॥

सुखाय भिषजां तथा ॥

क्रियते बंदिमिश्रेण ॥

योगं योगसुधानिधिः ॥ २ ॥

पूर्वं तु द्विजराजवंदितपदः ॥ श्रीमान्सतां वल्लभः ॥

स्फूर्जद्गोत्रधरो बभूव भिषजां ॥ मान्यस्स नारायणः ॥ ३ ॥

कल्याणोस्य सुतस्समस्तभुवनानंदैकहेतुस्ततो ॥

जातोसौ जगदीश्वरो भुवि गतो विष्णोरिवांशः स्वयं ॥ ४ ॥

वदीमिश्रेणात्मजेनास्य सोयं ग्रंथः पुंसां व्याधिबाधाय बद्धः ॥

सर्वे योगा यंत्रमंत्रादयोस्मिन्सिद्धा एव श्रीभवानीवरेण ॥ ५ ॥ etc.

Ends.— fol. 116[b]

तंडुलीपकमूलानि

fol. 117[a]

l. 1. ... ... मालो प्र ॥ सर्पदंष्टे तु पाययेत् ॥ ७ ॥

2. ... ... णञ्जकैः ॥ दशोते या विषं हंति । अंगमं

3. ... ... त्मजचांदिमिश्रकृते । योगसुधानि-

4. ... ... करणसंकोचनशूलनिवारणकिक्किसक-

5. ... ... स्तनशोथनीवारणस्तन्यजनशोधनाचिकि-

6. ... समाप्ता ॥ १६ ॥ श्रीरस्तुः ॥ कल्याणमस्तुः ॥

References.— (1) Mss.— A- Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 480a ; ii, 112a.

रत्नसागर Ratnasāgara

No. 191 1075. / 1886-92.

Size.— $10\frac{1}{5}$ in. by $5\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 63 leaves ; 14 lines to a page ;36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Śāradā characters ; hand-writing very beautiful ; double lines in black ink on both the borders ; topic hedings, topic endings tinged with red pigment. On left hand top margin, each folio has रत्नसागर or abridged रत्नसा॰ written. Most unfortunately the scribe never numbered the leaves ; nor is there any other clue (just as verse numbers or chapter endings) to determine the priority of one leaf to another. Somebody has tried to write page numbers afterwards and he has added microscopic figures (arbitrarily) to the right-hand bottom of the folios. Six leaves are unnumbered and the erratic nature of other numbers may be judged by the following numbers in order foll. 2–13, 1–6, 33, 39, 43, 44, 43, 45, unnumbered, 101, 50, 35, 50, 24, 23, 22, 26, 17, 28, 32, 49, 35, 34, 48, 47, 46, 58, 57, 31, unnumbered, 15 unnumbered, 36, 36, 41, 40, 30. 29, 40, 52, 54, 53, unnumbered, 35, 4, unnumbered. The work is a compilation from various works which it quotes.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 2ᵃ

विमिश्राः ।

पानीयभक्तेन तदंब्रुपिष्टो लेपः कृतो दद्रुगजेंद्रसिंहः ।

चक्रदत्तात् ॥

प्रपुंन्नाटस्य वीजानि धात्रीसर्पिरसः स्नुही ॥

सौवीरपिष्ट दद्रूणामेतदुद्वर्त्तनं हितं ॥ वृंदात ॥

चक्रमर्दस्यैकभागो द्वौ भागौ शालितंदुलात ॥

आमलक्याश्च भागौ द्वौ लेपोयं दद्रुनाशनः ॥ etc.

Ends.--Last leaf. *a* side.

परी श्वित्रापहं चैव नीलं नाम महाघृतं ॥
कुष्टानि हंति सर्वाणि कपालव्याधिनाशनं ॥
नीलघृतं वैद्यालंकारात् ॥

काकाह्वा मयर्यंतिका च सुरसा सम्यक संयोजिता
स्वेतास्तु त्रिफलाढकत्रयुता यो (*b side*) ज्यास्तुला-
भागिका ॥

दंतीचित्रककाकमाचिवरुणक्षुद्राहरिद्राद्वये-
रेभिश्चापि सकौटजैः सखदि

References.-- The only entry in Aufrecht's Catalogus Catalogorum is ii, 115[a] which is our ms.

रसचिन्तामणि Rasa-cintāmaṇi

No. 192 — $\frac{1076.}{1886-92.}$

Size.— 10 in. by 4½ in.

Extent.— 32 leaves ; 9–10 lines to a page ; 44–45 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing in old style but legible ; it is a very old ms. and worn out on all sides ; dampness at sometime before seems to have made a few leaves stuck together ; writing there is illegible; it is incomplete and the name of the author is written by some late scribe on the margin of fol. 32[b]. The name of author is known by the following colophon found on fol. 19[a]

इति श्रीमदनंतदेवविराचिते रसचिंतामणौ श्वित्रे सन्यप्रतीकार ॥

Age.— Appears to be very old.

Author.— Anantadeva.

Begins.—fol. 1^b

सिद्धि श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीरसचिंतामणिं जयत्यमरवंदिता । त्रिपुरसुंदरीव देवता त्रिभागत्रिभवान्विता । परमतत्त्वचिंतान्विता । उपाधिराहिताहिता । सकलसाम्रानिर्भ्रान्ना । प्रयत्नपरवंचिता । त्रिभुवनैकमानामता ॥ १ ॥

रसचिंतामणिर्न्नामा । रसरत्नकरंडका ।

भवत्यत्येष मे ग्रंथ । श्रीमतो हस्तपुस्तकात् ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 32^b

अथ षाड्वशातिर्लोह । किट्टतोपि च गंधकात ।

शंखचूर्णस्य दातव्या । चतुर्विंशद्धों पुनः ।

भवति स्वेन कालस्य । भागवज्री (?) पयोयुताः ।

कुट्टियत्वाश्रसंमर्दं । मद्दनाभं यथा भवेत् ।

रक्षां वा वालुकां वापि । वस्त्रे वक्षां च पोटली ।

तस्यां उपर्यधो मूषां । कुरुते सुदृढां शुभां ।

निर्वाणात्तां च निर्माय । शोषयत्वा खने...

References.—(I) Mss.—A-Aufrecht's Catalogue Catalogorum:—
i, 494^b; ii, 115^b.

B-Descriptive Catalogues:—

Quoted in Ṭodarānanda, Weber's Catalogue of Berlin Mss., Vol. I, p. 289.

(2) Printed Editions:—

with Hindi Trans. by Muralīdhara Śarmā. Edited by Jivarāma Kālidāsa, Bombay, 1911.

रसचिन्तामणि Rasa-cintāmaṇi

No. 193 1077.
1886-92.

Size.— 10 in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 15 leaves; 13-14 lines to a page; 45-46 letters to a line.

Description.—Country paper; Devanagari Characters; handwriting in old style, but legible; Ms. very old, worn out on all sides and paper is brittle; it is the same as No. 192 and is likewise a fragment.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Anantadeva.

Begins.— fol. 1^b

श्रीधन्वंतराय नमः ॥
जयत्यमरबंदिता त्रिपुरसुंदरीदेवता
त्रिभोगाविभवान्विता परमतत्त्वचिंताचिता ।
उपाधिरहिता हिता सकलसास्त्रनिर्द्धारिता
प्रपंचपरिपांचिता त्रिभुवनैकमाना मता ॥ etc.

Ends.— fol. 15^b

तोलकानां शतं सूतं पूर्व्वमादाय सद्दिने ।
स्थापयेदत्तिदत्तस्य भाजने सुदृढे शनैः ।
पंवक स्थाप्य पुष्पानि यातीपुष्पानि यानि च ।
शतपात्री भवत्यत्रा पुंन्नागकुसुमानि च ।
नववेलस्य पुष्पाया । पाटलाय धनानि च ।
वकुलस्य च रमाणि । जथालाभं प्रकल्पयेत् ।
वहूनि निर्मलान्यत्र । गृहस्थानं ... ...

Reference.—See No. 192

रसनानिग्रह Rasanānigraha

No. 194 — 601. / Viś 1.

Size.— $9\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 2 leaves ; 6–7 lines to a page ; 29 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good and neat ; borders decorated with two rows of double lines in red ink on each side. The letters ग, शा and न of श्रीगणेशायनमः, and marks of punctuation are in red ink. Fol. 1ª has only । रसनानिग्रह ॥ पत्रें २ and fol. 2ᵇ is also blank. It seems to be a fragment of a work which the copyist left out after the first 5 verses.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥

अर्थस्फूर्तिरमेध्यमूत्रलघुतानालस्यमुन्निद्रता
प्राणायामपटुत्वमंगसमता नीरोगता तुष्टता ॥
उत्साहो वचनप्रवृत्तिरमला दूरश्रुतिर्दूरदृक्
ध्याने निश्चलता भवंति रसनाजेतुर्धुणा योगिनः । १ ॥
क्रियायां शीघ्रत्वं वपुषि लघुता चित्तकमले
प्रसादः सौस्वर्यं गिरि च बलवत्तार्तिविरहः ।
गुणास्तस्यैते स्युः पुरुषतिलकस्यातिविमला
भवेच्छक्तो जेतुं रसनामिह योक्षेषु बलिनं ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 2ª

तत्तत्स्वादलवशयातिचपलेष्वास्थां वृथा मा कृथा
जिह्वे चर्वितचर्वणेषु विषयव्रातेषु संतापिषु ।
चेन्नित्यं रसमीहसे रसयितुं तज्ज्ञापयामः शिवा-
कांताख्यामृतमुत्तरोत्तरनवं तापापहं पीयतां ॥ ५ ॥

Reference.— Aufrecht's Catalogus Catalogorum, i, 495ª (our Ms.). This is the only entry.

रसपद्धति (सटीका)

Rasapaddhati with Comm.

No. 195

372. / 1882-83.

Size.— $9\frac{3}{10}$ in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 48 leaves ; 14-15 lines to a page ; 37-38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; text is followed by commentary on each verse ; folio No. 37 is wanting ; after 36 the numbering of leaves goes on as 38, 39 upto 49. Commentary of 3rd verse given on folio 1^a ; text begins on 1^a. The commentator quotes the following authorities—

रसरत्नाकर (4^b); अमर (5^a); रसरत्नाकर (5^a); अमर (5^b); रसरत्नसमुच्चय (6^a); रसरत्नाकर (6^b), (7^a), (7^b), (8^a), (9^a), (9^b), (10^a); चरकवाग्भट्टादि (21^a); रसरत्नाकर (23^a), (24^a), (26^a), (26^b), (27^a), (30^a), (32^a), (32^b); रसवाग्भट (34^b); अमर (twice on 39^b); विष्णुभिषक् (41^a); वैद्यवरचंद्रशिखर (46^b); besides these many anonymous quotations under इत्येके, तदुक्तं, ग्रंथांतरे, etc. are given. Folio 49^b gives a prescription of रामबाणगुटिका. Incomplete.

Age.— Appears to be fairly old.

Author.— The name of the author बिद्दु (acc. to Aufrecht बिंदु) is given on fol. 11^a as इति बिदुपंडितविरचितेष्टौ संस्काराः । The name of the commentator is वैद्य महादेवपंडित.

Begins.—fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ चिकित्सां विभजेत् ॥
सा दैवी प्रथमा सुसंस्कृतिरसैर्या निर्मिता सद्रसैः
चूर्णस्नेहकषायलेहरचिता स्यान्मानवी मध्यमा ।
शस्त्रच्छेदनलास्यलक्ष्मणकृता चाराधमा सासुरी-
त्यायुर्वेदरहस्यमेतदखिलं तिस्रः चिकित्सा मताः ॥ १ ॥ etc.

Ends.— fol. 49^a

द्राक्षाकच्छुफलं तिलावरिजया प्रत्येकशः पालिका
मात्रामा द्विपलं यवा शरपला यष्टि द्विमुष्टि गुला ।

कृष्णा धात्रिवलत्रयेक्षुकदलीकंदैः क्रमाद्भावये-
त्सर्वं सप्तदिनं निवेश्य विमले पात्रे सितामिश्रितं ॥
माषद्वंद्वमितं भजेत्तिलघृतं दुग्धेन पिष्टं पिबेत् ॥

इति वैद्यमहादेवपंडितकृते रसपद्धतिटीका समाप्ता ॥ शुभमस्तु ॥ दक्षिणामूर्त्तये नमः ॥

References.— (1) Mss.— A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 495[a]; ii, 115[b].

B–Descriptive Catalogues :—

Weber's Catalogue of Berlin Mss. Vol. 1, No. 970.

(2) Printed Editions :—

(1) Along with Lohasarvasva, edited by Vaidya Jādavji Tricumji, Bombay, 1925 (Āyurvedīya-grantha-māla, No. XIV and XV).

रसमञ्जरीतन्त्र — Rasamañjarītantra

No. 196 — 907. / 1887–91.

Size.— $12\frac{1}{5}$ in. by $6\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 35 leaves ; 12–13 lines to a page ; 43 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; almost correct ; the text begins with folio 1[b] and ends with folio 35[a] ; divided into ten chapters (अध्यायs) with the following colophons—

fol. 3[a] I इति श्रीपंडितवैद्यनाथसुतशालिनाथविरचिते रसमंजरीसोधनकथनं नाम प्रथमोध्यायः ।

5[b] II इति श्रीरसमंजरीतंत्रे रसजारणादिकथनं नाम द्वितीयोध्यायः ।

11[b] III Do उपरसशोधनमारणसत्वपातनकथनं नाम तृतियोध्यायः ।

13[b] IV Do विषलक्षपरिहारकथनं नाम चतुर्थोध्यायः

fol. 17^b V Do स्वर्णादिधातुशोधनमारणकथनं नाम पंचमोध्यायः ।

29^a VI Do रसनिरूपणं नाम षष्टोध्यायः ।

30^a VII Do दिव्यरसायनगुटिकाकथनं नाम सप्तमोध्यायः ॥

31^a VIII Do नेत्रांजनकेशरंजनकथननामा ऽष्टमोध्यायः ।

33^a IX Do वीर्यस्तंभनादिनामनवमोध्यायः ।

35^a X इति श्रीपंडितवैद्यनाथतनश्रीशालिनाथविरचिते रसमंजरीतंत्रे कालज्ञानादिकथनं नाम दशमोध्यायः ।

The band-writing of folios 16 to 35 differs from that of the foregoing ones. The name of the scribe is विप्र शिवलाल व्यास. Complete.

Age.— Bears Saṁ. 1890, Kārtika Kṛṣṇa 5, Śanivāsara.

Author.— Śālinātha, son of Vaidyanātha.

Begins.—fol. 1^b

श्रीमन्नारायणो जयति

यद्गंडमंडलगलन्मदवारिविंदु-
पानालसातिनिभृता लुलितालिमाला ।
यद्गुंजितेन विनिहंति नरेंद्रनीलः
शक्तिः शिवो गणपतिः शिवमातनोतु ॥ १ ॥
इंदीवरा भवतु यच्चरणारविंद-
द्वंद्वे पुरंदरपुरस्सरदैवतानां ।
वंदारुतं कलयतां सुकीरीटकोटी-
श्रीसारदा भवतु सा भवपारदा वः ॥ २ ॥
श्रीवैद्यनाथतनयः सुनयः सुशीलः
श्रीशालिनाथ इति विश्रुतनामधेयः ।
तेनावलोक्य विधिवद्विविधां प्रबंधा-
न्नारभ्यते सुकृतिना रसमंजरीयं ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 35^a

इभवक्त्रमहं वंदे पाशांकुशसुशोभितं ।
कामरूपं मदोन्मत्तं विघ्नपाशं निकृंतनं ॥
वैद्यनाथस्य पुत्रेण शालिनाथेन धीमता ।
शास्त्रमालोक्य सुधिया रचिता रसमंजरी ॥

इति श्रीपंडितवैद्यनाथतनश्रीशालिनाथविरचिते रसमंजरीतंत्रे कालज्ञानादिकथनं नाम दशमोध्यायः १० समाप्तोयं ग्रंथः मीती कार्तिककृष्ण ५ शनिवासरे सँव्वत् १८९० का लिप्पकृतं विप्रशिवलालव्यास लिषायतं मानभावमीश्रजी श्रीश्रीश्रीमोतीरामजी बासी विडदा लाका हालवासी चोमुका वाचै पठै ताकु जै श्रीमन्नारायणस्वामी वंच्या श्रीरस्तु नारायणसमर्पयेत् ॥ ॥

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 495[b] ; ii, 116[a] ; iii, 106[a].

B–Descriptive Catalogues :—

It is different from रसमञ्जरी described by Mitra in his Notices of Sanskrit Mss., Vol. VI, No. 2162. I. O. Catalogue, part V, No. 2721.

(2) Printed Edition :—

Edited with Marāthi Trans. by Tryambaka Gurnnātha Kale, Poona, 1915 (Vaidyaka-grantha-mālā, No. 2).

रसमञ्जरीतन्त्र **Rasamañjarītantra**

No. 197 $\frac{1078.}{1886\text{-}92.}$

Size.— $12\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 44 leaves ; 9–10 lines to a page ; 37–38 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; folios 1–4 and 34–35 are of thinner material, the rest being thick paper ; folios 1, 3, 4, and 34 have double lines in red ink on the borders ; thin paper is brittle and the left-hand corner of 1[b] is lost along with letters श्रीगणे out of श्रीगणेशायनमः ; many folios have single–line borders on both the sides ; it is the same as No. 195 with which it agrees ; it gives v. l. at some places on the margin. Complete. In the colophons it is mentioned as रसमञ्जरी instead of रसमञ्जरीतन्त्र. Scribe's name महात्मा धनराजः. At the end the total of verses in the text is given as 875.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śālinātha, son of Vaidyanātha.

Begins.— fol. 1ª

. . . शाय नमः ॥

यद्गंडमंडलगलन्मदवारिबिंदु-
पानालसातिनिभृता ललितालिमाला ।
. . जितेन विनिहंति नरेंद्रनील-
संकांशवो गणपतिः शिवमातनोतु ॥ १ ॥
इंदीदरा भव त यच्चरणारविंद-
द्वंद्वे पुरंदरपुरःसरदेवतानां ।
वंदारुतां कलयतीसु किरीटकोटी-
श्रीसारदा भवतु सा भवपारदा वः ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 44ª

इभवक्त्रक्रमहं वंदे पाशमंकुशशोभितं ।
कामरूपमदोन्मत्तं विघ्नपासनिकृत्तनी ॥
श्रीवैद्यनाथतनयो शालिनाथेन धीमतां ।
शास्त्रमालोक्य माकृष्य कृतेयं रसमंजरी ॥

इति श्रीपंडितवैद्यनाथपुत्रशालिनाथविरचिते रसमंजर्यां कालज्ञानादिकथनं नाम दशमोध्यायः ॥ १० ॥ समाप्तोयं रसमंजरी ॥ श्लोक ८७५ लि० महात्मा धनराजः

Reference.— See No. 196.

रसमञ्जरीतन्त्र — Rasamañjarītantra

No. 198 — 936. / 1884–87.

Size.— 11 in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 18 leaves; 10 lines to a page; 40–42 letters to a line.

Description.— Country paper: Devanāgarī characters: hand-writing good; it is a fragment beginning with folio 2 and ending with folio 25; in the middle folios 11, 12, 16, 18, 22 and 23 are wanting; material is brittle paper worn out

on all sides ; it ends abruptly in the middle of नित्योदितरस, Ch. VI. It begins with verse 10[b] of 1st chapter. It is the same as No. 195.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śālinātha, son of Vaidyanātha.

Begins.— fol. 2[a]

न तेषां सिध्यते किंचिन्मणिमंत्रौषधादिकं ॥ १० ॥
मंत्रसिधो महावीरो निश्चलः शिववत्सलः ।
देवीभक्त सदा धीरो देवतार्चनतत्परः ॥ ११ ॥ etc.

Ends.— fol. 25[b]

रसो नित्योदितो नाम्ना ह्यर्शोरोगकुलांतकः
हस्ते पादे मुखे नाभ्यां गुदे वृषणयोस्तथा ॥
शोथो हृत्पार्श्वशूलं च यस्यासाध्योर्शसो हितः ।
अ··· ··· ··· ··· ···

Reference.— See No. 196.

रसरत्नदीप — Rasaratnadipa

No. 199 — 1097. / 1886-92.

Size.— $8\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 21 leaves ; 7 lines to a page ; 23 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad, but legible ; three lines in red ink on both the borders ; numbers of verses are somewhere given in red ink. At some places there are notes on the margins. The text is very corrupt. The author seems to belong to a royal family. He calls his ancestors as reigning at Kāṣṭā on the banks of Yamunā. His father's name is Ratnapāla and he was in the service of his grand-father named Sādhāraṇa. The Ms. is incomplete. Paper is old, worn out and musty.

Age.— Appears to be old.

Author.— Rāmarāja.

Begins.—fol. 1[b]

स्वस्ति श्रीस्वरस्वत्यै नमः ॥
प्रेंखोलस्फुटनीलनीरजदलाद्वै प्रतीतिप्रदा
दृष्टिर्दोष्णिमालनीलिमगुणद्रोहण्यनन्तस्य वः ।
लक्ष्म्यास्तु सुखाय बिम्बितवती याभाति लाम्बुद
श्यामे श्रीयमुनाप्रवाहजठरे लोलेव मीनाङ्गना ॥ १ ॥
जयति विदितसारः सृष्टविश्वोपकारः
प्रबलगदकुठारः संहिता कण्ठहारः ।
सकलगुणसमाजः सिद्धविद्यानिकुंञ्ज-
स्त्रिपुरहरतनूजस्तेजसः स्फारिपुञ्जः ॥ २ ॥
अस्ति प्रशस्तिरिव भूरिसुवर्णफर्णा
काष्ठेति नाम नगरी यमुनातटान्ते ।
यस्यां नरेंद्रतिलको हरीचंद्र नामा
टाकात्वयैकमुकुटः क्षितिनिको बभूव ॥ ३ ॥
तस्यात्मजः क्षि(fol. 2[a])तिपतिर्जगति प्रसिद्धः
साधारणो रणविनितशत्रुसेन
त्रिस्थानमाग्जमधिगम्य जगद्विरिश्वे-
र्मूर्तं स्थितं च पुरवास्यकरोत्प्रतापात् ॥ ४ ॥
तस्यात्मजास्त्रय इमे विदिता जयन्ति
जायानयं समिति लक्ष्मणसिंहनामा
शत्रूं विजित्य कृतवान्त्रियुकामिनीनां
वर्षाविलोचनयुगे हृदये निदाघं ॥ ५ ॥
श्रीमान्यरः सहजपाल इति तीव्रश्चन्द्रः
स्वयं सुकविलोचकैरवाणां ।
स्त्रीणां नृणां हृदयपङ्कजकर्णिकायां
तुल्यानुराग इव भाति गुणै सादा यः ॥ ६ ॥
fol. 2[b] यत्कीर्त्तिकान्तिविमलो वचसां विलासो
हारावलीव लुठति स्तुतिपाठकानाम्
कण्ठे कवित्वधनिनां मदनो नरेंद्रो
लक्ष्मीनिवासनिवानिलयो बलिवद्वयन्यः ॥ ७ ॥

वंशेथ विश्वविदिते नृपरत्नपालः
प्रादुर्बभूव करुणावरुणालयोस्मिन् ।
यस्माद्भूत्सुतनयो विनयाम्बुराशिः
श्रीरामराज इति रम्यतया श्रिया च ॥ ८ ॥
साधारणक्षितिपतेः सुनियोगयोगात् ।
संप्राप्य सेवकपदं खलु रामराजः ।
नानामयात्त्वतमसः प्रशमाय धन्यो
रम्यं करोति कुतुकाद्रसरत्नदीपम् ॥ ९ ॥

Ends.—fol. 21^b

घृताक्त—देये—ह्लनुष्णेन वारिणा ।
छिन्नाम्बुसेन्दुवासेव्यं दाहजीर्णे सुधाजलम् ॥ ४७ ॥
सोषणं साद्रकं रम्भाफलभृष्टं कफोल्वणे ।
अन्येप्युपद्रवा जेयास्तत्तच्छातौष

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 496^a ; ii, 116^a and 220^a.

B–Descriptive Catalogues :—

Our work is referred to in Yogaratnākara (I. O. Catalogue, No. 2709) and Yogataraṅgiṇī (I. O. Catalogue, No. 2705–6). Weber's Catalogue of Barlin Mss., Vol. I, p. 300.

रसरत्नसमुच्चय **Rasaratnasamuccaya**

No. 200 $\frac{627.}{1895\text{–}1902.}$

Size.— $11\frac{7}{10}$ in. by 4 in.

Extent.— 135 leaves ; 10–11 lines to a page ; 47 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad but legible ; double lines in black ink on borders ; benedictory phrase, numbers of verses, *pratīkas* and colophons tinged with red pigment ; foll. 100–2 and 135 missing. Hence actual number of foll. 139–4 = 135. Paper is very old, musty, worn out and worm-eaten. The Ms.

deals with the different *Rasas* which the author has compiled from various works. Fol. 1ª contains receips of चन्द्रोदयरस and कामेश्वर घृत and the last words are पुरुसोत्तमेन पाठत्तत: . The text is corrupt. I have not been able to find the real name of author, which, it is alteged, was वाग्भट्ट (See Aufrecht, Cat. Cat. I, 496ª and I. O. Cat. Ms. No. 2722).

Age.— Saṁ. 1650.

Author.— Vāgbhaṭa, Son of Siṁhagupta.

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीरामचंद्राय नमः ॥ श्रीवैद्यराजाय नमः ॥

यस्यानंदभवेन मंगलकलासंभावितेन स्फुरत्-
भाम्रा सिद्धरसायिनेन करुणावक्ष्या सुधासिंधुना ।
भक्त्यानां प्रभवप्रसंजतिजरारागादिरोगा क्षणात्
शांतिं यांति जगत्प्रधानभिषजे तस्मै परस्मै नमः ॥ १ ॥

आढमश्चंद्रसेनश्च लंकेशश्च विशारदः ।
केपालीमतमांडव्यो भास्कर सूरसेनका ॥ २ ॥
रत्नघोषश्च शंभुश्च तत्वैको नरवाहनः ।
इंद्रदो गोमुखश्चैव कंम्बलि व्यालिरेव च ॥ ३ ॥
नागार्जुनसुरानंदो नागबोधिर्यशोधनः ।
खड्गः कापालिको ब्रह्मा गोविंदालंपको हरिः ॥ ४ ॥
सप्तविंशतिसंख्याका रससिद्धिप्रदायकाः ।
रसांकुशो भैरवश्च नंदीश्च छंद भैरव ॥ ५ ॥
मंथानभैरवश्चैव काकचंडीश्वरस्तथा ।
वासुदेवो ऋषिशृंगः क्रियातंत्रसमुच्चयी ।
रसेंद्रतिलको योगी मारुकिर्मौलिराह्वयः ॥ ७ ॥
महादेवो नरेंद्रश्च रत्नाकरहरीश्वरौ ।
एतेषां क्रियतेन्येषां तंत्राण्यालोच्य संग्रहः ॥ ८ ॥
रसनामामयघ्नानां चिकित्सार्थोपयोगिनां ।
सूनुना सिंहगुप्तस्य रसरत्नसमुच्चयः ॥ ९ ॥ etc.

Ends.— fol. 139ᵇ

आश्वन्यां कल्पितो भागो यज्ञेषु च महर्षिभिः ।
अश्विनावश्विरिंद्रश्च वेदेषु सुतरां श्रुताः ॥ १६२ ॥

वैद्यावित्यश्विनौ देवौ पूज्येते विबुधैरपि ।
अजरैरमरैर्नित्यं सुखितैरेवमादृतैः ॥ १३३ ॥
व्याधिमृत्युजराग्रस्तैर्दुःखप्रायैः सुखार्थिभिः ।
किं पुनर्भिषजो मर्त्यैः प्रज्यास्फुर्नातिशङ्कितः ॥ १३४ ॥

इति श्रीरसरत्नसमुच्चये सर्वेऽध्यायो रसभस्मस्य कल्पाध्यायेस्त्रिंशत्तिमः । ३० ॥ समाप्तः संवत् १६५० वर्षे आषाढमासे शुक्लपक्षे अष्टम्यां भोमवासरे पुस्तक--then follows a phrase which is disfigured with ink and which can be diciphered as लिषितं रत्नदास......ज्ञातिकायस्त-श्रीवास्तव्य ॥ Then follows—यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिषितं मया यदि सुद्धमसुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ सुभमस्तु ॥ वक्ताश्रोतायां हरिभक्तिरस्तु ॥ पुस्तक श्रीरामचंद्रो प्रीतिरस्तु ॥

References.— (1) Mss.--A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 496ª ; ii, 116ª.

B-Descriptive Catalogues :—

I. O. Catalogue, Mss. No. 2722-4.

Mitra's Cat. of Bikaner Mss. Nos 1429, p. 656.

Cat. of Madras Oriental Mss. Library, No. 13198.

(2) Printed Editions :—

(1) Edited with Bengali Trans. by Devendranātha Sena-gupta and Upendranāthasenagupta, Calcutta, 1915.

(2) Ānandāśrama Series, Poona, No. 19.

रसरत्नाकर — Rasaratnākara

No. 201 — $\frac{937.}{1884\text{–}86.}$

Size.— $8\frac{1}{10}$ in. by 4 in.

Extent.— 42 leaves ; 11 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; topic-headings and colophons are tinged with red pigment. This Ms. contains रसखण्ड and रसेन्द्रखण्ड revised and summarised by some one who has taken many liberties with the text. In all its colophons it is called सिद्धिखण्ड by which he means रससिद्धखण्ड mentioned on fol

39^b, last but one line. On fol. 2^b, line 2 we read सीसागुणाः। स्वर्गापवर्गविस्फारौ श्यामरस्योदरौ दूरे भवरोगहरौ वंदे चंडिकाचंद्रशेषरः ; This corrupt verse is identical with the first verse of रसखण्ड, Ms. No. 202. It contains 15 chapters, called *paṭalas* and the work seems to end on fol. 40^a after which some verses follow on तालविधि which is followed by their exposition in Hindi.

Age.— Saṁ. 1903.

Author.— Nityanātha Siddha, son of Pārvatī.

Begins.— fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥
अजन्मपापकूर्दहनैव वह्निना दारिद्र्यदूःखकरि दारुणसिंहरूपी
मृत्युं जरा विषधरस्य तु वैनलेय तुभ्यं १ नमामि सुरवंदित सूतराज
न निदानेन वृंदेन न भेषज्यशतैरपि
कलग्रस्तशरीरस्य पारदो रक्षणक्षमः २
स्वेदे मर्द्दनमाहारो जारणं च्छारणं तथा
रंजनं मारणं क्रांतं विज्ञेयादरकर्म्माणि ३ etc.

Ends.— fol. 42^b

चावल १ तथा २ भर धरकुं उपर सौनाकी अंगुठी के रणीजो धूंम्र लगे तो फिर रूपा का पत्र धर कुं गजपुट आंच्र देणी तव सिद्ध होइ पाछे कस्तुरी त्रिकुटा कैसर वालुंगमेहलखाय मात्रा चावल २ भर खाय आगे सुहावै तो वधती ले क्षुधा दुंगुणी होइ तृगुणी वीसही दुध पवि‹ा मई वना रहै तेजवधे मत्यं इति श्रीपार्वतीपुत्र नित्यनाथविरचिते रसरत्नाकरसमाप्तं श्री पत्र ४२ श्री श्रीरस्तु कल्याणमस्तु श्रीवनेश्वराय नमः श्रीविश्वेश्वराय नमः संवत १९०३ माघ वुदी ५ वुधे ग्रंथ समाप्तं पुस्तक जगंनाथजीकी भीषीराम चंद्रबीराम

References.— See No. 202.

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No. 202 628. / 1895-1902.

Size.— $11\frac{7}{10}$ in. by 4 in.

Extent.— 129 leaves ; 11 lines to a page ; 50 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; benedictory phrases, marks of punctuation and colophons tinged with red pigment; paper is old, musty and worm-eaten. The work originally consists of 5 *Khaṇḍas*, viz., रसखंड, रसेंद्रखण्ड, वादिखण्ड, रसायनखण्ड and मंत्रखण्ड. Out of these, the present Ms. contains the first two *khaṇḍas*. The first khaṇḍa consists of 10 chapters and it comes to an end on fol. 19ᵃ. The end of the Ms. shows that perhaps it is not complete; it is the 29th chapter and there is no indication of its completion nor is there any colophon. Fol. 129ᵇ contains a receipe in Marathi for burns.

Age.— Appears to be old.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीअश्विनीकुमाराभ्या नमः ।
श्रीगुरुचरणाभ्यो नमः ॥ अथ रसरत्नाकरस्य लेखनारंभो क्रीयते ॥

स्वर्गापवर्गविस्फारसागरस्यौदरोदरे ।
भवं रोगहरं वंदे चंडिकाचंद्रशेखरौ ॥ १ ॥
रसोपरसलोहानां तैलमूळविषैः सह ।
सुसाध्यं प्रत्ययोपेतं कथ्यते रससाधनं ॥ २ ॥
वैद्यानां यशसेर्थाय व्याधितानां हिताय च ।
वादीनां कौतुकार्थाय वृद्धानां देहसिद्धये ॥ ३ ॥
मत्रीणां मत्रसिद्ध्यर्थे त्रिविधाश्चर्यकारणं ।
पंचखंडमिदं शास्त्रं साधकानां हितप्रियं ॥ ४ ॥
रसखंडे तु वैद्यानां व्याधितानां रसेंद्रके ।
वादिनां वादखडे च वृद्धानां च रसायने ॥ ५ ॥
मंत्रीणां मंत्रखंडे च रससिद्धिः प्रजायते । etc.

Ends.— fol. 129ᵃ

श्वासमृत्युद्भवं हंति सकासं नात्र संशयः ॥
गंधकं टंकणं सिंधुकांचनीनवसारकं ॥
सौवर्चलं यवक्षारं काचं रक्तसुवर्चलं ॥

सितं रक्तं च पाषाणं मुखकोत्थं नियोजयेत ॥
नैपालबीजमज्जा च समं जंबीरपिंडितं ॥
शुभं भवतु

References.-- (I) Mss.—A-Aufrecht's Catalogues Catalogorum : i, 496[a] ; ii, 116[a] and 220[a] ; iii, 106[a].

B-Descriptive Catalogues :—

Mitra's Cat. of Bikaner Mss., p. 656, No. 1430 (रसेन्द्रखण्ड) I. O. Cat. Mss. No. 2673, 2679, 2708 and 2760 quote रसरत्नाकर. Govt. Oriental Mss. Library, Madras, Vol. 23 Mss. No. 13199-13206. Notices of Sanskrit Mss. by Hara prasāda Śāstri, Second Series, Vol. 1, No. 308 (only मन्त्रखण्ड).

(2) Printed Editions :—

Fourth (रसायन) knaṇḍa, Edited by Jādavji Tricumji, Āchārya, Bombay, 1913 (Āyurvedīya-grantha-mālā, No. X).

रसरत्नाकर **Rasaratnākara**

No. 203 908. / 1887-91.

Size.— $11\frac{1}{10}$ in. by $5\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 12 leaves ; 11 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; benedictory phrase, double lines on borders and marks of punctuation in red ink ; topic-headings tinged with red pigment ; paper is old and musty. The Ms. is a part of the second khaṇḍa रसेन्द्रखण्ड, although it is called चिकित्साखण्ड. This conclusion is based upon the complete identity between this text and the texts of रसेन्द्रखण्डs as found in other Mss. It extends upto the चिकित्सा of ज्वर. It is full of lacunae ; the text is somewhat corrupt.

Age.— Appears to be old.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins.—fol. 1[a]

श्रीकृष्णाय नमः ॥ अथ चिकित्साखंड
आयुरारोग्यदातारं भववैद्यं जगद्गुरुं ।
आदिव्याधिहरं वंदे परशक्ति युतं शिवं ॥ १ ॥
चिकित्सां सुकरां वा-सर्वरोगकुलांतकं ।
निदानलक्षणोपेतां सर्वशास्त्रानुकारिणीं ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 19[b]

स्वेदे लघुत्वं शिरसः कंडू पाको मुखस्य च ।
क्षवथुश्चान्नलिप्सा च ज्वरमुक्तस्य लक्षणं ॥
रोगाणामाधिपत्यत्वाच्चिकित्सादौ ज्वरे कृते ।
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन ज्वरस्यैव चिकित्सयेत् ॥

इति श्रीपार्वतीपुत्रनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे ज्वरचिकित्सा नाम प्रथमोपदेश ॥ अथ ज्वरातिसारस्य परस्परसंबंधत्वात् अतीसारस्य चिकित्सामाह

References.— See No. 202.

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No. 204 924. / 1887-91.

Size.— $9\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 24 leaves ; 14-18 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very bad and legible with difficulty ; written in small letters and very closely ; single lines in black ink on borders ; topic-headings and verse-numbers tinged with red pigment ; paper is very old, musty and worn out. The text is an admixture of Sanskrit and Hindi. Foll. 11[a] and 14[a] are blank.

Age.— Saṁ. 1627.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1[b]

पादस्य मारणं ताम्रेण । अनया युक्त्या । भवति । ताम्रस्य पत्राणि खरले पारामध्ये प्रक्षिप्य घृष्यते । पारदो पात्रे यावद्यतदनु पारदे वेधितानि ताम्रपत्राणि तत्रादाकृष्य कोरी स्थालीमध्ये क्षेपयित्वा । उपरि लवणं प्रदाय कोरी तोलडी उपरि सन्मुख कोरी तौलडी दत्वा मृत्तिकाया तउलडीद्वयस्य द्वारं रुंधयित्वा तदनु तस्य द्वारस्य वेष्टने वज्रवस्त्रं मृत्तिकायां थथेडयित्वा etc.

Ends.— fol. 24[b]

अतैरप्पी भवति नागवल्लीदलेन परिपक्केन सह रती १ मात्रेण भक्षयेत् महाबलं करोति अग्निदीपनं क्रोति । नेत्र वलीकरोति कामं करोति क्षुधां करोति निद्रां करोति । ब्रह्मराक्षसो नाम रसः । इतिरसरत्नाकरसमाप्तं । श्री पां) name disfigured) संवत् १६२७ (disfigured with ink :— लिषितं पांडेपारस. . . .) इदं रसरत्नाकराभिधानं शास्त्रं स्वहस्तेन लिषितं ॥ वर्ष वैशाष सुदि २ शुक्रवासरे ॥ श्री ॥

रसरत्नाकर **Rasaratnākara**

No. 205 1080.
1886-92.

Size.— 12 in. by 5⅘ in.

Extent.— 146 leaves ; 7 lines to a page ; 25 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī Charaters : hand-writing good and bold ; from fol. 136[a], line 5 there is another hand-writing till the end. Marks of punctuation and the colophon tinged with red pigment till fol. 9[a]. There is no numbering of verses or marks of punctuation from 15[b] onwards. Foll. 105-107 are repeated. The Ms. deals with the 3rd khaṇḍa, viz., वादखण्ड or वादिखण्ड. The text is very corrupt.

Age.— Difficult to understand the era ; appears to be modern.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेणेशाय नमः ॥ ॐ नमः श्रीधिष्ठाय नमः ॥
अथ वादखंडमाहः ॥

शुष्ट येन विदाविदामखमरुत्तेजो जलं भूगणाः
श संचिज्छित्रशक्तिभैरवकला श्रीकंठपंचानना।
इशे रुद्रमुरारिधातृविबुधा चंद्रार्कतारागणाः
शोयं पातु चराचरं जगदिदं निर्नामनामाभिदः
नत्वा श्रीपार्वती देवी नत्वा श्रीसिद्धसत्पति
रसरत्नाकरं वक्ष्ये देहे लोहो शिवं करं ॥ २ ॥

Ends.— fol. 143[a]

सिद्धगणै सुरवरैरथ सिद्धिकामै वाद्धं हठात्परममंत्रबलेन तैश्वा।
तस्माद्विशिष्टमनुजै कृतमंत्रजापैः कार्यं ततो रसवरे कृतबंधनं च ॥
इति श्रीपार्वतीपुत्रश्रीनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे वादखंडे मांगोपांगे नागवंग शुद्धकरणं नाम अष्टादशमोपदेश १८

अथास्मिन्शुभसंवत्सरे श्रीमद्विक्र (fol. 143[b]) मादित्यराज्ये वेदरंध्रसुरप्रथ्यब्दे दक्षिणायने सूर्ये ग्रीष्मऋतौ महामांगल्यप्रदमासे आषाढमासे शुक्लपक्षे तिथौ दशम्य। भौमवासरे प्रेमदासस्य शिष्य दौलतरामस्ये रराद परोपकारार्थं जयपुरनगरे ११३३८४ ॐ नमः शिवाय:। अथ ग्रंथस्य संख्यायां अष्टौ सहस्र(८८५०)हितांनि च ॥ सितायां ५ वाण ५ अयस्यट श्लोका १६ यं षोडशो भवेत् ॥ १ ॥ वादखंडस्तृतीयंग्रं ॥ ३ ॥ रसेंद्रखंडद्वितीयः ॥ २ ॥ श्री रामजी

Reference.-- See No. 202.

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No. 206 $\frac{544.}{1892-95}$

Size.— 9 in. by $6\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 24 leaves; 13–14 lines to a page; 30 letters to a line.

Description.—Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; double lines in black ink on borders; foll. 9[b] and 10[a] have no borders; one-fourth of the left-hand side of fol. 9[b] is blank; foll. 8[a] and half of 10[b] are also blank; there are diagrams of pots used for cooking minerals: paper is old, musty and worn out. The Ms. contains the first khaṇḍa viz., रसखण्ड of Rasaratnākara; and a few lines of the second khaṇḍa. Colophons and topic-headings tinged with red pigment.

Age.— Appears to be old.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins.— fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥
स्वर्गापवर्गविस्फारौ सामरस्योदरे
भवरोगहरौ वंदे चंडिकाचंद्रशेखरौ ॥

etc. same as in No. 201

Ends.— fol. 24^a

इति श्रीपार्वतीपुत्रनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे रसखंडतैलपातादि-
विशोधनं नामोपदेशः ॥ ० ॥ इति रसषंडः ॥ स्वस्ति श्रीगणेशाये नमः
आयुरारोग्यदातारं भववैद्यं जगद्गुरुं ।
आधिव्याधिहरं वंदे पराशक्तियुतं शिवं ॥ १ ॥
अथ सर्वसाधारणसाध्यासाध्यलक्षण

Reference.— See No. 202.

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No. 207 543. / 1892-95.

Size.— $11\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 164 leaves ; 9 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; borders decorated with double lines in red ink till foll. 110, with a few lapses ; from fol. 111 till the end, execept for a few cases, there are no lines on borders. Foll. 123^a, 133^a and 133^b (with an exception of 3 lines only) are written in red ink. Colophons and marks of punctuation in red ink. Fol. 1 is missing and has been replaced by someone with a page from रघुवंश. Foll. 4^a, 5^b, 19^b, 23^b, 36^b, 75^b, 85^b, 106^b, 146^b, 150^b and 159^a are blank. Paper is old, worn out and musty. The Ms. seems to contain the रसखण्ड and रसेंद्रखण्ड.

Age.— Saṁ. 1734.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins.— fol. 2ª

थं च दीपिकां रसमंगले ॥ १४ ॥
व्याधिनां संहिता यत्र प्रोक्ता नागार्जुनेन तु ।
उक्तं चर्प्पटसिद्धेन स्वच्छे वैद्यैकपालिके ॥ १५ ॥
अनेकरसग्रंथेषु संहतास्त्वागमेषु च ।
यदुक्तं वाग्भटे चर्के सुश्रुते वैद्यसारके ॥ १६ ॥ etc.

Ends.—fol. 165ᵇ

सिंदूरवाटिका स्वेतजलेन सह पेषयेत् ।
शाते नैव लेपयल्लोम जायते शंखवद्रवं ॥
मंडेन स्वेच्छाक्राति पुनः प्रत्ययनं भवेत् ।
तक्रश्नानेन स्त्राक्षियं कृष्णवां जाति मूर्द्धजा ॥
इति केशरंजनं समाप्तं ॥
इति रसरत्नाकरे समाप्तं ॥ संवत् १९३४ वर्षे पोषवदि ६ बुधवारके दिन संपूर्णसमा

Reference.— See No. 202.

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No. 208 — 941. / 1891–95.

Size.— $10\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 144 leaves ; 11–12 lines to a page ; 35 letters to a line.

Description.— Country paper , Devanāgarī characters ; hand-writing bad but legible ; irregular double lines in black ink on borders ; benedictory phrase and colophons tinged with red pigment. It is a fragment and starts with fol. 3 and the 2nd chapter (यावत्सूतं न सिद्धं missing from the first verse). Fol. 93ᵇ blank. Otherwise the text agrees with that of Ms. No. 207

Age.— Saṁ. 1621.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins.--- fol. 3[a]

...........न च सूतमत्तुदं मूर्छितं गंधबद्धं
नो वज्रं मारितं वा न च गगनवधो नोपसूताश्वसिद्धः।
स्वर्णाद्यं सर्वलोहं विषमपि न मृतं तैलपातो न जातः
तावद्वैद्यः क्व सिद्धो भवति वसुभुजां मंडले श्लाघ्ययोग्यः ॥ १ ॥
अथातः संप्रविष्यामि दोषाष्टकनिवारणं।
इष्टिकारंजनीधूमै षोडशांसै रसस्य वै ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 146[b]

मंडेन सर्वशुक्लाति पुनः प्रत्ययनं भवेत ॥
तक्रश्नानेन स्वाक्षेपं कृष्णतां याति मूर्द्धजा ॥

इति श्रीपार्वतीपुत्रनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे केसरंजनं समाप्तं संवतु १६२१ ब्रक्षें चैत्रवदी ५ गुरुवासरे लीः मेघा दुल्हपुत्र सुभं भवतु कल्यणमस्तु श्रीरस्तु। याद्रसं पुस्तकं द्दष्ट्वा ताद्दशं लिषितं मया जदि सुद्धंमसूद्धं वा मम दोषों न दीयते॥ तैलं रक्षे जलं रक्षे रक्षे सिठलबंधणं मूर्षहस्ते न दातव्यं इमं वदाति पुस्तकं। मेघा पटनार्थे इदं ग्रंथं समाप्त इति रसरत्नाकरपार्वती...(undecipherable)

Reference.— See No. 202.

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No. 209 942. / 1891–95.

Size.— $8\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 17 leaves; 15 lines to a page; 40 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; there are three different hand-writings, one of them being irregular; borders have double lines in red ink; marks of punctuation in red ink; benedictory phrase, verse numbers and colophons tinged with red pigment. The Ms. is a fragment of the 5th khaṇḍa, viz., मन्त्रखण्ड of Rasaratnākara, although the phrase in the beginning is श्रीनागार्जुनी विद्या लिख्यते. Paper is old and musty. Fol. 13 is missing.

Age.— Appears to be old.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins.— fol. 1[b]

ऐं नमः श्रीनागार्ज्जुनी विद्या लिख्यते ॥
यः शांतः परमान्वयः पराशिव कंकालंतको
ध्यानातीतमनादिनित्यनिचयः संकल्पसंकोचकः ।
etc. same as in No. 209

Ends.— fol. 18[b]

खरमूत्रैस्तदंगारं क्षाले चुल्ल्यां निवेशयेत ।
काष्टभारशतेनापि पित्तपाको न जायते ॥ २१ ॥
मूलं तु श्वेगुंजोत्थं । वह्नौ मंत्रकतं क्षिपेत्
तस्यौपरिस्थितचान्नं । मासेनानापि पच्यते ॥ २२ ॥
पिटप

References. — See No. 202.

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No. 210 182. / Viś. 1.

Size.— 8 in. by $6\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 84 leaves ; 9 lines to a page : 16 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good and bold ; double lines on borders, benedictory phrase, marks of punctuation, topic-headings and colophons in red ink. Foll. 81 and 82 are damaged on the left-hand bottom corner and some part of the text is missing. This Ms. forms the 5th khaṇḍa मंत्रखण्ड of Rasarantākara and deals with various charms. It has got twenty chapters. The text is very corrupt. The author draws upon various tantras. There are three Mss. of this very part which have the title *Mantrasāra* (967 of 188-91 °*Sāroddhāra*, 1007 of 1891-95, and 1083 (iv) of 1886-92). They have been put under *Tantra* section, as they are known as *Mantrasāra* in the colophons.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

यः शांतः परमान्वयः परःशिवः कंकालकालांतको
यानार्तिःतमनादीनित्यनीचयः संकल्पसंकोचकाः ।
आभासांतरभासकः समरसः सर्वात्मना बोधकः
सोयं सर्वमयो ददातु जगती वीयादिसिध्याष्टकं ॥ १ ॥
या नित्या कुलकालशोभितवपु बोद्धादिना जूंभते
पूर्णाभं सृतकुंडलीपरपरा मंत्राधिकां सिद्धिदा
माला पुस्तकधारिणि त्रिनयना कुंदुवर्णा वला
नित्यानंदकुलप्रकासजननिं वाग्देवतामाश्रये ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 84[a]

अदृश्यं जायते सत्यं देवैरपि न दृश्यते ॥
दिग्वेदमनुकाभिश्च ज्यं कुले तैलपर्पिनैः ॥
पुष्पभा(fol. 84[b])स्कयोगेन त्रिलोहेन तुष्टयेत् ॥
मूर्द्धस्थैः खेचरत्वं स्याद्योजनानां शतावधी ॥

इति श्री ॥ पार्वतिपुत्रनीत्यनाथसीधविरचिते रसरत्नाकरे मंत्रखंडे कक्षपुटे विंशतिमः पटलः ॥ तीला रक्षे जलात रक्षेरक्षेसीतलबंधनात । परहस्ते गता रक्षे एवं वदति पुस्तकं ॥ श्री ॥

Reference.— See No. 202.

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No. 211 $\frac{439.}{1884\text{–}86.}$

Size.— 10 in. by $4\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 2 leaves; 12 lines to a page; 40 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing bad but legible; paper is old, musty and worn out. It is a fragment of the fourth khaṇḍa, viz., रसायनखण्ड.

Age.— Appears to be old.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins.— fol. 1ª

श्रीपरंमात्मने नमः ॥ अथ कायाकल्प लिख्यते ॥

ब्रह्मवृक्षस्य पंचांगं छायाशुष्कं विचूर्णयेत् ।

मध्वाज्याभ्यां लिहेत कर्षं वर्षकेन जरापहं ॥ १ ॥

जीवेत्वर्षसहस्रैकं दिव्यकायो महाबलः ।

ब्रह्मवृक्षस्य पुष्पाणि छायाशुष्काणि विचूर्णयेत ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 2ᵇ

त्रिफला वाकुची बीजं पिप्पलि चाश्वगंधिका

सर्वतुल्यं कृतं चूर्णं मध्वाज्याभ्यां लिहेत्पलं ॥

संवत्सरमिदं भक्षेत जी तब्रह्मदिनत्रयं ॥

तत्र मंत्रः ॥ ॐ ह्रां ह्रीं ह्रुं सः स्वाहा ॥ अनेन मंत्रेण भक्षयेत् ॥ इति श्रीपार्वतीपुत्रनित्यनाथसिधविरचिते रसरत्नाकरे रसायनखंडे नानारसायन-कायाकल्पविधि संपूर्ण ॥ श्रीपरमात्मने नमः ॥ राम राम राम शिवाय नमः ॥ श्रीनारायणाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥ उमापतये नमः ॥

References.— See No. 202.

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No. 212 — 414. / 1895–1902.

Size.— 10 in. by 4½ in.

Extent.— 55 leaves ; 13 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper : Devanāgarī characters : hand-writing legible ; double lines in black ink on borders : benedictory phrase, topic-headings, verse-numbers and colophons tinged with red pigment ; paper is very old, musty, worm-eaten, worn out and brittle. The Ms. is a fragmenr of the 5th khaṇḍa, viz., the मंत्रखण्ड of रसरत्नाकर. Text not correct.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Nithyanāthasiddha, son of Pārvatī

Begins.— fol. 1[b]

ओं नमोः श्रीधन्वंतराय नमः ॥
यः शांतः परमाद्वयः परासिवः कंकालकालांतको
ध्यानातीतमनादिनित्यनिचयः संकल्पसंकोचकः।
आभासांतरभासकः समरसः सर्वात्मना बोधकः
सोयं सर्वमयो ददातु जगतां बिद्यादिसिध्यष्टकं ॥ १ ॥

etc. same as in No. 210.

Ends.— fol. 55[b]

मंत्रं लक्षमिदं ज्पप्या भूतनाथः प्रसीदाति ।
स्वर्भूपातालभूतानि स्मरणात्कुरुते वशं ॥
ओं नमो भूतनाथाय सप्तमस्तभूवन्भूतानि साधय न्हें ॥
इति पार्वतीपुत्रनित्यनाथलोकवशीकरणं नाम द्वितीयोपदेशः ॥ अथ राजवश्यं ॥

कुंकुमं चंदनं चैव रोचनं शशिमिश्रितं ।
गवां क्षीरेण तिलकं राजवस्यं करं परं ॥
ओं न्हीं ग्रः असुकं मे वशं

References.— See No. 202.

रसरत्नाकर — Rasaratnākara

No. 213 — 359. / 1880-81.

Size.— $9\frac{1}{2}$ in. by 5 in.

Extent.— 90 leaves ; 11 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; three lines on borders, marks of punctuation and colophons in red ink ; foll. 78-85 have no border-lines ; foll. 47-48 missing ; fol. 74 is numbered as 73 ; foll. 76-77 repeated. The Ms. is the 5th khaṇḍa, viz., मन्त्रखण्ड of Rasaratnākara. The text is corrupt and there are many lacunae. First six and a half verses are missing. Our Ms. starts with 6[b].

Age.— Saṁ. 1743 ; Śaka 1608.

Author.— Nityanāthasiddha, son Pārvatī.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
करंकिणी मेरुतंत्रे कालचंडेश्वरीमते ॥
शाकिनीडाकिनीतंत्रे च रौद्रे उग्रहविग्रहे ॥
कौतुकीशील्यतंत्रे च ॥ क्रिया कालगुणोत्तरे ॥
हरमेखलके ग्रंथे इंद्रजाले रसार्णवे ॥ ३ ॥

etc. same as in No. 210.

Ends.—fol. 90[a]

पुष्पभास्करयांगेन त्रिलोहेन तु वेष्टितं ॥
मूर्द्धिस्थः खेचरत्वं स्या योजनानां शतावधेः ॥ ६७ ॥
एते सर्वमहायोगाश्चंडा मंत्रेण सिद्धिदा ॥ ६८ ॥

इति पार्वतीपुत्र श्रीनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे मंत्रखंडे कक्षपुटी नाम विंशतिमोपदेशः ॥ शुभं मस्तु ॥ यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ शुभं मस्तु ॥ श्रीरस्तु ॥ कल्याणम० संवत १७४३ शाके १६०८ प्रवर्त्तमाने मासोत्तममार्गशीर्षमासे शुक्लपक्षे तिथौ अष्टम्यां शनिवासरे इदं लिषितं ॥ शुभं मस्तु ॥ चिंतामणिमिश्र सारस्वतज्ञातीय तस्य सुत देवकीनंदनमिश्र इदं लिषितं ॥ जलाद्रक्षे थलाद्रक्षे रक्षे सिथलबंधनात् ॥ मूर्षहस्ते न दातव्यं एवं वदति पुस्तका ॥ १ ॥

References.— See No. 202.

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No. 214 — 248. / A. 1883–84.

Size.— $8\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 77 leaves ; 6 lines to a page ; 23 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; foll. 5–77 are more musty ; colophons tinged with red pigment ; condition good. The Ms. is obviously an inperfect copy of the fifth khaṇḍa, viz., **मन्त्रखण्ड** of Rasaratnākara. The colophons of six chapters which differ much are given below.

fol. 14ª इति श्रीपार्वतीपुत्र नित्यनाथसिद्धिविरचिते रसरत्नाकरे सिद्धिखंडे मंत्रसारोद्धारे सर्ववश्यादिपातिवश्यं नाम प्रथमोपदेशः ।

fol. 25ª इति श्रीरसरत्नाकरे मंत्रसारे आकर्षणादिस्तंभनं नाम द्वितीयोपदेशः ।

fol. 42ᵇ इति श्रीरशरत्नाकरे मंत्रसारो मोहनादिग्रहक्लेशनिवषण्ठो नाम तृतीयोपदेशः ।

fol. 51ᵇ इति श्रीपार्वतीत्यनाथसिद्धविरंचिते सीद्धखंडे मत्रशारोद्वारे रसरत्नाकरे कौतुहलोनाम चतुर्थोपदेशः ॥ ४ ॥ There is no colophon to indicate the 5th chapter.

fol. 64ª इति श्रीरसरत्नाकरे प्राडकामाधनं नाम षष्टमोपदेषः

fol. 77ª इति श्रीरुद्रयामले मंत्रे रसरत्नाकरं संपूर्ण शुभं मस्तु सर्वजगां the rest is disfigured with ink.

Foll. 64ª has only 4½ lines, Foll. 65 and 66 (but for a line and a half) are blank.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins.—fol. 1ª

ॐ श्रीगणेशाय नमः
ॐ यः शांतः परसौद्वयः परशिवः कंकालकालांतको
ध्यानातीतमारादिनित्यनिचयः संकल्पसंकोचकः ।

as in No. 210.

Ends.—fol. 77ª

पुष्पै भास्करयोगेन त्रिलोहेन तु वेष्टितैः
मूर्धिस्थैः खेचरत्वं स्याद्योजनानां शतावधिः
एते सर्वे महायोगश्चंडा मंत्रेण सिद्धिदाः

References.— See No. 202.

रसराजप्रकरण Rasarājaprakaraṇa

No. 215 938. / 1884-87.

Size.— $8\frac{2}{5}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 80 leaves ; 7-8 lines to a page ; 18-20 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; the Ms. seems to be a fragment of which folios 80-89 are missing, because after folio 79, the next folio is numbered 90 and there seems to be no connection of the text between these two folios. The text of the Ms. is identical with the text of the I Part of the आयुर्वेदप्रकाश Ms. No. 19. The anomaly of name is difficult to understand. This Ms. is named as रसराज, whileas Ms. No. 19 bears the name of अर्कप्रकाश on fol. 1[a]. Again the first verse of both the Mss. suggests the name अर्कप्रकाश, but the colopoon at the end of Ms. No. 19 gives the name of आयुर्वेदप्रकाश and our Ms. bears the title of रसराजप्रकरण. Our Ms. has two dates Saṁ. 1730 and Saṁ. 1899. I agree with Mr. P. K. Gode's suggestion that 1730 might be the date of the earlier Ms. of which this is a copy.

Age.— Saṁ. 1899.

Author.— Mādhava Upādyāya ?

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः । अथ रसराजप्रकरणं ।

अथ प्रकाशकाशारविमर्षांबुजनीमयं ।
सच्चिदानंदाविभवं शिवयोः वपुराश्रये ॥ १ ॥

same as in Part I No. 19.

Ends.—fol. 90[a]

पौष्टिकं वालमायुष्यं पुत्रप्रसवकारणं ।

चतुर्मुखेन देवेन कृष्णात्रयेयस्य सूचितं ॥

इति चतुर्मुखो १ इति आयुर्वेदाध्यायोक्तरूद्रोक्ते सिद्धादिमते रसराजप्रकरणं समाप्तं । खाग्न्यगेंदु १७३० मिति सावणवदी चोथ मंगलवर संवत १८९९ सुभं भवतु फोथी लीषी जगन्नाथजी दामा कीः लिखता ब्रामण गोकलनाथः ॥ १ ॥

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 496[a] ; ii, 116. (only रसराज is mentioned in both these entries).

रसराजशङ्कर Rasarajaśaṅkara

No. 216 70. / 1872-73.

Size.— 8 in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 69 leaves ; 9 lines to a page ; 24 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; three lines in red ink on each border ; topic-headings, verse-numbers and colophons tinged with red pigment. Paper is very old, musty and worn out. It is a fragment beginning with fol. 3 and breaking off on fol. 71. The following colophon on fol. 12[a] gives us the names of the work and the author. इति श्रीमद्वैद्यपंडितमुद्गलसुतरामकृष्ण-विरचिते रसराजशंकरे रसदशसंस्कारे मारणबंधनं नाम प्रथमोलंकारः। The work deals with रसs and has 9 अलंकारs or chapters. Our Ms. breaks in the middle of the 5th ch.—लोकनाथरस The bundle contains two extra leaves : (1) first page of जातिविवेक by गोपीनाथ and (2) the last page of वैद्यरत्नाकरभाष्य on which जातिविवेक is also written in a different hand.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Rāmakṛṣṇa.

Begins.—fol. 3[a]

रदः ॥

मंत्रसिद्धो महाधीरो निश्चलः शिववत्सलः ॥ १३ ॥
देवीभक्तः सदा धीरो देवतायागतत्परः
सर्वाम्नायविशेषज्ञः कुशलो रसकर्मणि ॥ १४ ॥
एवं लक्षणसंयुक्तो रसविद्यागुरुर्भवेत् ॥ गुरुलक्षणं ॥ etc.

Ends.— fol. 71[b]

लवगं नागरं पथ्या कणा जातीफळं पृथक्
प्रत्येकं वत्सनाभस्य पादांशं चूर्णितं क्षिपेत् ॥ ८ ॥
मातुलिंगार्द्रकद्रावै सप्तवारं विभावयेत्

Reference.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 496[a] : ii, 116[b].

B–Descriptive Catalogues :—

Weber's Berlin Mss. Cat. No. 965. B. B. R. A. S., Cat., No. 190.

रससङ्केतकलिका — Rasa-saṅketakalikā

No. 217 — $\frac{1081.}{1886\text{-}92.}$

Size.— $9\frac{7}{10}$ in. by $5\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 15 leaves ; 14–15 lines to a page ; 30–32 letters to a line.

Description.— Country paper : Devanāgarī characters ; hand–writing legible ; sides of folios slightly worm–eaten : borders on both sides have double black lines ; number of verses given : it is an exact copy of No. 218 and has the same lacunac and arrangement. The work ends after the 5th Ullāsa which is followed by different गुटीs and रसs which do not seem to form part of the original, the last 4 lines of folio 1[b], folio 2[a] and the first five lines of folio 2[b] are written in a different hand–writing.

Age.— Author's date Saṁ. 1593. The Scribe is Caturviṁśati–jñāti–Bhaṭṭa Dolatarāma of Avanti and the date of copying is— Saṁ. 1830, Mārgaśīrṣa vadi 7, śu[kravāra].

Author.— Cāmuṇḍa, a Kāyastha of Nigama family.

Begins.— fol. 1[a]

श्रीगणेशाय नमः ॥
शिवं नत्वा रसाधीशं चुंडकायस्थकुंभभः
करोति रससंकेतकलिकामिष्टसिद्धिदां ॥ १ ॥

॥ अथ पारदोत्पत्तिः ॥

स्कंदात्तारकहिंसार्थे कैलाशे विधृतं सुरैः

रते शंभोश्च्युतं रेतो गृहीतमग्निना मुखे ॥ २ ॥

Ends.— The work ends on fol. 14^a thus

सर्वदेवप्रीयः सर्वमंत्रसिधिप्रदायकः

स्नाने वस्त्रे रतागारो धूपोयं राजवल्लभः ॥ २ ॥ इति राजवल्लभो धूप ॥

वर्षैकाग्नितिथिमिते १५३९ चामुंडो योगिनीपुरे

रससंकेत २३ कलिकां कृतवानिष्टसिद्धिदां ॥ ३ ॥

Colophon at the end is—इति नैगमज्ञातीयकायस्थश्रीचामुंडकृतायां रससंकेतकलिकायां पुर्णतामेव पंचमोल्लासः ॥

अनलसलिलतैलश्लिष्टबंधान्यहस्ता नववसननिवासादंतरायाद्‌दाधं ।

इह लिखितमशुद्धशुद्धमेवं न दूष्यं करकृतमपराधं क्षंतुमर्हंति संतः ॥

Then follows a description identical with No. 218

The end is—संवत १८३० माम मार्गवदी ७ शु० चतुर्विंशातिज्ञाति भट्टदोलतरामेण लिपिकृतं ॥ अवतिमध्ये । वास्तयं ॥

Then follows in different writing the following verse

मेथी मदा तथा सुंठी घात्रिगोमूत्रपिष्टितं ।

मुद्गरं च तथा वज्रं लेपितं दुःखनाशनं । चोटनी की होष

References.— See No. 218.

रससङ्केतकलिका Rasa–saṅketakalikā

No. 218 943. / 1891–95

Size.— $8\frac{1}{5}$ in. by $5\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 22 leaves ; 17 lines to a page ; 17–18 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing shaky but legible ; sides of folios bent on corners and and sides ; written in modern book-style and not in *pothi*-style ; it has several lacunae ; marginal notes are given at places ; folio 21^b is blank ; folio 21^a contains a prescription in Hindi instead of the text. It contains 5 ullāsas and

a fragment of some other work on Vaidyaka. The colophons are—

fol. 4[a] इति नैगमज्ञातीयकायस्थचामुंडकृतायां रससंकेतकलिकायां प्रथमोल्लास ।

fol. 8[a] इति कायस्थचामुंडकृतायां रससंकेतकलिकायां द्वितील्लास: ।

fol. 8[b] Do Do तृतीयोल्लासः ।

fol. 16[b] Do Do चतुर्थोल्लासः ।

fol. 19[b] इति श्रीनैगमज्ञातीयकायस्थचामुंडकृतायां रससंकेतकलिकायां पूर्णतामेव पंचमोल्लासः ।

The follows a fragment dealing with different गुटीs and रसs which does not seem to form part of the work.

Age.— Saṃ. 1539.

Author.— Cāmuṇḍa, a Kāyastha of Nigama family.

Begins fol. 1[a]

शिवं नत्वा रसाधीशं चंडकायस्थकुंभभृः ।
करोति रससंकेतकलिकामिष्टसिद्धिदां ॥ १ ॥
॥ अथ पारदोत्पत्तिः ॥
स्कंदात्तारकहिंसार्थे कैलासे विधृत सुरैः ।
रते शंभोश्च्युतं रेतो गृहीतमग्निना मुखे ॥ २ ॥ etc.

Ends.— The work ends on fol. 19[b] thus—

सर्वदेवप्रियः सर्वमंत्रसिद्धिप्रदायकः ।
स्नाने वस्त्रे रतागारो धूपोयं राजवल्लभः ॥ इति राजवल्लभो धूपः ॥
वर्षेकाग्नितिथिमिते १५३९ चामुंडो योगिनीपुरे ।
रससंकेतकलिकां कृतवानिष्टसिद्धिदां ॥ ३ ॥

इति श्रीनैगमज्ञातीयकायस्थश्रीचामुंडकृतायां रससंकेतकलिकायां पूर्णतामेव पंचमोल्लासः ॥

अनलसलिलतैलश्लिष्टबंधान्यहस्ता नवबसननिवासादंतरायाददाव्यं ।
इह लिखितमशुद्धशुद्धमेवं न दुष्यं करकृतमपराधं क्षंतुमर्हंति संतः ॥१॥

Then follows the description of नागार्जुनवटी, शीताग्नि, and so on. The end is—

मेथी मदा तथा सुंठी धात्रिगोमूत्रपिष्टितं ।
मुद्गरं च तथा वज्रं लेपितं दुःखनाशनम् ॥ चोडनीं की हाथ ॥

ओषदि फीरंगकी । सीदरफ मा० ३ आककी जड ६ भरी झाड बोरी ६ भरी कटाली ६ उदकटाली ६ भरी पाणी म वांटी गोली करी हुका भरी पीवणी परेज महण

References.— (1) Mss.— A-Autrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 496[b] ; ii, 116[b] ; iii, 106[a].

B-Descriptive Catalogues :— Mitra's Notices of Sanskrit Mss. Vol. II, No. 910.

(2) Printed Edition.— Edited and Published by Vaidya Jādavjī Tricumji Acārya, Bombay, 1912. (Ayurvedīya-Granthamālā, No. vii).

रससंग्रह Rasa-saṅgraha

No. 219 — 1082. / 1886-92.

Size.— $9\frac{1}{5}$ in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 6 leaves ; 11 lines to page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing fairly legible ; very old and musty ; it is an admixture of Sanskrit and Hindi ; deals with — (1) लवणभास्कररस, (2) ज्वरादिरस, (3) भैरवरस, (4) अर्धनारीनटेश्वर, (5) वृधि अर्धनारीनटेश्वर, (6) वाडवानलरस, (7) अमरसुंदरीरस, (8) वृधि आनंदभयरों रस, (9) वज्रक्षार, (10) ज्वरबाणरसज्वरांकुस, (11) लीलावती, (12) कनकनामरसज्वरांकुस, (13) कामेश्वररस, (14) रामबाणगुटिकारस, (15) अर्केश्वरनामरस कुष्टकों, (16) सीतारिरस, (17) इच्छाभेदीनाम रसरेचन, (18) कामकेलिनामरसभोगका and (19) सागरकामदेवरस ; a fragment ; its name nowhere given in the Ms. it is named रससंग्रह perhaps because it deals with रस.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Unknown.

Begins.— fol. 7^b श्रीः

ॐ ॥ अथ लवणभास्कररसलिष्यते ॥
पिपलिः पिपलीमूलं धान्यकं कृष्णजीरकं ।
सिंधवं धबिडं गंधं चव्यं तालीसकेसरं ॥
ऐतान् द्विपलकान् भागान् पंच भागा तु सुंचलं ।
सुंठी मरिचजाजीवमेकैकस्य पलापलं ॥ etc.

Ends.— fol. 16^b

सूतं गंधसमं सुद्धं सूतांसंसूतताम्रकं ।
सुवर्चलं च सूतांसं जंबीरैर्दिनसप्तकं ॥
मर्दयेदातपे तीव्रे रुध्वा लघुपुटद्वयं ।
दत्वा दाय ततः चूर्णं सूतांसं त्रिकुटाक्षिपेत ॥ २ ॥
खन्मा................

References.— (1) Mss—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
ii, 116^b (our Ms.).

रससार Rasasāra

No. 220

925.
1887 91.

Size.— $10\frac{1}{10}$ in. by $4\frac{3}{8}$ in.

Extent.— 28 leaves ; 12 lines to a page ; 42 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; with पृष्ठमात्राs ; hand-writing very good ; benedictory phrases and colophons tinged with red pigment ; four lines in black ink on each side of the border. In the centre of each page some space is left blank. The work deals with mercury and is in 25 chapters. The author is the son of Śūrāditya and a pupil of Dhīradeva. Paper is very old and musty. First folio is slightly torn on left-hand corner.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śrī Govindācārya.

Bengins.—fol. 1 [b].

नमः श्रीगुरुभ्यो ॥ श्रीभैरवायनमः ॥
गणेशं प्रणिपत्यादौ शिवं च शिवया सह ।
गुरुभैरवसिद्धेभ्यो योगिनीग्रहमंडलं ॥ १ ॥
प्रणम्य शिरसा नित्यं भक्त्या चरणपंकजं ।
हृदि ध्यात्वा स्थिरं देवं रसेंद्रं शिवमव्ययं ॥ २ ॥
आलोक्य सर्वशास्त्राणि अनुभूय यथास्थितं ।
सारात्सारं समुद्धृत्य संक्षेपादर्थगौरवात् ॥ ३ ॥
रससारं प्रवक्ष्यामि नानासिद्धैश्च भाषितं ।
साधकानां हितार्थाय लोकानामनुकंपया ॥ ४ ॥
etc.

Ends.—fol. 27[b].

एतच्छास्त्रं मयाख्यातं संक्षेपाच्च सुविस्तरं ॥ २८ ॥
सर्वकामप्रदं चैव लोददेहस्य साधकं ॥
fol. 28 [a].
मोढज्ञातिसमुत्पन्न आचार्यः सहदेवकः ॥ २९ ॥
तदुत्पन्नस्तु यःसुनुः शूरादित्यः कृती भुवि ।
तत्संभवः सुतः ख्यातो गोविंदः शिववंदकः ॥ ३० ॥
शिष्यः श्रीधरदेवस्य रसकर्मसु कोविदः ।
अनुभूयेदमखिलं शास्त्रं तेन विनिर्मितं ॥ ३१ ॥
कृपया धातुवादीनां दीनत्वस्य विनाशनं ॥
अन्तर्वेदिसमुत्पन्नो ज्ञात्या सारस्वतो द्विजः ॥ ३२ ॥
अभयपालपुत्रोसौ धीरदेवो विवादिराट् ॥
जारणांतमिदं कर्म मया प्रोक्तं च यत् स्फुटं ॥ ३३ ॥
अनुभूतं च तत्सर्वं धीरदेवप्रसादतः ॥
निर्मथ्य सर्वशास्त्राणि अनुभूय पुनः पुनः ॥ ३४ ॥
बौद्धमतं तथा ज्ञात्वा रससार कृतो मया ।
अनेकक्रमसंयुक्तो नानामतविभूषितः ॥ ३५ ॥
ज्ञेयो विस्तारितः सर्वो रससारः सुदुर्लभः ।
किमन्यैर्बहुभिः शास्त्रैः किमन्यैश्च रसायनैः ॥ ३६ ॥
रससारं च यो वेत्ति वादिराजः स उच्यते ।
यः कोपि साधयेद्धीरः क्रममेकं सुशोभनं ॥ ३७ ॥

कुर्यात्सकनकां पृथ्वीं सशैलवनकाननां।
इदं च परमं गुह्यं रक्षणीयं प्रयत्नतः ॥ ३८ ॥
कुशि — -- शिष्येभ्यो न देयस्य कस्यचित्।
व्यसनोपहते चैव त्वरितं फलकांक्षिणे ॥ ३९ ॥
शठानां निंदकानां च गोपनीयं प्रयत्नतः।
द्विजदेवार्चने नित्यं गुरुभक्तो दृढव्रतः ॥ ४० ॥
तस्मै शिष्याय दातव्यं पूर्वमेवच्छिवोऽब्रवीत्।
सुभक्ताय सुशिष्याय विद्यादानं च कारयेत ॥ ४१ ॥
पातु नो रसराजेन्द्रः सिद्धिं यच्छतु साधके।
शिवप्रसादान्निर्विघ्नं रससारः कृतो मया ॥ ४२ ॥
प्रसीदतु रसेंद्रो मे शिवसिद्धिं च यच्छतु।
यत्प्रसादान्मया पूर्वो रससारः कृतो भुवि ॥ ४३ ॥
एकधा दशधा चैव शतधा च सहस्रधा।
मत्प्रतप्रयोगेषु सिद्धिः ज्ञेया विचक्षणैः॥ ४४ ॥
यदस्ति सर्वशास्त्रेषु तदिहास्त्यखिलं स्फुटं।
यदिहास्ति तदन्यत्र नैवास्ति रसकर्मणि ॥ ४५॥

श्री ॥ इति श्रीगोविंदाचार्यविरचिते रससारे महारससेवाधिकारे पंचविंशः पटलः ॥ समाप्तः ॥ श्री.

सुवर्णं रजतं ताम्रं रीरी कांस्यं तथा त्रपु।
सीसं च चीमरं चैव अष्टै लोहानि वक्ष्यते।
ज्योतिष्मतीबृहत्यौ द्वे अंकुल्लत्वक् तथैव च ॥ १ ॥

॥ शुभं भवतु ॥

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — i, 496[b]; ii, 116[b] and 220[a]; iii, 106[a].

B-Descriptive Catalogues :—

Catalogue of Ulwar Mss. No. 1669. Extr. 427. Burnll's Catalogue; p. 70[a].

(2) Printed Edition :—

Edited by Vaidya Jādavji Tricumji Āchārya Bombay, 1912. (Āyurvedīya-grantha-mālā, No. VI).

रससार Rasasāra

No. 221 944. / 1891–95

Size.— $8\frac{7}{10}$ in. by $6\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 37 leaves ; 14–16 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; double lines in black ink on each border ; benedictory phrase, topic-headings and colophons are tinged with red pigment. Paper is old and worn out on all edges. Foll. 5^a, 7^b and half of 14^b are blank.

Age.— Appears to be old.

Author.— Śrī Govindācārya.

Begins.—fol. 1^b

श्रीगणेशायनमः ॥

गणेशं प्रणिपत्यादौ शिवं च शिवया युतं ।

etc.

Same as in No. 220

Ends.—fol. 37^a.

यदस्ति सर्वशास्त्रेषु तदत्रास्त्यखिलं स्फुटं ॥

यदाहन्यत्र तत्सर्वे (fol 37^b.) मस्मिन्न सर्वकर्मणि ॥

इति श्रीगोविंदाचार्यविरचिते रससारे पंचविंशतिमः पटलः ॥ समाप्तः ॥

Reference.—See. No. 220

रससार Rasasāra

No. 222 1083 (III). / 1886–92.

Size.— $9\frac{3}{5}$ in. by $5\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 37 leaves ; 12 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; Ms. written in book form and sewn with strong thread ; margins on left and right are enclosed in double rows of red lines : verse-numbers, topic-headings, topic-ending and colophons are written in red ink. Our work is a part of this Ms. whidh contains the following works.

I. शकुनपरीक्षा in Hindi, fol. 11^b–12^b (The Ms. begins with tol. 11) see No. $\frac{1083 \text{ (I)}}{1886\text{–}92.}$.

II. वैद्यचिन्तामणि of Vallabhendra, foll. 12^a–17^a see $\frac{1083 \text{ (II)}}{1886\text{-}92}$

III. रससार foll. 17^b–53^a and the 23rd ch. on धातुमारण is given on foll. 6^a–7^a.

IV. मन्त्रसार by नारायणपुरी, foll. 53^a–53^b.

V. दमा क्षय की मुजर्रद सैयद्‌बाणी, etc. in Hindi. foll. 54^a–60^a (see No. $\frac{1083 \text{ (V)}}{1886\text{–}92}$). Ihave named it as औषधिसंग्रह(१)

VI. जातक foll. 60^b–64^b. (After this. the pagination is from fol. 1).

VII. सामुद्रिक foll. 2–4^a.

VIII. औषध मलम मुजर्रद foll. 4^b–5^b. (See No. $\frac{1083 \text{ (VIII)}}{1886\text{-}92.}$

I have named it as औषधिसंग्रह(२).

Then follows the 23rd ch. of रससार (foll. 6^a–7^a) noted above.

IX. औषध न्हारु की etc. foll. 7^a–7^b (See $\frac{1083 \text{ (IX)}}{1886\text{–}92}$). I have named it as औषधिसंग्रह(३).

Over work रससार starts with the second chapter. After the 22nd chapter, a note is given that chs. 23 and 24 are written further, but we find only the 23rd chapter on foll. 6^a–7^a. Paper is old, musty and worn out on the edges.

Age.— Appears to be old.

Author.— Śrī Govindācārya.

Begins.— fol. 17^a

स्वति श्रीगणेशायनमः ॥ अथ मंत्र ॥

ॐ रुद्रायनमः ॐ विश्वेभ्यो नमः ॐ विश्वरूपाय नमः ॐ तत्पुरुषाय नमः ॐ यक्षाय नमः ॐ यक्षरूपाय नमः । ॐ एकाय नमः ॐ वरदाय नमः ॐ त्रिश्वायनमः ॐ क्षुद क्षुद स्वावा ॥ १ ॥

Ends.— fol. 53^b

शठानां निंदकानां च गोपनीयं प्रयत्नतः ।
पातु वो रसराजेंद्र ॥ सिद्धोमिच्छति साधके ॥ ४४ ॥
शिवप्रशादान्निर्विघ्नो । रसराजकृतो मया ॥ ४५ ॥
इति श्री गोविंदाचार्यविरचितं रससारग्रंथ समाप्तम् शुभं कल्याणं भवतु श्री

Reference.— See No. 220.

रससार	Rasasāra
or	or
(सद्योगकण्ठिका)	(Sadyogakaṇṭhikā)
No. 223	945. / 1891–95.

Size.— $8\frac{3}{10}$ in. by $6\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 23 leaves; 17 lines to a page; 32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; written in book form; benedictory phrase, topic-headings, topic-endings and the colophon tinged with red pigment; fol. 8^a blank. It deals with a few medicaments, and bestows large part of it to रस s. It is incomplete. The text does not at all agree with that of other Mss. of *Rasasāra*. From the introductory verses, the name of the work appears to be *Sadyogakaṇṭhikā*. The name *Rasasāra* seems to have been given on the basis of the following colophon on fol. 23^a — इति श्रीरससारग्रंथनिर्विषं अनुभूतसंग्रहीतं बहुशास्त्रसंमतं संपूर्णं ॥

Paper is old, worn out and musty.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1^a

श्रीरामायनमः ॥ श्रीगणेशायनमः ॥

ऊषधीशोमृतकरः कलावान् पातु वः सदा ॥
त्रिषातुरो हरो मूर्ध्नि वैद्यबुद्ध्यादधारयत् ॥ १ ॥
घृततैलचूर्णमोदकगुग्गुललेहांश्च वैद्यविख्यातान् ॥
क्काथासवासनरसान् योगात् संक्षेपतो वक्ष्ये ॥ २ ॥
दशदशकयोगरत्नैः कंठाय वैद्यबालानां ॥
सद्योगकंठिकेयं प्रोता वो हितार्थंवेदेन ॥ ३ ॥
कंठे तिष्ठति यस्यैषा हृदि सद्योगकंठिका ॥
योगपाठप्रसंगेषु न दरिद्रात्यसौ भिषक् ॥ ४ ॥
etc.

Ends.— fol. 23^b

एरंडतैलमथ निंबफलास्थितैलमेतद्रसायनमनामयकायकारि ।
ज्योतिष्मतिफलपलाशफलोद्भवं च तैलं वलिपलितहारि भिषक्प्रदिष्टं ॥
धात्रीफलानि पयसासनवारिणा वा छिन्नानि यः शिशिरकालसमुद्भवानि ।
निःकेवलान्यथतिलैरसितैः समानि खादेदनामयवपुः स पुमा ॥

Reference.— No. Ms. of सद्योगकंठिका has been found as described in any Catalogue.

रससिद्धिप्रकाश Rasa-siddhi-prakāśa

No. 224 1084. / 1886-92.

Size.— $11\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{3}{5}$ in.

Extent.— 74 leaves; 8 lines to a page; 32–34 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; modern comparatively; a fragment of probably a longer work; stops in the middle of the 3rd chapter; occasionally two folios are joined, hence folios 14, 18, 20, 22, 65, 67, 69, 71, 73 and 74 are unnumbered.

Colophon at the end of 1st ch.

fol. 42^a इति श्रीसौराष्ट्रदेशोद्भवशारस्वतकुलावतंसमाधवभट्टविरचिते रस-सिद्धिप्रकाशे रसोत्पत्तिरसशोधनमारणे मात्रादिकथनं नाम प्रथमोध्यायः ॥१॥

Colophon at the end of 2nd ch.

fol. 60^a इति श्रीसारस्वतकुलावतंसमाधवभट्टविरचिते रससिद्धिप्र-
fol. 60^b काशे गंधकाद्युपरसनिरूपणं नाम द्वितीयोध्यायः ॥ २ ॥

Age.— Appears to be modern.

Author.— Mādhavabhaṭṭa of Sārasvata family.

Begins.--fol. 1^b

ॐ नमः शिवायः ॥ अथ कश्चिद्रसविद्यासारोद्धारो लिख्यते ॥ शिवागमे।
सुकृतस्य फलं भोगा भंगरास्ते तदाश्रयम् ॥
शरीरमपि नो नित्यं तस्मान्मुक्तौ यतेद्बुधः ॥
मुक्तिर्ज्ञानात्तदभ्यासात्सभवत्सुस्थिरांगतः ॥
तत्स्थैर्य्ये न समर्थे वै मूललौहादिकौषधम् ॥
etc.

Ends.--fol. 74^b.

स्वांगशीतं समुद्धृत्य सिंदूराभमयोरजः ॥
मृतं वारितरं ग्राह्यं सर्वकार्य्यकरं परम् ॥
इत्येकपुटीलोहभस्म ॥
अथ सूर्य्यतापी ॥ रसपद्धतौ ॥

शाणोद्भ्रांतमयस्तु कांतमथवा क्षिप्त्वार्द्धलेलीतकं दत्वाध्यंशरसं विमर्द्य सलिलैः १ भृंगा २ द्रिकर्णीरसैः ३ पक्वं.........

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 496^b; ii, 116^b (our Ms.).

रसार्णव — Rasārṇava

No. 225 — 946. / 1891–95.

Size.— $13\frac{7}{10}$ in. by $5\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 47 leaves ; 8 lines to a page ; 41 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; several hand-writings, bad and irregular; fol. 28[b] has a lacuna; there are no marks of punctuation, no sign to indicate a colophon or the end of a chapter. Only three colophons of 14th chapter (fol. 23[a]) of 16th chapter (fol. 32[b]) and 18th chapter (fol. 47[b]) have been found. The work is printed in Bibliotheca Indica. Paper is old and musty. It is incomplete, wanting in the beginning chapters.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1[b]

॥ श्रीरामजी ॥
पुनस्तं गंधकं साक्ष्या द्रावयित्वा द्रुतं कुरु
रसेकं मर्दयते न गतदेहं तु कारयेत्
लेपमात्रेण तेनैव कुष्टानष्टादशः प्रिये
अर्शोभगंदरं लूता शिरोरोगं च नाशयेत् ॥
निशाचररसे भाव्ये सप्तवारं तु तालकं
तेनैव घातयेद्व्रतं तारये निर्वहेत्परं etc.

Ends.— fol. 44[a]

गृहीत्वा साधकेंद्रस्य सिद्धलोका वसंति च
दीव्यास्त्वानिनादि दीव्यानाभरणानि च
रमते शतस्सहस्रं सिद्धकन्या स्मरातुरां
तस्मिन्नेकोमाविधोयं तथैव स्थावरजंगमे
द्देव यत्र विलियंते सिद्धिस्तत्रैव लीयते
भूतकालात्मको नाम चंद्रोयमुपवर्जित
तथायं महादेवी यदा वर्तुं न शक्यते
अनेनैकशरीरेण तथा सिद्धिर्भविष्यति ।

इति श्रीरसार्णवे रससंहियतायां हेमविधोनामाष्टादशोमः पटलः ॥ १८ ॥

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 497[a]; ii, 116[b]; iii, 106[a].

B-Descriptive Catalogues :—

Madras Govt. Oriental Mss. Library, p. 8894, No. 13209.

(2) Printed Editions :—

Edited by Praphulla Chandra Ray and Pandit Hariścandra Kaviratna, Calcutta, 1910 (Bibliotheca Indica, new Series, Vol. 174.)

रसावतार Rasāvatāra

No. 226 373. / 1882-83.

Size.— $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 108 leaves ; 12 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with occasional पृष्ठमात्राs ; hand-writing legible with difficulty ; first five folios have a different hand-writing ; paper is very old, musty and worn out ; dampness and age has made many folios undecipherable ; somebody has tried to restore the text at various places by re-writing the faded portions ; folios 7, 8, 10 11 are missing and folio 53 is repeated ; hence the actual number of folios is 111 + 1 - 4 = 108 ; folio 12 is broken on left-hand corner and folio 52ᵇ has 4½ lines only. In the first 18 verses the author eulogises the gods, good people and learned authors ; then he gives a gist of the contents ; after this the colophon is **इति सूत्रम्.**

Age.— Appears to be very old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1ᵇ

नमो श्रीगणेशाय: ॥

सुशोभिचलकुंडलछितयधृष्टं गंडस्थलं
विचित्रमाणिमेखलं मरकतांकुरश्यामलं ।
कदंबवनमध्यगं विधृतमोघनार्थं महः
स्मरामि रससिद्धये विधृतशैशवं केशवं ॥ १ ॥
ग्रंथांतरात्किमपि सारतरं प्रगृह्य
यथानुभूतमतिदृन्द्वगुरूपदिष्टं ।

संग्रथ स्वल्पतरबुद्धजनप्रबुद्धि
सूत्रामृतं स्वमतिकल्पितपद्यबंधा ॥ २ ॥
बुधाः प्रकुर्वंतु क्रियां मदीये ग्रंथेल्पबुध्या ग्रथिते समासात् ।
अवद्यकल्पोस्ति यदत्र किंचित् शोध्यं यतस्ते सकृपा प्रसिद्धाः ॥ ३ ॥
etc.

Ends.-- fol. 111ª

सम्यसिरव्योपजिह्वा तु सा (fol. 111ᵇ) रैश्च प्रतिसारयेत् ।
शिरो विरोचनै धूमै गंडूषैस्तानुपाचरेत् ॥ ६३ ॥
पथ्याक्षारव्योषवह्निचूर्णं व्रर्षणके हितं ।
तैलं विपक्वमथवा मृक्षणे हितकारि तत् ॥ ६४ ॥

इति श्रीरसावतारेप्युपजिह्वा--(undecipherable) धिकारः ॥

References.-- (1) Mss.--A-Aufrecht's Catalogue Catalogorum :-- i, 497ª

B-Descriptive Catalogues :-- Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. No. 1431, p. 657.

रसेन्द्रचिन्तामणि Rasendracintāmaṇi

No. 227 — 947. / 1891-95.

Size.-- $10\frac{4}{5}$ in. by $5\frac{1}{10}$ in.

Extent.-- 67 leaves ; 12 lines to a page ; 43 letters to a line.

Description.-- Country paper; Devanāgarī characters ; there are two hand-writings, one from fol. 1 to 60 and the other from fol. 61-68 which are added later on on moderner paper ; benedictory phrase, double borders of two and one lines, marks of punctuation and colophon are in red on foll. 1-25. Foll. 26-60 have no borders or marks of punctuation ; topic-headings are tinged with red pigment. Foll. 61-68 have double borders of three and one lines, marks of punctuation and colophons in red ink. Fol. 17 is missing, although there is no break in the text.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Rāmacandra Guha.

Begins.— fol. 1ᵃ

श्रीगणेशाय नमः ॥

इदानीं गुहकुलसंभवश्रीरामचंद्राह्वयो रसेंद्रचिंतामणिग्रंथमारभमाण-स्तन्मूलदैवते श्रीमदंबिकामहेश्वरौ सकलजगदुत्पत्तिस्थितिप्रलयनिदानं च सविशेषसिद्धांतगर्भं वाचा वरिवस्यति ॥

अथ प्रकाशकासारविमर्षांबुजनीमयं ।
सच्चिदानंदविभवं शिवयोर्वपुराश्रये ॥ १ ॥

लघ्वीयः परिमाणताया निखिलरसज्ञानदायकत्वाच्चिंतामणिरिव चिंतामणिः ।

संस्काराः परतंत्रेषु ये गूढाः सिद्धसूचिताः ।
तानेव प्रकटीकर्त्तुमुद्यमं किल कुर्महे ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 67ᵃ

अरिष्टस्वप्नरोगानां वेत्ता दूतविचक्षण ।
रुजामुत्पत्तिसमये लक्ष्मौषधबुधोभिषक् ।
व्यवहारच्युताः केपि दुर्लभौषधयः परे ।
अनुर्जितफलाश्चान्ये योगास्ते हि मयोदिता ।
यथा न रोचते किंचिद्भोजनं लंघनं विना ।
रसशास्त्रं विना तद्वदन्यत् शास्त्रं न रोचयेत् ।
किं दरिद्रस्यवि (fol. 67ᵇ) द्याभिर्ज्जराजीर्णस्य किं धनैः ।
आरोग्यमजरावित्तमत्र यत्नादवाप्यते ।
अहो कं चोपमीयेत शास्त्रं रसमतेन्यतः ।
यत्प्रसादेन निर्विघ्नमुत्तरंति भवार्णवं ।
सरस्वति लक्ष्मीजन्या इति जल्पंति दुर्धियः ।
एतच्छास्त्रं सरस्वत्यायं लक्ष्मीखलुजन्यते ।
बहुसंग्रहसंहितानुभूतिस्फुरदंतर्कनेन कंठधारनात् ॥
निरयामि मया रसेंद्रचिंतामणिरब्धिव्रतयामनर्घरत्नं ।
अदुःसाध्यैरेतत्स्फुटबहुफलैः कर्म्मभिरयं
विभाति ग्रंथो नः प्रकटगुरुसंकेतसुभगः ।
इदं वाक्यं भूमः पतति नयनं चेदिह सतां
तदेव व्याहर्त्ता निजगुणगरिम्नः स्वयमसौ ।

अस्रांतोच्छ्रितसिद्धयो गिरिभुवः कारुण्यपात्रं रस-
ग्रंथं ग्रंथिलबुद्धयः प्रतिदिनं निंदंति योगेश्वराः ।
प्रेमानंदमवर्द्धयंतु भिषजामुद्दामधामश्रियो
राजानः करिदंत—कुलिशक्रीडाविरुग्रा द्रुमाः ।
इति रसेंद्रचिंतामणौ नवमोध्याय समाप्तो ग्रंथः ।

Then follows the receipe of मालतीवसंतरस which is finished in the second line of fol. 68ᵃ.

Reference.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 497ᵇ ; ii, 117ᵃ and 220ᵇ ; iii, 106ᵇ.

B-Descriptive Catalogues :—

I. O. Catalogue.

Weber's Catalogue of Berlin Mss., p. 209.

Aufrecht's Catalogue of Oxford Mss., p. 321ᵇ.

रसेन्द्रचिन्तामणि. Rasendracintāmaṇi

No. 228 629. / 1895–1902.

Size.— 13 in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 61 leaves ; 11 lines to a page ; 50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; there are two hand-writings on two different sorts of paper—(i) foll. 1–46 ; (ii) 47–61. Foll. 1–46 have double lines in red ink on borders ; topic headings and colophons are tinged with red pigment ; the text is corrupt. Paper is old, worn out, musty and worm-eaten.

Age.— Appears to be old.

Author.— Rāmacandra Guha.

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥

इदानीं गुहकुलसंभवश्रीरामचंद्राह्वयो रसेंद्रचिंतामणिग्रंथमारभमाणस्त-
मूलदेवते । etc. same as in No. 227.

Ends.— fol. 61^a.

प्रेमाणं परिवर्धयंतु भिषजामुद्दामधामः श्रियो ।
राजन करिदंतकुं कुलीशक्रीडा विरुग्णद्रुमाः ॥
इति रसेंद्रचिंतामणौ नवमोध्यायः ॥ समाप्तिश्चायं ग्रंथः ॥
शुभं भवतु ॥

References.— See No. 227.

रसेंद्रचूडामणि — Rasendracūḍāmaṇi

No. 229 — 153. / A 1882–83.

Size.— 10 in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 40 leaves; 10 lines to a page; 28 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing bold and good; two lines in black ink on both borders; marks of punctuation and the colophons are tinged with red pigment. First folio is missing; fol. 30 is torn; fol. 40 is repeated; and a few leaves in the beginning are so worn out all round that some portion of the text is lost. It is an incomplete Ms. containing *Adhyāyas* 1–7 and part of the 8th. It deals with *rasas*. There is only one lengthy colophon from which we derive our meagre knowledge about the author; and it is— इति श्रीकरवालभैरवपुरवरपति श्रीसोमदेवविरचिते रसेंद्रचूडामणौ रससूत्रस्थाने रसमहिमानिरूपणं नाम प्रथमोध्यायसमाप्त. The author seems to be a royal personage ruling over *karavālabhairavapura*.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Somadeva.

Begins.— fol. 2^a

विश्राणं शुभ्रवर्णं द्विगुणनवभुजं पंचवक्त्रं त्रिनेत्रं ।
दानं सूतेंद्रशास्त्रं रसमहिमस्तुतं शांखभैषज्यचापं ॥

शूलं षड्गांगबाणं डमरुमसिगदावाह्निमारोग्यमालां ।
सप्पारातिं च दोर्भिं भज रसमहाभैरवं सर्वसिद्धयै ॥
रसांकुशां व्याधिजरांकुशां तां । सुखप्रदात्रीं रससिद्धिकर्त्रीं ॥
अभीतिपाशांकुशदानहस्तां--मिराजीं रसभैरवस्य ॥ etc.

Ends.— fol. 40[b]

कालदंडी त्रिपर्णी च । रक्तपुंखादिको गणः ॥
रसबंधवधे शुद्धौ । विहितः शभुना स्वयं ॥
द्रव्येश्वराचरैरुग्र । स्पर्शगंधरसान्वितैः ॥
शोधितो मर्द्दितः सूतो । म्रियते बध्यते सुखं ॥
केवली सूयभक्तिश्च । कटुकोशातकी तथा ॥
द्राविणीकाकमाची चा । सिशुकाक्षी ॥

References.-- Aufrecht mentions only our Ms. in his Catalogus Catalogorum, i, 497[b].

The Rasendracūḍāmaṇi mentioned in the Catalogue of Govt. Oriental Mss. Library, Madras, (p. 8895, No. 13210) is different from this work as well as the one noted under— No. 230.

रसेन्द्रचूडामणि Rasendracūḍāmaṇi

No. 230 939. / 1884-87.

Size.— $10\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{2}{8}$ in.

Extent.— 34 leaves; 10 lines to a page; 34 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī Characters; hand-writing good; two lines in black ink on both borders; paper is old, musty and worn out; much of the ink has come to the other side of paper, hence the first 11 folios and the last one are legible with great difficulty; first folio is missing. The work deals with different रसs. The author नर्किचिदेव calls himself as अवधूताचार्य in the colophons. Cf

इत्यवधूताचार्यश्रीमन्नकिंचिदेवविराचितायां रसेन्द्रचूडामणौ धातुशुद्धि-परिच्छेदः पंचमः। fol. 17[a]. The Ms. is incomplete and stops with the 20th verses of the 9th chapter.

Age.—Appears to be very old.

Author.— Nakiñcideva.

Begins.— fol. 2[a]

कः क्षमः॥ ४॥

चांचल्यात्रकदायि कुत्रवसति प्रद्योतनद्योतनो
धन्यानां निरगण्यवपुषां सद्योगिनां योगिनां।
साप्रतिष्ठति निस्तरंगमनासि क्षीत्रीकृते क्षेत्रके
सर्वज्ञप्रमुखैः सहासुरसराद् मुक्त्यैमभुक्त्यैवः च॥ ५॥
नाडी............द्वपुषि सकनकं जारणं यस्य शुद्धे
येऽभ्य......त्कालयोगाद्गुरुवग्वचनं.........सारभूतं।
बाह्यांतर्मेलकं ये रसपततु जयोर्जार..................
..................च कृ.. ....सर्वदा ये॥ ६॥

etc.

Ends.— fol. 35[a]

एभिर्लिप्त......द्गमेन्मरंति चेदैंद्रस्य वज्रं भवेत्।
संसक्तं कुलिशं च तत्र शतधा भिद्येत.........।
तद्वज्रस्य कला रसेंद्रकनकं पिष्टिः कृता स्तंभिता
तारे हेमकरासजेत्र...णि.........छतात्तारकृत्॥ १९।
तद्वाज्ञस्य यवयवान्नसुपयसा माषांश्च गोधूमका-
..................पायसं मधुघृतैर्युक्तं च सप्ताहकं॥
वीससुश्लोक

राजनिघण्टु or **निघण्टुराज** or **अभिधानचूडामणि**

Rājanighaṇṭu or Nighaṇṭurāja or Abhidhānacūḍāmaṇi

No. 231

926.
1887-91.

Size.— 12 in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 130 leaves; 12 lines to a page; 45-48 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters: hand-writing good; double lines in red ink on borders. marks of punctuation upto fol. 11[b] only are in red ink. Foll. 1 and 130 are blank. The work gives the Marāthī and Kanarese synomyms along with the Sanskrit names of medicines (cf. व्यक्तिः कृतात्रकर्णाटमहाराष्ट्रियभाषयः । अंध्रलाटादिभाषास्तु । ज्ञातव्यास्तद्बुधाश्रयात् ॥ १७ ॥ (fol. 2[b]). The author introduces himself in the following verse—

काश्मिरेण कपर्दीपादकमलं द्वंद्वार्चनोपार्जित-
श्रीसौभाग्ययशःप्रतापपदविधाम्ना प्रतिष्ठापिता ।
सेयं श्रीनरसिंहनामाविदुषा स्ववैद्यविद्यास्थिति-
पित्याप्राप्तिगुवर्णराजिरचनि चित्रोज्वला पिटिका ॥ २२ ॥ fol. 2[a]

A more detailed knowledge about the author is got from the following colophon— इति वैद्यपतिमूर्द्धन्यरत्नाभरणश्रीमदीश्वर सूरिसूनुश्रीकंठचरणारविंदसेवाहेवाकराजहंसश्रीकाश्मिराढ्यवंशाचार्यपरं-परान्वयवा श्रीमदीश्वरनरहरिपंडितविरचितो निघंटुराजापरनामधेयपरंपरापत्यभिधानचुडामणौ अनुपानादिवर्ग समाप्तः ॥ fol. 5[a]

Age.— Śaka era 1719.

Author.— Narasiṁha or Naraharipaṇḍita.

Begins.—fol. 2[a]

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीकुळदेवताय नमः ॥
यस्य निश्वसितं वेदा यो वेदोभ्यो खीलं जगत् ॥
निर्ममे तमहं वंदे विद्यातिर्थं महेश्वरं ॥
श्रीकंठाचलश्रृंगकेलिषु नदत्कुंभींद्रबुध्यरद
प्रातोतंभितसंभृतान्द्रामिलितैः शितैः पयोबिंदुभिः ।

निर्वाणे मदसंज्वरे प्रमुदितस्तेनातपत्रश्रीयं
विश्राणेन निरत्ययदिशतु वः श्रीविघ्नरामो हृदं ॥ १ ॥

etc.

Ends.—fol. 129[b]

एको यत्र मनस्विनामचतुरो यश्च द्वयोरश्विनोस्त्र्यक्षाश्चाचतुरोनृपं च वदनो नाम्नोरिषण्णा जयि ।
एकार्थादिग्मुष्य नामरचना चूडामणौयस्त्रयो विंशोसौ समपुरि सार्द्धममुना ग्रथेन वर्गो महान् ॥

इति श्रीकाश्मिरमंडलप्रसिद्धावसातिश्रीमठसिग्रहाक्षास्थानस्थितश्रीनंदिस्फोटाप्रसिद्धमहिमानंदश्रीसोमानंदआचार्यवंशोद्भवचतुर्दशविद्याविनोदपरिणतसमामद्विजवैराग्ययोग्यश्रीपरमहंसजगदाविज्ञानातीमिरमार्तंडश्रीचंडेश्वरायपरनामध्येयश्रीराजराजेंद्रगिरिश्रीपादपद्मसर्वशास्त्रमकरंदामोदमुदितवैद्यविद्याविशारददासविशारदमानसंह्रितारिधुरंधरनानाधनग्रहणसत्वगुणसहजश्रीमदिश्वरसूरिसूनुश्रीभदमृतेशानंदचरणारविंदमकरंदानादित श्रीनरहरिपडितविरचिते निघंटुराजापरपर्यायवत्यभिधानचुडामणौ चैकार्थाद्यभिधानस्त्रयोविंशो वर्गः २३ संपूर्णश्च निघंटुराजापरपर्यायनामधेयो ह्यभिधानचुडामणोन्नाम ग्रंथः याद्दशं लिखितं दृष्टं ताद्दशं लिखितं मया यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न विद्यते हे पुस्तक **राजेश्री आबाजी बलाळ पुंडले सबनीस** किले **सोलापूर** हस्ताक्षर **रामचंद्र बाळाजि परूळेकर** शके १७१९ पिंगलनामसंवत्सरे जेष्ट वद्य दशमि इंदुवासरः रेवतिनक्षत्रे ग्रंथ समाप्तः श्रीकृष्णार्पणमस्तु श्रीरस्तु

Reference.—(1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 24[a], 501[b]; ii, 118[a]; iii, 107[a].
B-Descriptive Catalogues :—
I. O. Catalogue, Mss. No. 2743-44.
Aufrecht's Catalogue of Oxford, No. 765, pp. 323-24.
Catalogue of Madras Oriental Mss. Library, Vol. 23, Nos. 13254-5.
(2) Printed Editions :—
(1) Benares, 1883 (A lithographed edition).
(2) 13th Varga, edited with a German translation by Dr. R. Garbe (Leipzig, 1882).
(3) Edited by Vaidya Nārāyaṇa Śāstrī Purandare, Poona, 1896.
(4) Edited by Ashubodha Bhattāchārya and Nityabodha Bhattāchārya, Calcutta, 1899.
(5) Published in Ānandāśrama Sanskrit Series.

राजनिघण्टु or निघण्टुराज or अभिधानचूडामणि

Rājanighaṇṭū or Nighaṇṭūrāja Abhidhānacūḍamaṇi

No. 232

430.
1884-86.

Size.— $12\frac{1}{5}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 196 leaves; 9 lines to a page; 36 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgar characters; the Ms. is written in about ten hand-writings: some are good but others are bad. Paper is also of two varities—(i) thin variety extending from fol. 1 to 7. (ii) thick variety extending over the rest of the book. It is full of many lacunae and hance many leaves are blank— they are— fol. 167^a has only $1\frac{1}{2}$ lines and the rest along with 167^b is blank; fol. 171^b has only $\frac{3}{4}$ of a line and the rest is blank; fol. 172^a is blank; there is a big lacuna on foll. 175^b and 184^b; fol. 176 is blank on both sides. It is decorated on borders with four lines, sometimes in black ink, at other times in red ink; a part of the Ms. has marks of punctuation in red ink; the colophons and *pratīkās* are tinged with red pigment all throughout. It has got a list of contents covering 10 leaves which is incomplete. The text of the book occupies 186 leaves. The owner of the Ms., whose name is found on fol. 1^a and 186^b, is घासीराम son of मिश्रश्याम वैद्य. The work was composed in 1235-50 A. D. See Keith History of Sanskrit Literature, p. 512.

Age.— Saṁ. 1742; Śaka 1607.

Author.— Naraharipaṇḍita.

Begins.— fol. 1^a

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥
श्रीकंठाचलमेखलापरिमणत्कुंभींद्रबुध्या रद-
प्रोतोत्तंभितसंभूताद्गलितैः शीतैरपां सीकरैः । etc.

Same as in No. 231.

Ends.— fol. 186[a]

एकैकार्थादिरमुष्यनामस्त···चूडामणौ···त्रयोविंशोसौ समपुरि सार्द्धमु-
मुना ग्रंथेन वर्गो महान् ॥ २३४ ॥ इति श्रीकाश्मीरमडल etc.

Same as in No. 231.

After the Colophon follows--

विदुर्द्धुलिपिविसर्ग्गवीकाशंगपंक्तिभेदेदूषणंह—वेगजम ॥ बुद्धिपूर्वक क्षतु-
मर्हथ समीक्ष्य सूरयः ॥ समोह निर्घटराज ॥ संवत १७४२ शाके १६०७
ज्येष्ट कृष्ण १० रवौ लिखितमिदं यमरोद ग्राममध्ये स्वार्थे परार्थे च

Reference.— See No. 231.

रोगारोगवाद Rogārogavāda

No. 233 910. / 1887-91.

Size.— $8\frac{3}{5}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 9 leaves; 12 lines to a page; 29-30 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good: marks of punctuation and topic headings are tinged with red pigment. It is an interesting work of a dialectical nature entering into a discussion of the views of ancient scholars of Āyurveda.

Age.— Saṁvat 1725.

Author.— Vīreśvara.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

नमामि ओं नमः सिद्धं सर्वमक्षरमंडलं ॥
यदाश्रितसरस्वत्यारंतं कोपि न गच्छति ॥ १ ॥
नमामि ग्रन्थकर्तृन्स्तान्वाणीपूर्वान्महाशयान् ॥
यद्व्याख्यालेशमादाय विज्ञानं ज्ञायते नृणां ॥ २ ॥ इतिमंगलं ॥
अथ पूर्वरंगः ॥ मंगलोक्तमार्गेण जातविज्ञानः इष्टकायथनामग्रामवासी कान्य-

कुब्जायोसरिहा(?) द्विवेदरघुवंशात्मज देवीदासात्मजः ॥ आयुर्वेदाध्यायन-कृतश्रमः वीरेश्वरः आयुर्वेदादिसर्वशास्त्रध्यापकाध्येतॄणां ग्रंथकारकाणां चाश्चर्यजनकं पूर्वाचार्यकृतरोगारोगलक्षणे नवीनं वाग्विलासं करोति ॥ इति पूर्वरंगः ॥ अथ प्राचीनरोगारोगप्रस्तावखंडनं च ॥ etc.

Ends -- fol. 1[b]

अथोपसंहारः। अत्र यत्र यत्र संधित्वं पुनः वाक्पुनरुक्तित्वं तत्र तत्र ध्रुवस्यष्टविज्ञानार्थं । भवतिचात्र ।

रोगारोगस्य वादं ये धारंयत्यवलोक्य च । सरस्वत्याः प्रसादेन चिरंजीवा भवंतु ते ॥ १ ॥

अत्र रोगारोगवादे आदौ नमस्कारवस्तुनिर्देशरूपं मंगलं (fol. 9[a]) मध्ये वस्तुनिर्देशात्मकरूपं मंगलं अंते आशीर्वादात्मकत्वं रूपं मंगलमिति मगल-त्रितयत्वं मुक्तं इत्युपसंहारः । भवंति चात्र ।

रोगारोगस्य वादोयमुक्तो वीरेश्वरेण यत् ।
तज्ज्ञातुं शक्ति कस्यापि विरलस्य भविष्यति ॥ १ ॥

अत्र वादशब्दस्य प्रत्येकं संबंधः तेन रोगे वादः अरोगवादश्च सिद्धं ॥

पठनं पाठनं लोके बहु कुर्वंति पंडिताः ।
बोधाचरणशून्यं तत्सर्वेषु परिलक्षितं ॥
वाक्या भ्रांतिमयाः सर्वे व्याख्याता भ्रांतिचिन्मयैः ।
सत्यं यद्वस्तुतस्तत्वं तन्मया प्रकटीकृतं ॥
विहारीलालमिश्रस्य अर्गलापुरवासिनः ।
गौडस्य शिष्यतां याताः बहवो ब्राह्मणाः पराः ॥
तन्मध्ये श्रेष्ठतां यातो एकमेवाहमद्भुतां ।
क्षंतव्यं सर्वशास्त्रज्ञैः मत्कृतं कौतुकं नवं ॥ ५ ॥

(fol. 9[b])

सभायां प्राज्ञवैद्यानां प्रष्णतो यत्र कुत्र वा ।
आश्चर्यं संभवंते वा किंचित् किमिति सर्वदा ॥
पंचद्विसप्तचंद्राब्दे माघशुक्ले द्विभास्करे ।
रोगारोगस्य वादोयं समाप्तः मगमद्भुवं ॥ ७ ॥

इति श्रीवीरेस्वरविरेचितो रोगारोगवादसमाप्तः ॥

References. — (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— iii, 114[a] (Aufrecht mentions only our Ms.)

लक्ष्मणोत्सव Lakṣmaṇotsava

No. 234 911. / 1887-91.

Size.— $8\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 218 leaves; 9 lines to a page; 38 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; two lines in black ink on each border; benedictory phrase, topic headings and colophons tinged with red pigment. In the first chapter a geneology of Lakṣmaṇa is given. He was a resident of Mathura and was a Kāyastha of Māthura class. From this geneology as well as from the colophons at the end of 64 chapters in the book it will appear that Lakṣmaṇa is not the author. From the last portion it appears that a certain Kṣemaśarmā had composed a big work and Vedaśarma derived his knowledge from it and dictated it to one Dāmodara. Puruṣottama was a critic who perhaps revised and critically examined it. The work was composed in 1450 A. D.

Age.— Saṁ. 1767.

Author.— Vedaśarmā (?) patronised by Lakṣmaṇa.

Begins.— fol. 5^b

श्रीधन्वंतरये नमः ॥

प्रणतविबुधमौलिस्फाररत्नांशुगर्भा-

श्चरणनखरभासो भाति यो भक्तिभाजां ॥

दधदभिमतसिद्ध्यै कल्पवल्लीरिवाग्र्याः

स जयति गजवक्त्रोद्दाननीरप्रसक्तः ॥ १ ॥

स्फूर्जन्मोहतमास्तिरस्कृतिरविर्विश्वांबुधेः सर्वदा

पारे तिष्ठति यं स्पृशंति न जगद्दीजा न दोषोर्मयः ॥

साक्षात्पश्यति यश्च विश्वमखिलं तत्वार्थवाचां कवि-

स्तं वंदे प्रणताखिलार्तिशमनं सर्वज्ञमीशं परं ॥ २ ॥

नमोस्तु धन्वंतरये समस्तजरापरातंकतमः सवित्रे ।

दिव्यांगनासंततयौवनश्रीसंपत्तिदायामृतसाधनाय ॥ ३ ॥

यस्मिन्नुदंचद्युतिरत्नबंधसौधेषु कांतावदनैः समत्वं ।
व्रजत्यधः प्राप्तुमिवाकलंकः पृष्टप्रकाशी सकलोपि चंद्रः ॥ ४ ॥
तस्मिन् पुरे **श्रीपथनाम**चंचद्यशोविधुः सद्गुणरत्नसिंधुः ।
आस्ते शकेशो **महम्मंदषानः** सौर्यप्रतिक्षिप्तपराभिमानः ॥ ५ ॥ युग्मं ॥
हर्षेषु शून्येषु समीक्ष्य चित्रद्विपास्समाकुंचितानिश्चलांगाः ।
पराक्रमे भांति यदीयवैरिपुरेषु सिंहा अपि चित्रतुल्याः ॥ ६ ॥
नमन्महीभृद्व्रजमौलिमालास्खलत्परागारुणपादपद्मे ।
तस्मिन् क्षितौ राज्यपदं दधाने ग्रंथः कृतः **श्रीमहमंदषाने** ॥ ७ ॥
आस्ते पुरी सर्वजगत्प्रसिद्धा निवासलोभादिव यत्र विष्णुः ।
जन्माददे स्वर्व्वसतीर्व्विहाय त्रैलोक्यवंद्या **मथुरेति** नाम्ना ॥ ८ ॥
तस्यामभूत्सकलकायचयाभिरामः ।
कायस्थवंशसरसीरुहकाननार्कः ॥
कामाधिकोत्तमधनार्च्चितमार्गणौघौ ।
भास्वद्गुणौघमहिमो **दयनागनामा** ॥
तस्यात्मजो **लोहड**नामधेय आसीत्सदा सज्जननेत्रपेयः ।
... ... पुण्यात्ममध्ये प्रथमाभिधेयः ॥ १० ॥
तत्पुत्रः **सहदेव** इत्यनुगतः क्ष्मादेवसेवोभव-
द्विज्ञाने सहदेव एव किमसौ सद्धर्मवंधुः सदा ।
लोकालोकविलोकने परिपटुः कीर्त्तिर्यदीयाखिल-
क्षोणिमंडलमंडने मलयजालेपानुकाराभवत् ॥ ११ ॥
सत्पूज्यः सहदेवसूनुरभवद्दामोदरो नामतो
यो दामोदरपादपंकजरते स्वांतद्विरेफः सदा ।
गांभीर्येण सरित्पतिं वितरणैः कल्पद्रुमं धैर्यतो
मेरुं देवगुरुं धिया च जितवान् यक्षेश्वरं संपदा ॥ १२
तस्मात्समुद्रादिव **धर्मदेव**श्चंद्रो यथाभूत् कृतविप्रसेवः ।
सौंदर्यसंतर्जितकामदेवः सदा हृदि स्थापितवामदेवः ॥ १३ ॥
जातो यो धर्मदेवात्सकलगुणनिधिर्धर्मदेवादिवाभूत्
पार्थोग्रचः पार्थिवाग्र्यादरविविधमहारत्नसन्मानमात्रं ।
सोजस्रं भूमिदेवार्प्पितविविधवसुर्द्धर्मवृक्षं सुमूलं
चक्रे संकल्पनीरैर्द्दिविरकुलवरः **खेतलः** प्रोर्ज्जितश्रीः ॥ १४ ॥
रैपालस्तनयोस्य सद्गुणगणोदंचद्यशोमंडलो
जातोसौ दिविरोत्तमः कविवरस्वांतोकतल्पप्रभः ।

आयास्तेखिलसंपदामधिपदं धर्मश्रियामाश्रयः
साधूनामवधिः समस्तसुहृदामास्थानकंसाद्विषां ॥ १५ ॥
तस्याभवद्गजपतिर्द्विजराजकांतिः पुत्रोपरः स्थिरयशा स्थिरराजनामा ।
दासूक इत्यवरजः सुरविप्रदासो लोकत्रयोद्धृतसुरत्ननिभास्त्रयस्ते ॥ १६ ॥
कीर्त्तिर्भाति जगत्रये गजपतेर्विद्वन्मुदा धारिणी
शत्रुग्लानविधायिनी गुणगणस्वच्छांबुसद्वाहिनी ।
शीतांशोः परिभाविनी शुचितया भूयो जगत्पायिनी
साधुस्वांतानिवासिनी सुरपतेराश्वर्यसंदायिनी ॥ १७ ॥
आसुस्त्रयो गजपतेः प्रथिताः पृथिव्यां
पुत्राः पवित्रचरिताः खल(लु ?)कामराजः ।
ख्यातस्ततोप्यमरसिंह इति प्रसिद्ध-
स्तस्यानुजो विदितजालपनामधेयः ॥ १८ ॥
पुत्रा पवित्रचरिताः स्थिरराजनाम्नो ।
जातास्त्रयोप्यमितविक्रमविक्रमश्रीः ।
ज्येष्टोपरः पृथुगुणैकनिधिः पृथुश्रीः ।
कीर्त्यानुजो धनदजिद्धनराजनामा ॥ १९ ॥
पद्मापतिपदांभोजभ्रमरीभूतमानसः ।
श्रीमान् भ्रमरराजोभूद्दासूकस्यात्मसंभवः ॥ २० ॥
ज्येष्टः सुते गजपतेरपि कामराजो नो
कामराजबशगोद्विजकामधामा ।
यः सद्गुणार्जितयशः शशिमंडलेन
प्राकाशयत्सुकविकैरवकाननानि ॥ २१ ॥
कामराजसुतौ जातौ ख्यातौ कीर्त्या यथा सुरौ ।
अभूद्धुद्धरणो ज्यायान्महीचंद्रोनुजस्तयो ॥ २२ ॥
प्राप्तोदयो गजपतिप्रवरोदयाद्रेः स्फूर्जत्प्रभावमहिमामरसिंहभानुः ।
उत्सादयन्नपि समस्ततमःप्रवृत्तिं चित्रं न जातु जनतापमयं करोति ॥ २३ ॥
येनाकारि समस्तमानसमलत्यागौ रतिं बध्नता
शांतौ येव भवार्णवैकतरणिस्तत्वार्थधीराहता ।
येनाकारि निजापरैक्यपतिना ब्रह्मैकशर्मोदयः
श्रीमान्सोमरसिंह एष जयति क्षोणौ सुकल्पद्रुमः ॥ २४ ॥
येनाशेषशकोत्तमात्प्रविलसत्प्रौढप्रतापानल-
ज्वालालीढसमस्तवैरिनिवहारण्यात्पदं योन्नतं ।
लब्धा श्रीमहमंदषानसुनृपात्प्रत्यर्थकांतातनो-
दृक्चंद्रपराभवाय सततं सौम्येण सूर्यायितं ॥ २५ ॥

यो लाडमाख्यजननीशुभकल्पवल्याः प्रादुर्भवन् प्रसवसुस्तवकाभिराम ।
अर्थिव्रजोचितविचित्रफलेथ धाम क्षोण्यां स भाति दिविरो-
मरसिंहनामा ॥ २६ ॥

येनाप्रापि दयालुना क्षितितले वंदीः समस्ता धनै-
र्नित्यं मोचयिता विभक्तिरमणीलीलाकराक्षोत्सवः ।
सिक्तो धर्मतरुर्निजाश्रितजनेष्वातन्वता रत्नजां
वृष्टिं सोमरसिंह एष भवतात्कल्याणपात्रं सदा ॥ २७ ॥

दाने कल्पद्रुमो यः परहितकरणे भास्करः सिंधुराजो
गांभीर्ये चापि धैर्ये सकलजनिजुषां तापनाशे शशांकः ।
तिष्यांभोधौ निमज्जल्लुलितवृषतरिर्गौरवे रत्नसानः
श्रीमान्कायस्थवर्यो भवतु बहुमुदामास्पदं सोमरश्रीः ॥ २८ ॥

तस्य द्वौ तनयौ प्रशस्तविनयौ ज्ञातौ सदा सद्गुणैः
ख्यातौ मूर्त्तिधरौ धरामुपगतौ किं भानुचंद्रावुभौ ।
सर्वाशापरिपूरणोचितवसुभास्वत्प्रतापोज्वलौ
ज्येष्ठोलक्ष्मणसंज्ञकः समभवत्तस्यानुजो रावणः ॥ २९ ॥

सर्वाशाः परिपूरयन् परिहरन् लोकेषु तापव्यथां
शुष्यद्भूसुमनोव्रजानपि सदा हस्तोदकैः पोषयन् ।
वृष्टिं सत्कमलोपमामपि शुभां मुंचत्सदा रावणां-
भोदश्चित्रमिदं न यत्प्रकुरुते क्वापि क्षितौ दुर्दिनं ॥ ३० ॥

विश्वप्रशस्तमहिमा गुणरत्नसिंधु-
स्त्रैलोक्यवंद्यपरमोत्तमधर्मबंधुः ।
दिक्कामिनां हृदयमंडनकीर्त्तिहार
प्रोद्भाति रावण इति क्षितिलोकसार ॥ ३१ ॥

प्रसूतोमरसिंहाख्यात कासारात्कमलोपम ।
लक्ष्मणो भाति भूलोके करुणावरुणालयः ॥ ३२ ॥

जयति सदसि दक्षः क्षिप्तविद्वेषिपक्षः
फलितसुकृतवृक्षः स्वीकृतश्रेष्ठपक्षः ।
यशसि विहितरक्षः सत्कृतात्मीयपक्षः
सुधनविजितयक्षो लक्ष्मणः कल्पवृक्षः ॥ ३३ ॥

यस्योदारविवेकमंदरगिरिप्रक्षुब्धनानागुणाः
कूपारोत्थयशोविधुर्धवलयंस्त्रैलोक्यमुज्जृंभते ।

अर्थिव्रातचकोरलोचनमुदं कुर्वन्नपीत्यद्भुतं
यन्मित्रोदयमीहतेत्र जनवां तापं हरन् सर्वदा ॥ ३४ ॥
सौंदर्य्येण मनोभवो न हि यतो नो संयमिद्वेषण-
श्चंद्रो नैव यतः कलंकरहितो दस्रोपि नैको यतः ।
भूमौ संचरतीति वामनयनाचेतोहरन्नक्षमा
वक्तुं यं कवयोपि स क्षितितले प्रोद्भासते लक्ष्मणः ॥ ३५ ॥
प्राग्लीनो जलधौ चिरं तदनु यो जातः सुमेरोः शिरो
वांछामात्रफलप्रदोतिकठिनस्तद्व[illegible]त्र कल्पद्रुमः ।
वांछातीतवसुप्रदोपि च मृदुर्नम्रः सदा लक्ष्मणः
त्रैलोक्ये प्रकटीभवन्निज[illegible]गुणैस्तेनोपमेयः कथं ॥ ३६ ॥
त्रैलोक्यप्रसरत्सुकीर्त्तिसलिला भ्राजत्सुशीलोल्लस-
द्वीचिव्रातपवित्रिताखिलजगत्प्रासूत जं निर्मलं ।
देवी भोलिकसंज्ञका सुरसरित्प्रोद्यात्रिवर्गोदयं
धर्मं मूर्त्तमिवोदितं स जयति श्रीमान् सदा लक्ष्मणः ॥ ३७ ॥
येनाकारि जनार्त्तिहारिणि नवग्रामे शुभा दीर्घिका
नित्यं सज्जनमार्गणैकवसतिर्यो धर्मशालां व्यधात् ।
सोयं सर्वजनान् विलोक्य विविधातंकार्दितान् लक्ष्मणः
कर्त्तुं तान् विरुजः करोति करुणासिंधुर्निबंधं शुभं ॥ ३८ ॥
दृष्ट्वा सुश्रुतवाग्भटात्रिचरकाचार्य्योदिताः संहिता
भेडाचार्य्यमतं विलोक्य बहुश श्रीनित्यनाथादिभिः ।
प्रोक्तं चापि विचार्य्य सर्वमखिलं सारं गृहीत्वा ततो
ग्रंथं नाम सुलक्ष्मणोत्सवामिमं ब्रूते सुधार्लक्ष्मणः ॥ ३९ ॥
ग्रंथे शुभेपि रचिते सुधिया खलानां
स्यादेव दूषणकथावसरस्तथापि ।
चंद्रेमलेपि धरणिप्रतिबिंबयोगः
प्रोक्तो जनैरमृतवृष्टिकरः कलंकः ॥ ४० ॥
संत्येव निर्मलगुणाः सदसद्विवेकं
कुर्व्वन्ति ये परगुणान् प्रथमांति संतः ।
संत्येव दुग्धजलभेदविधानदक्षा—
स्तन्वंति मानसगुणामपि शुभ्रपक्षा ॥ ४१ ॥
इति श्रीमाथुरकायस्थवंशावतंसामरसिंहात्मजलक्ष्मणप्रथिते लक्ष्मणोत्सवे वंश-
वर्णनं प्रथमोल्लासः ।

Ends.— foll. 217a–218a

औदार्यगंभीर्यविवेकधैर्यदाक्षिण्यशीलादिगुणैककेतोः ।
ज्येष्टस्तनूजोमरसिंहनाम्नः सर्वार्त्तिदुःपारसमुद्रसेतोः ॥
द्वौ भागौ तुषदग्धस्य चैकं वल्मीकमृत्तिका ।
लोहकिट्टस्यभागैकं श्वेतपाषाणभागकं २
नरकेशां समं किंचितछागीक्षीरेण पेषयेत् ॥
यामयुग्मं दृढं मर्यं । तेन मूषा च संपुटं । ३
शोष्य पश्चाद्रसं क्षिप्त्वा तत्काले संनिरुध्य च ॥ ४ ॥
आयुर्वेदपयोनिधैरभिनवं पीयूषसारं सुधी
नीत्वायं प्रकटीकरोति सकलं श्रीक्षेमशर्मा भिषक् ।
तस्माद्बिंदुमुदीरयन्नकपस्यद्वैदशर्मा न किं
तं सम्यग्लिखति स्म चेति च वरोव्यासस्त दामोदरः ॥ ५ ॥
क्षोणी धन्वंतरिः साक्षादभवत्पुरुषोत्तमः ।
क्रियमाणनिबंधस्य युक्तायुक्तविवेचकः ॥ ६ ॥

इति श्रीमाथुरकायस्थवंशावतंसामरसिंहात्मजश्रीलक्ष्मणनामप्रथिते लक्ष्मणोत्सवे ग्रंथे मिश्रकवर्गकथनं नाम चतुःषष्टितमोध्यायः ॥ ६४ ॥ समाप्तोयं लक्ष्मणोत्सवग्रंथः ४००० । अथ शुभसंवत्सरे श्रीविक्रमार्क गताब्दानि १७६७ वर्षसमये चैत्रमासे कृष्णपक्षे तिथौ पंचम्यां चंद्रदिने श्रीमदाचार्य्यवर्य्यधुर्य्यगछमुकुट श्रीमदाचार्य (name erased) छात्रपूज्य परमपूज्य शूरवीर धीरगंभीरदांत इत्यादि सप्तविंशतिगुणविराजमान श्री (name erased) तस्यावलोकनार्थमिदं छजमल्लेन लिपीकृतं कर्णपुर्यां ॥ ॥ श्रीरस्तु शुभमस्तु ॥

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :-
i, 537a; ii, 222b; iii, 114a (our Ms)
B–Descriptive Catalogues :—
Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. p. 646.
Catalogue of Ulwar Mss., Extract 430, p. 160.

लङ्घनपथ्यनिर्णय Laṅghanapathyanirṇaya

No. 235 630. / 1895–1902.

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 34 leaves ; 8 lines to a page ; 25 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; double lines in black ink on borders ; verses are numbered ; paper is old, worn out and musty. It is an interesting work which quotes from about 25 authorities (mentioned below). Unfortunately, the text is very corrupt. Although the author uses first person about himself, he never discloses his name. In the last few folios, topies are sometimes introduced in Hindi. The authorities quoted are--

(1) वैद्यसर्वस्व, (2) वैद्यविनोद, (3) वैद्यसंजीवन, (4) ज्वरतिमिरभास्कर, (5) भावप्रकाश, (6) अमृतसागर, (7) कालज्ञान, (8) हारीत (9) चिकित्सामृत, (10) दामोदरग्रंथ, (11) सुश्रुत, (12) वाग्भट, (13) चरक, (14) तंत्रांतर, (15) वृद्धसुश्रुत, (16) वैद्यकसारसंग्रह, (17) हितोपदेश, (18) आचार्यमत, (19) वंगसेन, (20) भेडग्रंथ, (21) माधवनिदान, (22) टोमरानंदग्रंथ, (23) सिद्धांतशिरोमणि, (24) आनंदमाला, (25) सूपकारग्रंथ, and (26) क्षेमकुतूहलग्रंथ. Composed in Saṁ. 1792.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतराय नमः । अथ लंघनपथ्यनिर्णयग्रंथलिष्यते ।
श्रीसर्व्वज्ञं नमस्कृत्य । त्रयतापनिवारकं ॥
चतुरगतिप्रहर्त्ता च । सर्व्वसौख्यप्रदायकं ॥ १ ॥
परत्मा परंज्योति । श्चिदानंदमयं महं ।
अज्ञानिद्धांतनष्टस्यात् केवलग्यानदायकं ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 35[b]

प्रत्यावृत्तौ दहेद्देहं । शुष्ककाष्टं मिवानिलः ॥
तस्मात्कार्यप्रतीकारौ ॥ ज्वरमुक्तेन जंतुना ॥ ८७ ॥

गुर्व्वभिस्यंदसात्मान्य । भोजनात्पुनरागतः ।
लंघनोष्णोपचारा ॥ दिविधिपूर्व्वोक्तमाचरेत् ॥ ८८ ॥

ईति श्रीलंघनपथ्यनिर्णयग्रंथ संपूर्ण्णः ॥ लिषतं माणिकराम साकंभरे मध्ये पठनार्थे ॥ शुभं भूयात् ॥ कल्याणमस्तु ॥

References.— (1) Mss.--A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum : i, 542[a] ; ii, 223[a] ; iii, 116[a].
B-Descriptive Catalogues :
Catalogue of Ulwar Mss. No. 1675. "There is a copy of this work in Hultzsch Collection, Oxford." Extract 429.

वाग्भट-सूत्रस्थान Vāgbhaṭa's Sūtrasthāna

No. 236 219. / A 1883-84.

Size.— $11\frac{2}{5}$ in. by 4 in.

Extent.— 160 leaves ; 5 or 6 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing fair and legible ; paper is very old, musty, completely worn out and brittle ; requires very careful handling on account of its decaying condition ; a complete copy of the Sūtrasthāna with a comm. running upto the middle of the 4th chapter and ending on fol. 16[a] ; folio 30 has its corner repaired by patching ; borders bear double-line rules in black ink.

Age.— Appears to be one of the oldest paper Mss. in the library.

Author.— Vāgbhaṭa.

Begins.— fol. 1[b]

ॐ स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥

रागादिरोगान् सततानुषक्तानशेषकायप्रसृतानशेषान् ।
औत्सुक्यमोहारतिदान् जघान योपूर्ववैद्याय नमोस्तु तस्मै ॥ १ ॥

अथात आयुष्कामीयमध्यायं व्याख्यास्यामः ॥ इति ह स्माहुरात्रेयादयो महर्षयः ।

Ends.— fol. 160b

अतिदग्धे द्रुतं कुर्यात्सर्वं पित्तविसर्पवत ।
स्नेहदग्धे भृशतरं रूक्षं तत्र तु योजयेत् ॥
समाप्यते स्थानमिदं हृदयस्य रहस्यवत् ।
अत्रार्थाः सूचिताः सूक्ष्माः प्रतन्यंते हि सर्वतः ॥

इति श्री आयुर्वेदरसायने सूत्रस्थाने क्षाराग्निकर्मविधिरध्यायः त्रिंशत्तमः ॥
इति श्रीवाग्भटे सूत्रस्थानः संपूर्णः ॥ शुभं भवतु लेषकपाठकयोः ॥ श्री श्री श्री ।

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 35b, 731a ; ii, 7b ; iii, 8b.
B-Descriptive Catalogues :—
Oxford Cat. Nos. 741–742.
Madraṣ Oriental Mss. Cat. Nos 13072-82.
(2) Printed Editions :—
(1) Edited by Āṇṇā Moresvar Kunte, 2nd edn., Bombay, 1891.
(2) Aṣṭāṅgahsdaya with Hindi Trans. by Krishnalala, Muttra, 1910.
(3) Aṣṭāṅgahṛdaya, Published by Motilal Benarsides, Lahore, 1933.

विचारसुधाकर or **अर्शोघ्नसुधाकर**

Vicārasūdhākara or Arśoghnasudhākara

No. 237

307. / Viś. 1.

Size.— $7\frac{3}{10}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 22 leaves ; 9 lines to a page ; 17 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; topic headings tinged with red pigment. Paper is very old and musty. The Ms. has actually 22 folios, but some one has changed the 22nd folio into 23rd and inserted a new 22nd folio which is in a different hand and

contains a prescription on piles on one side and on the other side has some charms. The Ms. has been fully discussed by Mr. P. K. Gode in the Annals of the B. O. R. I., Vol. XII, pp. 287-89. The author flourished in the reign of the sixth Peshwa Raghunātha Rao.

Age.— Śaka 1687

Author.— Raṅgajyotirvid.

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥

विघ्नेशमृत्युंजयभास्करांबानासत्यधन्वंतरिवाग्भटादीन् ।
प्रणम्य दुर्नामगदप्रणाशप्रयोगपूगं विविधं प्रवच्मि ॥ १ ॥
अनुभवात्कतिचित्कतिचिद्गुरोः कतिचिदाकरशास्त्रविचारतः ।
विधिविचारसुधाकरनायकं विरचयामि भिषग्वरतुष्टये ॥ २ ॥
निदेशतः श्रीरघुनाथरायप्रतापभानोर्जगतीश्वरस्य ।
द्विजादिनानाभिषजां मतानि संगृह्य बघ्नामि बहुप्रकारान् ॥ ३ ॥
etc.

Ends.— fol. 21ᵇ

तंदुलीयकशाकं च चक्रमर्दकशिग्रुकान् ॥
कोशातकीचित्रकाणां शाकः सर्वार्शनाशकः ॥

मधुस्नेही प्रयोगोप्युपयुक्त एव ॥ इति श्रीमज्जगतीतलस (fol. 23ᵃ) कलभूभृच्चक्रचूडामणि श्रीमद्रघुनाथरायप्रतापार्कनिदेशकररंगज्योतिर्विद्विरचितविचारसुधाकरः समाप्तिमगमत् ॥ श्रीरस्तु ॥

प्रथितसूर्यविधिज्ञसुतः सुधीर्गणितवैद्यकशास्त्रविशारदः ॥
असुहृदुग्रगुदामयशातनं व्यरचयद्विविधार्त्तिहरं मुदा ॥ १ ॥
शैलदंतिरसभूमिते शाके मार्गशुक्लविनायके तिथौ ॥
भूमिनंदनदिवे व्यरीरचत्सद्विचारणसुधासुधाकरं ॥ २ ॥
श्रीसांबार्पणं ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— This is the only Ms. noted by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum, I, 570ᵃ.

———

विबोधसार Vibodhasāra

No. 238 1086. / 1886–92.

Size.— $8\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 15 leaves; 11 lines to a page; 30 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; benedictory phrase, verse numbers, marks of punctuation and the colophon at the end in red ink; borders have two rows, one of three lines and the other of one line—all in red ink. The Ms. deals with the properties of herbs and eatables. The Scribe, Joshī Mathurā dāsa seems to be a Gujarati as is evident from the names of some eatables and the following two legends found on fol. 1ᵃ

पोथी विबोधसारनि रा. श्रीहरीशंकर—(illegible) रा. गणपतीजीपे हरजीवनने लिषवा आपिति ते छे.

पोथी रूपजीजोसीने दुबे हरजीवनै आपी मीती श्रावण सुदी ८ संवत १७२७.

Age.— Sam̃. 1693.

Author.— Anomymons.

Begins.— fol. 1ᵇ

सिधिः श्रीगणेशायन्म ॥

इक्षुः शीतो गुरुः स्निग्धो मधुरो रसपाकयोः ।
जीवनो बृंहणो वृष्यः कृमिमूत्रकफप्रदः ॥ १ ॥
सरः संतर्पणो वल्यो ह्लादी पित्तास्रनाशनः ।
ओजस्यो वातजिद्भुक्तमाशे वातप्रकोपन ॥ २ ॥
तस्याग्रं स्वादु कट्वम्लं त्वक् स्वादुलवणा मता ।
दंतोत्कृष्टो रसः श्वेता तुल्यो रुच्यः कफप्रदः ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 15ᵇ

भृष्टैरपक्वैर्गोधूमैरुलुंबो लुं व्यलुंविका ।
उलुंबा लघवो रूक्षा कफमेदो विवर्द्धनाः ॥ दूहगी ॥

इति विवोधसार ॥ ग्रंथ ३०० ॥ संवत् १६९३ आश्विन मासे कृष्णपक्षे ४ बुधवासरे लिषतं जोसी मथुरादास.

References.—Aufrecht's Catalogus Catalogorum, ii, 136^b. has got only this entry.

वीरसिंहावलोकः Vīrasiṁhāvaloka

No. 239 $\frac{585.}{1899\text{–}1915.}$

Size.— $10\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 128 leaves ; 10 lines to a page ; 40 letters to a line.

Descriptions.— Country paper ; Devanāgarī Characters ; handwriting good ; double lines in black ink on borders ; benedictory plrases, topic-headings, topic-endings, marks of punctuation and colophons tinged with red pigment. Paper is in an extremely worn-out condition, some of the leaves can hardly stand handling ; colour of the paper is musty and dampness has rendered much of the text illegigible. Fol 80 is repeated ; foll. 118–122 are missing ; fol. 125^a is blank. A part of fol. 1, and parts of several foll. till 22 are lost. The author is the Tomara Prince Vīrasiṁha who dictated this work to a Kāyastha, named Sāraṅga. The work deals with astronomy, ritual and medicine. The work was composed in 1383.

Age.— Saṁ. 1658.

Author.— Vīrasiṁha.

Begins.— fol. 1^b

1st line—ॐनमः शिवाय ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ यच्चक्षुर्भुवन ... ...

2nd line—नां परं यत्रज्ञैकनिकेतनं च पयसां बीजं यदेकं मतं सत्रेष्वग्निहुतस्य वेदविदितं स्थानं च यत्सर्वदा तद्वः पा—

3rd line—नातनं हरिमहः स्तत्त्वप्रबोधोदयं । १ । दैवज्ञागमधर्मशास्त्र-
निगमायुर्वेददुग्धोदधीनामथ्य स्फुरदात्मबुद्धि —

4th line—णा विश्वोपकारोज्ज्वलं । आलोकामृतमातनोति विबुधैरासेव्य-
मत्यद्भुतं श्रीमत्तोमरदेवधर्मतनयः । श्रीवीरसिंहोनृपः । २. etc.

Ends.— fol. 132[b]

श्रीदेवशर्मात्मज एष धीरः स्वशास्त्रसंतापितशत्रुवीरः ॥
श्रीवीरसिंहः क्षितिपालसिंहः शास्त्रत्रयाद्ग्रंथमिदं विधत्ते ॥ ३ ॥
वीरसिंहावलोकस्य पुस्तकं विबुधाहृतं ।
वीरसिंहाज्ञया धीमान् सारंगो दिविरा(रो ?)लिखत ४
दैवज्ञधर्मशास्त्रज्ञ वैद्यकज्ञपरीक्षितं ।
पुस्तकं वीरसिंहाय सारंगो व्यलिखत्सुधीः ॥ ५

इति श्रीवीरसिंहावलोके ग्रंथपरिपूर्णः समाप्तः ॥ सवत् १६५८ वर्षे आषाढ शुदि १३ शुक्रवासरे अद्येह वारितापी वास्तव्य काका० । नाथा सुत शोमजी अनुवाचनार्थे लिखितं तथा परोपकारार्थं शुभं भवतु । दीर्घायुरस्तु । शिवमस्तु । लेषकपाठकयोः कल्याणं देयात् ॥ वीरसिंहग्रंथ पत्र १३२ संपूर्णं ॥

References.— (1) Mss—A-Auftecht's Catalogus Catalogorum:—
i, 596[a] ; ii, 142[a] and 226[b] ; iii, 125[a]
B-Descriptive Catalogues :—
Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. P. 495, No. 1063.
I. O. Catalogue, Mss. Nos. 2684 and 6233.
(2) Printed Editions :— Bombay 1888.

वृन्दसंग्रहशेष Vṛnda-saṅgraha-śeṣa

No. 240 942. / 1884-87.

Size.— $11\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 76 leaves ; 9 lines to a page ; 44-45 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्रास;

hand-writing legible; paper very old, musty, worn out and moth-eaten; bears double numbering of folios; one system of 1 to 76, another of 182 to 257; folio 1[a] contains extraneous matter not pertinent to the text; incomplete; quotes various works and authors; its name along with the double numbering of folios indicates that it is perhaps a supplement to Vṛndasaṅgraha.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Balibhadra.

Begins.— fol. 1[a]

ओं नमो धन्वंतरये ॥
नत्वा विष्णुपदं वैद्यबलिभद्रेण लिख्यते ।
वृंदसंग्रहशेषोयं व्यवहारोपयोगिकः ॥
गुणवद्वैद्यरोगार्त्तभैषज्यपरिकर्मणां
प्रवृत्तिर्या(?)तु साम्यार्था चिकित्सेत्यभिधयिते ॥ etc.

Ends.— fol. 76[b]

सविषा वर्जयेत्ताभिः कंडूपाकज्वरभ्रमाः ।
विषपित्तास्रनुत्कार्ये तत्र शुद्धाम्बुसंभवाः ।
निर्विषाश्चाविलश्यावा वृत्ता नीलोर्द्ध्वराजयः ।
कषायपृष्ठास्तन्वंग्यः किंचित्पीतोदराश्च याः ।
ता अप्यसम्यकू चमनाद् प्रततं च निपातनात् ।
सी···........··..........·........

Reference.— (1) Mss—A–Aufrecht's Catalogue Catalogornm :—
ii, 143[b].
The only Ms. mentioned by Aufrecht.

वृन्दसंग्रह Vṛndasaṅgraha

No. 241 941. / 1884-87.

Size.— 14⅘ in. by 6 in.

Extent.— 141 leaves; 11 lines to a page; 48-50 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; almost correct; paper very old and worn out; folios are torn at the ends; very delicate condition; text contained in folios 1-135; diseases are named first and then different medicines follow; following are the topics dealt with—

(1) ज्वर, (2) ज्वरातीसार, (3) अतीसार, (4) ग्रहणी, (5) अर्श, (6) अग्निमांद्य, अजीर्ण and विशूची, (7) कृमि, (8) कामला पांडुरोग, (9) रक्तपित्त, (10) राजयक्ष्मा, (11) काश, (12) हिक्का and श्वास, (13) स्वरभेद, (14) अरोचक, (15) छर्दि, (16) तृष्णा, (17) मूर्छा, (18) मद, (19) दाह, (20) उन्माद, (21) अपस्मार, (22) वातरक्त, (23) ऊरुस्तंभ (24) आमवात, (25) शूल, (26) परिणाम शूलान्नद्रव, (27) उदावर्त्त and आनाह, (28) गुल्म, (29) हृद्रोग, (30) मूत्रकृच्छ्र, (31) मूत्राघात, (32) प्रमेह, (33) स्थौल, (34) उदर, (35) प्लीहा, (36) शोथ, (37) वर्ध्मवृद्धि, (38) गलगंडमाला, ग्रंथि, अर्बुद and अपची, (39) श्लीपद, (40) विद्रधि (41) व्रणशोथ, (42) कुष्ठव्रण, (43) भग्न, (44) नाडीव्रण, (45) भगंदर (46) उपदंश, (47) शूकदोष, (48) शीतपित्त, (49) अम्लपित्त, (50) विसर्प and विस्फोट, (51) मसूरिका, (52) क्षुद्ररोग, (53) मुखरोग, (54) कर्णरोग, (55) नासारोग, (56) नेत्ररोग, (57) शिरोरोग, (58) प्रदर, (59) योनिव्यापदा, (60) स्त्रीरोग, (61) बालरोग, (62) विष, (63) सिधियोग (64) वाजीकरण, (65) स्नेह, (66) स्वेद, (67) वमन, (68) विरेचन, (69) अनुव्यवन, (70) वस्ति, (71) निरूह, (72) धूम, (73) नस्य, (74) अरिष्ट and (75) स्वस्थ. Scribe's name कासीराम ग्रंथसंख्या ४७५० पत्र १३५. Another name of this work is सिद्धियोग. See Ms. No. 443 of 1884-86.

Age.— Saṁ. 1734.

Author.— Vṛnda.

Begins.— folio 1[b]

श्रीगणेशाय नमः । श्रीसरस्वत्यै नमः ॥

ध्यात्वा शिवं परमतत्त्वविचारवेद्यं ।
चण्डीमभीष्टफलदां सगणं गणेशं ॥
धन्वंतरिं मुनिवरं मुनिसुश्रुतादी- ।
नात्रेयमुग्रतपसं मनसा प्रणम्य ॥ १ ॥
नानामतप्रथितदृष्टफलप्रयोगैः ।
प्रस्तावावाक्यसहितैरिह सिद्धियोगः ॥
वृन्देन शुद्धमतिनात्महितार्थिनायं ।
संलिख्यते गदविनिश्चयजक्रमेण ॥ २ ॥

Ends.— folio 135[a]

सम्यक्प्रयोगः सर्वेषां सिद्धिमाख्याति कर्मणां ।
सिद्धिराख्याति सर्वैश्च गुणैर्युक्तं भिषङ्मतां ॥
इति विविधमुनीनां वाक्यमालोक्य यत्नात्
स्वमतपरमतैर्व्याख्यातिसद्भिः प्रयोगैः ।
ग्रथित इह मयायं संग्रहो वृंदनाम्ना
सपदि स हि लिखित्वा सिद्धियोगः समाप्तः ॥

शुभानि संतु ॥ संवत् १७३४ आश्विनवदि १२ शुक्रे कासीरामेण लिखितमिदं पुस्तकं स्वार्थे परार्थे च ॥

यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया ।
यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥

ग्रंथसंख्या ४७५० पत्र १३५ मुकाम...... (letters pasted, but on the margin वासीनरवर) के राहमैवालो वाग ॥ गुहिया देवदारु मर-हठी के फूल सो पानी मै घसि वालकके मुखभीतर लगाइये निनवा जाइ ॥ किं वा गुहिया देवदारु पानी सौ घसि लगावना सुंखमेतद्गुणं ॥ श्रीरामाय नमः ॥

on fol. 135[b]

वृंदमूलपत्राणि १३५ ग्रंथसंख्या ४७५० ॥ श्रीमन्भट्टगोवर्द्धनेशात्म वेणीमाधवस्येदं पुस्तकं रु. ७॥ लि.

Reterence.— (1) Mss.—A-Aurecht's Catalogus Catalogorum:— ii, 142[b]. under सिद्धयोग, see i, 717.
(2) Descriptive Catalogues:-Aufrecht's Oxf. Cat., Nos. 750, 849 and 850. Under सिद्धयोग, see I. O. Catalogue No. 2672.

वृन्दसंग्रह

Vṛndasaṅgraha

No. 242

1088.
1886-92.

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 109 leaves; 10-11 lines to a page; 40-41 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing bad but legible; incorrect; paper very old, musty and worn out; several hand-writings; folio 18[b] has 6 lines only; 6th line at the bottom reads पत्र १०——छूटे है (= 10 leaves are left); incomplete; it is really a miscellaneous work on medicine with Sanskrit verses followed by Hindi translation; its only claim to the title वृन्दसंग्रह are (1) the legend वृदसिग्रह found on fol. 1[a] and (2) the identity of its second verse with the first verse of वृन्दसंग्रह No. 241; there is no colophon anywhere to indicate authorship.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Unknown.

Begins.— folio 1[b]

ॐ सिद्धिः ॥ श्रीगणेशाय नमः । सरस्वत्यै नमः ॥
उद्यन्नवीनजनजद्युतिराततेतु ॥
राकल्पकल्पितमनोरमकेशदेशः ॥
कूजत्सु केकिनिवहेषु कृतावधानो ।
गोपांगनापरिव (lower half lost) तो हरिरस्तु भूत्यैः
श्री धन्वंतराय नमः ॥
ध्यात्वा शिवं परमतत्वविचारवेद्यं ।
—डीमाभिष्टफलदं शरणं गणेशं ॥
नत्वा तरिं मुनिवरं मुनिश्रुश्रुताद्यादिन् ।
आत्रेयमुग्रतपसां मनसा प्रणम्य ॥
सूताकंगंधचपलाजयपालातिक्ता ।
पथ्या त्रिब्रिच्यविषर्ति पुकजं समांसं ॥
समर्थवत्रपयसा मधुनार्यपलवै ।
त्रैलोक्यडंवररसोविनवज्वरेषु ॥ etc.

Ends.— folio 109^b

एतानि समभागानि स्निग्धभांडे निधापयेत् ।
पलार्द्धं मुपभुंजीत तथोष्टं चात्र भोजनं ॥
वलीपलितषालित्वं प्लीहसोऽक्ष्यं थ पीनसं ।
भगंदरामूत्रकृच्छ्राभ्यां अस्मरी च विहयपि ॥
अष्टादशैव कुष्टानि त्वचाष्टगुदरानि च ।
प्रमेहं च महाव्याधि पंचकासा सदारुनं ॥
अजीत्यर्षंतपारो.......................

वैद्यकग्रंथ Vaidyakagrantha

No. 243 1066. / 1887–91.

Size.— $7\frac{3}{10}$ in. by $9\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 159 leaves; 20 lines to a page; 20 letters to a line.

Description.— Country paper; Kanarese characters; hand-writing very hasty and almost illegible; the Ms. is bound in book-form in cloth. Apart from 159 leaves assigned to the text, 42 leaves in the beginning and 7 leaves at the end have served as the Accounts book of the owner. These extra pages contain the names of patients, date, medicine, price etc. The text is in Kanarese language with Sanskrit verses interspersed here and there. The name of the author is unknown. It is ascribed to पूज्यपाद, perhaps on account of the following verse found on fol. 82^a.

यिदं गन्धकरसायेन सर्वलोकोपकारणं सर्वभूतहितार्थाय पूज्यपादेन भाषितं ॥ The Madras Oriental Mss. Catalogue Vol. XXIII, mentions पूज्यपाद as the author of औषधयोगग्रंथ (p. 8818), निदानमुक्तावली (p. 8857), मदनकामरत्न (p. 8875), रत्नाकरायौषध-योगग्रन्थ (p. 8880), रसरत्नाकर (p. 8892), रुदन्त्यादिकल्प (p. 8898) and वैद्यसारसंग्रह (p. 8919). In the colophon of निदानमुक्तावली we read— श्रीमज्जठरदेशिकमन्त्रवादषड्भाषाकविचक्रवर्तिश्रीपूज्यपाद-स्वामिविरचिते सिद्धान्तिभाष्ये अरिष्टनिदानो द्वादशोध्यायः ॥

Age.— Appers to be old ; the date आषाढ शुद्ध १२ is mentioned, but not the year.

Author.— Pūjyapāda (?)

Begins.— fol. 1[a]

श्रीविकरागायेन्नमः ॥

विक्रमसं आषाढ शुद्ध १२ लि

आदौ सर्वेषु रागेषु नाडी जिह्वा च मूत्रकं ।
परीक्षेत्सततं वैद्यो तदिदानीं निगद्यते ॥

टी० ॥ वैद्यनु समस्तरोगगडाळि मोदलु नाडियनु नागयनु । मुखवनु मूत्रवनु परीक्षए नोड्डवदु । आनाडिक्रमवेकेंदरे ।

सव्येतरकरांगुष्ठे मूले सूक्ष्मसमाकृतं ।
धमनीगमनीलक्षोधृतनाडी तु सर्वदा ॥ etc.

Ends.— fol. 15[a]

कर्पूर चूर्ण पच कर्पूर २ गक्कू लवंग ६ कुसुंब्री २ मेणसु ८ गक्कू चव्या ९ गक्कू यवु चूर्णिसी सम शर्करे बेरसि हत्तु १ के १ गक्कू सेविसलू हि सर्वासा गुल्म अर्शेबंदर्धि अरोचक क्षयस्वासहरा।

वैद्यकपद्धति Vaidyakapaddhati

No. 244 1089. / 1886-92.

Size.— $10\frac{1}{5}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 102 leaves ; 12 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters , hand-writing good ; paper is old and musty ; first four folios are slightly eaten by worms on the right-hand top. Topic headings are tinged with red pigment upto fol. 39. It is a compilation and deals with all aspects of medicine. The name of the author's father is *Śaṅkara* and of mother is *Rohiṇī*.

Age.— Appears to be old.

Author.— Kāśinatha.

Begins.— fol. 1[b]

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीधन्वंतरिनामानं परमानंदमीश्वरं ॥
सर्व्वदेवयुतं वंदे सर्व्वविघ्नोपशांतये ॥ १ ॥
सुश्रुतादिमुनीन्नत्वा स्ववैद्यादिचिकित्सकान् ॥
आयुर्व्वेदस्य सारोयं काशीनाथेन कथ्यते ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 102[b].

त्रिफलारजनीमुस्तं नालिकां वटरोहकं ।
सूचीपुष्पं च लोध्रं च वालं चैषां शनैः पचेत् ॥
कल्केस्तैले च तैलस्य स्वतो दुर्गंधशांतये ।
तैलमूर्छा.............................. ॥

शंकरः शंकरः साक्षात् रोहिणी रोहिणी यथा ।
पितरौ यस्य तस्येयं काशीनाथस्य पद्धतिः ॥

इति काशीनाथकृता वैद्यकपद्धतिः समाप्ता ॥

Reference.— Aufrecht's Catalogus Catalogorum— ii, 145 mentions only our Ms. Another Ms. of it exists in this library; see No. 245

वैद्यकपद्धति Vaidyakapaddhati
(आयुर्वेदसार) (Ayurvedasāra)

No. 245 586. / 1899-1915.

Size.— $9\frac{7}{10}$ in. by $5\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 179 leaves; 9-11 lines to a page; 24 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; all the edges are coloured with red ink; some folios have double lines in black ink on each border. Benedictory phrases, verse-numbers, topic headings, topic endings and colophons are tinged with red pigment. Paper is old and worm eaten. The name of the work is वैद्यकपद्धति. It deals with all the topies of आयुर्वेद.

Age.— Appears to be old.

Author.— Kāśīnātha.

Begins.--fol. 1b

श्रीकृष्णः ॥ श्रीहरि ॥ श्री ॥ श्रीरामः ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतराय नमः ॥
... ... परमानंदमीश्वरं ॥
सर्व्वदेवयुतं वंदे सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ १ ॥
Same as in No. 244

Ends.— fol. 179a

संकरः शंकरः साक्षा ॥ द्रोहिणी रोहिणीव च ॥
पितरौ यस्य तस्येयं काशीनाथस्य पद्धतिः ॥ १ ॥
इति श्रीकाशीनाथकृता वैद्यकपाद्धतिः संपूर्ण ॥ श्रीरस्तु ॥

Reference.— See No. 244.

वैद्यकयोगचन्द्रिका Vaidyakayogacandrikā

No. 246 763. / 1882-83.

Size.— $12\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 150 leaves ; 6 lines to a page ; 34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; colophons and topic headings are tinged with red pigment. Paper is very old, musty and brittle. It deals with materia medica and has 38 chapters. "The author studied medicine at Benares under the tuition of two brothers *Nāgeśa (Nāganātha)* and *Nārāyaṇa,* and had three elder brothers *Gaṇeśa, Raghunātha* and *Rāma,* and a younger brother, *Viṭṭhala.*" I. O. Cat. Ms. No. 2753, pt. V, p. 982a. His name is *Lakṣmaṇa Paṇḍita,* son of *Datta.*

Age.— Śaka 1778 = 1857 A. D.

Author.— Lakṣmaṇa.

Begins— fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ योगचंद्रिकाग्रंथ लीख्यते
विश्वोत्पत्तिस्थानसंहारहेतुं ।
...देवैरादिदेवान् स्तुतं तं ॥
संदिग्धार्थोदन्वदुत्तारनावं ।
वंदे देवं प्रत्यूहाटवीदावभीडे ॥ १ ॥
कृतं यदीयं सुकृतं वदंति ।
त्रेतावितानेपि यमाहुरग्र्यं ॥
जिज्ञासुसह्यापरहृत्कालिंग्नं ।
तं दत्तसंज्ञं पितरं नतोस्मि ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 150^a

अभीरुयष्टीमधुकं त्रिकंटबलात्रयं यः पयसा विशुत्धः ।
भजेत्स योषाशतसंगदोषासुखेषु दोषाकरवद्भिमाति ॥ ९ ॥

इति वाजीकरणतंत्रं अतिगूढ बुधलक्ष्मणनिर्मितौ तु वाजीकरयोगा इति योगचान्द्रिकायां समाप्तोयं ग्रंथः शके १७७८ नळनामसंवत्सरे जेष्टवद्य १२ रविवासरे हे पुस्तक रामचंद्र सखाराम गीजरे याचे या ग्रंथाचि प्रत भाउभटजी पुराणीक बोरजाइ वाडिकर याची अहे ॥

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 477^a; ii, 111^a.

B–Descriptive Catalogues:—

I. O. Catalogue Nos. 2753-4.

Mitra's Catalogue of Bikauer Mss. p. 665, No. 1449.

,, Notices, Vol. I, p. 96. Ms. No, CLXXIX.

वैद्यकसंग्रह Vaidyakasaṅgraha

No. 247 $\frac{943.}{1884\text{–}87.}$

Size.— $9\frac{4}{5}$ in. by 5 in.

Extent.— 19 leaves ; 11 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; benedictory phrase, topic headings and topic endings tinged with red pigment. The name given to the work and in its beginning is ग्रंथसंग्रह. It mentions योगरत्नसमुच्चय (fol. 4), शार्ङ्गधर (fol. 16), and रसरत्नाकर (fol. 16). It deals with रस only. On fol. 20[b] some prescription is written in a different hand. Fol. 13 missing. Paper is old and worm-eaten.

Age.— Saṁ. 1857.

Author.— Anonymous.

Begins.—

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ ग्रंथसंग्रहः ॥

अथ शिलाजतुकरणम् ॥

सुख्यं शिलाजतुशिलासूक्ष्मखण्डं प्रकल्पितम् ॥
निःक्षिप्यात्युष्णपानीये यामेकं स्थापयेत्सुधीः ॥ १ ॥
मर्दयित्वा ततो नीरं गृह्णीयाद्वस्त्रगालितम् ॥
स्थापयित्वा च मृत्पात्रे धारयेदातपे बुधः ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 20[a]

चूर्णाभः प्रतिसार्यः स्यात्तेजः स्यात्क्वाथवत्स्थिरः ।
इति क्षारद्वयं धीमान् युक्तकार्येषु योजयेत् ॥ ६७ ॥

इति क्षारकल्पना ॥ इति रसविषोपविषाभ्रसत्त्वक्षारकल्पनाकथनम् । समाप्तोऽयं ग्रंथसंग्रहः ॥ सं० १८५७ ज्येष्ट शुक्ल ७ गुरुवारे ॥ शुभमस्तु सर्वजगताम् ॥

औदुम्बरार्कवटदुग्धपलं पलं च ।
लाक्षापलं पलचतुष्टयचुम्बकं च ॥
संकुत्यमानमतसीपलतैलमिश्रं ।
श्रीपारदस्य मरणे मदनाख्यमुद्रा ॥ १ ॥

इति मदनमुद्रा ॥

Reference.—Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— i, 610[b]; ii, 146[a].

वैद्यकसार Vaidyakasāra

No. 248 633. / 1895-1902.

Size.— $9\frac{1}{2}$ in. by $6\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 25 leaves; 20 lines to a page; 18 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing beautiful and bold; marks of punctuation, topic headings, topic endings, benedictory phrases and colophons are written in red ink. The Ms. is written in book-form. On one side of each page there is a three lined border in red ink; on the other side, apart from the border lines, there is a column, with $\frac{3}{4}$ of inch space in between, made up of double red lines; the intervening space is coloured yellow. Paper is very old, musty and worn out. Language is Hindi of Southern Rajputana adjoining Gujerat. Foll. 16 and 19 are missing.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1[a]

श्रीगणेसाय नमः ॥ श्रीसारदायन......(lost)

वैद्यकसारग्रंथ लिष्यते ॥ प्रथम पाक......(lost)

मपाकालिष्यते ॥ सालम मिश्री पैसा १० भरी......(lost)

फाल पैसा दोइ भर २। सुपेद मुसली पैसा ३। भर। गेषरू पैसा २। भर। निरगुडी पैसा। २। भर। etc.

Ends.— fol. 27[a]

ब्योरा षोलणा पेसावका

रेवंत चूणी टां ३ साकर टां ३ फटकडी मासो १ सरव मेला करनैं बांटजे पछै गाढरा दुध सौं पावजे तो समाधि होइ। इति प्रकार पंद्रहो संपूरण ॥ १५ ॥ इति श्री आगमती बिसकंदरी किताब. ...... (disfigured by ink) षू दायका क्रमती चौदहइं इलमकी आगमती बिसकंदरी वैद्यकसारग्रंथ संपूरण ॥ श्री ॥

References.— This work is not mentioned by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum.

वैद्यकसार Vaidyakasāra

No. 249 $\frac{377.}{1882-83.}$

Size.— $10\frac{3}{10}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 7 leaves; 11 lines to a page; 32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; in the beginning of the work there are 5 blank leaves; in the last colophon, as well as in the 1st verse the work is known as शंकर or शंकरशतं. The only place where this work is named as वैद्यकसार is the following colophon on folio 5ª. इति श्रीशंकराख्ये वैद्यकसारे पाचनादिक्वाथाधिकारस्तृतियः॥

Age.— Appears to be old.

Author.— Rāma. (See verse No 1 described below)

Begins.— fol. 1ª

श्रीगणेशाय नमः ॥

स्वस्थं लोके स्मरणममलं देववैद्याश्विनी तौ ।
रोगग्रस्थो वदति कृपया त्राहि मां रोगसिंधौ ॥
तस्मै दद्यादभयमिति तं वैद्य धन्वंतरि त्वं ।
नत्वा रामोखिलसुखकरं शंकराख्यं प्रवक्ष्ये ॥ १ ॥
दूतं प्रश्नो हृदयकलना नाडिकारोगलक्षण-
मद्यं दाघौ विमनविमलं स्नहनं स्वेदनं च ॥
रक्तं लेपोद्भमनवटकौ पाचनक्वाथधूपौ ।
नस्यं स्त्र्चूर्णोध्वलनरसनोदीर्घतुण्याप्रपथ्यं ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 7ᵇ

जायंती शतशृंगशैलशिखरे श्रीचंडिका संस्तुतैः ।
श्लोकः वैद्यकसंज्ञकै सुललितै वृत्तै विचित्रैपदैः ॥
भक्तानां गदनाशनाय विमलं श्रुत्वा मया प्रार्थिता ।
दत्तां शास्त्रमिदं युतं तु यशसाश्रीशंकराख्यं शतं ॥ २७ ॥
इति श्रीशंकरशतं समाप्तं ॥ श्री

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— i, 611^{a}.

Printed Editions:—

वैद्यकसारशंकर ग्रंथ with a Hindi Trans. by Vasatirama, son of Śāligrāma. Edited by Raghuvaṁśa Śarmā, Bombay 1896.

वैद्यकसारसंग्रह or हितोपदेश — Vaidyakasārasaṅgraha or Hitopadeśa

No. 250 — 1090. / 1886-92.

Size.— 12 in. by $5\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 45 leaves ; 12–13 lines to a page ; 36–40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and legible ; paper very old, musty and worn out; right-hand corner of folio 1^{b} lost and letters are missing ; folios 17^{a}, 39^{b}, half of 40^{a}, half of 45^{a} and 45^{b} are blank ; fol. 1^{a} bears तिशालसः पुष्टिवीर्यकरारोग्य । कारिणो मधुरा मता ८ याष्टिकः सर्वदोषघ्न । शामको—(lost) श्लवातलः कंगुकोद्रवनीवाराः कफपित्तहता मता ९ Name of Scribe साधुरामदास दादूपंथी.

Age.— Saṁ. 1791, Mārgaśir-kṛṣṇapakṣa 8, Guruvāsara.

Author.— Śrīkaṇṭhapaṇḍita or Śrīkaṇṭhaśambhu.

Begins.— fol. 1^{b}

श्रीधन्वंतरये नमः ॥

line 1 भक्तेभ्यो भुवनाधिपत्यवरदं देवैर्महेंद्रादिभि................(lost.)

line 2 टकोटिमणिभिः प्रोद्घृष्टपादांबुजं । etc.

The Same as in No. 251.

Ends.— fol. 44^{b} and 45^{a}

मुक्ताफलैरिव च (fol. 45^{a}) नैः शुचिभिः सुवृत्तैः ।
संपूरिता विमलकांतिगणेन युक्ता ॥
श्रीकंठपंडितकृतिर्बुधकंधरासु ।
मुक्तावलीव लुठतां रुचिरा चिराय ॥ १२ ॥

इति श्रीपरमशैवाचार्य श्रीकण्ठपंडिताबिरचिते वैद्यकसारसंग्रहे हितोपदेसे नाम्नि बालकस्त्रीरोग (शस्त्रघात On the margin) व्रणनाडीरीबिसर्पकंकंडूदद्रूरक्तपित्तापस्मार--(lost) ड्डरोगबह्निदग्धश्वेतपित्तसर्पदृष्टद्राश्विकप्रतीकारो (नाम on the top) दशमः समुद्देशः संपूर्णः समाप्तः ग्रं (lost) था ग्रंथ सं. १२५० संवत् १७९१ वर्षे मार्गशिरमासे कृष्णपक्षे तिथौ ५ अष्टमी गुरवासरे लालसोटमध्ये ॥ लिपिकृतं साधुरामदासेन दादूपंथी लिषायितं स्वामी पुरणदास नरिंजणी ॥ श्रीरामजी सदा सहाय छै जी ॥ In a different hand is added कृष्णाचार्याणां विमर्शार्थे

References.— See No. 251

वैद्यकसारसंग्रह
or हितोपदेश

Vaidyakasārasangraha
or Hitopadeśa

No. 251

912
1887-91.

Size.— $10\frac{3}{5}$ in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 41 leaves ; 11 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs ; hand-writing good ; verse-numbers tinged with red pigment ; paper very old, musty and worn out ; work divided into ten chapters called समुद्देशs ; fol. 1[a] gives a list of contents ; the author calls himself as परमशैवाचार्य and names his work as वैद्यकसारसंग्रहे हितोपदेशनाम्नि.

Age.-- Appears to be old.

Author.— Śrīkaṇṭhaśambhu or Śrīkaṇṭhapaṇḍita.

Bengins.—fol. 1[b]

श्रीधन्वंतरये नमः ॥

भक्तेभ्यो भुवनाधिदपत्यवरदं देवैर्महेंद्रादिभिः
शश्वत्स्वर्णकिरीटकोटिमाणिभिः प्रोघृष्टपादांबुजं ॥
संसारभ्रमभीतशांतमनसा ध्यायंति संयोगिने
स्तं वंदे शशिखंडमंडितजटाजूटं धुवं धूर्जटिं ॥ १ ॥

आधिव्याधिहरं नितप्रियकरं नित्यप्रभावाकरं ।
चंद्रालंकृतशेखरं तृणमिव क्रोधाग्निदग्धस्मरं ॥
भीमांधासुरसः स्मरं गजरणक्रीडाविजातादरं ।
वंदे दिव्यभुजंगभूषणधरं विश्वेश्वरं शंकरं ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 41^b

मुक्ताफलैरिव घनैः शुचिभिः सुवृत्तै-
रापूरिता विमलकांतिगुणेन युक्ता ॥
श्रीकंठपंडितकृति बुधकंधरासु
मुक्तावलीव लठतां रुचिरा चिराय ॥ २५ ॥

इति श्रीपरमशैवाचार्य श्रीकंठपंडितविरचिते वैद्यकसारसंग्रहे हितोपदेशनाम्नि बालकस्त्रीरोगशस्त्रघातरोगव्रणनारीविसर्पकंडूदद्रूरक्तपित्तापस्मारंपांडूरोगवह्निदग्धश्वेतपित्तसर्पदष्टविषवृश्चिकप्रतीकारः ॥ दशमः समुद्देशः संपूर्णो ग्रंथः । संख्या १२५० ॥

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— i, 611^a, 667^b; ii, 146^b; iii, 128^a.
B– Descriptive Catalogues:—
I. O. Cat. No. 2691.

वैद्यकसारसंग्रह or **हितोपदेश** — Vaidyakasārasaṅgraha or Hitopadeśa

No. 252 — 957. / 1891–95.

Size.— $12\frac{2}{5}$ in. by $5\frac{9}{10}$ in.

Extent.— 48 leaves ; 12–13 lines to a page ; 32–34 letters to a line

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing fair and legible ; paper old, eaten by mice and the Ms. is in a dilapitated condition ; left-hand side top $5\frac{1}{2}''$ by $1{\cdot}2''$ deep is eaten up by worms ; it has been restored perhaps at the library ; folios 1^a and 48^b are blank.

Age.— Saṁ. 1811.

Author.— Śrīkaṇṭhaśambhu or Śrīkaṇṭhapaṇḍita.

Begins.— fol. 1[b]

1st line ओंनमः स (Some letters lost after it) नाधिपत्यवरं

देवैर्महेंद्रादिभिः

शश्वत्स्वर्णकिरीटकोटिमणिभिः

2nd line प्रोद्घृष्टपादांबुजं ससारभ्रमभीतिभीतमनसो ध्यायंति यं योगि-

नस्तंवंदे शशिखंडमंडितजटाजू etc.

The Same work as No. 251

Ends.— fol. 49[a]

colophon at the end— इति परमशिवाचार्यश्रीश्रीकंठपंडितवि-
रच्यते वैद्यकसारसंग्रहे हितोपदेशनाम्नि बालकस्त्रीरोगशस्त्रघातरोहणनाडी-
व्रणाविसर्पकंडूदद्रुरक्तपित्त अपस्मारपांडुरोगवह्निदीपनवह्निदग्धप्रतीकारश्वात-
पित्तसर्प्पविषकंदविषवृश्चिकविषप्रतीकारनामा दशमः समुद्देशः । ग्रंथाग्रंथ
१३०० संवत् १८११ ॥

References.— See No. 251

वैद्यकसारसमुच्चय Vaidyakasārasamuccaya

No. 253 1091. / 1886-92.

Size.— 10½ in. by $4\frac{9}{10}$ in.

Extent.— 102 leaves; 17 lines to a page; 42 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; there are no marks of punctuation; foll. 43-54 have double borders of red lines; foll. 51-101 have topic headings and colophons tinged with red pigment. The author has based his work on muslim and Hindu systems of medicine. It is written in Hindi for his Brahmin disciple *Khusāla*, at Śrīpura in the reign of *Rāja Kiśorasiṁha* a subordinate to *Hazarat Sahib Alam Shah*. The book is divided into 6 parts called *Makālās*, which deal with (1) structure of body, (2) causes of body, (3) diseases of body, (4) Definition and diagnosis of bodily diseases, (5) Treatment of diseases and (6) Materia medica. The

Ms. is incomplete and stops in the middle of the 5th part. Paper is old. Although the date of composition is given yet the year is not given.

Age.— Appears to be old.

Author.— Śivarāmaji Kāyastha.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणाधिपतये नमः ॥

गणपति सरसति गुरुचरण नमन विघन सब जात ॥

ज्यौं दिनकरपरकासतैं तससमूह न रहात ॥ १ ॥

सकल गुनानि तिबन की हिकमत समुझनकाजु ॥

शिवरांम कायथ लिखी हुकम पाय महाराजु ॥ २ ॥

परमात्मा पुरुषको नमस्कार करों तिनसो सब श्रेष्टि उपजी है अंतमे उसही में समावैंगी उनतौं हिकमती अनेक प्रकार की संसार मैं प्रगट भई हैं तिन हिकमतसौं बाहिर कछू वात रही नही च्यार प्रकारकी श्रृष्टि पांच तत्वसौं पेदा करी हैं कांनी षांनी की श्रृष्टि मादनी धातकी श्रृष्टि नवाती वृक्षादिक की श्रृष्टि वांनी जीवकी श्रष्टि पांनीकी श्रृष्टि में पृथ्वीतत्व है धात की श्रृष्टि अगनितत्वसैं हैं वृक्षकी श्रृष्टि जलतत्वसै है जीवकी श्रृष्टि पवनतत्व सै हैं आकासतत्व षाली हें तिन मे ए सब माय रहे हैं सबश्रृष्टिमें जीवकी श्रृष्टि मुष्यहे तिनमे अनेकभेद हैं तिनमैं मनुष्यको श्रेष्ट राष्यो हे मनुष्यमें विवेकबुद्धि विशेष हे सो मनुष्यके कारनैं तीन विद्या परमात्माने वनाइ हे एक तो ग्यानकी दूजी विद्या धर्मकी तीजी विद्या हिकमतकी औषधकी जत्नकी तिन तीनो विद्यामे जत्नकी विद्या बडी हे इनसो देहकी रष्याके जत्न वनि आवैं देही निरोग रहैं तो धर्मग्यांन दोनों सधैं इनकारनतैं हिकमती तवा वतिकी सब हकीमोके कहैं माफक ग्रंथ विचार भाषाकरी जिनसो सागिरद सिताव समझे श्रीहजरतसाहिब आलमस्याहके अहदमे श्रीमहाराजाधि- राज राजा श्रीकिसोरसिंघजी बहादुर छत्रीकुलगोडवंसावतंसके राजमे नगर श्रीपुरमध्ये मिति जेठ सुदि ५ मंगलवारके दिन शिवजीराम- कायस्थ मोडनें वहोतेक तिब्ब हिकमतिकी सारवस्तु संग्रहकरी वैद्यक- सारसमुच्चय ग्रंथ शिष्यखुसालनाम ब्राह्मणसनावढके पढने कों वनाया

etc.

Ends.— fol. 101^b

एक सषसके (fol. 102^a) पिंडुरिमें घाव बहोतपडें तिनसे पीप वहें दरद षुजालि बहोत होती ही इस आजार को हकीम कीडामकडा कहें महेरीसोजेके आजारमे कही सो तीन दिन ताई तीन २ वार लगावे तिससे पीब वाहती थंभी घावमाहे पूरी आया षुजली मिटगई ओर ओषध्यां की चाहनां न रही

References.— This Ms. is not noticed by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum.

वैद्यकसारसमुच्चय (रससिंधु) — Vaidyakasārasamuccaya (Rasasindhu)

No. 254 — $\frac{634}{1895-1902.}$

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 137 leaves ; 10 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with occasional पृष्ठमात्राs ; hand-writing legible ; the Ms. is in an extreamly decaying condition ; paper is very old, worn out and worm-eaten ; specially in the beginning the leaf-numbers have been eaten by worms, and that makes it impossible to know which leaves are missing. It is a fragment, 28 folios of which are missing from different places. It is also incomplete. Upto folio No. 114, topic-headings, marks of punctuation and colophons are tinged with red pigment. On borders two lines in black ink are drawn on each side. It is a work dealing with रसs and has quoted the following works :—

रसरत्नावली, रसचंद्रिका, नीलकंठ, ग्रंथांतर, रसदीपिका, रसरत्नाकर, रसरहस्य, काकचंडेश्वरमत, भवानीमत, स्वछंदशक्त्यागम, रसदर्पण, रसामृत, सूतमहोदधि, स्वसंवेद्य, रसार्णव, रसराजलक्ष्मी, श्रीमदौम, रसमुक्तावली and रसेन्द्रमंगल. The following colophons could be traced:— on leaf 5^a – इति पंडितमहादेवविरचिते त—विट्ठलविरचिते रससिंधुरसशोधनजारणाधिकारः प्रथमः ॥ On leaf 12^b इति गलगंडपदां-

कितमहादेवपंडितविरचिते रससिं.........सन रसग्रहणाजलयोगाधिकारः त्रेतीयः ॥ On leaf 23ª- इति गलगंडपदांकितमहादेवतनयपंडितविठ्ठल-विरचिते रससिंधौ द्रुतादिलक्षणाधिकारः ॥ On leaf 40ᵇ इति पंडित-विठ्ठलविरचिते वैद्यकसारसमुच्चये रससिं.........प्रकरणं. It will thus be evident that the work should be called रससिंधु, for वैद्यक-सारसमुच्चय is given in one colophon only.

Age.-- Appears to be very old.

Author.-- Viṭṭhala, son of Mahādeva-galagaṇḍa.

Begins.—fol. 1ᵇ

ॐ नमो गणेशाय ॥

यत्कर्णतालमृदुलानिलचंचलानि
कल्हारचंपकविनिर्मितपूजनानि ।
दातुं नतेभ्य इव भाति गणेश्वरोऽसौ
भूत्यैर्भवत्वविरतं करुणामृतौघः ॥ १ ॥
दोषोपशांतिकरणं हरणं ज्वराणा-
मारोग्यदाननिरतं सततं जनानां ।
लोकोपचारचरितं करुणारसेन
तं श्रीविचारभिषजं समुपाश्रयेहं ॥ २ ॥
जयति मृदितसर्प्पस्तंभमंत्रोघदर्पः
प्रबलगदविनाशः सेविविध्वस्तनाशः ।
शिव इव निजमंत्रः संहितायोगमंत्रः
स्त्रिपुरहरतनूजः स्तेजसः स्फारपुंजः ॥ ३ ॥

Ends.— fol. 165ᵇ

सतैलं भक्षणात्तस्य वर्षात् चिरवं लयं व्रजेत् ।
गोदुग्धं बीजपत्रस्थं अत्र पथ्या दापयेत् ॥
भल्लातको ह्यपि सुधार्कमूलं गुजाफलं ॥
त्र्यूषणं शंखचूर्णं च तुत्थं च कुष्ठं लवणानि पंच ।
क्षार

References.— Aufrecht does not mention वैद्यकसारसमुच्चय but notes रससिंधु in his Catalogus Catalogorum, i, 496ᵇ. This Ms. is not noted in any other Catalogue.

वैद्यकसारोद्धार Vaidyakasāroddhāra

No. 255 1092. / 1886–92.

Size.— 10 in. by $4\frac{3}{5}$ in.

Extent.— 18 leaves; 15 lines to a page; 39-40 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; text incorrect; fragment of a bigger work containing 7 chapters; the Ms. contains first chapter complete and breaks off in the middle of नारायणचूर्ण on fol. 18ᵃ which contains $2\frac{1}{2}$ lines only; fol. 18ᵇ blank; work is in Sanskrit with a commentry in Hindi; following is the only colophon which throws light on the names of the work and its author; fol. 12ᵃ इति श्रीनागपुरीयतपोगणराजः हर्षकीर्त्तिसूरिसंकालिते वैद्यकसारोद्धारे प्रथमो पाकमध्याय ? Then begins चूर्णाधिकारः; we can safely say that the Ms. breaks in the middle of the 2nd chapter. The author is Jain because he invokes तीर्थकृत् and जिन. This work is otherwise called योगचिन्तामणि—See under योगचिन्तामणि No. 159.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Harṣakīrti Śūri.

Begins.— fol. 1ᵃ

यत्र विश्वासमायांति तेजांसि च तमांसि च ।
महीयस्तदहं वंदे चिदानंदमयं महः ॥ १ ॥
सद्धौषधानि पथ्यानि रागद्वेषरुजां जये ।
जयं तिर्थे व्रचांस्यत्र तीर्थकृत्स श्रियेस्तु वः ॥ २ ॥
जगत्त्रितयलोकानां पापरोगापनुत्तये ।
यद्वाक्यभेषजं भाति श्रीजिनः स श्रियेस्तु नः ॥ ३ ॥
पाक १ चूर्ण २ गुटी ३ क्वाथ ४ घृत ५ तैल ६ समिश्रकाः ।
अध्यायाः सप्त वक्ष्यं ति ग्रंथेस्मिन् सारसंग्रहे ॥ ४ ॥ etc.

Ends.—fol. 18ᵃ

अथ नारायणनामा चूर्णः ।
द्वौ क्षारौ लवणानि पंच्च हपुषाधान्याजगंधा सठी
व्योषाजाज्युपकुंचिका कृमिजितः कंकुष्टकुष्टन्नय ।

उग्रग्रंथिककारवीमिसियुतं योज्यं फलानां त्रयं
मूलं पुष्करजं यवान्यपि भवेव(ord)तानि तुलान्यथः । १ ॥
त्रिवृद्धशालेद्विगुणेश्वदंती त्रिसंगुणा साद्यवतिक्तिका भवेत् ।
चतुर्गुणाचूर्णमुदाहृतं जनैरिदंहि नारायणमौषधं बुधैः ॥ २ ॥

References.— See No. 159.

वैद्यकसारोद्धार (योगचिन्तामणि)

Vaidyakasāroddhāra (Yogacintāmaṇi)

No. 256

547. / 1892–95.

Size.— 13 in. by $6\frac{4}{8}$ in.

Extent.— 12 leaves ; 15 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; topic headings, topic endings and colophons are tinged with red pigment. Text is interspersed with Hindi version. The Ms. forms the 2nd chapter (चूर्णाधिकार) of Yogacintāmaṇi. Paper is old, musty and worn out. The name वैद्यकसारसंग्रह given in the last colophon is a misnomer. Its name is वैद्यकसारोद्धार which is adopted by me.

Age.— Appears to be old.

Author.— Harṣakīrtisūri.

Begins.— fol. 1[b]

अथ चूर्णाधिकारः तत्र प्रथमं संग्रहण्यां कुंकुमादि चूर्णं
कुंकुमं मदनी मुस्ताचातुर्ज्जातं फलत्रकं
आकल्लमभ्रकं धान्यं दाडिमं मरिच कणा १
केशरी कस्तुरी मोथा चातुजातक त्रिफला अकलकरा अभ्रक धना अनारदाने
मिरच पीपलि १ etc.

Ends.— fol. 12[a]

वाक्पटुत्वं च बालानां वीनावायसमस्वर
तैलं तीक्ष्णरूक्षमर्ह्लं वातित्वं च विवर्जयेत् २

वालक को वचन प्रगट होई विणा समान स्वर होइ तेल करुवो रुषो वायरो न षाइ २ नागपुरीयतपोगणराज श्रीहर्षकीर्त्तिसंकलिते वैद्यकसारोद्धारे चूर्णध्यायो द्वतीयस्तु १ इति श्रीनागपुरीयभटहर्षकीर्तिसूरिसंकलिते वैद्यकसारसंग्रहे चूर्णाधिकारो द्वितीयोध्यायः २

References.-- See No. 159.

वैद्यकसारोद्धार Vaidyakasāroddhāra

No. 257 1402. / 1887-91.

Size.-- 10 in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.-- 33 leaves ; 13 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.-- Country paper ; Devanāgarī characters ; handwriting good ; three lines in red ink on each border ; marks of punctuation, *Fratīkas*, important passages, verse numbers and colophons tinged with red pigment. In the centre a rectangular space is left blank and 4 letters of three lines arranged beautifully, as--

भा

सं स

ल्पा

Paper is old, musty and worn out. It is incomplete. It is wronghy named as वैद्यकसारसंग्रह in Bhandarkar's Report.

Age.-- Appears to be old.

Author.-- Harṣakīrtisūri.

Begins.-- fol. 1^b

यत्र वित्रासमायांति तेजांसि च तमांसि च ।
महीयस्तदहं वंदे चिदानंदमयं महः ॥ १ ॥

etc. Same as in No. 159.

Ends.-- fol. 33^b

अथ शृंग्यादि चउसट्ठ(?)उसर्व्ववातविकारे ॥

शृंगीरामठरामसेनरजनीरुग्ररेणुकारोहिणी

रास्नैरंडरसोनदारुरजनीराजेंद्रराजीफलैः

References.— See No. 159.

वैद्यकसारोद्धार Vaidyakasāroddhāra

No. 258 1378. / 1884-87

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 150 leaves ; 6 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; handwriting very good ; double rows of three lines and two lines in red ink on each border ; benedictory phrases, *Pratīkas*, topic-headings, topic-endings and colophons are tinged with red pigment. Paper is old and musty ; some of the leaves have their corners torn out. Notes and sometimes translation in Gujarati runs in between the lines of the text on almost all the pages.

Age.— Saṁ. 1804.

Author.— Harṣakīrti-Sūri.

Begins.— fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतराये नमः ॥

यत्र वित्रासमयंति तेजांसि च तमांसि च ।

महीयस्तदहं वंदे च्चिदानंदमयं महः ॥ १ ॥

etc. Same as in No. 159.

Ends.— fol. 149^b

यथा योगप्रदी (fol. 150^a) पोस्ति पूर्वं योगशतं यथा ।

तथैवायं विजयतां यो योगश्चिंतामणिश्चिरं २९

नागपुरीयतपोगणराजा श्रीहर्षकीर्त्तिसंकालिते वैद्यकसारोद्धारे सप्तमको मिश्रकाध्यायः २० संवत १८०४ वर्षे शाके १६६९ प्रवर्त्तमाने श्रीमृगाशिरमासे कृष्णपक्षे तृतीयातिथौ सौमवासरेः

References.— See No. 159.

वैद्यचिन्तामणि Vaidyacintāmaṇi

No. 259 $\frac{1083 \text{ (II).}}{1886\text{–}92.}$

Size.— $9\frac{3}{8}$ in. by $5\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 5 leaves ; 12 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; handwriting legible. It begins on fol. 12[b] of the Ms. described under $\frac{1083 \text{ (III)}}{1886\text{–}92.}$ and ends on fol. 17[a]. Fol. 16 is missing. It is the first chapter of वैद्यचिन्तामणि of वल्लभेन्द्र. We find the following note about this work in Madras Govt. Oriental Mss. library Cat. Vol. XXIII, P. 8805.

"A treatise on medicine dealing with diagnosis of diseases with the purifications of substances for being used in medicinal preparations, with mercurial compound and with the preparation of drugs, decoctions, etc., for the curing of diseases. The author is Vallabhendra, son of Amareśvarabhaṭṭa of Śrīvatsagotra and of Āpastambasūtra. He belonged to the Indrakaṇṭhī family."

Age.— Appears to be old.

Author.— Vallabhendra.

Begins.— fol. 12[a]

अथ श्रीनाडीनिदानरूपलक्षणप्राणवायुलक्षणकंठलक्षण असाध्यलक्षण-
परिक्षा लिख्यते ॥
श्रीनाथं पार्वतीनाथं वाणीनाथं सरस्वतीं ।
दुर्गावटकहेरंवान् नमस्ते सतताम्यहं ॥ १ ॥
श्रीवत्सगोत्रतिलकं जगद्वंदिपितामहं ।
कूचनार्यस्य (corrected as अमरेश्वर on the margin)
भट्टस्य प्रसूतं सगुणोन्नतं ॥ २ ॥
यद्यनार्यश्च (corrected as वलभेंद्रवि on the margin)
रचितो जनानां हितकारणं ।
वैद्यचिन्तामणिर्नाम भैषज्यं ग्रंथमुत्तमं ॥ ३ ॥
etc.

Same as in Ms. 13095 of वैद्यचिन्तामणि described in the Madras Govt. Oriental Mss. Library Cat. Vol. XXIII.

Ends.— fol. 17[a]

श्री ग्रंथांतरे ।

अजीर्णे अतिसारे च शूलगुल्मविशेषतः

सर्वज्वरे वश्वासे सेच लंघनं कार्यमुत्तमं ॥ १ ॥

अतिसारेषु गार्भिण्यां वृद्धानां शिशुनामपि ।

क्षीणवीर्याध्वसांतानां लंघनं परिवर्जयेत् ॥ श्री ॥

इतिज्वराधिका संनिपाताधिकारसंपूर्ण ॥ श्री

Reference.—(1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 611[a]; ii, 146[a].

B–Descriptive Catalogues :—

Burnell's Catalogue, P. 68[b]

Madras, Govt. Oriental Mss. Library Cat. pp. 8804, 8806, 8807, 8824, 8825, 8828, 8832, 8865, 8890, 8934, 8993, 8999 to 9002.

(2) Printed Edition:—

With Telegu translation by Piḍugu Subbarāmayya, and supplements by Koṭa Veṅkaṭarāma Sāstrī. Edited by Piḍugu Veṅkaṭakṛṣṇa Rāu. Sixth Edn. 2 Vols., Madras, 1921.

वैद्यजीवनं सटीकं Vaidyajīvana with comm.

No. 260 1093 / 1886–92.

Size.— 12 in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 33 leaves ; 12–13 lines to a page ; 50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; first four folios have 3 red lines on each border ; text is given in the centre of the page and the commentary above and below it.

Age.— Appears to be modern.

Author.— (Text) Lolimbarāja ; (Comm.) Rudrabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1[b]

(Comm.)

श्रीगणेशाय नमः ॥

नत्वा शिवं च र जावां तातं कोणेरिसंज्ञितं ।
वैद्यजीवनकाव्यस्य दीपिकां प्रतनोम्यहं ॥ १ ॥
ग्रंथकृद्विशिष्टशिष्टाचार परिपालयन् । मंगलमाचरति ।
etc.

(Text)

श्रीरामकृष्णाय नमः ॥

प्रकृतिसुभगगात्रं प्रीतिपात्रं रमाया
दिशतु किमपि धाम श्यामलं मंगलं वः ।
अरुणकमललीलां यस्य पादौ दधाते
प्रणतहरजटालीगांगरिंगतरंगैः ॥ १ ॥ etc.

Ends.—(Text) fol. 33[a]

आयुर्वेदवचोविचारसमये धन्वंतरिः केवलं
सीमा गानविदां दिवाकरसुधांबोधि त्रियामापतिः ।
उत्तंसः कविताकृतां मतिमतां भूभृत्सभाभूषणं
कांतोक्त्या कृतवैद्यजीवनमिदं लोलिम्मराजः कविः ॥ २४ ॥

इति श्रीमद्दिवकरसूनुलोलिम्मराजाविरचिते वैद्यजीवने पंचमो विलासः ॥ ५ ॥

(Comm.) fol. 33[b]

टीका मदीया च भिषग्वराणो स्माद्भुतये ज्ञानविवृद्धये च ।
विद्यावतां चापि विनोदहेतोर्भिषग्वराणां गुणितां च कोशः ॥
मियांखानानियोगेन टीकेके पंच मयाकृता ।
तेन पुण्येन सकलं जगदस्तु निरामयं ॥ १० ॥

इति श्रीमत्कोणेरिभट्टवैद्यपुत्ररुद्रभट्टविरचितायां वैद्यजीवनटीकायां पंचमो विलासः समाप्तः ॥ १ ॥

References.—(1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 611[a] ; ii, 146[a] and 227[a] ; iii, 128[a].
B-Descriptive Catalogues :—
Oxford Catalogue, No. 754. See Keith's History of Sanskrit Literature, P. 511 (17th Century).
(2) Printed Editions :—
1 Bombay edn. 1874.
2 With दीपिका of सुखानन्द and भाष्यविवृति of मिहिरचन्द. (Sanskrit and Hindi) Venkateshwar Press Edn. 1920 (Bombay).

वैद्यजीवन Vaidyajīvana

No. 261 374. / 1882-83.

Size.— $9\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 27 leaves; 6 lines to a page; 35-37 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good and neat; it contains only the text, which is not quite correct; the name of the scribe is गाढमल्ल, a resident of अहिपुर.

Age.— Saṁ. 1848, Āsoja (Āśvina)-vadi 4, Bhṛguvāsara.

Author.— Lolimbarāja.

Begins.— fol. 1[b]

॥ श्रीवज्रदशनगाय नमः ॥

प्रकृतिसुभगगात्रं प्रीतिपात्रं रमायाः ॥

दिशतु किमपि धाम श्यामलं मंगलं वः ॥ etc.

Text is the same as of No. 260

Ends.— fol. 27[a]

आयुर्वेदावचोविचारसमये धन्वंतरैः केवलं

सीमा गीतविदां दिवाकरसुधांभोधि त्रियामापतिः ।
etc.

Colophon at the end— (fol. 27[b])

इति श्रीमद्दिवाकरसूनुलोलिम्म पंचमो विलासः संपूर्ण लिषितं आहिपुर-मध्ये ब्राह्मणगाढमल्लेन वैणीदासजी पठनार्थं संवत १८४८ आसोज-वदि भृगुवासरे ॥ श्री ॥ श्री ॥

References.— See No. 260

वैद्यजीवनं
सटीकं

Vaidyajīvana
with commentary

No. 262

463.
1895-98.

Size.— 10 in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 101 leaves; 7 lines to a page; 29–30 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing bold, good and neat; all colophons and topic-headings are written with red ink; almost correct; the name of scribe is Bholārāma and the person for whom it is written is named as Vaidya Arjunasiṅgha. Text and commentary are distinguished by the letters श्लो and टी respectively.

Age.— Saṁ. 1927; Jyeṣṭha-śukla 6; Ravau.

Author.— (of the text) Lolimbarāja.

" " " comm.) Rudrabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1b

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

नत्वा शिवं च रंजावां तातं कोणेरिसंज्ञितं ॥
वैद्यजीवनकाव्यस्य दीपिकां प्रतनोम्यहं ॥ १ ॥

etc. as in No. 260

Ends.— fol. 101a colophon at the end—

इति श्रीमत्कोणरिभट्ट विरपुत्रं रुद्रभट्ट विरचितायां वैद्यजीवनटीकायां दीपिकाख्यायां पंचम उल्लासः समाप्त ॥ इति वैद्यजीवन टीका संपूर्ण ॥ लिपिकृतं भोलारामेन पठनार्थं चिरंजीव वैद्य अर्जुनसिंघ ॥ शुभंभूयात्

fol. 101b

संवत् १९२७ ज्येष्ट शुक्ले ६ रवौ ॥ श्री ॥ = ॥ = ॥ श्री ॥

References.— See No. 260

वैद्यजविनं
सटीकं

Vaidyajīvana
with commentary

No. 263

462.
1895-98.

Size.— $10\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 40 leaves; 6–12 lines to a page; 46 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; first folio is of bluish tint and of modern paper; text almost correct; commentary on the top and bottom of the text which is in the middle of the page; important points are marked with reddish tint. Scribe's name **ब्रजदास**, place of copying **सर्वाईजयनग्र** (= Jaipur ?).

Age.— Saṁ. 1920; Caitra-vadi 2.

Author (of the text).— Lolimbarāja.

„ „ „ comm.)— Harinātha.

Begins.— fol. 1^b

॥ श्रीहरिर्जयति ॥

यस्यांघ्रिकंजमकरंद्लिहोल योमी।
व्यासादयो विविधवाङ्मयमाचिकीर्षुः ॥
etc.

The work is the same as No. 270.

Ends. fol 40^b

इति श्रीमन्मनोहरसूनुना गोस्वामि हरिनाथ कृतायां वैद्यजीवन टीकायां पंचमो विलासः ५
चैत्रवदी २ संवत् १९२० का मे श्री सर्वाई जयनग्रमध्ये श्रीचतुर्भुज सदने

References.— See 26c

वैद्यजीवनं सटीकं

Vaidyajīvana with commentary

No. 264

913.
1887–91.

Size.— $9\frac{1}{5}$ in. by $5\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 66 leaves ; 9 lines to a page ; 25–26 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing fair ; mostly corrupt ; folios 30 and 58 are repeated ; hence, though the last folio bears the number 64, there are 66 folios ; folios 1ª and 64ᵇ are blank. The place of copying the ms. is given as the temple of Gopālaji on the banks of the Ganges. Text and commentary run together ; the latter begins with the word टीका and the former with the word मूल.

Age.— Saṁ. 1890 and Śaka era 1755.

Author (of the text).— Lolimbarāja.

,, ,, ,, comm.)— Harinātha.

Begins— fol. 1ᵇ

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

यस्यांह्रिकंजमकरंदलिहोलयोमी ।
व्यासाद्यो विविधवाङ्मयमाचिकीर्षुः ।
etc.

The work is the same as No. 263

Ends—.folio 64ª.

इति श्रीमन्मनोहरसूनुना गोस्वामिना हरिनाथकृतायां वैद्यजीवनटीकायां पंचमो विलासः ॥ ५ ॥ श्रीगंगादेव्यै नमः लिपिकृतं दुर्गानाथ पठनार्थं चिरंजीव.........(Name scratched with ink) शुभंभव । जलाद्रक्षे तिलाद्रक्षें द्रक्षे सिथलबंधनात् ॥ मुर्खहस्तेन दातव्यं एवं वदिति पुस्तकं ॥ संवत् १८९० का शके १७५५ का ॥ शुभंभवतुः ॥ गंगातीरे गंगागोपालजिका मंदिरमध्ये लिखितं ॥ श्री श्री श्री श्री श्री ॥

In a different hand follows —

आदिचंद्ररस ॥ हींगलू ॥ गंधक । सगिमोरो । त्रिफला । त्रिकुटा । जायफल । लोंग । पाचूलूण । मात्रासम । नितूकरमें षरल करणा ॥ १ ॥ अथ त्रिपुरभैरवरस सूठ टंक ४ मिरटंक ४ सुहागो टंक २ मोरो टंक १॥ नागरपानका रसमें गोली बाध गुंजा प्रमान ॥

References.— See No. 260.

वैद्यजीवनं सटीकं

Vaidyajīvana with commentary

No. 265

353.
1879-80.

Size.— $9\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 26 leaves ; 17 lines to a page ; 40-42 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing beautiful and neat ; borders have double rows of red lines ; Ms. is slightly moth-eaten. It bears two holes running through all the leaves on the two top corners. The left-hand corner is broken. Name of the scribe is विद्यान्वणर्षिमोटा (Ṛṣi Moṭā) and the ms. was copied at Ajmer.

Age.—संवद्धरनेत्रेंदुनागरूप (1843) प्रमिते वर्षे मासोत्तम वैशाखमासि धवलेतरपक्षे द्वितीयाकर्म्मवार्य्यांशुवारे ।

Author (of the text).— Lolimbarāja.

,, (,, ,, comm.).— Rudrabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1b

नत्वा शिवच्चरणाब्जं तातं कोणेरिसंज्ञितं ।
वैद्यजीवनकाव्यस्य दीपिकां प्रतनोम्यहं ॥ १ ॥
etc. as in No. 260.

Ends.— fol. 26a

Colophon at the end—इति श्रीमत्कोणेरिभट्ट वैद्यपुत्र रुद्रभट्ट विरचितायां पंचम उल्लासः समाप्तिमगात् ॥ ५ ॥

After the date follows—

इयं प्रतिर्विप्राचणर्षिमोटाह्वयेनालिखि अजमेरशाले ॥

References.— See No. 260

वैद्यजीवनं
सटीकं

Vaidyajīvana
with commentary

No. 266

635.
1895–1902.

Size.— $10\frac{7}{10}$ in. by $5\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 30 leaves ; 14-16 lines to a page ; 40-47 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; text corrupt ; commentary above and below the text on each page ; borders decorated with two double lined rows in red ink ; paper is old and worn out.

Age.— Saṁ. 1868 ; Kārtika-sudi 10.

Author (of the text).— Lolimbarāja.

,, (,, ,, comm.).— Harinātha.

Begins.— folio. 1[b]

॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥

यस्यांह्रिकंजमकरंदलिहोलयोमी ।

व्यासादयो विविधवाङ्मयमाचिकीर्षुः ॥

etc. as in No. 263.

Ends.— fol. 30[a]

इति श्रीमन्महोदरसूनुना गोस्वामिना हरिनाथकृतायां वैद्यजीवनटीकायां पंचमो विलासः ॥ ५ ॥ In a different hand follows the date— संव—(lost) १८६८ रा मिती काती सुद १० .... (defaced with ink) मध्ये लिषितः

References.— See No. 263

वैद्यजीवनं
सटीकं

Vaidyajīvana
with commentary

No. 267

948.
1891–95.

Size.— $9\frac{4}{5}$ in. by $5\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 48 leaves; 8–10 lines to a page; 22–23 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; fol. 1ᵃ contains a prescription of दशमूल, another prescription, श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः श्रीगणे and a verse—

द्रव्यहातो नरः पंगु आंधो विषयलुब्धकः ॥
बधिरो शास्त्रहनिश्च स्त्रीजितो-जितो नरः ॥ १ ॥

द्रव्य हतो नरः पंगु ॥ अंधो विषः. Till fol. 23 paper is old; after that paper is modern, ink is different, hand-writing another, pagination on the left-hand top corner of the page and lines less. From fol. 30 onwards ink is red.

Age.— Appears to be old in part only.

Author (of the text).— Lolimbarāja.

,, (,, ,, comm.).— Rudrabhaṭṭa.

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥
प्रकृतिसुभगगात्रं प्रीतिपात्रं रमाया
दिशतु किमपि धाम शामलं मङ्गलं वः ।
अरुणकमललीलां यस्य पादौ दधाते
प्रणतहरजटालीगांगरिंगत्तरंगे ॥ १ ॥
टिका ॥ तत् किमपि अनिर्वाच्यं धाम तेजः, etc.

Same as No. 260.

Ends.— fol. 49ᵇ

Colophon at the end —

इति श्रीमत्कोनेरभट्टसूनुरुद्रभट्टवैद्यविरचितायां लोलिंबराजविरचितायां वैद्यजीवनटीकायां पंचमो विलासः समाप्तः । ५ ॥ एवं मूलश्लोकसंख्या श्रीहेरंबार्पणमस्तु ।

Reference.— See No. 260.

वैद्यजीवनं
सटीकं

Vaidyajīvana
with commentary

No. 268

178.
A 1882-83.

Size.— $10\frac{1}{5}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 30 leaves ; 15 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing beautiful and neat ; the numbers of verses, colophons, etc. are tinged with reddish tint ; the ms. was copied at कर्णपूर (Cawnpore ?) by ज्ञानेंद्रविजयगति, disciple of अनंतविजयगणि, disciple by धीरविजयगणि. Incorrect.

Age.— Saṁ. 1822 ; Śaka era 1687 ; Phālguna śudi ; Candravāsara.

Author (of the text).— Lolimbarāja.

„ („ „ comm.).— Rudrabhaṭṭa.

Begins— fol. 1b

ओं नमः ।

नत्वा शिवं वरजांवां तातं कोणेरसंज्ञितं ।
वैद्यजीवनकाव्यस्य दीपकां प्रतनोम्यहं ॥ १ ॥ etc.

Same as No. 260.

Ends.— fol. 30b.

मिरजाखांन नियोगेन टीकेयं च मया कृता ।
तेन पुन्येन शकलं जगदस्तु निरामयं ॥ १० ॥

इति श्रीमत्कोनेरिभट्टवैद्यपुत्ररुद्रभट्टविरचितायां वैद्यजीवनटीकायां दीपिकाख्यायां पंचमोल्लासः संपूर्णम् ५ ॥ सकलपंडितशिरोमणि पंडित श्रीश्री १०८ श्रीश्री पं० श्री धीरविजयगणितत्सिष्यपंडित श्रीश्री ५ श्री अनंतविजयगणितत्सिष्यदासानुदासपायरजरेणुं समान शिशु ज्ञानेंद्रविजयगभिलिखितां संवत् १८२२ वर्षे शाके १६८७ प्र० फाल्गुण शुदि १ चंद्रवासरे कर्णपुरनगरे शुभं भवतुः

Reference.— See No. 260.

वैद्यजीवनं सटीकं

Vaidyajīvana with commentary

No. 269

618. / Viś.-1.

Size.— $9\frac{9}{10}$ in. by $5\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 7 leaves; 11 lines to a page; 40-41 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; ms. almost correct; a fragment; it contains रुद्रभट्ट's comm. It leaves off verses in the middle and thus is not continnous.

Age.— Appears to be modern.

Author (of the text).— Lolimbarāja.

„ („ „ comm.).— Rudrabhaṭṭa.

Begins.— (comm.) fol. 1[a]

श्रीगणेशाय नमः ॥

गंथकृद्विशिष्टाचारपरिपालनाय ग्रंथादौ मंगलमाचरति ॥ etc.

(text.)

श्रीगणेशाय नमः

प्रकृतिसुभगगात्रं प्रीतिपात्रं रमाया दिशतु किमपि धाम श्यामलं मंगलं-वः । etc.

Same as No. 260.

Ends.— (text.) fol. 7[b]

अमृतमसृतजं सितासमेतं गुणवति पित्तमपाकरोति सद्यः ॥
तरुण इव नितंबिनीनितंबांबरमतनुज्वरजर्जरीकृतांगः ॥ २६ ॥

श्रीराम ॥

(comm.)

कः कमिव तरुणः नितंबिनीनितंबांबरमिव । किंभूतः अतनुज्वरेण कामज्वरेण जर्जरीकृतं अयं यस्यासौ ॥ २६ ॥

Reference.— See No. 260.

वैद्यजीवनं
सटीकं

Vaidyajīvana
with commentary

No. 270

238. B
A 1883-84.

Size.— $8\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{3}{5}$ in.

Extent.— 41 leaves; 12 lines to a page; 35-36 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; but the text is slightly corrupt. Along with other works, this codex contains the text of Vaidyajīvana and its commentary by Gosvāmi Harinātha, son of Manohara. The other works are—

१) भुवनेश्वरीस्तोत्रभाष्य
२) षट्पंचविंशका
३) स्वप्नाध्याय and
४) हस्तपादसामुद्रिकलक्षणानि.

our work extends from fol. 24 (written 34 by mistake) till fol. 64. The date of Harinātha is Saṁ. 1730. The name of the scribe is दयानाथ पंडेत.

Age.— Appears to be modern.

Author (of the text).— Lolimbarāja.

„ („ „ comm.).— Harinātha.

Begins.— (comm.) line 8 fol. 24^{b}

ॐ अथ वैद्यजीवनं लिख्यते ॥ ॐ
यस्याघ्रिकंजमकरंदलिहोलयोमी
व्यासादयो विविधवांमयमांचिकीर्षुं ।
भक्तार्तिदैन्यदलनाय कृतावतारो
विघ्नं स नो नरहरि निखिलं निहन्यात् ॥ १ ॥
जंबूद्वीपप्रथितवयशो रासि उद्भासितद्यो
रद्वेराकापतिरिव हरेराविरोश द्विजेशः ।
लक्ष्मीदासश्शुक्रजगदाबंधनीयानुभावो
ध्वस्ताज्ञानांधकारो रगगलदमृतानांदिताशेषविश्वः ॥ २ ॥ etc.

(text.) folio 25^{a}

प्रकृतिसुभगगात्रं प्रीतिपात्रं etc.

Ends.—(text) fol. 63^b

आयुर्वेदवचोविचारसमये etc.

(comm.) fol. 64^a

अथवा मतिमतां मतिकवितावतां विशेषणं पुनः भूभृतां राज्ञा सभा भूषयंति नेककविताप्रस्तावचाादिभि शोभयंतीत्येवंभूतः ॥ २१ ॥

इति श्रीमन्मनोहरसूनुगोस्वामिनिहरिनाथकृतायां वैद्यजीवनटीकायां पंचमो विलासः ।

श्रीमद्भूपतिविक्रमाद्गणिना खंवह्निसतेंदुभिः

मासे श्रावणिके सितेष्टमतिथौ वारे हिमांसौरियं ।

टीका वैद्यकजीवनस्य रचिता श्रीनाथगोस्वामिनि

वैतस्थं तटमास्थिते कुशपुरे धार्या भिषग्भिः सदा ॥

शुभं इदं पुस्तकं दयानाथपंडेतपठनाय परस्वारथेन कृतः

(N. B.—कुशपुर on the river वितस्ता is identical with modern Kasur in the Punjab. See Cunningham's Ancient Geography of India, edited by S. N. Majumdar Calcutta, 1924, pp. 228–29).

Reference.— See No. 260.

वैद्यजीवनं सटीकं — Vaidyajīvana with commentary

No. 271 — 306. / Viś. 1.

Size.— 11 5/8 in. by 5 in.

Extent.— 52 leaves ; 5–10 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; the ms. is somewhat incorrect ; it begins on fol. 1^b and ends on fol. 52^a (4 lines) ; fol. 52^b is blank.

Age.— Appears to be modern.

Author (of the text).— Lolimbarāja.

,, (,, ,, comm.).— Rudrabhaṭṭa.

Begins.— (comm.) fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

वैद्यजीवनकाव्यस्य दिपिकां प्रकरोम्यहं ॥

शिष्टाचारपरिपालनाय संवादौ मंगलमाचरतिः ॥ etc.

(text)

प्रकृतिसुभगगात्रे प्रीतिपात्रं रमायाः ॥

दिशतु किमपि धाम श्यामलं मंगलं वाः ॥ etc.

Same as No. 260.

Ends.—(text) fol. 51[a]

आयुर्वेदवचोविचारसमये धन्वंतरिः केवलः etc.

(comm.) fol. 52[a]

मिरयां खाननियोगे टीकेयं च मया कृता ।

तेन पुण्येन सकलं जगदस्तु निरामयं ॥ १० ॥

इति श्रीमत्कौणेरिभट्टवैद्यपुत्ररुद्रभट्टाविरचितायां वैद्यजीवनटीकायां पंचम उल्लासः ॥

Reference.— See No. 260.

वैद्यनाममाला Vaidyanāmamālā

No. 272 944. / 1884-87.

Size.— $12\frac{7}{10}$ in. by 4 in.

Extent.— 156 leaves ; 7 lines to a page ; 35-40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bold and legible ; paper is very old, musty and worn-out ; has double red lines on borders ; each page is divided into four columns by red lines. It is an interesting lexicon of medicinal names. The arrangement is beautiful. Names are given according to two orders: 1) order of the ending letter e. g., कांत, खांत, गांत, etc. and 2) order of the beginning letter. So that the कांत words (ending in क) will again be arranged alphabetically. Again, each name has got the figure showing the number of syllables. It is incomplete. Foll. 1-10 and 38 and 39 are missing. It abruptly stops at रांत words beginning with वी. The name वैद्यनाममाला seems to have been given to it arbitrarily, there being no ms. evidence for it. In fact it has no name.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 11[a]

1st col.

५ कंटकिंशुकः	पारिभद्रे
५ कंटकारिका	क्षुद्रायां
५ कृमिवाटिका	विडंगे
५ क्षुद्रगुडकः	फाणिते काकवी भा०
५ कासमर्द्दकः	कासमर्दे
५ कारवेल्लिका	सुषव्यां

2nd col.

५ कोविदारकः	कोविदारे
४ कालशाकं	गौडे वेच्चु भा० कृत्रिम
४ कुंदुरुकी	सल्लक्य
४ कोशाम्रक.	
४ कपोतिका	वालमूले
४ करीरकः	कैरम्र.

3rd col.

कसेरुकं	कसेरूभाषा
५ करवीरिका	मनःशिलायां सुवर्चलायां
५ किंकिरातकः	सैरेयके
५ काष्टघंटिका	स्थिसंहारे
५ करवीरकः	कणेर भा०
५ कपित्थार्जुकः	वर्वरीभेदे

4th col.

५ काकपालकं	कंकुष्टे
५ कृष्णमल्लिकः	वर्वरीभेदे
५ कृष्णमाल्लिकात्र	
५ कटुपत्रकः	सुमुखे
५ कामवृक्षको	वंदाके
५ कपोतवंका	सुवर्चया ब्राम्ह्यां
५ काकणंतिका	गुंजायां

Ends.— fol. 168[b]

col. 4

४ वाजीकरी	अश्वगंधायां
४ वंशक्षीरी	तुगाक्षीर्यां
४ वीरतरं	उशीरे
४ वीतिचित्रः	तिलके
४ वीरतरुः	अर्जुने नत्रं(?)द्दी

सर्ज्जाख्ये इति यावत् भल्लातके च ।

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— ii, 146[a]3 (The only ms. noted by Aufrecht).

वैद्यनिघण्टु
(द्रव्यावलीसमुच्चय)

Vaidyanighaṇṭu
(Dravyāvalīsamuccaya)

No. 273

548.
1892-95.

Size.— $9\frac{3}{10}$ in. by $6\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 20 leaves; 14 lines to a page; 34 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing bold and legible till folio 7^b; from folio 8^a till 20^b, it is small and less legible; folio 20 is worn-out. It is a fragment of द्रव्यावली or द्रव्यावलीसमुच्चय, which is its real name. वैद्यनिघण्टु is a misnomer. Cf. fol. 2^b, line 3—

अनंतपारस्य विगृह्य किंचित्सारं चिकित्सागमसागरस्य ।
उक्तो मया संप्रविकल्पयोगात् द्रव्यत्वलीनाम समुच्चयोयं ॥ १५ ॥

Again this very verse is found in the ms. of द्रव्यावली No. 107 on fol. 1^a, lines 2-3. In our ms.

गडूच्यादिरयं वर्गः प्रथमः परिकीर्त्तितः ।
उर्द्धाधोदोषहरणं सर्वामयविनाशगः ॥ इति प्रथमवर्गः

is a verse found on fol. 3^b, lines 2-4 and fol. 19^b last line and fol. 20^a, 1st line. As the द्रव्यावली ms. No. 107 ascribes the work to महेन्द्र, son कृष्ण, shall we ascribe our ms. also to महेन्द्र?

Age.— Appears to be old.

Author.— Mahendra ?

Begins.— fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्री सरस्वत्यै नमः ॥
नमामि धन्वंतरिमादिदेवं सुरासुरैर्वंदितपादपद्मं ।
लोके ज्वरारुक् भयमृत्युनाशं धातारमीशं विविधौषधीनां ॥ १ ॥
अनेकदेशान्तरभाषितेषु सर्वेषु तत्प्राकृतसंस्कृतेषु ।
गूढेष्वगूढेषु च नास्ति संख्या द्रव्याविधानेषु तथौषधेषु ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 20^b

विडं कृतिमकं...(lost) क्षारं द्राविडभासुरं ।
सुपास्य खंडलवणं कृतकं चेतनामतः ॥ विडलवणनाम ।
विड्गंधं...(lost.) च वातहंता रुचिप्रदं ।
विडं च शूतमाघन्नं तीक्ष्णोष्णं वातजित्सरं ॥

References.— See No. 107.

वैद्यनिघण्टु — Vaidyanighaṇṭu

No. 274 — 50. / 1898-99.

Size.— $10\frac{1}{3}$ in. by $4\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 129 leaves ; 9 lines to a page ; 30-32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing very good ; borders are decorared with double rows of red lines ; all marks of punctuation and topic headings are in red ink. It is an incomplete ms. of the निघण्टु according to भावमिश्र and which forms part of भावप्रकाश ; fol. 83 is missing. Fol. 130^a has only 2 lines and fol. 130^b is blank.

Age.— मिति वैसाष शुक्ल २॥ सं १८५० का

Author.— Bhāvamiśra.

Begins.— fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥
बीजं श्रुतीनां सुधनं मुनीनां जीवं जडानां महदादिकानां ।
आग्नेयमस्त्रं भवपातकानां किंचिन्मदः श्यामलमाश्रयामि ॥ १ ॥
दक्षं प्रजापतिं स्वस्थमश्विनौ वाक्यमूचतुः ॥
कुतो हरीतकी जाता तस्यास्तु कति जातयः ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 129^b

सप्तस्वर्थेषु कथित काकशब्दे विचक्षणैः ।
सर्प्पद्विरदमेखे तु सीसके नागकेशरैः ॥

—गवल्या नागदंत्या नागशब्दः प्रयुज्यते ।
मां.................(illegible) दिषु ॥ १ ॥

इति श्रीहरितक्यादद्रव्याणां नामानि गुणाश्चः ॥ निघंटभावप्रकाशमतेन संपूर्णः ॥

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— i, 612[b]; ii, 146[a]; iii, 128[a]. See Under भावप्रकाश

वैद्यप्रदीप Vaidyapradīpa

No. 275 180. / A.1882–83.

Size.— $8\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 95 leaves; 10 lines to a page; 30 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; two or three lines in black ink on each border; verse numbers, topic headings, topic endings and colophons tinged with red pigment; paper is very old, worn out and musty. It has neither beginning nor end. Foll. 1 and 44 are missing; fol. 57[a] is blank; after fol. 82[a], verses are not numbered; there are notes on the margin of some pages. On fol. 15[b], the author calls himself the son of Himakara. The work deals with all the aspects of Vaidyaka-śāstra.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Uddhavamiśra, son of Himakara.

Begins.— fol. 1[a]

हो मधुमेहश्च पिडकाश्च प्रमेहजाः ॥ ८ ॥
मेदश्चथोदरे शोफो वृद्धिश्च गलगंडकाः ॥
गंडमालापचिग्रंथिरर्बुदं श्लीपदं तथा ॥ ९ ॥
विद्रधिर्व्रणशोथश्च द्वौ व्रणौ भग्ननारिके ॥
भगंदरोपदंशौ च शूकदोषश्च कुष्टकाः ॥ १० ॥ etc,

Ends.— fol. 97[b]

कृष्णायशोथ शूलार्शः कुष्टपांडुप्रमेहनुत् ॥
वयस्यं गुरू वक्षुष्यं रसं मेदोगरापहं ॥
आयुःप्रदाता वलवीर्षकर्त्ता रोगस्यहर्त्ता……यः सुकर्त्ता ॥
अयः समानं नहि किंचिदस्ति रसायनं श्रेष्ठतमं हि जन्तोः ॥
कुष्मांडं तिलतैलं च मा

References.— It is the only ms. noted by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum, i, 612[b].

वैद्यमनोत्सव Vaidyamanotsava

No. 276 440. / 1884-86.

Size.— $9\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 11 leaves; 15 lines to a page; 44 letters to a line.

Description.—Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing very good; double borders of two lines and one line in red ink on each side; marginal notes on some pages in very fine and small letters; last folio has got on the right-hand margin a figure of serpent with the following letters in it- सृडापु, पुडम, पूउह, हिस्वावि, डयेष्ठ, पूडश्री, घशयू, उरेअ, लकुरो. On the left-hand margin there is a diagram of some charm. Paper is old and musty and some corners have worn-out.

Age.— Saṁ. 1810.

Author.— Nayanasukha.

Begins.— fol. 1[a]

श्रीगणेशाय नम
सिवसुतपद प्रनमुंसदा रिद्धिसिद्धि नित देइ etc.

Same as in No. 277.

Ends.— fol. 11[b]

सो०-कीयो प्रगट दधिमंथ उषध रोग निदान
कुंनि सकल सुधी सम ग्रंथ कल्यौ सुमा मत आदि अंत ॥ ५१ ॥

इति श्री वैद्यकेसवदासनयनसुषविरचिते वैद्यमनोत्सवे स्त्रीरोगपुरुषरोगचिकित्सानां सप्तमः द्देशः । तत्समप्तो समप्तश्चायं ग्रंथ संख्या ५०५। श्री संवत् १८१० ए वर्षे मिती काती स्रुदि ९ दिने ॥ श्रीरस्तु कल्यांणमस्तु ॥ श्रीः ॥

सुंठि कुलंजल वजागिरी राई पीपर पांन
आंबा मांजर सम करो कंठ कोकिला समान् १
अहिषर गोषर नर गुंडी सहित सतावर सुंठ
बंधोपी न मौलाह पिणन निमै दंडी ॥ १ ॥

In a different hand follows —

जीवंतु मे शत्रुगणाः सदैव तेषां प्रसादेन विचक्षणोहं ।
यदा यदा मे स्खलति प्रबुद्धिः तदा तदा ते प्रतिबोधयंति १

References.— See No. 277.

वैद्यमनोत्सव — Vaidyamanotsava

No. 277 — 179. / A.1882–83.

Size.— $10\frac{1}{10}$ in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 12 leaves ; 15 lines to a page ; 45 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; topic headings and colophons in red ink ; there is a lacuna of 4 lines on fol. 2ᵃ. It is written in Hindi verses by a jaina monk who was a contemporary of *Akbar*. This copy was written at Sādaṛā which is perhaps identical with Shahdara near Delhi.

Age.— Saṁ. 1749.

Author.— Nayanasukha, son of Keśava.

Begins.— fol. 1ᵃ.

श्री धनवंताय नमः ॥

शिवसुत प्रणमूंहुं सदा रिद्धिसिद्धि निति देइ ॥
कुमतिविनाशन सुमतिकर मंगलमुदति करेइ ॥ १ ॥

अलप अमूरति अलष गति किनहिन पायो पार ॥
जोति सकल कविजन कही देही देव मतिसार ॥ २ ॥
वैद्यग्रंथ सब माथि करें रचिउ सूभाषा आनी ॥
अर्थ देषाउं प्रग करी उषध रोगनिदान ॥ ३ ॥
मम मति अल्पसुं कहत हैं कविमती परम अगाध ॥
सुगमचिकित्साचितरचित षमहु सबइं अपराध ॥ ४ ॥
वैद्यमनोत्सवनामधरी देषि ग्रंथ प्रगास ॥
केशवराजसुत नयनसुष श्रावककुलहि निवास ॥ ५ ॥
प्रथमनसालक्षणकहुं देषि ग्रंथ मति सोइ ॥
पुनि यानी अनुभावहिं ऊइसी मम मति होइ ॥ ६ ॥ etc.

Ends.— fol. 12ª

परीमीत ग्रंथ समूह सम मम मति षोजति पार ॥
ऊषध रतन सुत गेह काए प्रगट संसार ॥ ५ ॥
वैद्यमनोत्सव ग्रंथ महीइं कहियो सकल निज आनि ॥
दुषकंदन पुनि दुषकंपन पुनि सुषकण आनंद परमति धानी ॥ ६ ॥
केसवराजसूत नयसूष का यो ग्रंथ अमृतकंद ॥
सूभ नगर सिहृचंदमें अकबर साह निरंद ॥ ७ ॥
अंकवेदरसमेदनी १६४९ सुक्क पक्ष चैत्रमास ॥
तिथि द्वितीया भृगुवार पुनि पुष्यचंद्र प्रगास ॥ ८ ॥
मात्रा अंग सुछंद पुनि कहा यो अल्प (fol. 12ᵇ) मतीह ॥ ९ ॥
कायो प्रगटि दधिमथ ऊषध निरोगनिदान पूनि ॥
सकल सुधासम ग्रंथ कहा यो समाझि आदि अंति मइं ॥ १० ॥
इति वैद्यमनोत्सव सप्तम उद्देश संवत् १७४९ पोष सुदी तिथौ दशम्यां शनिवासरे सादडानगरेः ॥ श्रीरस्तुः ॥ कल्याणमंगलमालिकाः ॥ श्री

References.— It is not mentioned by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum.

वैद्यमनोत्सव Vaidyamanotsava

No. 278 1524. / 1891–95.

Size.— 12⅕ in. by 6⅕ in.

Extent.— 17 leaves ; 13 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing bold and legible; marks of punctuation and three lines on each border are in red ink. Topic headings and colophons are tinged with red pigment. Paper is old and musty. The name of the town in which our author resided is here named as सीहनंद whereas in the other Ms. of this work the reading is सिहनंद.

Age.— Saṁ. 1807.

Author.— Nayanasukha, son of Keśava.

Begins.— fol. 1[a]

श्रीरामायनमः ॥

दोहा ॥

शिवसुत पय प्रणमुं सदा रिद्धिसिद्धि निधि देय ॥

कुमतिविनाशन सुमतिकर मंगलमुदित करेय ॥ १ ॥ etc.

Same as in No. 277

Ends.— fol. 17[a]

सोरठा ॥

कीयो प्रगट दधि मथि कैं ॥ उषधि रोगनिदांन ॥

पुनि सकल सुधासम ग्रंथ ॥ कह्यो संपूरन आदि अंत ॥ ५१ ॥

ईति श्रीपंडितराजवैद्यनायककेसवदासपुत्रश्रीनयनसुषविरंचिते श्री वैद्यमनो छवे नाम सास्त्रे सप्तमः । समुद्देशः संपूर्णः । समाप्तः ॥ संवत् १८०७ मिति भाद्रप वदि एकादशी ११ मंगलवासेर लिखितं पुस्क वैद्यग्रंथ संपूर्ण लिखितं मुरलीदास वैष्णवान पठनार्थें पंडि श्री ५ उद्धदासजी योग्य शुभमस्तु शुभरस्तु शुभ भवति ॥ जाहस्यं आहस्यं ताहस्यं लिखतं मया शुद्धं वा असुधं मम दोष न दियतां ॥ सर्वैवैष्णवाभ्यां नम ॥

संख्या ४१० ॥

References.— See No. 277.

वैद्यरत्न Vaidyaratna

No. 279 1094. / 1886-92.

Size.— 9 in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 50 + 3 leaves ; 10 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Davanāgarī characters ; hand-writing good. Only the first folio has marks of punctation and they are in red ink. It has also got double rows of borders with two lines and one line in red ink. For the rest, no punctation ; topic headings and colophons tinged with red pigment. The work has 7 chapters and after it follows अथैकैकाहारजनिताजीर्णस्यैकैकमौषधं । It has got extra 3 foll. which contain list of contents. At the end some one has added in a different hand some verses from वृद्धवाग्भट and a prescription of लोकनाथरस. Paper is old and musty.

Age.— Appears to be old.

Author.— Gosvāmi-Śivānanda-bhaṭṭa.

Begins.— fol. 1[a]

श्री गणेशाय नमः ॥
नारदादिह्यनिर्वसेविता पारदादपि नितांतमुज्ज्वला ॥
शारदामृतमरीचिभानना शारदा वसतु मे हृदंबुजे ॥
ये वैद्या अलसाः संति बृहद्ग्रंथावलोकने ॥
तेषां कृतेऽति संक्षिप्तं वैद्यरत्नं वितन्यते ॥
तत्रनाडीज्ञानेन रोगे भेषजस्य कर्तव्यत्वादादौ नाडीज्ञानं निरूप्यते ।
अथ नाडीपरीक्षा ॥
सद्यःस्नातस्य भुक्तस्य तथा स्नेहावगाहिनः ॥
क्षुत्तृषार्त्तस्य सुप्तस्य सम्यक् नाडी न बुध्यते ॥ etc.

Ends.— fol. 49[b]

रसाग्नियुग्मेषु खवेदषष्टनागद्विवाह्निप्रमितामणाः स्युः ३२८ ६४० ५२ ३६ तरिंवदुसेरै १८ १३ दशतोलकैश्च माषैर्महीध्रैः शरैरक्तिकाभिः इत्येकगुंजामितहेमदाद्भिः क्षेत्रे कुरूणां दिवसैस्त्रिचंद्रैः सूर्योपरागे ददतां नराणां वृद्धिस्तथा निक्षिपतां धनस्य यामैश्चतुर्भिद्वाभ्यां च भोज्यभैषज्ययोः समे पाकोग्नौ युक्तयाग्रक्ति तीक्ष्णेमं (fol. 50[a]) मंदे पुनश्चिरात् इति श्रीवैद्यरत्न-संपूर्ण ग्रंथसंख्या ९७५ शुभं भूयात् ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i. 613^a ; ii, 146^a and 227^b.
B–Descriptive Catalogues :—
I. O. Catalogue Nos. 2692–3.

वैद्यरहस्य Vaidyarahasya

No. 280 598. / 1899–1915

Size.— $12\frac{1}{5}$ in. by $5\frac{3}{5}$ in.

Extent.— 87 leaves ; 15–16 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; paper is old, musty and worm eaten ; dampness has made many leaves stuck ; adorned with rows of double black lines on the borders. The work was composed in 1698 A. D. (Saṁ. 1754) as is evident from the end. The name of the scribe is जीवण. There is a leaf in the beginning containing the list of contents.

Age.— वेदवेदगजभूमिसंमिते (= 1844 Saṁ.) विक्रमार्कसमयादिते सति ॥ फाल्गुनस्य शुभकृष्णपक्षके सप्तमी सुगुरुवासरान्विते ॥ १ ॥ जीवणाभिधद्विजेन चित्रितः पुस्तकोयमपि सौख्यमिच्छता ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीरामायनमः । लेखकपाठकयोः शुभं भूयात ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥

Autho.r— Miśra Vidyāpati, son of Upādhyāya Baṁśīdhara.

Begins.—fol. 1^b

श्री गणेशाय नमः ॥

यन्नामस्मरणं समस्तदुरितध्वंसावहं पुण्यदं
भक्तानामभयंकरं सुखकरं सर्वार्थसिद्धिप्रदं ॥
तं नत्वार्जुनमीश्वरं गुरुकृपाऽवाप्तैः सुसिद्धैर्वरै-
र्योगैर्वैद्यरहस्यमद्य तनुते विद्यापतिः कौतुकात् ॥ १ ॥
अस्मद्ग्रंथादाहृतान् सिद्धियोगानन्यग्रंथे स्थापयिष्यंति केचित् ॥
नात्र स्थाने ये वदिष्यंति तेषां नाशं कुर्यादीश्वरोभीष्टसिद्धेः ॥ २ ॥
यतः समस्तरोगाणां ज्वरो राजेति विश्रुतः ॥
अतोज्वराधिकारोत्र प्रथमं लिख्यते मया ॥ ३ ॥

Ends.— fol. 87^a

दीर्घदीर्घास्तु बहवो ग्रंथा संति तथापि मे ॥
सांप्रदायिकयोगानां संग्रहार्थमयं श्रमः ॥ ९८ ॥
चतुः पंचाशद्भिर्मुनिबिधुशतेनाधिसहिते-
र्गतेब्दे १७५४ भूपार्कान्नभसि सितपक्षे फणितिथौ ॥ ९९ ॥
शुद्धं सूतं टंकमेकं गंधकं विषटंकणं ॥
त्रिटंकं त्र्यूषणं ग्राह्यं सप्तटंकं जवाग्रजं ॥ २१०० ॥
जवक्षारात्त्रिगुणितं नवसादरसंयुतं ॥
एतान् विमर्दयेत खल्वे वृहतीफलपाथसा ॥ १ ॥
गोतक्रानुपानेन दद्याद्गुजाद्वयं भिषक् ॥
संग्रहण्यामतीसारे विशूच्यामुदरामये ॥ २ ॥
अजीर्णे चाथ संदेयः रसो हि चक्रवर्त्तिकः ॥ ३ ॥
इति श्रीमदुपाध्यायबंशीधरात्मजमिश्रविद्यापतिनिर्मितो वैद्यरहस्याभिधो योगसमुच्चयः समाप्तः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogornm:— i, 613^a (वैद्यरहस्यपद्धति); ii, 146^a.
B-Descriptive Catalogues:—
B. B. R. A. S. Catalogue, Nos. 202 and 203.
Mitra: Notices, vol. IV No. 1480.
I. O. Catalogue, ms. no. 2694.

वैद्यवल्लभ Vaidyavallabha

No. 281 — 599. / 1899-1915.

Size.— 11 in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 34 leaves; 4 lines to a page; 38 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing clean, neat and distinct; paper is old and musty; first few leaves are worn out. Foll. 25-28 missing, hence actual number of foll. is 38 - 4 = 34. The text is written with much space between the lines. This space is utilised by the Gujarati translation running along the text. The author हस्तिरुचि is a disciple of श्रीहितरुचिगणि and resident of तपागच्छ. The date of composition of the work is Saṁ. 1726 = 1673 A. D.

Age.— Appears to be old.

Author.— Hastiruci.

Begins.— fol. 1[b]

॥ : ॥ गणेशाय नमः ॥

सरस्वतीं हृदि ध्यात्वा नत्वा श्रीगुरुपत्कजं ॥
सद्हस्तिरुचिना वैद्यवल्लभोयं विधीयते ॥ १ ॥

(Trans.—

श्री सारदा प्रते हृदा मे ध्याइने श्रीगुरुनाचरणकमलप्रतैमानै ॥
भला हस्तिरुचिकविये वैद्यवल्लभनामे ग्रंथ कथ्ये ॥ १ ॥)

पूर्वं वैद्येन विधिना विधाय रोगनिर्णयं ।
पश्चात्साध्यं यथा ज्ञात्वा ततो भेषजमारभेत् ॥ २ ॥

(Trans.—

प्रथम वैद्य विधाकरी निश्चैकरे पछै साध्य असाध्य जांणीजै
पिछ औषध आरंभे ॥ २ ॥) etc.

Ends.—fol. 37[b]

क्षौद्रेण वापात्तरसेन कार्या ज्वरातिसाराभयनाशिनी गुटी ॥
रूपाग्निबुद्धिर्बलवीर्यवर्द्धनी सुरादिसाहेन विनिर्मिता स्वयं ॥ ५४ ॥

इति सुरादिसाहि गोली ॥

इति श्रीमत्तपागच्छे महोपाध्यायश्रीहितरुचिगणित्रछिष्यकविहस्तिरुचि-
कृतवैद्यवल्लभे शेषयेगनिरूपणो विलासः ॥

श्रीमत्तपागणांभोजनायकेन नभोमणि ।
प्राज्ञोदयरुचिर्नाम बभूव विदुषाग्रणी ॥ ५५ ॥
तस्यानेके महाशिष्या हितादिरुचियो वस ।
जगन्मान्यारुपाध्यायपदस्य धारकाऽभवत् ॥ ५६ ॥
तेषां शिशुना हस्तिरुचिना सद्वैद्यवल्लभो ग्रंथ ॥
रसनयनमुनिंदुवर्षे परोपकाराय विहितोयं ॥

इति श्रीकविहस्तिरुचिकृतवैद्यवल्लभोग्रंथ संपूर्ण ॥ श्री ॥

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— i, 613[a]; ii, 146[a]; iii, 128[b].

B-Descriptive Catalogues;—

B. B. R. A. S. Cat. No. 204.

वैद्यवल्लभ Vaidyavallabha

No. 282 1403. / 1887–91.

Size.— $10\frac{3}{5}$ in. by $5\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 8 leaves; 13 lines to a page; 44 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing very good; ms. is in very good condition. Paper is made of some bluish texture. The text agrees with that of No. 281, but from 3rd line of fol. 8[b] onwards some spurious matter, prescriptions on epilepsy (मृगीरोग), seems to have been added.

Age.— Saṁ. 1881.

Author.— Hastiruci.

Begins.— fol. 1[a]

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

सरस्वतीं हृदि ध्यात्वा । नत्वा श्रीगुरुपत्कजां ।
सद्हस्तिरुचिना वैद्य । वल्लयोयं विधीयते ॥ १ ॥ etc.

Same as in No. 281.

Ends.— fol. 8[b]

मखे मखभुजांगणं किल निमंत्र्य दक्ष्यः पुरा
चराचरगुरुं हरं मदभरादवाजीगणात् ॥
ततस्तदलिकक्षणादृतिरुषारुणात् पिंगलः
स्त्रिमौलिरुदभूद्गणः सपदि वीरभद्राभिध ॥ ३१ ॥

इति तपागछे उपाध्यायश्रीहितरुचितत्सिष्यकविहस्तिरुचिविरचिते वैद्यवलभे नाम अष्टमो विलासः ॥ ८ ॥ इती वैद्यवल्लभनाम ग्रंथसंपूर्ण ॥ संवत १८८१ का पोस मासे शुक्लपक्षे ९ बुधवारे लिखतं पंडित वखतरामस्वपठनार्थं ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— See No. 281

वैद्यवल्लभ Vaidyavallabha

No. 283 $\frac{1905}{1886\text{–}92.}$

Size.— $11\frac{1}{5}$ in. by $4\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 19 leaves; 6 lines to a page; 36 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgari characters: hand-writing very good; marks of punctuation in red ink; topic-headings and colophons tinged with red pigment. There is a double row of red lines on borders; paper is brittle and somewhat in a decaying state. There is a Gujarati translation running along the text and written between the lines. Its end differs from that of the other two mss. of this work, viz. Nos. 281 and 282.

Age.— Saṁ. 1879.

Author.— Hastiruci.

Begins.— fol. 1[b]

ॐ नमः परमात्मने न्मः ॥

परमात्मने नमस्तुभ्यं । नमस्तेनु मयास्तुतं ।
सरस्वती नमस्तुभ्यं । स्वाध्यायगुरुभ्ये नमः ॥ १ ॥
धन्वंत्राय नमस्तुभ्यं । रोगमायुविमर्द्दनं ।
तवहस्तं महं शिखं । व्याधिसक्रांग नश्यति ॥ २ ॥
सरस्वती हृदी ध्यात्वा । नत्वा श्रीगुरुपन्कजं ।
सदहस्ति रुच्चिनावैद्यवल्लभोयं वीधियते ॥ ३ ॥

etc. same as in No. 281.

Ends.— fol. 19[b]

प्रस्थेकखंडमुचामि । प्रातकाल सदाभुंजेत् ।
पयपित्वा स्थते तस्मे सर्वांगवलवर्द्धकृत् ॥ १६ ॥

इति श्रीहस्तिरुच्चिनामाकविकृतो वैद्यवलभे पंचांमृतगोखरुपाकसर्वांगवोगपतनं वलवृद्धचं अष्टमो विलाश संपूर्ण ॥ संवत् १८७९ का मिति माह सुदि ५ सांतिना

References.— See No. 281

वैद्यविनोद Vaidyavinoda

No. 284 441. / 1884-86.

Size.— $9\frac{1}{8}$ in. by $4\frac{3}{8}$ in.

Extent.— 118 leaves; 9-10 lines to a page; 30-32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible but irregular; paper is old and musty; single or double line borders in black ink; verse-numbers and colophons coloured with red pigment; it seems to have been written by two scribes whose names have been defaced by हरिताल (yellow pigment) but are still decipherable [पूर्वं लिलेखलु बालमुकुंदनामा पश्चादिमं कुशलरामसुना] मधेयः (free from ह`ताल). Further on one line below one can decipher कुशलरामबालमुकुंदाभ्यां.

Age.— Bears युग्मर्तुसप्तधरिणीमितहायने (= 1762 Saṁ.) सद्वैशाषकृष्णनवमीभृगुवासरे च (defaced by हरिताल) सं० १७६२ वर्षे वैशाखमासे कृष्णपक्षे नवम्यांशुक्रवासरे लिखितोयं वैद्यविनोद (defaced by हरिताल स्वपठनार्थं वा परोपकारार्थं । शुभमस्तु

Author.— Bhaṭṭa Śaṅkara, son of Anantabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1[b].

श्रीगणेशाय नमः ॥

सकलसुखनिधानं भुक्तिमुक्तिप्रदं यज्जयतिजगति सिद्धैः सर्वदोपास्यमानं ॥

करकमलकराब्जाभीतिखड्गं प्रसन्नं दिशतु फलममीष्टं श्याम धामांबिकायाः ॥ १ ॥

अनंतनामा हि दिगंतकीर्तिः श्रीगौडवंशः प्राथितप्रभावः ।
तत्रात्मजः शंकरनामधेयः शास्त्रेषु काव्येषु परं प्रवीणः ॥ २ ॥
सर्वाधिराजो जयसिंहवीरः ख्यातः पृथिव्याः प्राथितप्रभावः ।
प्रतीतभूपालनिवारणेन प्रतापपुंजज्वलदग्निकल्पः ॥ ३ ॥ etc.

Ends.—fol. 118[a]

श्रीमद्भूपतिरामसिंहवचनाग्रंथो मया निर्मितो
यस्मिन् रोगविनिश्चयश्च कथितः प्रोक्ता चिकित्सा क्रमात् ।
योगो वृष्यतमो रसायनविधिः संशोधनादिर्विधि--
र्बस्तिर्भावनधूमपानकवलव्योवादिसंज्ञा तथा ॥ ॥

इति श्रीमदनंतभट्टात्मजभट्टशंकराविरचिते वैद्यविनोदे निदानचिकित्सारसायन चिकित्सितं संपूर्णं समाप्तं ॥ श्रीः ।

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— i, 613ª; ii, 146ᵇ; iii, 128ª.

B–Descriptive Catalogues:—

B. B. R. A. S. Cat. no. 205

Mitra's Notices Vol. VII, no. 2546.

(2) Printed Editions:—

(1) Published at Bombay (1894) by Śrīdhara Śivalāla.

(2) Edited with Marathi Transl. by Krishna R. Navre, Second Edn., Bombay 1924.

वैद्यविनोद — Vaidyavinoda

No. 285 — 549. / 1892–95.

Size.— $9\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 73 leaves; 11 lines to a page; 38–40 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; paper is old upto fol. 9ᵇ; there is a different kind of paper used afterwards; folios 10–20 are missing, hence there are only 73 leaves although the last folio numbers 84. Paper of folios 21–47 seems to be modern. On fol. 1ª somebody has scrawled the name of the owner of ms. cf.–पोथी आचारजरुपरामजी वद्दीदवीनोद A fragment.

Age.— मिति भाद्रवा सुदि ११ संवत् १८४१.

Author.— Bhaṭṭa Śaṅkara.

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥

सकलसुखनिधानं भुक्तिमुक्तिप्रदं य-

ज्जयति जगति सिद्धैः सर्वदोपास्यमानं ॥ etc.

Same as in No. 284.

Ends.— fol. 84ª

श्रीमद्भूपतिरामसिंहवचनाद्ग्रंथो मया निर्मितः etc.
Same as in No. 284.

The Colophon is— इति श्रीमनंतभट्टात्म शंकरविरचिते वैद्यविनोदे निदानचिकित्साद्रव्यरसायनजलयोगवमनविरेचनानुलोमनादिभेदक्काथकल्पनादिलक्षणविलेपीमंडादिघृततै (fol. 84ᵇ) : लाविधानवास्तिनस्यधूमगंडूषाविधिपरिभाषाव्योषत्रिफलापंचमूलादिसंज्ञा रसवीर्यविपाकगुणा उक्लेदादिलक्षणयुक्तायुक्तविचारकेशकृष्णीकरणोल्लासः ॥ समाप्तोयं ग्रंथः ॥

References.— See No. 284.

वैद्यविनोद Vaidyavinoda

No. 286 1096. / 1886-92.

Size.— $12\frac{3}{10}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 99 leaves ; 8 lines to a page ; 37-40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; numbers of the verses are coloured with red pigment. The name of the scribe is नारायणशर्मन् and the ms. is copied for गिरधारीशर्मन्.

Age.— संवत् १८१८ का जेष्ट कृ० १२ बुधे शुभमस्तु-

Author.— Śaṅkarabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1ᵇ.

श्रीगणेशाय नमः श्रीगुरवे नमः ।
सकलसुखनिधानं भुक्तिमुक्तिप्रदं य—
etc.
Same as in No. 284.

Ends.— fol. 99ª.

श्रीमद्भूपतिरामसिंहवचनाद्ग्रंथो मया निर्मितो, etc.
Same as in No. 284.

The Colophon-- इति श्रीमदनंदभट्टात्मजशंकरविरचिते: etc.
is the Same as in No. 285.

References.—See No. 284.

वैद्यविनोद — Vaidyavinoda

No. 287 — 914. / 1887-91.

Size.— $11\frac{3}{10}$ in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 125 leaves ; 8 lines to a page ; 32-34 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good and beautiful ; borders bear thick ornamental red lines ; paper is old and the first and the last folios are repaired.

Age.— Appears to be somewhat old.

Autho.— Śaṅkarabhaṭṭa.

Begins.--fol. 1[b]

श्री गणेशाय नमः ॥

सकलसुखनिधानं भुक्तिमुक्तिप्रदं य —

etc.

Same as in No. 284.

Ends.— fol. 124[a]

श्रीमद्भूपतिरामसिंहवचनाद्ग्रंथो मया निर्मितो

etc.

same as in No. 284.

The Colophon — इति श्रीमदनंतभट्टात्मजशंकरविरचिते
etc. is the Same as in No. 285.

It is followed by — समाप्तोयं ग्रंथः ॥ पाठकलेखकयोः शुभं भूयात् ॥ सर्वेजनास्तु सुखिनः सर्वे संतु निरामयाः ॥ सर्वे भद्राणि पश्यंतु मा कश्चिद्दुःखभाग्भवेत् ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीभवानीशंकराभ्यां नमः ॥ श्रीः ॥

References:— See No. 284.

वैद्यविलास Vaidyavilāsa

No. 288 600. / 1899-1915.

Size.— $8\frac{2}{5}$ in. by $5\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 45 leaves; 14 lines to a page; 24-26 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; paper is old, musty and worm-eaten; colophons and topic headings are coloured with red pigment. It is called a महाकाव्य and the author calls himself as कविराघव. In some colophons (see fol. 9[b]) he is called कविकुलावतंसरघुनाथ पंडित. The owner of the Ms. is mentioned in a line on fol. 45[a] अयं ज्योतिषोपनामकदिनकरस्यायं ॥

Age.— Bears शके १७३६ भावनामसंवत्सरे ज्यष्ठ कृष्ण ८ शनौ समाप्तः

Author.— Raghunāthapaṇḍita.

Begins.— fol. 1[a]

श्रीगणेशाय नमः

अलिकुलसंकुलगंडं धृतशशिखंडं वरादिदोर्दंडं ।
वंदे सुंदरशुंडं दानवचंडं द्विरदतुंडं ॥ १ ॥
पुराविदां वीक्ष्य हि योगसारं सतां स सु(दे supplied on the margin) द्रागगदखंडनाय ॥
सद्युक्तिभाजां कविराघवेण वितन्यते वैद्यविलास एषः ॥ २ ॥
ये ये भिषग्भिः शतशोनुभूता मयापि तेषां कृपयानुलब्धाः ॥
तानेव योगान् प्रवदामि यत्र पूर्वं प्रयुक्तान्मुनिभिः प्रयत्नात् ॥ ३ ॥
etc.

Ends.— fol. 45[a]

द्रोणीचतुष्टयं खारी मानं ज्ञेयं सदा बुधैः ।
केचित्तुलापलशतं भारस्तासां च विंशतिः ॥ १३ ॥
इति वैद्यविलासे महाकाव्ये दशमस्तरंगः समाप्तिमगमत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— i, 613[a]; ii, 146[b];

B-Descriptive Catalogues :—

I. O. Cat. no. 2695.

B. B. R. A. S. Cata. No. 206 and 207.

(2) Printed Editions:—

A Bombay lithographed edition of the work has four additional chapters. (1830 ?).

वैद्यविलास Vaidyavilāsa

No. 289 636. / 1893–1902.

Size.— $12\frac{1}{2}$ in. by 4 in.

Extent.— 19 leaves ; 9 lines to a page ; 45–50 letters to a line.

Description.— Modern foreign paper ; Devanāgarī characters ; handwriting fair and legible ; it seems to be corrupt ; it abruptly stops with 2 lines on fol. 19ª.

Age.— very modern.

Author.— Raghunāthapaṇḍita.

Begins.— fol. 1ᵇ

श्री गणेशाय नमः ॥ श्री सरस्वत्यै नमः ॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥ श्री मातापितृचरणेभ्यो नमः ॥ श्री कुलस्वामीने नमः ॥ अथ वैद्यविलासग्रंथ प्रारंभः ॥

अलिकुलसकलगंडं घृतशखंडं वारादिदोर्दंडं ॥
वंदे सुंदरशुंडं दानवचंडां द्विरदतुंडं ॥ १ ॥

etc.

Same is No. 288

Ends.— fol. 19ª

रसकखादिरसर्जभ्रष्टातुत्थं ससिक्थं सघृतकपिलसिंदुर च शीर्षस्य तैलं ॥ गुणगणशिखिचंद्रासूर्यवंशप्रसाश्वगुणरविमितमेतासिद्धिसर्पिन्नणो च ॥ २४ ॥ सिक्थकं तथा शंखजीरकं शीर्षतैलकं सर्जखदिरौ ॥

References:— See No. 288

वैद्यसर्वस्व

Vaidyasarvasva

No. 290

949.
1891-95.

Size.— $13\frac{1}{10}$ in by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 104 leaves ; 10 lines to a page ; 36 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; handwriting bad ; on account of dampness leaves have stuck and so much of the text is lost ; first 13 foll. are missing ; double lines in black ink on borders ; topic endings and colophons are tinged with red pigment ; paper is old musty and worn out. It is incomplete. The name of the author is known from the colophons. For example, colophon on fol. 22[a] is—इति श्रीकाशीरामविरचिते वैद्यसर्वस्वे वल्ल-देशप्रकृतिवयौषधकथनाध्यायस्तृतीयः । The author draws upon the various works of medicine and this work seems to be a compilation.

Age.— Appears to be old.

Author.— Kāśīrāma.

Begins.— fol. 14[a]

line 1. णैकोल्वणैस्तथेति षडेवेत्यर्थः ॥ वातपित्तो... ... ...
... ...(letters lost) ... ... ३ कतोल्वणः

line 2. ४ पित्तोल्वणः ५ कफोल्वणः ६ एवमेभिर्द्वादशैः पूर्वोक्तैः......
शद्भिश्चाद्विषष्टि . . . दोषभेदः कथितः ॥

line 3. इति द्विषष्टिदोषभेदनिरूपणं ॥ अथ दोषादीनां समवृद्धिक्षयानाह

दोषा धातुमला मूलं सदा देहस्य तं चलः ।
उत्साहोच्छ्वासनिश्वासचेष्टावेगप्रवर्तनैः ॥

etc.

Ends.— fol. 117[b]

कफगदकुलकेतुः स्याद्रसो माषमात्रः
समधुरिति निहंति प्रोत्कटं श्लेष्मरोगं ।
अनुभवति कषायो तिंवजः पेयसास्मि-
न्लवणामशतमात्रं पथ्यमुष्णांबु सेव्यं ॥ ६२ ॥

इति कफकेतुः क्षयकासादौ ॥

हेमभस्मर-भस्म गंधकः शुद्धमौक्तिकयुतश्च टंकणः

References.-- (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogue Catalogorum :— i, 613[a] (but the author is मनु); ii, 146[b] (ascribed to Manu); ii, 227[b] (Ulwar 1690, Extract, 439) iii, 128 (by Kāsīrāma).

वैद्यामृत Vaidyāmṛta

No. 291 $\frac{308.}{\text{Viś. 1.}}$

Size.-- 8 in. by $3\frac{9}{10}$ in.

Extent.— 25 leaves ; 7-8 lines to a page ; 24-25 letters to a line.

Description.-- Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; the work is divided into 4 chapters calld अलंकारs ; there are notes on the margins ; several of the folios joined together ; date of the composition Saṁ. 1603 (= A. D. 1547) ; the author calls himself as residing at नगर (identical with नगर near Poona ?) ; his father's name is माणिक्यभट्ट ; many of the prescriptions given in this book are based upon author's experience, so says the author at the end of his book.

Age.-- of composition Saṁ. 1603 (= A. D. 1547). Ms. appears to be modern.

Author.— Moreśvara, son of Māṇikyabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1[a]

श्रीगणेशाय नमः ॥
नत्वा ब्रह्ममहेशविष्णुगिरिजानागास्यधन्वंतरीन्
पूज्यान् सुश्रुतवाग्भटप्रभृतिकान् सर्वांश्च वैद्यान् गुरून् ॥
श्रीमन्माणिकभट्टवैद्यतनयो मोरेश्वराख्यो भिषक्
नानावैद्यमतं विलोक्य कुरुते वैद्यामृतं सुंदरं ॥ १ ॥

आत्रेयपाराशरसुश्रुताद्यैर्ये निर्मिता ग्रंथनृपाः प्रसिद्धाः ॥
स्वयोग्यकार्यप्रविधानदक्षो ग्रंथोस्तु मे शेवक एव तेषां ॥ २ ॥

etc.

Ends.—fol. 24^b

गुंजाप्रमाणवटिकोष्णजलेन गुल्मपांडूक्षयश्वसनकासबलासमेहान् ॥१८॥
अध्मानशूलगुदजोदरवान्हिमांद्यविष्टंभकुष्टकृमिरु(fol. 25^a)क् प्रभृतीन्निहंति ॥ १८ ॥

विरेचनप्रतिकारः ॥

इति मोरेश्वरवैद्यकृते चतुर्थोलंकारः ॥
मोरेश्वरेण भिषजा नगरस्थितेन वैद्यामृतं कृतमिदं बहुधा विचार्य ॥
वैद्यास्त एव कृपया परिपालयंतु सम्यक्सनातनविचारविशारदाय ॥१९॥
अनुभवात्कतिचित् कतिचिद्गुरो कति च शास्त्रभरान्नवमार्जितान् ॥
इह मया भिषजां हितमिछता निगदिताः शुचिरोगगणा इमे ॥२०॥
प्रमादशुद्धं गदितं यदि स्याद्दोषो न कश्चित् मम भावनीयः ॥
भूलोकजन्माखिललोकधर्मात्रांतेः परं(fol. 25^b)दूषणमेतदस्तु ॥२२॥
भो भो वैद्यसुताः शृणुध्वमधुना सौभाग्यदं कीर्तितं
पापक्षाल्नमत्र यत्र च हितं मान्यं मदीयं वचः ॥
यूयं सन्मनसा चिकित्सनविधौ हित्वा दुराशां दशां
शंभो विश्वपते त्वदर्पणमिदं भूयादिति ध्यायतः ॥२३॥
हुताशनाकाशरसेंदुयुक्ते संवत्सरे दुर्मतिनामभाजि ॥
वैद्यामृतं नाम दधान एष ग्रंथः स्मरारेः कृपया समाप ॥२४॥

इति माणिक्यभट्टात्मजमोरेश्वरभट्टविरचितो वैद्यामृतः समाप्तः ॥

References.—(1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 613^b (our Ms.); ii, 146^b.

(2) Printed Editions :—

(1) With Krishna Śāstrī Bhātavadekar's Marāthi comm. 4th edn. Bombay 1862.

(2) With Hindi comm. by Jyotiḥ Svarūpa Benaras 1864.

(3) With Hindi comm. by Rāmanātha Bhaṭṭa, Benares, 1867.

(4) Sanskrit Text in Sinhalese Characters, Colombo 1870 ?

वैद्यावतंस Vaidyāvataṁsa

No. 292 601. / 1869-1915.

Size.— $9\frac{3}{8}$ in. by $6\frac{3}{8}$ in.

Extent.— 16 leaves ; 11–12 lines to a page ; 25–27 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; paper is old and musty, at places worn eaten. Before folio 1, there is an extra leaf which contains the अनुक्रमणिका of the work. The text of वैद्यावतंस comes to an end on fol. 15ᵇ ; after this follow आर्द्रामलकप्रयोग and विजयाकल्प. The beginning of आर्द्रामलकप्रयोग (fol. 15ᵇ) is—अथ आर्द्रामलकप्रयोगालिख्यते ॥ आर्द्रामलकचूर्णं तु तद्रसेनापि भावयेत । एकविंशतिवारं वै योजयेन्मतिमान्भीषक् ॥ १ ॥ etc. The end of विजयकल्प is—fol. 16ᵃ— हंति सर्वमतीसारं ज्ञानवृद्धिकरं तथा । स्त्रीणां प्रदरहंता च योनिशूलं सुदारुणं ॥ सर्वव्याधिहरप्रो (fol. 16ᵇ) क्तं वीर्यस्तंभकरो मतः ॥ इति विजयाकल्पः समाप्तः ॥

Age.— Bear on fol. 15ᵇ. शके १७२४ दुंदुभीनामसंवत्सरे फाल्गुनशुद्धद्वादशीमद्वासरे ग्रंथसमाप्तिमगमत् ॥ श्रीसांबसदाशिवप्रसन्नोस्तु ॥

Author.— Lolimbarāja.

Begins.— fol. 1ᵇ.

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीदत्तात्रयजगद्गुरवे नमः ॥ श्रीउमामहश्वराय नमः ॥ अथ वैद्यावतंस लिख्यते ॥

अनुकृतमरकतवर्णा शोभितकर्णा कदंबकुसुमेन ।
नखसुखसुस्वरितवीणा मध्ये क्षीणा शिवा शिवं कुर्यात् ॥ १ ॥
यत्प्रसिद्धमिह वर्ततें फलं शाकमन्यदपितन्निरुप्यते ॥
अप्रसिद्धकथन तु निष्फलं ग्रथविस्तरभयान्न लिख्यते ॥ २ ॥

etc.

Ends.— fol. 15ᵃ

वाग्भटस्य मतमस्ति समस्तं

fol. 15ᵇ

सुश्रुतस्य चरकस्य च किंचित् ॥
तद्वदात्रितनस्य विचित्रं

वाग्विलासरचना मम तावत् ॥ १५३ ॥
अधराद्धिकृतबिंबा जितशशिबिंबा सुखप्रभया ॥
गमनाविरलविलंबा विपुलनितंबा शिवा शिवं कुर्यात् ॥ १५४ ॥
समस्तपृथ्वीपतिपूजनीयो दिगंगनाश्लिष्टयशः शरीरः ॥
गुणिप्रियं ग्रंथमसूत्तत्तानं लोलिंबराजः कविपातशाहः ॥ १५५ ॥
इति श्रीलोलिंबराजविरचिते वैद्यावतंसः समाप्तः ॥

References.—(1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 613[a] ; ii, 146[b].

B–Descriptive Catalogues :—

Burnell's Tanjore Catalogue p. 67[a].

(2) Printed Editions:—

along with Vaidyajīvana, with Gujarati transl. by Kṛṣṇalāla Govindarāma Devāśrayī, Ahmedabad, 1908.

व्याख्याकुसुमावली Vyākhyākusmāvalī

No. 293 $\frac{375.}{1882\text{–}83.}$

Size.— 12 in. by 5 in.

Exteut.— 68 leaves ; 16–17 lines to a page ; 50 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad and difficult to decipher ; very small letters ; paper very old, worn out on sides and moth-eaten ; fragment of a commentary on वृन्दमाधव ; folios 37, 44–54 and 96 missing ; begins with folio 18[a] and ends with 98[b] ; full of lacunae ; with folio 49, another numbering starts with 25 which runs upto the last folio where it is missing on account of the breakage of the corner of folio ; folio 19[a] has the following colophon— इति श्रीः श्रीकंठदत्तकृतायां व्याख्याकुसुमावल्यां ज्वराधिकारः समाप्तः ॥

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śrīkaṇṭhadatta.

Begins.— fol. 18ª

ति । द्रवं जलं । द्रव्ये (corrected as वे on the top) प्युक्ते जलमत्र देयमिति वचनात् । गण एव हि क्राथस्य कल्कस्य च करणं ॥ यदुक्तं ॥ काथकल्कावनिर्देशे गणात्तस्मात्समावपेदिति । गणेऽपि यत्राधिकरणत्वेन कीर्तनं तत्रैव क्राथकल्कविधिः । तथा च तंत्रांतरं । यत्राधिकरणे नोक्तिर्गणे स्यात्स्नेहसंनिधौ । तत्रैककल्कानिर्यूहाविष्यते स्नेहवेदिनेति । etc.

Ends.— fol. 98ᵇ

एवं वैतरणेऽपि । अस्याप्येतावन्मात्रमेवपुरःपुटो देयः । वैतरणे अम्ली (का on the margin) तिन्तिडीफलं । गोमूत्रस्य कुडवोऽष्टौ पलानि द्रवद्वैगुण्यात् । निरूहेषु रसादीनां प्रमाणं तु यथाश्रुतीति परिभाषां पुनर्द्रवद्वैगुण्यनिषेधिकां नाद्रियंते । प्रायेण हि निरूहेषु सुश्रुतेन माषूपदिष्टं प्रसृते च द्वै.. ..

References.—(1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 618ª.

The only Ms. recorded by Aufrecht.

(2) Printed Edition:—

The Vṛndamādhava or Siddhiyoga of Vṛndamuni with its commentary Kusumāvalī [commenced] by Śrīkaṇṭhadatta [and completed by Nārāyaṇa, son of Bhābhalla] Edited by Pandit Hanumanta Sāstri Pādhye, Poona, 1894.

शतश्लोकीचन्द्रकला	Sataśloki-candrakalā
or	or
हृदयप्रबोध	Hṛdayaprabodha
No. 294	468. / 1895-98.

Size.— 8⅘ in. by 5 in.

Extent.— 39 leaves ; 12–15 lines to a page ; 25 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad and difficult to decipher ; there are several hand-writings in it ; single line in black ink on borders ; verses

are marked but no colouring. The work is a commentary by Vopadeva on his own Śataślokī. It deals with six topics चूर्ण, गुटिका, अवलेह, घृत, तैल and क्काथ. The author has devoted 16 verses to each topic. He calls his commentary हृदयप्रबोध or शतश्लोकी in the colophons ; cf. fol. 11[b]. इति-बोपदेवविरचितायां शतश्लोकीचंद्रकलाटीकायां हृदयप्रबोध चूर्णाधिकारः। The Ms. does not give the text of शतश्लोकी but gives only the *pratīkas* of verses. Paper is very old musty and worn out.

Age.—Saṁ. 1805.

Author.—Vopadeva.

Begins.— fol. 1[a]

नमो गुरुगणेशाय ॥

आयुर्वेदविदां दे मायुरारोग्यदं रविं ।

नत्वा नजां शतश्लोकीं व्याख्यामि भिषजां मुदे ॥ १ ॥

भैषज्याद्विजतारकाधिरप्येति क्षिपेशः क्षयः

क्षीणांगः शरणं शरण्यगणनाग्रण्यं यमार्त्तिछिदे ॥

तं देवं तरणिं प्रणम्य सरुजां सौख्याय कुर्म्यः शत-

श्लोकीं षोडशकोक्तचूर्णगुटिकालेहाज्यतैलोदकं ॥ २ ॥ etc.

Ends. – fol. 39[a]

दोषान् (fol. 39[b]) दुष्टानलबलवयःकालदेशानवस्था

सत्वं सात्म्यं प्रकृतिमसकृद्यः परिक्ष्य प्रयुक्ते ।

रोगे योगं भिषगनलसस्तस्य सिधत्यभीष्टं ॥

तस्माद्दोषाल्लिषितपठिता राधिराधिभिर्नबोध्या ॥ २ ॥

देशानां वरदातटं चरमतः सार्थाभिधानं माहा-

स्थानं वेदसदग्रजगणाग्रण्य सहस्रं द्विजाः ॥

तत्रामशिधनेशकेशवाविदौ शिष्यौ सुतस्तत्क्रमा

च्चक्रे श्लोकशतं भिषक्मदपविः श्रीबोपदेवः कविः ॥ ३ ॥

कैलाशाचलमौलिमंडलनमपूर्णेंदुनृत्योत्सवो पद्मशो

गायत्रीतिदशांगनाकलरणत् गंभीरतारस्वरैः ॥

चक्रे चंद्रकलांशगोपि त शतश्लोकीपदाह्लासिनीं

तत्रैलोक्यकविंद्रचक्रतिलकः श्रीबोपदेवः कविः ॥ ४ ॥

इति श्रीबोपदेवविराचिते हृदयप्रबोधे क्काथाधिकारः स्मामः ॥ चूर्णादावशेषषष्ठाधिकारस्य टिप्पणं स्मात्तं ॥ संवत् १८०५ व शके १५७० (?) प्र० फाल्गु । पंप्रामुकुंदजीना लिखिता नव-(?) १३ भानुवासरे आत्मपठनार्थं । त० परोपकारार्थे

References.—(1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 631^b and 767^b; ii, 150^a and 228^b; iii, 131.

B-Descriptive Catalogues :—

Burnell's Catalogue of Tanjore Mss., No. XV, p. 67^a.

I. O. Catalogue, No. 2727.

B. B. R. A. S., Cat. No. 208.

(2) Printed Editions:—

(1) Published by Laxmīśaṅkara N. Bhat, at Bhāvanagar, 1912.

(2) With Marāthi transl. by Krishnaśāstri Bhatavadekar, Bombay, 1860.

शतश्लोकी — Sataśloki

No. 295 — $\frac{950.}{1891–95.}$

Size.—9 in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 13 leaves; 11 lines to a page; 38 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; three or four lines in black ink on each border; benedictory phrase, verse-numbers with marks of punctuation, topic endings and the colophon are tinged with red pigment. Paper is old, slightly worn out and musty. The Ms. contains only the text and not the author's commentary. First folio contains notes on the margin.

Age.— Appears to be old.

Author.— Vopadeva.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

भैषज्यद्विजतारकाधिपतिरप्येति क्षिपेशः क्षयं

etc. Same as in No. 294.

Ends.— fol. 13[a]

कैलासाचलमौलिमंडनमणेर्नृत्योत्सवे यद्यशो

etc. Same as in No. 294.

References.— See No. 294.

शतश्लोकी Sataśloki
with with
चन्द्रकला Candrakalā

No. 296 — 71. / 1872-73.

Size.— $9\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 66 laves ; 9 lines to a page ; 25 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; two lines in black ink on each border ; benedictory phrase, marks of punctuation, topic-headings and the colophon are tinged with red pigment ; leaves 1 to 72, minus foll. 2-6 and 49 lost ; paper is very old, musty and worn out on edges. The Ms. contains the text and the commentary.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Vopadeva.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीसूर्याय नमः ॥

आयुर्वेदविदां देवमायुरारोग्यदं रविं ।

etc. Same as in No. 294.

Ends.— fol. 72[a]

केलाशाचलमौलिमंडितमणेर्नृत्योत्सवे

etc. Same as in No. 294.

Colophon at the end :— इति शतश्लोकीटीकायां चंद्रकला समाप्ता ॥ श्री ॥ श्री ॥ पत्र ७२

References.— See No. 294.

शतश्लोकी

Sataśloki

No. 297

1099.
1886-92.

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 55 leaves ; 9 lines to a page ; 35 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; two lines in black ink on each border ; benedictory phrase, verse-numbers, marks of punctnation, topic-headings, topic endings and colophons are tinged with red pigment. Foll 1-44 are very brittle, old, musty and worn out. Many leaves have lost their edges ; fol. 29 is missing. Foll. 45-56 appear to have been added afterwards ; they are not so brittle ; fol. 56 is torn and half is missing. It bears the date of copying which belongs to the concluding portion of the ms., not the first one which appears to be at least 100 years older. The work contains text as well as commentary.

Age.— Saṁ. 1710.

Author.— Vopadeva.

Begins.— fol. 1[b]

ओम् श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥

आयुर्वेदविदां देवमायुरारोग्यदं रविं ।

etc. Same as in No. 294.

Ends.— fol. 56[b]

1st line— कृतिमिमां श्रीवोपदेवः कविः ॥ ९९ ॥ कैलासाचलमौलिमंडन
. . . . etc.

Same as in No. 294.

Date, etc. स्वस्ति श्रीसंवत् १७१० वर्षे चैत्रमासे शुक्लपक्षे पंच. . . . . .

Reference.— See No.

शतश्लोकी — Sataslokī

No. 298 — 378. / 1882-83.

Size.— $7\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 23 leaves; 7 lines to a page; 22 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing bad, but legible; two lines in black ink on each border; benedictory phrases, verse-numbers, topic headings and colophon tinged with red pigment. Paper very old, musty and worn out. The Ms. contains extracts from the commentary of the author which are given on the margin of foll. 1[b] and 2[a].

Age.— Saṁ. 1642.

Author.— Vopadeva.

Begins.— fol. 1[b]

On the margin at top —

आयुर्वेदविदां देवमायुरारोग्यदं रविं ।

etc.

In the text.

ओं नम श्रीगणेशाय । श्रीकृष्णाय नमः ।

भैषज्यं द्विजतारकाधिपतिरप्येति क्षपेशः क्षय

etc. Same as in No. 294.

Ends.— fol. 23ᵃ

कैलाशाचलमौलिमंडनमणेः नृत्योत्सवे यद्यशो

etc. Same as in No. 294. No. Colophon.

Date, etc. :—श्रीकृष्णाय नमः । संवत् १६४२ वर्षे कार्त्तिकवदि ८ गुरौ भ° श्रीपद्मनाभसुतनारायणेनेदं पुस्तकमलेषि

References.— See No. 294.

शतश्लोकी with चन्द्रकला — Sataśloki with with Candrakalā

No. 299 — $\frac{78}{1907-15.}$

Size.— $8\frac{7}{10}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 36 leaves; 12-13 lines to a page; 33 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing very good; text is given in the centre of the page with commentary above and below it; benedictory phrases, verse-numbers, *pratīkas*, topic-headings and the colophon are tinged with red pigment. Paper is old and musty. On fol. 35ᵇ, 95th verse ends and on fol. 36ᵃ, we find 100th verse, which really is the 96th verse; the last 4 verses are wanting although the colophon indicates that the work is finished. On fol. 36ᵇ, we find a list of contents. There is no other Ms. which so distinctly separates the text from the commentary.

Age.— Appears to be old.

Author.— Vopadeva.

Begins.— fol. 1ᵇ

(text) श्रीगणेशाय नमः

भैषज्यद्विजतारकाधिपतिरप्येति क्षपेशः क्षय —

etc. Same as in No. 294.

(comm.)

श्रीगणेशाय नमः श्रीलक्ष्मीनृसिंहाय नमः

आयुर्वेदविदं देवमायुरारोग्यदं रविं etc.

Ends.— (text) fol. 36ᵃ

पालिंदीसुवहाशिरीषरजनी तैलारुणाशिती

निर्गुंडीशेलु विषेसृतौषधदृकीतिक्ताब्दगोपींद्रजं

मूर्वातिक्तसुरं पयस्यविमले हिध्मासुश्रृंगी सढी

वंदा पुष्करकोलमज्जबृहती गुग्या सपथ्याकणं १००

इति श्रीमद्बोपदेवपंडिताविराचितायां शतश्लोकी समाप्तिमगमत्

,, — (comm.) Colophon —

इति श्रीमद्बोपदेवपंडिताविराचितायां शतश्लोकीटीकायां चंद्रकला-
ख्यायां क्वाथाधिकारः षष्टः समाप्तः

References :— See No. 294.

शतश्लोकी	Śataślokī
with	with
चन्द्रकला	Candrakalā
No. 300	551. / 1892–95

Size.— 13 in. by $6\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 29 leaves ; 13 lines to a page ; 39 letters to a page.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad ; text given in the centre of the page with commentary above and below it. Corrections are made with red pigment. There are no marks of punctuation nor any colour on verse-numbers, colophon, etc. There is an extra leaf, one side of which bears 5 lines about भाग्यादिचूर्ण.

Age.— Saṁ. 1891.

Author.— Vopadeva.

Begins.— (comm.) fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः

आयुर्वेदविदां देवमायुरारोग्यदं रविं etc.

,, — (text)

श्रीकृष्णः

भैषज्यद्विजतारकाधिपतिरप्येति क्षिपेश क्षयः

etc. Same as in No. 299.

Ends.— fol. 29[a]

कैलाशाचलमौलिमंडलमणे नृत्योत्सवे यथसे

etc., Same as in No. 294.

Colophon at the end —इति श्रीवोपदेवपंडितविरचितायां शतश्लोकीटीकायां चंद्रकला समाप्ता संवत् १८९१ श्रावण कृष्ण त्रयोदश्यां रवौ १३ श्रीरस्तु कल्याणमस्तु शुभं भूयात् श्रीराधाकृष्णौ विजयतां सर्वदैव

References.— See No. 294.

शतश्लोकी Sataśloki

No. 301 — 90. / 1869-70.

Size.— $12\frac{3}{5}$ in. by 4 in.

Extent.— 8 leaves ; 11 lines to a page ; 48 letters to a line.

Description.— modern grey paper ; Devanāgarī characters ; handwriting legible ; corrections made with yellow pigment ; has some lacunæ on fol. 7[a]. It contains only the text.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Vopadeva.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥
भैषज्याद्द्विजतारकाधिपतिरप्येति क्षपेशः क्षय --
etc., Same as in No. 294.

Ends.— fol. 8[b]

कैलासाचलमौलिमंडनमणेर्नृत्योत्सवे यद्यशो
etc., Same as in No. 294.

असत्कीर्तनकांतारपर्वतं पंगुलां ॥
वाचं शौरिकथालापगंगयैव पुनीमहे ॥ १०२ ॥

इति श्रीवोपदेवपंडितविरचितायां शतश्लोक्यां क्वाथाधिकारः समाप्तः ॥

References.— See No. 294.

शतश्लोकी	Śataślokī
with	with
चन्द्रकला	Candrakalā
No. 302	914 / 1884-87.

Size.— 11 in. by $5\frac{1}{3}$ in.

Extent.— 10 leaves ; 12 lines to a page ; 38-40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand writing good ; paper is not very old and general condition good ; on borders two rows of double and single lines in red ink ; verse numbers and colophons in red ink ; verses 6 and 7 are missing and for them a lacuna is left on fol. 1[b] and 2[a].

Age.— Saṁ. 1841.

Author.— Vopadeva.

Begins — fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

भैषज्यद्विजतारकाधिपतिरप्येति क्षपेशः क्षय –

etc. Same as in No. 294.

Ends.— fol. 10[a]

कैलासाचलमौलिमंडनमणेर्नृत्योत्सवे यद्यशो

etc. Same as in No. 294.

Colophon ar the end :—

इति श्रीवोपदेवविरचितायां शतश्लोकीयां चंद्रकलायां क्वाथाधिकारः षष्टः ॥ ६ ॥ लिषतं संवत् १८४१ का चैत्रमासे शुक्लपक्षे दशम्यां तिथौ बुधवासरे दि सवाई जयनगरे श्री आदिनाथचैत्यालयमध्ये लिषतं पंडितजी कृष्णदासजी तच्छिष्यपंडितविनयदत्ताजिनदासेन लिपीकृतमेतत् ॥

Reference.— See No. 294.

शकुनपरीक्षादि Sakunaparīkṣādi

No. 303 $\frac{1083\ (I).}{1886–92.}$

Size.— $9\frac{3}{5}$ in. by $5\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 2 leaves; 12 lines to a page; 28 letters to a line.

Extent.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible. It begins with fol. 11[b] of the Ms. described under No. $\frac{1083\ (III)}{1886–92}$. It is written in दोहा and चौपाई verses in Hindi language. It deals with the omens at the time of a call, etc. from a patient, urine examination, signs of curability and incurability. It ends on fol. 12[b].

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 11[b]

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ शकुनपरिछा ॥

चौपई

कन्या अष्टवर्ष परिमाण । वृषभजुग्म हस्ती परधान

विप्रतिलक शुभ बोलें वाणी ॥ एते शकुन शुभ कह्या परिमाणि ॥१॥

धूमरहत आग्नि राजान । आमिख वेश्या सोह वगान ।

भरवो कुंभ पद माणि फुलमाल । पुत्रसहित फुनि आवें वाल ॥ २ ॥

etc.

Ends.— fol. 15[b]

जिण तापकुं कमसमतेह नीरसम तप उतरे जेंह

ए लक्षण तुम वैद्य विचारि करि पिछें तिसका उपचारि ॥ २२ ॥

इति साध्यासाध्यलक्षण संपूर्ण ॥

गाडा नगजें बीजन षयें मेहन षांचे धारा

ते नगरी मे कागा रोला हंसा खेलणहारा ॥

कालज्ञान दोहरा ॥

सत्कर्मसंग्रह Satkarmasaṅgraha

No. 304 $\frac{953.}{1891-95.}$

Size.— $8\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 8 leaves ; 11-12 line to a page ; 27-28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; there are double border-lines in black ink till fol. 4[a] ; fol. 1[b] is blank. The work describes the curing of diseases by means of Yogic practices helped by medicines. There is a discrepancy about the authorship of this work. In the 4th verse the author is mentioned to be चिद्घनानंदनाथ ; but in the last but one verse, the name of the author is रघुवीर. Folio 6[b] is slightly worm eaten on top corner.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Cidghanānandanātha and Raghuvīra.

Begins.-- fol. 1[a]

श्रीचिद्घनानंदनाथो जयति ॥
य आदिनाथो भगवान्निजभक्तानुकंपया ।
महाकालजयं शास्त्रं कृतवान्तं नमाम्यहं ॥
भगवद्गगनानंदनाथपादांबुजद्वयं ॥
यत्प्रसादात्कृतार्थोस्मि तं मूर्द्ध्ना प्रणमाम्यहं ॥
गोरक्षादिमहासिद्धैर्नाथैर्मुनिवरैरपि ।
स्वे स्वे ग्रंथेषु यत्प्रोक्तं तल्लब्ध्वा गुरुतोऽखिलं ॥
चिद्घनानंदनाथोहं कुर्वे सत्कर्मसंग्रहं ॥ etc.

Ends-- fol. 8[b]

अथ ध्वजवस्तिः ।
त्रिगुलां नालिकां कृत्वा सूक्ष्मां श्लक्ष्णां समुद्रिकां
अजास्तनोत्थभस्त्रायां सम्यक् सूत्रेण बंधयेत्
लिंगे प्रवेश्य नालिकां तोयपूर्णां तु भस्त्रिकां
निःपीड्य पाणिनाहत्य ध्वजवस्तिरयं स्मृतः
अश्मरीदोषहरणमूत्रकृच्छ्रहरः परः प्रणवः
इति संक्षेपतः प्रोक्तः कर्मणां संग्रहः परः
विदुषा रघुवीरेण श्रीमन्नाथप्रसादतः
कुंभकेष्वपि मुद्रासु प्रत्यूहविनिवारकः
इति श्रीमत् द्विजोदीच्यज्ञातिरा०
देहशुद्धिकरामेतां कर्मणां पद्धतिं परां ॥
श्रीः ॥

सद्योगचिन्तामणि Sadyogacintāmaṇi

No. 305 954. / 1891-95.

Size.— 16⅖ in. by 3$\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 88 leaves; 6-7 lines to a page; 50-60 letters to a line.

Description.-- Country paper; Bengali characters; hand-writing; legible; paper is very old and musty; dampness and weather has made a large part of it undecipherable; it has 88 folios, although the numbering is from 1-97; folios 31, 52, 59, 74, 75, 76, 77, 88, 94 and 95 are missing; folio after the 97th is an extra leaf containing ज्वरचिकित्सा. Folio 1ª begins श्री श्री हारिः ॥ दाडिमाभ्रकजम्बूनां बीजं बिल्वं च मोचकं । रसांजनमुशीरं च धातक्यातिविषाभया; etc. on प्रदररोग. The real text of the work begins on fol. 1ᵇ. It is a fragment.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Rāmeśvara.

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीश्रीहरिः ॥ नमो गनेसाय ॥

महदादीनि तत्त्वानि यस्याः प्रादुर्भवन्ति तां ।
सतीं सर्व्वां गुणातीतां भजेहं सर्व्वकामदां ॥
श्रीचिन्तामणिसद्गुरुं गुनिवरं विप्रप्रियं सत्कुलं
नत्वा तत्करुणावलोकनवलां रामेश्वराख्यो भिषक् ।
यद्व्याधिप्राथितागदं वहुहितं संलिख्य संयत्नतः
संक्षिप्तं विदधात्यहो गुणमयं सद्योगचिन्तामनिं ॥

etc.

Ends.— fol. 97ᵇ

मधु हिंगुयुतं पेयं कासे वातकफात्मके ।
कण्ठरोगे गले शूले श्वासाहिक्काज्वरेषु च ॥
काफलगन्ध

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— The only entry of this Ms. is iii, 143[b].

संनिपातकलिका Saṁnipātakalikā

No. 306 920. / 1887–91

Size.— $10\frac{1}{10}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 26 leaves ; 9 lines to a page ; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; topic headings and the colophon in red ink, two rows of double lines in red ink on borders ; marks of punctuation and verse-numbers in red ink ; paper is very old, worn out and musty ; it is very brittle and in a decaying state. The text is very corrupt.

Age.— Saṁ. 1763.

Author.— Dhanvantari.

Begins— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

वैद्याविन्याश्विना यस्मात् पूज्येते विबुधैरपि ॥
अजरेरमरौ नित्यं सुखिनैरिव मावलैः ॥ १ ॥
व्याधिमृत्याजराग्रस्तै दुःखप्रायैः सुखार्थिभि ॥
किं पुनर्भिषजै मृत्यैः पूजै स्याती स्वशाक्तितः ॥
रोगग्रस्तशरीरशक्रशरणौ विश्वप्रमोदप्रियौ ॥
मूक्ते प्रह्मासिरौघसेवितपदौ त्रैलोक्यचेष्टाविदौ ॥
स्फूर्त्तिश्वास्तिविधायिनोस्मृतिरुचा विद्योतितासासुखा ॥
स्यातां तौ जगत सुखाय सततं वैद्यावंद्याश्विनौ ॥

etc

Ends-- fol. 26[a]

येषामाप्तोपदेशव्यतिकरविक्रमत् कर्मसल्लाघवान् ।
मंतर्मानुष्यमूषाकर्णमयमहारंध्रनिरंध्रनास्ति ।

प्रत्यूहःव्यूहतापे शुभजलदवलतापारदोयं विवेक ।
निषाकल्याणसिद्धिनयनमपि घाटासंघाटान्मभ्युपैति ॥ ७८ ॥

इति धन्वंतरीया संनिपातकलिका विकल्पितः ॥ संनिपातकलिका संपूर्ण-समाप्ता ॥ संमत १७६२ का मीति मागीसर वदि ९ चंद्रवार लिपतं **मिश्रछजमल** आत्मज **मिश्ररूपचंद** आत्मपठनार्थं शुभं मस्तु कल्याण-मस्तु ॥

References.— (1) Mss.— A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 694ᵃ ; ii, 165ᵃ ; iii, 144ᵃ.

B–Descriptive Catalogues :—

Aufrecht's Oxford Cat. No. 758.

B. B. R. A. S. Cat. No. 210 (It is ascribed to वैद्य मथनसिंह there on the basis of the evidence of I. O. Cat. Ms. 2712).

संनिपातचिकित्सा — Saṁnipātacikitsā

No. 307 — **442. / 1884–86.**

Size.— $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{2}{5}$ in.

Extent.— 16 leaves ; 4 lines to a page ; 32-40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good ; has got double rows of red lines on borders ; verse numbers and marks of punctuation in red ink ; paper is old and musty ; the right hand top corner is lost on account of dampness, but no written material is lost There is a running commentary in Hindi on tops of verses ; the Ms. was copied at सवाई जयपुर. This text resembles the text of संनिपातकलिका. See above No. 306.

Age.— Saṁ. 1803.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1b

श्रीपरमगुरुभ्यो नमः ॥

रोगग्रस्तशरीरसत्त्वसरणौ विश्वप्रमोदप्रियौ
भक्तिप्रह्वसुरौघसेवितपदौ त्रैलोक्यचेष्टाविदौ ।
आर्त्तिस्वस्तिविधायिनौ स्मितरुचा विद्योतिताशामुखौ
स्यातां तौ जगतः सुखाय सततं वैद्याविमावश्विनौ ॥ १ ॥
आम्लस्निग्धोष्णरूक्षैः कटुमधुरसुरातापसेवाकषायैः
स्वादुक्रोधातिरूक्षैर्गुरुतरुपिपिसिताहारसौहित्यशीतैः ।
शोकव्यायामचिंताग्रहगणवनितात्यंतशंगप्रभागैः
प्रायः कुप्यंति पुंसां मधुसमयशरद्वर्षणे सन्निपातां ॥ २ ॥

etc.

Ends.— fol. 16a

जिह्वाके षोड १६ साहान आमज्ञास पक्ष १५ संज्ञया ।
परमायुरिदं प्रोक्तं म्रियते च क्षणादपि ॥ ७८ ॥

इति श्री अश्विनीसहितायां कुमा (fol. 16b) राक्षत्रयोदससन्निपातानां लक्षणं चिकित्सा समाप्तं ॥ संवत् १८०३ का वर्षे मिति श्रावणवदि ११ दिन वृहस्पतिवारे । लेखकेन इदं पुस्तिका लिषायितं ॥ श्रीसवाईजयपुरमध्ये

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 694a.

B-Descriptive Catalogues :—

Aufrecht's Oxford Cat. No. 758. (where the Ms. is named as संनिपातकलिका. It agrees with our text).

सर्वज्वर-समुच्चयदर्पण — Sarvajvara-samuccayadarpaṇa

No. 308 — 1051. / 1886-92.

Size.— $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{5}{8}$ in.

Extent.— 37 leaves; 9 lines to a page; 32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; handwriting very good, but the text is corrupt; benedictory phrase, topic-headings, topic-endings and verse-numbers are tinged with red pigment. Paper is old and worn out. The verses following the मंगलाचरण are identical with the verses in the beginning of भिषक्चक्रचित्तोत्सव No. 139. The author of the latter is Haṁsarāja but the author of our work is Haṁsanātha. Both are the different spellings of one name. भिषक्चक्राचित्तोत्सव is a big work dealing with all the diseases, but the present work is a special treatise on different kinds of fevers.

Age.— Appears to be old.

Author.— Haṁsanātha.

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ ज्वरसमुच्चयदर्प्पणग्रंथ लिष्यते अथ मंगलाचरणानि काव्यांनि

कपोलतलनिर्गतप्रथमवारिधारालसत्
षडंह्रिकुलकाकलीकालितमंजुकोलाहलः ॥
गिरीशतनयो गुरुः सकलसिद्धवारांनिधि-
र्भिनत्तु दुरितानि वः सततमोदकाढ्ः सदाः १

हृदयभुजविशालकंठमंदारमाल
समरभुवि करालरोच्चिषा शोभनालः
दनुजनिचयकालसर्व्वलोकैकपालः
स जयति मातिशालछद्मगोपालवालः २

इति मंगलाचरणाः
ध्यायेद्बालां प्रभाते विकसितवदनां फुल्लराजीवनेत्रां
मुक्तावैडूर्यगर्भैं रुचिरकनकजैर्भूषणैर्भूषितांगी ।

etc. Same as in No. 139.

Ends.— fol. 37ᵃ

अथ संख्याः

निदाने च ज्वरौ चाष्ट कुत्राचित् द्विककथ्यते
वाग्भटे तु दश द्वौ च संहिता पंचविंशति १

ज्वरतिमिरे ज्वराणां च शतमेकं च पंच च
सर्वज्वरसमुच्चोयं दर्प्पणो नाम ग्रंथकः
तन्मध्ये कथिता ह्यत्र चत्वारिंश..........
सर्वशास्त्रं समालोक्य गणना च कृता मया २
अज्ञानां मंदबुद्धिनां बालानां बोधहेतवे
सर्वज्वरसमुच्चोयं दर्प्पणो ग्रंथ प्रोच्यते ४
अनुष्टुप्छंदगणना द्वात्रिंशदाक्षिणानि च
अस्य ग्रंथस्य गणना त्रीणि शत पंच प्रकीर्त्तिताः ५ ॥
इति श्री सर्वज्वरसमुच्चयदर्प्पणग्रंथ संपूर्णम् ॥ संख्या श्लो० ७०५

References.—(1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— ii, 44[a] ; iii, 46[a].

सर्वज्वरसमुच्चय-दर्पण — Sarvajvarasamuccaya-darpaṇa

No. 309 — 927. / 1891–95.

Size.— $8\frac{2}{5}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 39 leaves ; 9 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible ; there is too much correction on the margin ; benedictory phrase, topic-headings, topic endings, verse numbers and colophons are tinged with red pigment. Paper is old and musty ; ink is bad, it has blackened the opposite pages. It is a copy from No. 308.

Age.— Saṁ. 1855.

Author.— Haṁsanātha.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः अज्वरसमुच्चयदर्प्पणग्रंथ लिख्यते अथ मंगलाचरणानि काव्यांनि

कपोलतलनिर्गतप्रथमवारिधारालसत्
षडंह्रिकुलकाकली तमंजुकोलाहलाः
etc. Same as in No. 308.

Ends.-- fol. 39[a]

अनुष्टुप्छदगणना द्वात्रिंश (fol. 39[b]) दक्षिराणि च
अस्य ग्रंथस्य गणना त्रीणि शत् पंच प्रकीर्त्तिताः ।।
इति श्रीसर्वज्वरसमुच्चयदप्पणग्रंथ संपूर्णम् संख्या ७०५ सवत् १८५५

References.— See No. 308.

सिद्धमन्त्र Siddhamantra

No. 310 553. / 1892-95.

Size.— 13⅘ in. by 5⅕ in.

Extent.— 10 leaves; 7 lines to a page; 49 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing very good; incorrect; has copious notes on the margins which sometimes supplement the text and at other times explain; text extends upto the middle of folio 9[a]; 9[b] contains a list of topics dealt with in the book, and is written in red ink; folio 10[a] blank; वोपदेव पुत्र केसवकृतसिधमंत्रपत्र ९ १८४. Numbering of folios stops on the 9th leaf; curiously the author introduces himself by his son's name.

Age.— Bears Saṁ. 1897, Phālguna-śukla 3, Budhavāsara.

Author.— Keśava Paṇḍita, father of Vopadeva.

Begins.— fol. 1[a].

— श्रीगणेशाय नमः ॥

(on the margin with red ink):—

आयुर्वेदसुधांभोधिसारसाराणेका गिरः ।
उल्लासितौषधग्रामा जयंत्यमृतजन्मनः ॥ १ ॥

(in the body of the text) :—

आरोग्यवैद्यनाथाभ्यां नम। सत्वादिजन्मना। मात्मपितृभ्यां दातृभ्यां आयुः सुखहितामृतं ॥ १ ॥

ग्रंथं संग्रथ्य तेत्यल्पसिद्धमंत्राद्वयो मया वैद्या ॥
सुखेन तद्रव्यं शक्तितत्वं विदंत्विति ॥ २ ॥

Ends.— fol. 9^{a}

न सिद्धः सिद्धमंत्रेण यस्य द्रव्यस्य निर्णयः।
तस्य त्वन्यत्र कुत्रापीत्यत्र चित्रमधीमतां ॥ ७० ॥
लेभे जन्म महादेवादायुर्वेदं च भास्करात्।
सन्मानं सिंहराजाच्च केशवः कारकोस्य सः ॥

इति श्रीवोपदेवतातकेशवपंडिताविरचितः। सिद्धमंत्र। समाप्तः ॥ संवत् १८९७ फाल्गुणमासे। शुक्लपक्षे। त्रतीयायां। ३। बुधवाशरे। विश्वनाथेस्य प्रति। लिखितं। आसाराम कायस्थ भदावरके.

Then follows a complet in Hindi.-

रे रे पारे अखंडधारे सर्वकार्य करे हमारे। पारा षांडं पारा जारूं पारा ले। के आरीम डारूं उडै पारा तो ईश्वर पार्वती की आग्या फुरो मंत्र ईश्वर पारवती की वाचा। बार। ७। अग्निमध्ये फुषीये। ग्रंथसंख्या

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catatlogus Catalogorum:- i, 717^{a} ; ii, 171^{b} ; iii, 148^{a} (our Ms.).

B-Descriptive Catalogues :-

Madras Oriental Mss. Library, Vol. XXIII, p. 9006ff. Ms. No. 13379 (Text with the Commentary प्रकाश).

सिद्धमन्त्र **Siddhamantra**

No. 311 **955. / 1891-95.**

Size.— $9\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in

Extent.— 6 leaves ; 13 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; single line in black ink on each border; benedictory phrase tinged with red pigment; notes on the margin; marks of punctuation added on the top of letters and the list of contents given on fol. 6^b are in red ink. Paper is very old, musty and wearing out.

Age.— Saṁ. 1673.

Author.— Keśava, farther of Vopadeva.

Begins.--fol. 1^b

श्री गणेशाय नमः ॥

(on the margin with red ink):—

आयुर्वेदसुधांभोधिसारसारणिका गिरः ।

etc.

(in the body of the text):—

आरोग्यवैद्यनाथाभ्यां नमः सत्वादिजन्मना ।

etc.

same as in No. 310

Ends.— fol. 6^a.

न सिद्धः सिद्धमंत्रेण यस्य द्रव्यस्य निर्णयः ।

Same as in No. 310

Date and Name of the Scribe:— संवत् श्रावण शुक्ल १० विश्वनाथेन लिखितं ब्रह्मपुरे ॥ विश्वनाथस्येदं पुस्तकं ॥

This Ms. is obsiously used by the copyist of No. 310 who not only mentions विश्वनाथेस्य प्रति । but also repeats the Hindi couplet रे रे प्यारे, etc., given.

References:— See No. 310.

सिद्धमन्त्र,
टीकासहित
प्रकाश

Siddhamantra
with the Comm
Prakāśa

No. 312

1101.
1886-92.

Size.— 11⅕ in. by 5⅕ in.

Extent.— 45 leaves; 11 lines to a page; 32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; handwriting good; the text which is generally in the centre of the page, is tinted with red pigment; the commentary, which is on the top and the bottom of the text and has the *pratīkas*, is also tinted with red pigment; the verses of the text are generally called सूत्रs and the commentary, व्याख्या; it seems to have been used by somebody whose pencil marks are found in the body of the Ms.; the author's father is महादेव, and his teacher भास्कर; resident of *Vedapura*, a town in Mahārāṣṭra, which was the capital of a king named Siṁharāja; the commentator was the son of the author of the text.

Age.— Appears to be modern.

Author.— (Text) Keśava; (Comm.) Vopadeva.

Begins.— fol. 1b.

(Commentary)

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥

आरोग्यवैद्यनाथाभ्यां नमः सत्त्वादिसद्मना ।
मातापितृभ्यां दातृभ्यामायुः सुखहितामृतं ॥
येनोच्चारितमात्रेण पुरः स्फुरति भेषजं ।
सोयं चिकित्सकप्रीत्यै सिद्धमंत्रः प्रकाश्यते ॥

ग्रंथारंभे ग्रंथकृदभीष्टसिद्धये स्वेष्टदेवतामभिष्टौति । जयंति सर्वोत्कर्षेण वर्तंते । etc.

(Text)

आयुर्वेदसुधांभोधिसारसारणिका गिरः ।
उल्लासितौषधग्रामा जयंत्यमृतजन्मनः ॥ १ ॥

Ends.— fol. 44[b]

(Text)

लेभे जन्म महादेवादायुर्वेदं च भास्करात् ।

सन्मानं सिंहराजाच्च केशवः कारकोस्य सः ॥ १६९ ॥

folio 45[a] (Commentary)

अथ ग्रंथकृच्छ्रोतृणामादर्थिमात्मानं ख्यापयति । अस्य सिद्धमंत्रस्य केशवनामा भिषक्कारकः कर्ता यो महादेवाज्जन्म लेभे लब्धवान् महादेवसदृसवाक्यत्वाच्च महादेवो वेदपद्माभिधानं महाराष्ट्रनिर्वासी विप्र इति शेषः अथवानेकजन्माराधनसंतुष्टान्महादेवादीदृक् परोपकारकं जन्म लेभे यश्च भास्करादायुर्वेदं भेले भास्करशब्दवाच्यत्वात् भास्करशब्दत्वाच्च भास्करो वेदपुराख्यश्रीमद्राजधानीनिवासी विप्र इति शेषः अथवानेकजन्माराधनसंतुष्टाद्भास्करदेवादीदृशं परोपकारक्षममायुर्वेदं लेभे यः सिंहराजात्सन्मानं सम्यक् पूजां लेभे लब्धवान् सिंहराजशब्दवाच्यत्वात् सिंहानां राजा यः सिंहस्तत्सदृशत्वाच्च शत्रूणामिति सिंहराजो दंडकमहाराजाधिपो राजविशेषः अथवानेकजन्माराधनसंतुष्टात् सिंहराजान्नरसिंहमूर्तिदेवात्सर्वतः सन्मानं लेभे

धनेशाध्यापितो वेदपद्मौका पितृकर्तृकं ।

सिद्धमंत्रं विवृतवान् वोपदेवः सतां हृदे ॥ १ ॥

इति श्रीवोपदेवविरचितः सिद्धमंत्रप्रकाशः समाप्तः

References.— See No. 310.

सिद्धयोग — Siddhayoga

No. 313 — 443. / 1884-86.

Size.— 13 $\frac{3}{10}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 153 leaves; 11 lines to a page; 40 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing bold and legible; on a few leaves are double lines in red ink on both the borders; on the rest of leaves there is a double row of two lines and one line in black ink on the borders; bendictory pheases along with topic headings and marks of punctuation on several folios in the middle;

the rest of the folios have topic-headings, topic endings and colophons tinged with red pigment. Paper is old.

सिद्धयोग is another name for वृन्दसंग्रह see No. 241.

Age.- Sam. 1797.

Autho.— Vṛnda.

Begins.— fol. 1[b].

सिद्धिः श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतरिभ्यो नमः ॥

ध्यात्वा शिवं परमतत्त्वविचारवेद्यं
चण्डीमभीष्टफलदं सगणं गणेशं
धन्वंतरिं मुनिवरं मुनिश्रुश्रुतादी—
नात्रेयमुग्रतपसं मनसा प्रणम्य
नानामतप्रथितदृष्टफलप्रयोगैः
प्रस्तावावाक्यसहितैरिह सिद्धयोग
वृन्देन मन्दमतिनात्तहितार्थिनायं
संलिख्यते गदविनिश्चयतक्रमेण etc.

Ends.— fol. 153[b].

सम्यक् प्रयोगः सर्वेषां सिद्धिमाख्याति कर्मणां
सिद्धिमाख्याति सर्वैश्च गुणैर्युक्तो भिषग्वरः ॥
इति विधु मुनीनां वाक्यमालोक्य यत्नात्
स्वमतिपरिमितैर्व्याख्यातिमद्भिः प्रयोगैः
प्रथित इह सदायं दृश्यते वृंदनाम्ना
सपदि संलिखितश्रीः सिद्धयोगः समाप्तः ॥

इति परिभाषाधिकारः ॥ इत्याचार्य शिरोमणि वृंदनाम्नविरचितः सिद्धयोगः समाप्तः ॥ शुभं ॥ मीती श्रावणवदि ५ संवत् १७९७.

References.— See No. 241.

सिद्धयोगमाला Siddhayogamālā

No. 314 381. / 1882–83.

Size.— $8\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 28 leaves ; 11 lines to a page ; 28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs; hand-writing legible ; benedictory phrase, verse-numbers and colophons are tinged with red pigment ; two lines in black ink on each side of the border ; paper is very old, musty and worn out on edges ; foll. 9 and 13 missing. The work is a collection of prescriptions on various diseases. In the last colophon it is called सिद्धा॰वैद्ययोगमाला. It has got occasional notes on the margins. Aufrecht is wrong in assigning this work to Jyotiṣa. The name सिद्धर्षि is found (1) on the margin of fol. 1[b] सिद्धां सिद्धर्षिप्रणीतां and (2) on fol. 30[b] सिद्धयोगमाला-सिद्धर्षिः । But on fol. 1[a] we read योगरत्नावलीपुस्तीकाः ॥ श्रीभानुनाकर. We find श्रीभानुनाकर on the bottom-margin of fol. 1[b] and भट श्रीभानु written across fol. 30[b].

Age.— Saṁ. 1524.

Author.— Siddharṣi.

Begins.— fol. 1[b].

गुरुभ्योनमः ।

प्रणिपत्य भानुमंतं पितामहादींश्च वैद्यशास्त्रज्ञान्
वक्ष्यामि योगमालां सिद्धां संजीविनीं नाम ॥ १ ॥
बलकालदेशसात्म्यप्रकृतिवयोवह्निदोषधातुमलान् ।
सत्वनिमित्तातंकौषधस्वरूपाणि च विदित्वा ॥ २ ॥
सुगृहीतशास्त्रदीपैर्निजबुद्धिविलोचनैर्भिषक्श्रेष्ठैः ।
योगाः प्रयुज्यमाना नूनं विधिनामृतायंते ॥ ३ ॥

etc.

Ends.— fol. 30[a].

द्रव्यपले कर्त्तव्यः क्वाथः प्रस्थांह्रिको जलप्रस्थे ।
द्विगुणं तु देयमार्द्रं कुडवादि तथा द्रव्यं च द्रव्यं ॥ २९ ॥

शाणाक्षबिल्वकुडवप्रस्थाढकनल्वणार्मणावहैश्चैव ।
संति चतुर्गुणवृद्ध्या द्वादशवल्वः स्मृतः शाणः ॥ २० ॥
इति सिद्धयोगमालां सग्रंथ्य मया यदर्जितं पुण्यं ।
तेनाखिलमगदं जगदस्तु चिराय सश्रीकं ॥ २१ ॥
इति सिद्धायुर्वेदयोगमाला समाप्ता ॥

श्रीरस्तुः । शुभं भवतु ॥ संवत १५२४ वर्षे अश्विन वदि १२ शनौ अद्येह चंपकपुरे महाराजकुलश्रीयेसिंगदे विजयराज्ये मेदपाटज्ञातीय पंडित-अनंतात्मज पंडित वाछा आत्मपठनार्थं पुस्तका लिखावयित्वाः ॥ श्रीः ॥

References.-- Aufrecht mentions only our Ms. in his Catalogus Catalogorum i, 717[a].

सुश्रुत
(शारीरकस्थान)

Suśruta
(Śārīrakasthāna)

No. 315

956.
1891–95.

Size.— $9\frac{3}{5}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 18 leaves; 11 lines to a page; 30 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible, but it has become faint on account of dampness and time; paper is very old, musty and worn out; the corners are in a decaying state; there are single line borders on both sides in black ink. It is a fragment of the Śārīrakasthāna extending upto a portion of the 5th chapter. At places there are explanatory notes given on the margin.

Age.-- Appears to be very old.

Author.-- Suśruta.

Begins.-- fol. 1[b].

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथातः सर्वभूतचिंताशारीरं व्याख्यास्यामः ॥ सर्वभूतानां कारणमकारणं सत्वरजस्तमोलक्षणमष्टरूपमाखिलजगतः संभवहेतुरव्यक्तं नाम । तदेकमनेकेषां क्षेत्रज्ञानामधिष्ठानं समुद्र इवौदकानां भावानां । etc.

Ends.— fol. 18^b.

अष्टावस्थिमर्म्माणि ८ विंशतिः संधेर्मर्माणि २० तादृतत्सप्तोत्तरं मर्म्म-शतं व्याख्यातं । तेषामेकादशैकस्मिन् सक्थ्नि भवंति । एतेनेतरसाक्थिबाहु च व्याख्यातौ । सक्थिगुल्फजानुविटपानि बाहौ मणिबंधकूर्प्पर । कक्षा च

References.— (1) Mss.-A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :--
i, 729^b ; ii, 175^a ; iii, 150^a.

B-Descriptive Catalogues :—

I. O. Catalogue, Nos. 2644-45.

Aufrecht's Catalogue of Oxford Mss. Nos. 738-40.

Burnell's Cat. of Tanjore Mss. p. 63^a.

Madsas Oriental Mss. Cat. p. 8809, No. 13101.

B. B. R. A. S. Cat. Nos. 212-13.

(2) Printed Editions :—

(1) Edited by Madhusūdanagupta, Calcutta (1835-36).

(2) Edited by Jibānanda Vidyāsāgara (1877 ; 3rd edn. 1889).

(3) With Nibandhasaṅgraha Comm. by Śrī Dalhaṇācārya ; Edited by Jādavjī Tricumji Ācārya, Bombay, 1915.

सुश्रुत
(सूत्रस्थान)
No. 316

Suśruta
(Sūtrasthāna)
465.
1895-98.

Size.-- $10\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 122 leaves ; 8-9 lines to a page ; 32-35 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing bad, but legible ; there are two rows of double lines in black ink on both the borders ; an explanatory *ṭippaṇī* runs on the margins. All topic headings and marks of punctuations are tinged with red pigment ; the hand-writ-

ing is quite uneven and belongs to more than one scribe; paper is old, musty and worn out. It is incomplete.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Suśruta.

Begins.— fol. 1^b.

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥ ॐ नमोब्रह्मप्रजापत्यश्विवलाभिर्द्धन्वंतरिप्रभृतिभ्यः ॥ अथातो वेदोत्पत्तिमध्यायं व्याख्यास्यामः ॥ यथोवाच भगवान् धन्वंतरिः शुश्रुताय ॥ etc.

Ends.— fol. 122^b.

निंवातसीकुसुंभमूलकजीमूतकवृक्षकक्तवेधनार्ककंपिल्लकहास्तिकर्णपृथ्वीकापीलुकरंजेंगुदीशिग्रुसर्षपसुवर्चलाविडंगज्योतिष्मतीतैलानि तीक्ष्नानि लघूनि उष्णवीर्याणि कटूनि कटुविपाकानि सरान्यनिलकफक्रामिकुष्ठप्रमेहशिरोरोगापहरनाणीति । वातघ्नं मधुरं तेषु क्षौमं तैलं वलापहं । कटुपाकमचक्षुष्यं स्निग्धोष्णं गुरु क्षि पिलं ॥ कृमिघ्नं सार्षपं तैलं कंडूकुष्ठापहं लघु । कफमेदोनिलहरं.

References :— See No. 315.

सुश्रुतसार — Suśrutasāra

No. 317 — $\frac{467.}{1895\text{–}98.}$

Size.— 11¼ in. by 4⅝ in.

Extent.— 45 leaves; 11 lines to a page; 44 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; fol. 1^a has got a fine painting of Gaṇeśa with two waiting women; borders are decorated with four lines in black ink on both sides; colophons at the ends of chapters are tinged with red pigment; paper is old, musty and worn out; the work is a synopsis of the *Sūtra* and *Nidānasthānas* of Suśruta's work with an attempt to summarise other parts also. The compiler वाला आचार्य perhaps

intended to give a summary of the whole work, but has had to stop for some unforseen reason. Following are the chapters treated. 1 वेदोत्पत्ति, 2 अध्ययनसंप्रदानीय, 3 अन्योपहरणीय, 4 विशेषानुप्रवेश, 5 अग्निकर्म्मविधि, 6 जलौकावचारणीय, 7 शोणितवर्णनीय, 8 दोषधातुमलक्षयवृद्धिविज्ञानीय, 9 अतिप्रवृद्धदोषधातुमल, 10 शत्रुचर्या, 11 पंचेंद्रियार्थविप्रतिपत्ति, 12 छायाविप्रतिपत्ति, 13 स्वभावविप्रतिपत्ति, 14 वारणीय, 15 युक्तसेनीय, 16 वातव्याधिनिदान, 17 अश्मरीनिदान, 18 कुष्ठनिदान, 19 प्रमेहनिदान, 20 ऊर्द्धपित्तनिमित्त, 21 उदरनिदान, 22 मूढगर्भनिदान, 23 मुखरोगनिदान, Colophon on fol. 43ª— इति निदानस्थानं द्वितीय ॥ 24 अथातो व्याधिसमुद्देशीयमध्यायं व्याख्यास्यामः ; Colophon on fol. 44ᵇ. अथातोऽष्टविधशस्त्रकर्मीयमध्यायं व्याख्यास्यामः ॥ अथाष्टवातगुणान् वक्षामः ॥ For the name of the scribe and his patron, see below.

Age.— Saṁ. 1704.

Author.— Vālā (Bālā) Ācārya.

Begins.— fol. 1ᵇ.

स्वस्ति श्रीगणेशायनमः ॥ सरस्वत्यै नमः ॥ ॐ नमो ब्रह्मप्रजापत्यश्विबलिभिर्धन्वंतरिसुश्रुतवाग्भटचंद्रटचरकादिभ्यो नमः ॥ १ ॥ अथायुर्वेदोपत्तिं नामाध्यायं व्याख्यास्यामः ॥ यथोवाच भगवान् धन्वंतरिः सुश्रुताय ॥

धन्वंतरिं धर्म्मभृतां वरिष्टममृतोद्भवं ।

पादयोरुपसंगृह्य सुश्रुतः परिपृच्छति ॥ १ ॥

अथ खलु भगवंतममरवरमृषिगणपरिवृतमाश्रमस्थं कासिराजं दिवोदास धन्वंतरिमौपधेनवं वैतरणौरभ्रपौष्कलावतकरवीर्यगोपुररक्षितसुश्रुतप्रभृतयः ऊचुः

Ends.— fol. 44ᵇ.

सद्यः प्राणक्षयकरः शोषणस्तु शरीरिणां ।

उत्तरो मारुतस्निग्धो मृदुर्मधुर एव च ॥

कषायानुरसः शीतो षाणामः प्रकोपणः ।

त (fol. 45ª) स्मात्प्रकृतिस्थानां क्लेदनो बलवद्धनः ॥

क्षीणः क्षयविषार्त्तानां विशेषेण तु पूजितः ॥

ईशानकटुरूक्षौष्णः आग्नेयाश्चेव मारुतः ॥

अम्लो विदाही नैरत्यो वायव्यास्तिक्त उच्यते ॥ सव ॥

In a different hand follows.—

इति श्री वाला आचार्यसंग्रहकृते सुश्रुतसारसमाप्त ॥ संवत् १७०४ वर्षे शाके १५६९ प्रवर्त्तमाने ॥ बैशाष मासे । शुभशुक्लपक्षतृतीयायां तथौ सोमवारे ॥ माहाराजा धीराजमहाराणा श्रीजगत्‌सिंहजी विजयराजे । महाराव श्रीसत्रसलजी ग्रामे विंद्रावतीमध्ये ॥ मदं पुस्तकं लिषासें आचार्य श्रीजयदेवजी चीरंजीरामजीपठनार्थं ॥ शुभंभतु॥ लिषजोसी श्रीपति ॥ श्लोकसंष्या १२०५.

Then again in a different hand follows—

आचार्य्य श्रीरामरायजी पठनार्थमिदं पुस्तकं पुत्रपौत्रपठनोपयोगि-भवतु ॥ भवानीशंकरौ जयतः ॥ तत्र केलिकमलं भ्रमयंती लोललोचनयुगं भ्रमयंती ॥ वीरसेनतनयं कमयंती राजमार्गमविशेद्दमयंती ॥ १ ॥ अर्कसुनूरि-पुसारथिसुनोरंतकस्य शिरसि प्रतिभाति । या मुनींद्रसुरसिद्धसेविता सा करोतु भवतामघनाशं ॥ २ ॥

On fol. 45ᵇ. There is a three-headed figure of ज्वर with charms against it.

References.— (1) Mss-A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 730ᵃ ; iii, 150ᵃ.

सुश्रुत	Suśruta
(शरीरस्थान)	(Sarīrasthāna)
No. 318	224. / A. 882-83.

Size.— $9\frac{1}{2}$ in. by 5 in.

Extent.— 52 leaves ; 7 lines to a page ; 26 letters to a line.

Description.—Country paper ; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs ; hand-writing good ; topic headings, colophons and marks of punctuation tinged with red pigment ; fol. 40ᵃ is blank; paper very old and musty ; it is decaying on edges.

Age.— Saṁ. 1640.

Author.— Suśruta.

Begins.— fol. 1[a].

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ नमो धन्वंतरये ॥

अथातः सर्वभूतचिंताशारीरं व्याख्यास्यामः ॥ सर्वभूतानां ॥ कारण-मकारणं सत्वरजस्तमोलक्षणमष्टरूपमखिलस्यजगतः संभावहेतुरव्यक्तं नाम ॥ etc.

Ends.—fol. 52[a].

वचार्थ भिहता प्राप्ताः श्लोकाद्रषु चतुष्वपि ।
कुमाराणां वपुर्मेधा बलबुद्धिवर्द्धनाः ॥

गर्भव्याकरणं दशमं शारीरं समाप्तं ॥ इति सौश्रुते आयुर्वेदशास्त्रे शारीर-स्थानं समाप्तमिति ॥

fol. 52[b].

करकृतमपराधं क्षंतुमर्हंति संतः ॥ अथा ग्रंथसंख्या ११०० ॥ श्री ॥ संवत् १६४० वर्षे आषाढवदि ११ भृगौ लिषितमस्ति ॥ (After this the following line is difigured—प्रकाशावास्तव्य ॥ पात्रीज्ञातीय पटेल-भूधरपुत्रपौत्रपठितं — and in its place is supplied) on the margin— महिषापुरवास्तव्य उदीच्यज्ञाती उपाध्या सीवरामपठनार्थः) तथा च परोपकाराय ॥ समस्तकुटुंबसुषीनो भवतु ॥ श्रीरस्तु ॥ (After this the following is disfigured with ink नीर्जरवास्तव...ज्ञातीय पंचोलीगोवर्शन लिषीतं) भग्नपृष्टीकटीग्रीवाबधद्रष्टी अधोमुषं । कष्टेन लीषीते शास्त्रं यत्नेन परीपालयेत् ॥ १ ॥ तैलाद्रक्षे जलाद्रक्षे रक्षे श्रथलबंधनात् । परहस्तगता ये च एवं वदति पुस्तिका ॥ १ ॥

References.— See No. 315.

सुश्रुत
(सूत्रस्थान)

Suśruta
(Sūtrasthāna)

No. 319

382.
1882–83.

Size.— 11 in. by $5\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 68 leaves; 11 lines to a page; 36 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; paper is old and worn out; it is written in uni-

form hand-writing ; there are double lines in black ink on borders ; it is a fragment having foll. 48-88 and 92-118.

Age.-- Sam̃. 1647.

Author.— Suśruta.

Begins.-- fol. 48ᵃ.

प्रकुपितऽश्लेष्माणं कोपयित्वा स्रोतो निरुणाद्विलालास्रावं फेनागमनं संज्ञानाशं वापादयति तमभ्यज्य संस्वेद्य शिरोविरेचनं तस्मै तीक्ष्णं विदध्या-द्रसं च वातघ्नं दद्यादिति ॥ etc.

Ends.-- fol. 118ᵇ.

Colophon at the end— इति सौश्रुते आयुर्वेदशास्त्रे सूत्रस्थानं समाप्तमिति ॥ संवत् १६४७ वर्षे पौषमासे कृष्णपक्षे षष्ट्यायां तिथौ तद्दिने लिखितं शुभं भवतु ।

अक्षरमात्रपदस्वरहीनं व्यंजनसंधिविवर्जितरेफं ।
साधुभिरत्र मम क्षंतव्यं को न मुह्यति शास्त्रसमुद्रे ॥
मंगलं लेषकानां च वाचकानां च मंगलं ।
मंगलं सर्वलोकानां भूमिभूपतिमंगलं ॥

श्रीरस्तु ॥ शुभं भवतु ॥

References :-- See No. 315.

सुश्रुत
(शारीरस्थान)

Suśruta
(Sārīrasthāna)

No. 320

466.
1895-98.

Size.-- 10½ in. by 4⅕ in.

Extent.-- 90 leaves ; 5-6 lines to a page ; 27-28 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible and bold ; till folio 3ᵇ, there are 5 lines to a page, paper is very old, brittle and musty ; there are double rows of lines in red on borders ; first row consists of 3 lines and the second of one line ; topic headings and

marks of punctuation in red ink. It is a complete copy of शारीरस्थान.

Age.--Bears १७०४ वर्षे कार्त्तिकमासे शुक्लपक्षे तृतीयायां बुधवासरे.

Author.—Suśruta.

Begins.—fol. 1b.

ॐ नमः शिवाय ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥ अथातः सर्वभूतचिंताशारीरं- व्याख्यास्यामः ॥ यथोवाच भगवान् धन्वंतरिः ॥ सर्वभूतानां कारणमकारणं सत्वरजस्तमोलक्षणमष्टरूपमखिलस्य जगतः संभवहेतुमव्यक्तं नाम ॥ etc.

Ends.-- fol. 90a.

भवंति चात्र ॥
सौवर्णं सुकृतं चूर्णं कुष्टं मधु घृतं वचः ॥
मत्स्याक्षिका शंखपुष्पी मधु सर्पिस कांचनं ॥
अर्कपुष्पीघृतं क्षौद्रं चूर्णितं कांचनं वचा ।
सुवर्णचूर्णकैंडर्यः श्वेता दूर्वा घृ (90b) तं मधु ॥
चत्वारो भिहिताः प्राशाः श्लोकार्द्धेषु चतुर्ष्वपि ।
कुमाराणां वपुर्मेधावलबुधिर्विवर्द्धन इति ॥

इति सौश्रुते आयुर्वेदशास्त्रे शारीरस्थानं समाप्तमिति ॥ संवत् १७०४ वर्षे कार्त्तिकमासे शुक्लपक्षे तृतीयायां बुधवासरे अहिछत्रज्ञातीयभट्टविश्राम- तत्पुत्रगदाधरो लिखितवान् स्वार्थं परार्थं च ॥ शुभमस्तु ॥ श्री ॥

In a different hand is added--

संवत १९१३ नै पुस्तके मोललीयो वलदेव चांदुवाड

References.-- See No. 315.

ERRATA

Page	*For*	*Read*
53	Kādambakalpa	Kādambakakalpa
69	$\frac{198}{1992\text{-}7}$	$\frac{198}{1902\text{-}7}$
247	$\frac{1097}{1886\text{-}92}$	$\frac{1079}{1886\text{-}92}$
358	$\frac{1905}{1886\text{-}92}$	$\frac{1095}{1886\text{-}92}$
364	$\frac{636}{1893\text{-}1902}$	$\frac{636}{1895\text{-}1902}$
368	$\frac{601}{1869\text{-}1915}$	$\frac{601}{1899\text{-}1915}$

APPENDIX I

INDEX OF AUTHORS

N. B.— (1) Anonymous works are not included in this appendix.
(2) The nnmbers denote the Serial Nos. of the works described and not the pages.

APPENDIX II

INDEX OF WORKS

N. B.— The fingures refer to the Serial Nos. of the works described and not to the pages.

APPENDIX III

CORRESPONDENCE TABLE

(Old) Ms. No.	New Serial No.
Collection of 1866–68	
118	67
Collection of 1868–69	
38	150
Collection of 1869–70	
90	301
Collection of 1872–73	
70	216
71	296
Collection of 1875–76	
555	65
735	117
Collection of 1879–80	
351	15
352	78
353	265
Collection of 1880–81	
349	60
359	213
Collection of 1881–82	
105	190
Collection of A 1881–82	
454	138
Collection of 1882–83	
364	20
365	22
367	183
368	66
369	75
370	96
371	157
372	195
373	226
374	261
375	293
376A	148
376B	146
377	249
378	298
381	314
382	319
763	246
Collection of A 1882–83	
132	143
147	176
153	229
178	268
179	277
180	275
224	318
Collection of 1883–84	
219A	80
219B	81
Collection of A1883–84	
210	10
211	5
213	54
214	73
215	125
216	153
217	165
219	236
220	24
221	184A
238B	270
248	214

(Old) Ms. No.	New Serial No.
Collection of Viśrāma (i)	
182	210
284	16
306	271
307	237
308	291
309	23
601	194
618	269
621	147
Collection of 1884-86	
387	38
428	74
429	116
430	232
431	133
435	141
436	161
439	211
440	276
441	284
442	307
443	313
464	172
937	201
Collection of 1884-87	
909	26
910	39
911	45
912	53
913	51
914	302
915	69
916	71
917	84
918	82
919	83

(Old) Ms. No.	New Serial No.
920	88
921	102
922	104
923	111
924	110
925	113
927	61
928	118
930	162
931	167
932	168
933	169
934	184
936	198
938	215
939	230
941	241
942	240
943	247
944	272
945	144
947	95
1378	258
Collection of 1886-92	
1033	1
1034A	2
1034B	8
1035	14
1039	21
1040	31
1041	34
1042	33
1043	47
1044	46
1049	139
1050	86
1051	308

(Old) Ms. No.	New Serial No.
1052	91
1053	93
1054	107
1055	41
1056	114
1057	108
1058	119
1059	124
1060	132
1061	135
1062	136
1067	145
1069	142
1070	151
1071	163
1072	177
1073	185
1074	186
1075	191
1076	192
1077	193
1078	197
1079	199
1080	205
1081	217
1082	219
1083 (I)	303
1083 (II)	259
1083 (III)	222
1083 (V)	35
1083 (VIII)	36
1083 (IX)	37
1084	224
1086	238
1088	242
1089	244
1090	250
1091	253

(Old) Ms. No.	New Serial No.
1092	255
1093	260
1094	279
1095	283
1096	286
1097	98
1099	297
1101	312
1314	170

Collection of 1887-91

(Old) Ms. No.	New Serial No.
883	12
885	55
886	56
888	59
889	63
890	72
891	79
892	87
893	101
894	109
895	105
896	112
897	109
898	127
901	137
903	155
905	165
906	187
907	196
908	203
910	233
911	234
912	251
913	264
914	287
915	99

(Old) Ms. No	New Serial No.
916	100
920	306
923	120
924	204
925	220
926	231
929	30
945	180
947 (2)	175
983	131
984	140
1066	243
1402	257
1403	282

Collection of 1891-95

(Old) Ms. No	New Serial No.
922	17
923	32
924	52
925	64
926	76
927	309
928	85
931	126
932	129
933	154
934	152
935	164
937	179
938	181
940	189
941	208
942	209
943	218
944	221
945	223
946	225
947	227
948	267

(Old) Ms. No.	New Serial No.
949	290
950	295
951	97
953	304
954	305
955	311
956	315
957	252
1017	171
1407	158
1501	130
1524	278

Collection of 1892-95

(Old) Ms. No.	New Serial No.
530	3
531	19
533	42
534	68
535	77
536	92
537	4
538	123
539	128
540	134
543	207
544	206
547	256
548	273
549	285
551	300
553	310
554	174

Collection of 1895-1902

(Old) Ms. No.	New Serial No.
414	212
617	9
618	18
619	50
620	62

(Old) Ms. No.	New Serial No.	(Old) Ms. No.	New Serial No.
621	70	465	316
622	94	466	320
624	156	467	317
625	159	468	294
627	200	Collection of 1898–99	
628	202	50	274
629	228	Collection of 1899-1915	
630	235	583	7
631	25	585	239
632	44	586	245
633	248	587	28
634	254	588	49
635	266	589	58
636	289	590	90
690	173	595	160
Collection of 1895–98		596	178
449	6	597	182
450	11	598	280
451	40	599	281
452	29	600	288
453	43	601	292
454	48	Collection of 1902–1907	
455	89	198	57
457	122	Collection of 1907-1915	
460	149		
461	188	66	115
462	263	78	299
463	262	85	13
464	103	86	27